

Толмач

Н.М. Саггариев

TÜRKÇE

Түрөккө

БЕЗ РЕПЕТИТОРА

Н.П. Сидорина

ТУРЕЦКИЙ БЕЗ РЕПЕТИТОРА

Москва

ООО «Издательство Толмач»

•
ООО «Дом Славянской книги»
2008

ББК 81.2Тур
С 34

Сидорина Н.П.

С 34 Турецкий без репетитора. — М.: ООО «Издательство Толмач»; ООО «Дом Славянской книги», 2008. — 320 с.
ISBN 978-5-903036-92-9

Данное учебное пособие излагает основные сведения по фонетике и грамматике турецкого языка, содержит наиболее употребительную лексику, необходимую для общения на повседневные бытовые темы. В конце пособия представлены словарь и тексты для домашнего чтения. Учебник адресован всем желающим изучать язык самостоятельно, а также всем, кто интересуется турецким языком.

ББК 81.2Тур

ISBN 978-5-903036-92-9

© Сидорина Н.П., 2005
© ООО «Издательство Толмач», 2005
© ООО «Дом Славянской книги», 2005

Посвящается памяти
моей любимой сестры Юли

ПРЕДИСЛОВИЕ

Данное учебное пособие содержит 27 уроков. Каждый урок включает в себя *словарь*, в котором в алфавитном порядке представлена новая лексика, вводимая в урок, *грамматическую тему (темы)*, *комплекс упражнений* на отработку и закрепление грамматического материала урока, *диалоги* для развития навыков говорения, *небольшие учебные тексты для чтения*, демонстрирующие изучаемый языковой материал в речи, *тематические разработки* (Моя семья, Моя комната, Времена года и др.), призванные помочь становлению навыков говорения. Кроме того, представленное пособие также содержит важнейшие *словообразовательные аффиксы* турецкого языка, без которых невозможно адекватное восприятие морфологии изучаемого языка. В конце изучения крупного блока грамматики приводятся *грамматические схемы и таблицы*, могущие служить своеобразным справочным материалом, в них еще раз обобщается изученный материал.

В конце пособия представлены *ключи к упражнениям*, *список наиболее употребительных слов и выражений* в разговорном турецком языке, *словарь*, *тексты для домашнего чтения*.

Приступая к изучению урока, сначала внимательно познакомьтесь с лексикой, представленной в словаре, выучите слова наизусть. Затем начинайте знакомство с грамматическим материалом. Прочитайте объяснения, обратите особое внимание на представленные примеры, запомните их, они помогут вам лучше усвоить тему. Изучив грамматический материал, приступайте к выполнению упражнений. Отрабатывайте изученные формы, доводите их произношение и употребление до автоматизма. Читая небольшие турецкие тексты, обращайте внимание на употребление лексических единиц в речи, на синтаксический строй языка, пытайтесь анализировать, запоминайте, как та или иная мысль

выражается в турецком языке. Диалоги и тематические разработки призваны познакомить читателя с необходимой лексикой по теме, дать минимальный набор конструкций и фраз, чтобы обеспечить коммуникативные потребности говорящего.

Начинать читать тексты для чтения, представленные в конце книги рационально, когда вами почти полностью освоен грамматический материал, содержащийся в пособии. Приступая к домашнему чтению, важно помнить, что адекватное восприятие текста может быть достигнуто при знакомстве с 80–90% лексики. Читая тексты, выписывайте новые слова и выражения, составляйте с ними предложения, отвечайте на вопросы в конце текстов. Если у вас есть возможность обращайтесь не только к словарю, расположенному в конце учебника, но и к другим турецко-русским и русско-турецким словарям. Эти тексты – контроль усвоения вами грамматики турецкого языка и восприятия ее явлений в письменной речи.

Успешное усвоение материала представленного учебного пособия позволит перейти от учебной коммуникации к коммуникации реальной и может гарантировать общение с носителями турецкого языка на повседневные бытовые темы.

УРОК 1

ТУРЕЦКИЙ АЛФАВИТ

Буквы турецкого алфавита	Буквы русского алфавита, обозначающие примерно те же звуки	Транскрипция	Краткая характеристика звуков турецкого языка
A a	A	[A]	Более открытый, широкий, чем русский
B b	Б	[Бэ]	Менее звонкий, чем соответствующий русский
C c	*	[Дже]	Звук, который можно передать сочетанием русских букв ДЖ
Ç ç	Ч	[Чэ]	
D d	Д	[Дэ]	
E e	Э	[Э]	
F f	Ф	[Фе]	
G g	Г	[Ге]	
Ğ ğ	*		Эта буква не читается в словах, она удлиняет предыдущую согласную и придаёт ей горловое звучание
H h	Х	[Хэ]	
I ı	Ы	[Ы]	Более задний, чем соответствующий русский ы
İ i	И	[И]	
J j	Ж	[Жэ]	Встречается в словах иностранного происхождения
K k	К	[Ке]	В конце слога или слова характерно смягчение, которое не наблюдается в русском языке
L l	Л	[Ле]	
M m	М	[Ме]	
N n	Н	[Не]	
O o	О	[О]	
Ö ö	*		Этот звук можно передать слиянием русского о и ё

Буквы турецкого алфавита	Буквы русского алфавита, обозначающие примерно те же звуки	Транскрипция	Краткая характеристика звуков турецкого языка
P p	П	[Pe]	Характерно некоторое придыхание в начале слов
R r	P	[Pe]	
S s	C	[Ce]	
Ş ş	Ш	[She]	Характерно некоторое придыхание в начале слов
T t	Т	[Tə]	
U u	У	[Y]	
Ü ü	*		Этот звук можно передать слиянием русского у и ю
V v	B	[Be]	
Y y	*	[Йэ]	
Z z	З	[Ze]	

Знак * указывает на то, что данный звук не имеет соответствий в русском языке.

В турецком языке 29 букв.

Гласными являются — а, ı, о, u, e, i, ö, ü

Согласными являются — b c ç d f g ğ h k l m n p r s ş t v y z

СОЧЕТАНИЕ БУКВЫ «у» С ГЛАСНЫМИ И СОГЛАСНЫМИ

В турецком языке при сочетании буквы «у» с гласными возникают так называемые дифтонги:

1. у + гласная

y + a = ya (я):	yalan	— ложь
y + ı = yı (йы):	yıl	— год
y + o = yo (ё):	yok	— нет, не имеется
y + u = yu (ю):	yudum	— глоток
y + e = ye (е):	yemek	— I есть, II еда
y + i = yi (йи):	yigirmi	— двадцать
y + ö = yö (йо):	yön	— сторона, направление
y + ü = yü (йю):	yük	— груз, ноша

2. гласная + у

a + y = ay (ай):	ayna	— зеркало
ı + y = ıy (йы):	kiyma	— фарш
o + y = oy (ой):	koşu	— бухта, небольшой залив
u + y = uy (уй):	huşu	— характер
e + y = ey (ей):	geyik	— олень
i + y = iy (ий):	iyi	— хороший
ö + y = öy (примерно как ёй):	köy	— посёлок, деревня
ü + y = üy (примерно как юй):	tüy	— шерсть

3. Сочетание согласных с буквой «у»

Произношение некоторых согласных, стоящих перед «у», смягчается:

İspanya — [Испанья]

Estonya — [Эстонья]

УДАРЕНИЕ

В турецком языке в большинстве случаев ударение падает на последний слог слова. Исключение составляют некоторые наречия и заимствованные слова, географические названия.

Dâima — всегда	nâsıl — как
Bûrsa — Бурса	İzmir — Измир
Sinema — кино	gazete — газета

ДОПОЛНИТЕЛЬНЫЕ ЗНАЧКИ, ИСПОЛЬЗУЕМЫЕ В ТУРЕЦКОЙ ГРАФИКЕ

Иногда в турецкой графике можно встретить два значка:

1. ^ — знак смягчения и продолжения, удлинения. Удлиняет гласные а, ı, стоящие после согласных g, k, l:

Kâbus (кошмар), rûzgâr (ветер) selâm (привет)

В некоторых словах этот значок играет смысловоразличительную роль. Ср.:

Âlem — мир
Alem — полумесяц на мечети
Dâhi — гений
Dahi — даже, также

2. ` — отделительный знак. Используется для отделения падежных аффиксов в именах собственных:

İstanbul'da — в Стамбуле
Ahmet'in arabası — машина Ахмета

СЛОВАРЬ УРОКА

abla – старшая сестра, обращение к старшей сестре	ev – дом
ağabey – старший брат, обращение к старшему брату	insan – человек
aile – семья	kalem – ручка, карандаш
anne – мама, обращение к матери	kapı – дверь
araba – машина	kedi – кот, кошка
arkadaş – друг	kitap – книга
baba – отец, обращение к отцу	köpek – собака
cetvel – линейка	masa – стол
çanta – сумка	oğul – сын
çiçek – цветок	öğrenci – ученик, студент
defter – тетрадь	öğretmen – учитель
ders – урок, занятие	pencere – окно
dolap – шкаф	sıra – парта
	sokak – улица
	şehir – город

Упражнение 1.1. Прочитайте слова:

Sözlük, köpek, köşe, köy, öğrenci, dört, göz, ödev, gök
Dünya, gün, düğme, büyük, güzel, üç, bütün, müdür, ülke, güneş, gün
Cetvel, pencere, ceket, gece, cam, öğrenci
Çiçek, çanta, kaç, çok, çocuk, uçak, çam
Oğul, değil, öğretmen, ağabey, öğle, dağ, buğday, yağmur, ağaç
Arkadaş, hoş, yaş, kuş, şimdi, şaka, meşe, akşam
Ari, sıra, silgi, balık, kız, iş, ılık, ısık, deniz, yıldız, sınır
Yıl, yalan, ay, yogurt, terbiye

Упражнение 1.2. Прочитайте слова:

Baba, anne, adı, araba, sözlük, cetvel, sıra, mektup, pencere, kedi,
köpek, tahta, insan, ari, kuzu, ders, aile, abla, defter, dünya, masa, ev,
kapı, söz, çiçek, arkadaş, oğul, şehir, dolap, sokak, oda, kalem, kitap,
yıldız, deniz.

Упражнение 1.3. Переведите слова на турецкий язык:

Книга, дверь, стол, мама, папа, старшая сестра, учитель, шкаф,
окно, собака, урок, дом, сумка, линейка, семья, ученик, сын, цве-
ток, кот, улица, город, ручка, семья, старший брат, друг.

УКАЗАТЕЛЬНЫЕ МЕСТОИМЕНИЯ

Для обозначения предметов и явлений в турецком языке используются указательные местоимения bu, şu, o

Bu araba. – Это машина. – *бу (эю)*
Şu çanta. – Это сумка. – *шю (то)*
O pencere. – Это окно. – *о (ею ю)*

Особенностью данных указательных местоимений является то, что обозначая предметы (живые и неживые) и явления, они указывают на степень отдалённости предмета от говорящего, т.е. местоимение **bu** обозначает предмет, находящийся в непосредственной, обозримой близости от говорящего (*досл. это*). Местоимение **şu** указывает на то, что находится немного дальше от глаз говорящего (*досл. то*). Местоимение **o** показывает на предметы, расположенные в отдалённом от говорящего поле зрения. (*досл. он то*). Местоимение **o** является также личным местоимением 3 лица единственного числа – он, она, оно.¹

ДИАЛОГИ

Ali: – Merhaba Ahmet! (Здравствуй, Ахмет!)
Ahmet: – Merhaba Ali! (Здравствуй Али!)
Ali: – Nasılsın? (Как дела?)
Ahmet: – Teşekkür ederim. İyiyim. Sen nasılsın? (Спасибо, у меня всё хорошо. Как у тебя?)
Ali: – Ben de iyiyim. (У меня тоже всё хорошо.)

Комментарий. Слово Merhaba используется как приветствие между хорошо знакомыми людьми, в разговорной речи очень часто можно услышать стьюженную форму Meraba.

Nasılsın – зд. дословно: Как твои дела?, используется в разговоре между друзьями, близкими друг другу по возрасту. Более уважительной, вежливой «вы-формой» является вопрос Nasılsınız (Как ваши дела?).

Говорящий, который первым задаёт вопрос «Как дела?», должен употребить Nasılsın? / Nasılsınız?, ответной же репликой является вопрос Sen nasılsın? (Как твои дела?) / Siz nasılsınız? (Как ваши дела?).

Рассмотрим другие приветствия, активно употребляющиеся в турецкой разговорной речи.

Gün aydın! – Доброе утро! Используется при приветствии в первой половине дня.

İyi günler! – Добрый день! Используется как при приветствии, так и при прощании (*досл. Доброго дня!*) во второй половине дня.

İyi akşamlar! – Добрый вечер! Как и предыдущая форма, служит и для приветствия и для прощания.

¹ В турецком языке отсутствует категория рода.

İyi geceler! – Спокойной ночи! Используется также и при приветствии, и при расставании, а также в своем прямом значении – при пожелании спокойной ночи собеседнику.

Noşca kal(in)! – Будьте здоровы! – Используется при расставании в любое время суток. Здесь представлена вежливая «вы-форма», в общении между друзьями, одинаковыми по возрасту, вполне допустимо употребить Noşca kal! Эту фразу первым говорит тот, кто уходит первым. Остающийся же должен ответить Güle güle! – До свидания! Всего хорошего!

СЛОВА И ВЫРАЖЕНИЯ УРОКА

Merhaba! – Здравствуй(-те)
Nasılsın? – Как дела?
Teşekkür ederim – Спасибо
Gün aydın! – Доброе утро!
İyi günler! – Добрый день!
İyi akşamlar! – Добрый вечер!
İyi geceler! – Спокойной ночи!
Noşca kal(in)! – Будьте здоровы!
Güle güle! – Всего хорошего!

УРОК 2

СЛОВАРЬ УРОКА

ağaç – дерево
deniz – море
doktor – врач
dünya – мир, вселенная
göz – глаз
gül – роза
hoş – хороший, хорошо
kuş – птица
mektup – письмо
müdür – начальник
oda – комната

otobüs – автобус
silgi – тряпка, губка (для вытирания)
söz – слово
sözlük – словарь
tahta – школьная доска
televizyon – телевизор
vurgu – ударение
yıldız – звезда
yoğurt – йогурт

ВОПРОСИТЕЛЬНЫЕ МЕСТОИМЕНА

В турецком языке для выражения вопроса Кто это? Что это? используются указательные местоимения *bu, şu, o* в сочетании с вопросительными словами *kim* (кто), *ne* (что). Когда речь идёт о животных, используют вопрос *Bu ne?*

Bu ne? Bu masa.
Bu kim? Bu Ali.

ПРИНЦИП НЕБНОГО ПРИТЯЖЕНИЯ

Главной чертой фонетического строя турецкого языка является сингармонизм гласных и согласных. Действие сингармонизма гласных состоит в том, что в корнях слов качество гласной первого слога определяет качество гласных последующих слогов. Это явление не распространяется на корни заимствованных слов, однако с железной последовательностью действует при наращении различных аффиксов (суффиксов) для выражения различных лексических и грамматических значений слова.

Все гласные турецкого языка подразделяются на две группы:

Небные: e i ö ü

Ненебные: a ı o u

Гласные в корне одного исконно турецкого слова могут быть только небными или только ненебными.

Deniz
Tavuk

Однако, в турецком языке существует огромное количество заимствованных слов, в корне которых эта закономерность нарушается. Данное правило действует при присоединении к корням (основам слов) различных суффиксов. Рассмотрим аффиксы множественного числа для демонстрации этого фонетического явления языка.

МНОЖЕСТВЕННОЕ ЧИСЛО

Для выражения количества предметов, лиц, явлений и т.д. в турецком языке используются два аффикса **lar** и **ler**, присоединяющиеся непосредственно к корню слова.

Итак, в соответствии с принципом небного притяжения, если последний слог слова содержит гласные **a** **i** **o** **u**; то присоединяется аффикс **lar**, если же гласные **e** **i** **ö** **ü**, то **ler**:

a **i** **o** **u** → **lar**: masa + **lar**, kapı + **lar**, televizyon + **lar**, okul + **lar**
e **i** **ö** **ü** → **ler**: çiçek + **ler**, şehir + **ler**, söz + **ler**, gözlük + **ler**

Упражнение 2.1. Образуйте множественное число существительных

Araba, masa, öğretmen, sıra, aile, kedi, ders, pencere, çiçek, baba, çanta, müdür, defter, dolap, ev, şehir, öğrenci, kitap, silgi, otobüs, kalem, doktor, köpek, cetvel, tahta, gül, oğul, ağaç

Упражнение 2.2. Переведите на турецкий язык.

Стол, собаки, окна, машины, друзья, студенты, улицы, тетради, шкафы, дома, сумки, цветы, сыновья, линейки, парты, автобусы, книги, уроки, ручки, деревья, кошки.

Упражнение 2.3. Переведите на русский язык.

Kitaplar, kalemler, çiçekler, tahtalar, öğrenciler, köpekler, sıralar, cetveller, ağaçlar, şehirler, öğretmenler, doktorlar, evler, çantalar, dolaplar, dersler, defterler, ablalar, arabalar, masalar.

ВОПРОСИТЕЛЬНАЯ ЧАСТИЦА **mi**

Если в русском языке вопрос общего типа Это стол? задается с помощью повышения интонации вверх, то в турецком языке для аналогичного вопроса, кроме интонационных средств, используется еще и вопросительная частица **mi**, которая имеет свои фонетические варианты (**mi**, **mî**, **mu**, **mü**) и пишется отдельно от слова. Выбор фонетического варианта любого аффикса определяется законом гармонии гласных. Рассмотрим его.

ЗАКОН ГАРМОНИИ ГЛАСНЫХ

Закон гармонии гласных складывается из рассмотренного выше принципа небного притяжения и принципа губного притяжения.

Гласные турецкого языка подразделяются на негубные и губные:

Негубными являются **a** **e** **i**

Губными являются **o** **u** **ö** **ü**

Суть закона гармонии гласных состоит в том, что при наращении аффиксов к слову за негубными негубными гласными **a** **i** может следовать только негубный негубный гласный, т.е. **i**; за негубными губными **e** **i** только негубный губный **u**; за губными негубными **o** **u** только губный негубный гласный **ö**; за губными губными **ö** **ü** только губный губный **ü**

A → **i**

E → **i**

O → **ö**

Ö → **ü**

a → **i** **o** → **u**
e → **i** **ö** → **ü**

То есть, качество гласной последнего слога слова определяет качество гласной аффикса.

Если последний слог слова содержит гласную **a** или **i**, то аффикс может содержать только **i**:

Bu, masa **mi**? – Это стол?

Bu, atkı **mi**? – Это шарф?

Если последний слог слова содержит гласную **e** или **i**, то аффикс может содержать только **i**:

Bu, defter **mi**? – Это тетрадь?

Bu, öğrenci **mi**? – Это студент?

Если последний слог слова содержит гласную **o** или **u**, то аффикс может содержать только **u**:

Bu, doktor **mu**? – Это врач?

Bu, oğul **mu**? – Это сын?

Если последний слог слова содержит гласную **ö** или **ü**, то аффикс может содержать только **ü**:

Bu, söz **mü**? – Это слово?

Bu, müdür **mü**? – Это начальник?

Упражнение 2.4. Задайте вопрос

Bu, salon _____?	Bu, söz _____?	Bu, oğul _____?
Bu, araba _____?	Bu, kalem _____?	Bu, terbiye _____?
Bu, yogurt _____?	Bu, oda _____?	Bu, abla _____?
Bu, ev _____?	Bu, gül _____?	Bu, göz _____?
Bu, baba _____?	Bu, çiçek _____?	Bu, motor _____?
Bu, deniz _____?	Bu, arı _____?	Bu, hoş _____?
Bu, köpek _____?	Bu, köylü _____?	Bu, dünya _____?
Bu, kuş _____?	Bu, yıldız _____?	Bu, aile _____?
Bu, kitap _____?	Bu, mektup _____?	Bu, kedi _____?
Bu, sözlük _____?	Bu, dolap _____?	Bu, radyo _____?
Bu, tahta _____?	Bu, sokak _____?	Bu, kuzu _____?
Bu, dört _____?	Bu, vurgu _____?	Bu, arkadaş _____?
Bu, cetvel _____?	Bu, televizyon _____?	

Упражнение 2.5. Переведите на турецкий язык

Это книга?	Это мама?	Это шкаф?	Это студент?
Это тетрадь?	Это дом?	Это дверь?	Это окно?
Это собака?	Это парта?	Это друг?	Это машина?
Это роза?	Это письмо?	Это словарь?	Это комната?

Упражнение 2.6. Переведите на русский язык

Bu, gül mü? Bu, aile mi? Bu, söz mü? Bu, kitap mı? Bu, pencere mi?
 Bu, dolap mı? Bu, şehir mi? öğrenci mi? Bu, ev mi? Bu, araba mı?
 Bu, mektup mü? Bu, kedi mi? Bu, çanta mı? Bu, yıldız mı? Bu, radyo
 mü? Bu, oda mı? Bu, oğul mu? Bu, köpek mi? Bu, defter mi? Bu, in-
 san mı?

ОТРИЦАТЕЛЬНАЯ ЧАСТИЦА *değil*

Для отрицательного ответа на вопрос общего типа *Этот стол? / Нет, это не стол* используется отрицательная частица *değil*, т.е. русской отрицательной частице **не** соответствует неизменяемая турецкая **değil**, стоящая после имени существительного.

Bu, masa mı? – Это стол?

Hayır, bu masa **değil**. – Нет, это не стол.

ЗАКОН ГАРМОНИИ СОГЛАСНЫХ

Все согласные в турецком языке делятся на глухие и звонкие.

Глухие: **f h k p s ş t**

Звонкие: **b c d g ğ j l m n r v y z**

Суть закона гармонии согласных состоит в уподоблении согласных на стыках слогов при наращении аффиксов по принципу глухости – звонкости. Так, если слово заканчивается на глухой согласный, то присоединяющийся аффикс, **если он начинается с согласной**, также должен начинаться с глухой согласной.

Çiçek – çiçek + te
 Sınıf – sınıf + ta
 Ağaç – ağaç + ta
 Meydan – meydan + da
 Sahil – sahil + de

ОЗВОНЧЕНИЕ ГЛУХИХ СОГЛАСНЫХ НА КОНЦЕ СЛОВ

Если слово в турецком языке оканчивается на глухой согласный **p ç t k**, то попадая в позицию между двумя гласными (при присоединении каких-либо аффиксов), глухой согласный изменяется на соответствующий звонкий.

p → b	mektup-u	mektubu
ç → c	borç-u	borcu
t → d	yoğurt-u	yoğurdu
k → ğ	köpek-i	köpeği

* k изменяется в g только в том случае, если букве k предшествует буква n.

Çelenk → çelengi

Renk → rengi

Во всех остальных случаях осуществляется переход **k → ğ**.

Однако, в озвончении глухих согласных на конце слов имеются исключения. Этому правилу не подчиняются

1. односложные слова:

Sap → sapı

Et → eti

Ok → oku

Koç → koçu

2. заимствованные слова: hukuk, millet, merhamet, gayret

3. имена собственные: Turgut → Turgut'a

Упражнение 2.7. Осуществите изменение

Kitap (a) →	Tat (i) →
Ağaç (ı) →	Denk (i) →
Ekmeç (e) →	Kulak (ı) →

ВЫПАДЕНИЕ УЗКОГО ГЛАСНОГО В КОРНЯХ СЛОВ

В корнях двусложных слов, содержащих во втором слоге узкий гласный (i, i, u, ü) при присоединении аффикса, начинающегося с гласной, происходит выпадение соответствующего узкого гласного.

Şehir + i = şehri

Ağz + ı = ağız

Gönkl + ü = gönü

Подобные изменения отмечаются в словаре.

УРОК 3

СЛОВАРЬ УРОКА

aşçı – повар
avukat – адвокат
dişçi – зубной врач
doktor – врач
evli – женат, замужем, женаты
hasta – болен
hemşire – медсестра
işadami – бизнесмен
işçi – рабочий
memur – служащий
muhasibesi – бухгалтер
müdür – начальник, директор
mühendis – инженер
öğrenci – студент, студентка
öğretmen – преподаватель
pilot – лётчик
postacı – почтальон
sekreter – секретарь
tamirci – мастер по ремонту чего-л.

pazartesi – понедельник
salı – вторник
çarşamba – среда
perşembe – четверг
cuma – пятница
cumartesi – суббота
pazar – воскресенье

Türkçe – турецкий язык
İngilizce – английский язык
müzik – музыка
fizik – физика
kimya – химия
matematik – математика
beden eğitimi – физкультура
resim – рисование

АФФИКС УТВЕРДИТЕЛЬНОЙ МОДАЛЬНОСТИ (-dır / -tür). НАСТОЯЩЕЕ ВРЕМЯ

Аффикс утвердительной модальности представлен вариантами **-dır, -dir, -dur, -dür** и **-tur, -tir, -tur, -tür**. Выбор гласной аффикса подчиняется закону гармонии гласных, а выбор согласной t или d – закону гармонии согласных, при этом, если слово заканчивается на гласную, то автоматически следует аффикс, начинающийся с буквы d.

Аффикс утвердительной модальности употребляется при определении предмета.

Bu masadır. – Это (есть) стол.

O öğretmendir. – Он (есть) преподаватель.

При переводе на русский язык этот аффикс обычно оставляется без формального перевода. В турецкой разговорной речи в предложениях подобного типа этот аффикс иногда может отсутствовать.

Упражнение 3.1. Присоедините аффикс утвердительной модальности. Переведите на русский язык.

Bu araba _____	Bu yıldız _____	Bu tahta _____
Bu kalem _____	Bu köpek _____	Bu cetvel _____
Bu çiçek _____	Bu kuş _____	Bu kitap _____
Bu söz _____	Bu arkadaş _____	Bu çiçek _____
Bu ev _____	Bu defter _____	Bu sözlük _____
Bu dolap _____	Bu aile _____	Bu oda _____
Bu mektup _____	Bu gül _____	Bu sokak _____

Упражнение 3.2. Переведите на турецкий язык.

Это человек. Это сумка. Это машина. Это стол. Это собака. Это студент. Это шкаф. Это тетрадь. Это старшая сестра. Это отец. Это окно. Это парта. Это улица. Это цветок.

АФФИКСЫ СКАЗУЕМОСТИ (ЛИЧНЫЕ АФФИКСЫ). УТВЕРДИТЕЛЬНАЯ ФОРМА. НАСТОЯЩЕЕ ВРЕМЯ

В турецком языке сказуемое согласуется с подлежащим в лице и числе с помощью аффиксов сказуемости. Эти аффиксы, присоединяясь к именам, употребляются при обозначении профессии, состояния лица и т.д.

Рассмотрим личные местоимения и аффиксы, присоединяющиеся к именам. Выбор гласной аффикса подчиняется закону гармонии гласных.

Ben – Я	im im um üm	öğretmen + im (Я преподаватель)
Sen – Ты	sin sin sun sün	öğretmen + sin (Ты преподаватель)
O – Он, она, оно	×	öğretmen (Он, она преподаватель)
Biz – Мы	ız ız uz üz	öğretmen + ız (Мы преподаватели)
Siz – Вы	sınız sizin sunuz sünüz	öğretmen + sizin (Вы преподаватели)
Onlar – Они	lar ler	öğretmen + ler (Они преподаватели)

Если слово оканчивается на гласный звук, а присоединяющийся аффикс начинается с гласного, то между двумя гласными используется вставочный Y.

Ben – Я	yım yim yum yüm	öğrenci + yım (Я студент [-ка])
Sen – Ты	sin sin sun sün	öğrenci + sin (Ты студент [-ка])
O – Он, она, оно	×	öğrenci (Он, она студент [-ка])
Biz – Мы	yız yiz yuz yüz	öğrenci + yız (Мы студенты [-ки])
Siz – Вы	sınız sizin sunuz sünüz	öğrenci + sizin (Вы студенты [-ки])
Onlar – Они	lar ler	öğrenci + ler (Они студенты [-ки])

Упражнение 3.3. Присоедините к следующим словам аффиксы сказуемости.

Ben avukat _____	Ben doktor _____	Ben sekreter _____
Sen avukat _____	Sen doktor _____	Sen sekreter _____
O avukat _____	O doktor _____	O sekreter _____
Biz avukat _____	Biz doktor _____	Biz sekreter _____
Siz avukat _____	Siz doktor _____	Siz sekreter _____
Onlar avukat _____	Onlar doktor _____	Onlar sekreter _____
Ben muhasebeci _____	Ben müdür _____	Ben evli _____
Sen muhasebeci _____	Sen müdür _____	Sen evli _____
O muhasebeci _____	O müdür _____	O evli _____
Biz muhasebeci _____	Biz müdür _____	Biz evli _____
Siz muhasebeci _____	Siz müdür _____	Siz evli _____
Onlar muhasebeci _____	Onlar müdür _____	Onlar evli _____
Ben hasta _____	Ben hemşire _____	Ben mühendis _____
Sen hasta _____	Sen hemşire _____	Sen mühendis _____
O hasta _____	O hemşire _____	O mühendis _____
Biz hasta _____	Biz hemşire _____	Biz mühendis _____
Siz hasta _____	Siz hemşire _____	Siz mühendis _____
Onlar hasta _____	Onlar hemşire _____	Onlar mühendis _____

АФФИКСЫ СКАЗУЕМОСТИ. ВОПРОСИТЕЛЬНАЯ И ОТРИЦАТЕЛЬНАЯ ФОРМЫ

ВОПРОСИТЕЛЬНАЯ ФОРМА

Как вы уже знаете, вопрос в турецком языке задается с помощью вопросительной частицы mi (mi mü mü). При вопросе лич-

ные аффиксы присоединяются непосредственно к вопросительной частице со вставочной буквой *y*:

Ben öğretmen miyim?	Я преподаватель?
Sen öğretmen misin?	Ты преподаватель?
O öğretmen mi?	Он (она) преподаватель?
Biz öğretmen miyiz?	Мы преподаватели?
Siz öğretmen misiniz?	Вы преподаватели?
Onlar öğretmenler mi?	Они преподаватели?

Обратите внимание, что в форме 3-го лица множественного числа к слову сначала прибавляется аффикс множественности (*lar* или *ler*) и только потом вопросительная частица, которая в данном случае допускает только два варианта *mi* или *mi*.

ОТРИЦАТЕЛЬНАЯ ФОРМА

Для образования отрицания используется отрицательная частица **değil**, к которой присоединяются аффиксы сказуемости (личные аффиксы).

Ben öğretmen değilim.	Я не преподаватель.
Sen öğretmen değilsin.	Ты не преподаватель.
O öğretmen değil.	Он (она) не преподаватель.
Biz öğretmen değiliz.	Мы не преподаватели.
Siz öğretmen değilsiniz.	Вы не преподаватели.
Onlar öğretmen değiller.	Они не преподаватели.

Упражнение 3.4. Образуйте утвердительные, вопросительные и отрицательные формы слов, используя личные аффиксы

Aşçı, sekreter, işadami, hasta, tamirci, öğrenci, müdür, muhasebeci, avukat, evli.

Упражнение 3.5. Переведите на турецкий язык

Я студент, она замужем, он не преподаватель, ты болен?, они не адвокаты, ты секретарь, он начальник? они женаты, мы бизнесмены, ты не бухгалтер, вы студенты? она медсестра? мы не больны, она зубной врач, вы инженер?, ты не повар, они врачи.

ЛЕКСЕМЫ *var, yok, gerek, lâzim* В ТУРЕЦКОМ ЯЗЫКЕ¹

В турецком языке имеется категория слов, называемая предикативы, которые могут выступать в качестве сказуемого. В эту

¹ При изучении этой темы см. также уроки 4 (местный падеж, аффиксы притяжательности – принадлежности), 6 (притяжательный изафет), 16 (глагольные имена).

категорию входят лексемы *var* – «есть», «имеется», *yok* – «нет», «не имеется», *gerek* – «надо», «нужно», *lâzim* – «надо», «нужно».

Лексемы *var* и *yok* в турецком языке могут использоваться в конструкциях, обозначающих местонахождение предмета в пространстве, наличие, обладание и отсутствие. Это демонстрирует следующая таблица:

	VAR	YOK (отсутствие)
Местонахождение	Masada kitap var mı? Evet, masada kitap var.	Hayır, masada kitap yok.
Наличие предмета в определенном месте	Bende kalem var.	Bende kalem yok.
Обладание (факт обладания предметом определенным лицом)	Benim kızım var.	Benim kızım yok.

Для того, чтобы сообщить о местонахождении какого-либо предмета где-либо в турецком языке используются конструкции типа *Masada kitap var.* – На столе есть книга, где *masada* – обстоятельство места, *kitap* – подлежащее, *var* – сказуемое. Такие конструкции обязательно должны отвечать на вопрос *Masada kitap var mı?* – На столе есть книга? – *Evet, masada kitap var.* – Да, на столе есть книга. – *Hayır, masada kitap yok.* – Нет, на столе нет книги.

Однако, при ответе на вопрос *Kitap nerede?* – Где книга? *Kitap masada* – Книга на столе предикатив *var* никогда не употребляется.

Если говорящий хочет узнать, что лежит на столе (что есть на столе), что висит на стене (что есть на стене), что есть в саду и т.д. и т.п. используется конструкция *Masada ne var?* – Что есть (имеется) на столе? – *Masada bir kalem ve kitap var.* – На столе карандаш и книга.

Если говорящему важно уточнить книга ли лежит (имеется) на столе, то предложение имеет следующий вид: *Masada kitap mı var?* – На столе книга? – *Evet, masada bir kitap var.* – Да, на столе книга.

В русском языке конструкциям наличия и конструкции обладания соответствует одно и то же предложение – У меня есть... В турецком языке здесь следует использовать два разных высказывания. Конструкция обладания состоит из притяжательного местоимения с согласованным с ним именем существительным (см. урок 4), которые образуют подлежащее, а слово *var* – сказуемое.

Упражнение 3.6. Ответьте по образцу

- Odada kitaplık var mı?
- Evet, odada kitaplık var.
- Hayır, odada kitaplık yok.

Duvarda tablo var mı? Bahçede çiçekler var mı? Ağaçta kuş var mı? Koridorda öğrenciler var mı? Dersanede harita var mı? Sokakta köpek var mı? Okulda bilgisayar var mı?

Упражнение 3.7. Выполните упражнение по образцу: сначала спросите, что есть на столе, ответьте, выразите удивление.

- Masada ne var?
- Masada kitap var.
- Masada kitap mı var?

Mutfakta sofa var. Sokakta çocuklar var. Odada koltuk var. Kafeste kuş var. Arabada çanta var. Kulübede köpek var. Plajda öğrenciler var. Çantada gözlük var. Masada resim var.

Лексемы *gerek* и *lâzım* являются синонимами по значению, но выступают в разных позициях. Так, слово *gerek* может выступать и в роли сказуемого (*götme gerek – нужно идти*), и в роли подлежащего (*buna gerek yok – в этом нет необходимости*), и в роли определения (*gerekli şeyler – необходимые вещи*). Кроме того, слово *gerek* может выражать отношение ко времени (*Şimdi ellerini yıkamak gerekiyor – Сейчас нужно помыть руки*).

Слово *lâzım* употребляется в позиции составного глагольного сказуемого.

Benim okumam lâzım.	Мне нужно читать.
Senin okuman lâzım.	Тебе нужно читать.
Onun okuması lâzım.	Ему (ей) нужно читать.
Bizim okumamız lâzım.	Нам нужно читать.
Sizin okumanız lâzım.	Вам нужно читать.
Onların okumaları lâzım.	Им нужно читать.

HAFTALIK DERS PROGRAMI (РАСПИСАНИЕ ЗАНЯТИЙ)

Pazartesi	Salı	çarşamba	perşembe	cuma
Türkçe	Beden Eğitimi	Kimya	Müzik	İngilizce
Türkçe	Beden Eğitimi	Kimya	Beden	İngilizce
Müzik	İngilizce	Fizik	Eğitimi	Türkçe
Resim	İngilizce	İngilizce	İngilizce	Kimya
İngilizce	Matematik	Türkçe	Türkçe	Fizik

Упражнение 3.8. Используя таблицу, задайте подобные вопросы, выясните какие занятия есть в среду, четверг и т.д.

Pazartesi günü hangi dersler var? – Какие уроки есть во вторник?
Pazartesi günü Türkçe, müzik, – Турецкий язык, музыка, ри-
resim ve İngilizce var. – сование и английский (есть).

Упражнение 3.9. Используя таблицу, задайте вопросы и ответьте на них по образцу.

Pazartesi günü Türkçe var mı? – В понедельник есть турецкий язык?

Evet, pazartesi günü Türkçe var. – Да, в понедельник есть турецкий язык.

Salı günü kimya var mı? – Во вторник есть химия?

Hayır, salı günü kimya yok. – Нет, во вторник химии нет.

Упражнение 3.10. Используя таблицу, ответьте на вопросы.

1. Çarşamba günü müzik var mı?

2. Perşembe günü Türkçe var mı?

3. Cuma günü ders var mı?

4. Pazartesi günü resim var mı?

5. Cuma günü beden eğitimi var mı?

6. Salı günü fizik var mı?

Упражнение 3.11. Задайте вопрос

1. _____?

Evet, çarşamba günü fizik var.

2. _____?

Hayır, bugün Türkçe yok.

3. _____?

Evet, pazartesi günü müzik var.

4. _____?

Hayır, salı günü resim yok.

Упражнение 3.12. Заполните пропуски

1. Salı günü beden eğitimi _____ ?
_____ salı günü beden eğitimi var.
2. Çarşamba günü müzik _____ ?
_____ çarşamba günü müzik yok.
3. Perşembe günü fizik _____ ?
_____ perşembe günü fizik yok.
4. Cuma günü kimya _____ ?
_____ cuma günü kimya var.
5. Cumartesi günü ders var mı?
_____ cumartesi günü ders yok.

УРОК 4

СЛОВАРЬ УРОКА

bahçe – сад	ofis – офис
fabrika – завод, фабрика	okul – школа
garaj – гараж	park – парк
hastahane – больница	raf – полка
kafes – клетка	sınıf – класс
kütüphane – библиотека	sinema – кино
mutfak – кухня	üniversite – университет
müze – музей	

МЕСТНЫЙ ПАДЕЖ

Местный (предложный) падеж используется при обозначении местонахождения предмета и отвечает на вопрос **Nerede?** (где?), а также при обозначении обладателя предмета (соответствует русскому родительному падежу – у меня, у тебя и т.д.) и отвечает на вопрос **Kimde?** (у кого?).

Местный падеж оформляется аффиксами -da, -de, -ta, -te.

Kitap nerede? – Где книга?

Kitap masada. – Книга на столе.

Kuş nerede? – Где птица?

Kuş ağaçta. – Птица на дереве.

Kimde kalem var? – У кого есть ручка?

Bende kalem var. – У меня есть ручка.

Упражнение 4.1. Присоедините аффикс местного падежа

Anne mutfak _____.	Öğrenciler _____.	Doktor _____.
Baba garaj _____.	kütüphane _____.	hastahane _____.
Çocuklar oda _____.	Kedi bahçe _____.	Çocuklar park _____.
Öğretmen sınıf _____.	Ali okul _____.	Kuş kafes _____.
Kitaplar raf _____.	Abla ev _____.	Ayşe İstanbul _____.
Tamirci fabrika _____.	Kardeşim sinema _____.	Müdür ofis _____.
	Murat _____ sözlük var.	Onlar _____ telefon yok.

Упражнение 4.2. Переведите на турецкий язык

Дети в саду. Сестра в саду. Ручка на столе.
Али в школе. Рабочие на фабрике. Студенты в классе.
Машина в гараже. Папа в Америке. Врач в больнице.
Кошка в комнате. Секретарь в офисе. Брат дома.
У меня нет телевизора. Книги в библиотеке. Словарь в сумке.

Рассмотренные выше конструкции сообщают о местонахождении предмета 3-го лица (птица, кошка, машина, Али, студенты и т.д.). Когда же речь идет о местонахождении предмета 1-го лица (я, мы) и 2-го лица (ты, вы), то после аффиксов местного падежа следуют личные аффиксы.

Sen neredesin? – Где ты?

Ben mutfaktayım. – Я на кухне.

Siz neredesiniz? – Где вы?

Biz kütüphanedeyiz. – Мы в библиотеке.

Sen evde misin? – Ты дома?

Evet, evdeyim. – Да, я дома.

Siz fabrikada mısınız? – Вы на фабрике?

Evet, fabrikadayız. – Да, мы на фабрике.

Упражнение 4.3. Переведите на турецкий язык

Ты где? – Я в офисе. Он в музее? Вы в больнице? Где он? Он в парке. Мама на кухне. Папа в офисе. Дети в комнате? Где врач? Врач в больнице. Али дома. Да, дома. Где птицы? Птицы в саду. Сестра в школе. Брат в университете? Где кошка? Кошка в комнате.

КОЛИЧЕСТВЕННЫЕ, ПОРЯДКОВЫЕ, ДРОБНЫЕ И РАЗДЕЛИТЕЛЬНЫЕ ЧИСЛИТЕЛЬНЫЕ

Количественные числительные обозначают количество предметов. При этом существительное, стоящее после количественного числительного не получает аффикса множественного числа. (iki elma, но неправильно iki elmalar)

1 bir	20 yirmi	1000 bin
2 iki	30 otuz	2000 iki bin
3 üç	40 kırk	1000 000 milyon
4 dört	50 elli	

26

5 beş	60 altmış
6 altı	70 yetmiş
7 yedi	80 seksen
8 sekiz	90 doksan
9 dokuz	100 yüz
10 on	200 iki yüz

Сложные числительные образуются путем прибавления к сотням десятков, к десяткам единиц:

15 on beş
24 yirmi dört
137 yüz otuz yedi
248 iki yüz kırk sekiz
3579 üç bin beş yüz yetmiş dokuz

Упражнение 4.4. Напишите числительные словами

4, 9, 16, 28, 56, 35, 87, 90, 11, 44, 71, 93, 578, 982, 375, 555, 411, 373, 1090, 2569, 6830, 104356

Упражнение 4.5. Напишите числительные цифрами

Yedi, otuz iki, kırk dört, seksen, altmış bir, iki yüz doksan altı, yedi yüz elli dokuz, sekiz yüz on, altı yüz yetmiş iki, iki bin beş yüz yirmi dört, dört bin seksen yüz bir, kırk üç, bin dokuz yüz seksen bir, on iki bin sekiz yüz otuz üç, dokuz bin dört yüz elli beş, yedi yüz doksan iki.

ПОРЯДКОВЫЕ ЧИСЛИТЕЛЬНЫЕ

Порядковые числительные обозначают количество предметов при счете, отвечают на вопрос **Kaçıncı?** (какой, который по счету) и образуются путем присоединения к количественному числительному аффиксов **ıncı** (inci uncu üncü), если числительное заканчивается на согласную и **ıncı** (inci neu ncü), если числительное заканчивается на гласную.

Altı + ıncı = altıncı
Bir + ıncı = birinci
Dokuz + uncu = dokuzuncu
Dört + üncü = dördüncü

ДРОБНЫЕ ЧИСЛИТЕЛЬНЫЕ

Образование дробных числительных происходит следующим образом: сначала называется целое с аффиксом местного падежа, а затем часть от этого целого:

27

1 / 3 üçte bir
2 / 8 sekizde iki
Обратите внимание на образование этих форм:
½ yarım – половина
¼ çeyrek – четверть
5/5 tam – целое (число)

Упражнение 4.6. Напишите числительные словами

6/9, 7/8, 1/3, 3/4, 5/6, 1/2, 3/3, 6/9, 2/4, 4/5, 1/10, 8/8, 1/4, 2/8, 7/10.

Упражнение 4.7. Напишите числительные цифрами

Altıda üç, sekizde bir, dörtte beş, dokuzda beş, dörtte üç, altıda dört, üçte bir, beşte bir, yarımlar

РАЗДЕЛИТЕЛЬНЫЕ ЧИСЛИТЕЛЬНЫЕ

В турецком языке так называемые разделительные числительные соответствуют русским словосочетаниям типа «по одному», «по два» и т.д. Они образуются с помощью аффикса -ar, -er после согласных и -şar, -şer после гласных.

Birer, teker – по одному	
İkişer – по два	
Üçer – по три	
Teker teker konuşun. – Говорите по одному.	
Onar onar grup yapın. – Образуйте группы по десять человек.	
İçeri üçer üçer girmeysin. – По трое внутри не входите.	

ЧИСЛИТЕЛЬНОЕ bir В ФУНКЦИИ НЕОПРЕДЕЛЕННОГО АРТИКЛЯ

Числительное bir может выступать в функции неопределенного артикля, если предмет, о котором идет речь, является пока неизвестным и упоминается впервые.

bir masa – стол, один стол, какой-то стол.

Bir masa oturdum. – Я сел за (какой-то) стол.

Неопределенный артикль bir располагается обычно между прилагательным (определением) и существительным (определяемым).

güzel bir kız – (какая-то) красивая девушка

28

Если же слово bir предшествует определению, то смысл высказывания изменяется:

bir güzel kız – одна красивая девушка

ПРИТЯЖАТЕЛЬНЫЕ МЕСТОИМЕНА (АФФИКСЫ ПРИНАДЛЕЖНОСТИ / ПРИТЯЖАТЕЛЬНОСТИ)

Русским притяжательным местоимениям (мой, твой, его, её, наш, ваш, их) эквивалентны турецкие benim – мой, senin – твой, onun – его, onun – её, bizim – наш, sizin – ваш, onların – их. Имя существительное, употребляющееся вместе с притяжательным местоимением, получает аффикс принадлежности в соответствии с законом гармонии гласных.

Benim im , in , um , üm defterim – моя тетрадь
Senin in , in , un , ün defterin – твоя тетрадь
Onun i , i , u , ü defteri – его, её тетрадь
Bizim imiz , imiz , umuz , ümüz defterimiz – наша тетрадь
Sizin iniz , iniz , unuz , ünüz defteriniz – ваша тетрадь
Onların ları , leri defterleri – их тетрадь

Если имя существительное оканчивается на гласную, то аффиксы имеют следующий вид:

Benim m çantam – моя сумка
Senin n çantan – твоя сумка
Onun ı , ı , u , ü çantası – его, её сумка
Bizim miz , miz , muz , müz çantamız – наша сумка
Sizin niz , niz , nuz , nüz çantanız – ваша сумка
Onların ları , leri çantaları – их сумка

В турецком языке слова, обозначающие конкретные предметы и лица, всегда оформляются аффиксом принадлежности. Так, например, на вопрос *Gde kızınız?* *Doch in şokole* следует отвечать *Kızım okulda* (Моя дочь в школе), но неправильно *Kız okulda*.

Упражнение 4.8. Присоедините аффиксы притяжательности

Benim	araba	sinif	şapka	ders
Senin	araba	sinif	şapka	ders
Onun	araba	sinif	şapka	ders
Bizim	araba	sinif	şapka	ders
Sizin	araba	sinif	şapka	ders
Onların	araba	sinif	şapka	ders

29

Упражнение 4.9. Переведите на турецкий язык

Моя школа, твой карандаш, наши дети, их уроки, моя машина, ваша шапка, его тетрадь, их стол, моя сестра, наш дом, их сад, его дом, твой студент, наша улица, ее парта, мой словарь, твой шкаф, его сын, моя мама, наш город, твой цветок.

ВОПРОСИТЕЛЬНЫЕ И ОТРИЦАТЕЛЬНЫЕ ФОРМЫ

При постановке вопроса общего типа (Это твой дом?) в турецком языке на первое место выносится соответствующее притяжательное местоимение (benim, senin, onun, bizim, sizin, onların), затем следует имя существительное с необходимым аффиксом принадлежности и вопросительная частица mı (mî, mi, mü), подобранная в соответствии с законом гармонии гласных и пишущаяся отдельно от имени.

Bu, benim arabam mı? – Это моя машина?
Bu, senin kalemin mi? – Это твой карандаш?
Bu, onun şarkası mı? – Это его(ее) шапка?
Bu, bizim doktorumuz mu? – Это наш доктор?
Bu, sizin müdürünüz mü? – Это ваш начальник?
Bu, onların defterleri mi? – Это их тетрадь?

Для выражения отрицательного ответа на общий вопрос (Нет, это не мой стол) на первое место ставится отрицательное слово «нет» (Hayır), затем следует притяжательное местоимение, затем имя существительное с необходимым аффиксом принадлежности и отрицательная частица değil, соответствующая русской отрицательной частице «не», стоящей в конце высказывания и пишущейся отдельно.

Hayır, benim kalemin değil. – Нет, это не мой карандаш.

Упражнение 4.10. Переведите на турецкий язык

Это твоя ручка? Нет, это не наш автобус. Это его книга? Да, это мой преподаватель. Это ваш словарь? Нет, это не их дети. Да, это моя дочь. Это твоя книга? Нет, не моя сумка. Это ее город? Да, это мой отец. Нет, не его шкаф. Это наши друзья? Да, ее сумка.

Упражнение 4.11. Выполните упражнение по образцу, используя следующие слова

Образец 1. Bu, senin kalemin mi?
Evet, benim kalemin.
Hayır, benim kalemin değil.

Образец 2. Bu, sizin odanız mı?

Evet, bizim odamız.

Hayır, bizim odamız değil.

Kedi, sözlük, abla, bahçe, köpek, dolap, baba, öğretmen, araba, masa, şehir

ДИАЛОГИ

Sekreter: Hoş geldiniz. – Добро пожаловать.

Zeynep: Hoş bulduk. – Рады вас видеть в добром здравии

Sekreter: Adın ve soyadın. – Твоё имя и фамилия

Zeynep: Adım Zeynep. Soyadım Koç. – Меня зовут Зейнеп, моя фамилия – Кош.

Sekreter: Kaç yaşındasın? – Сколько тебе лет?

Zeynep: On üç yaşındayım. – Мне 13 лет.

Sekreter: Kaç kardeşin var? – Сколько у тебя братьев и сестёр?

Zeynep: Dört kardeşim var. – 4 брата и сестры.

Sekreter: Kaçınıcı sınıftasın? – В каком ты классе?

Zeynep: Yedinci sınıftayım. – Я в седьмом классе.

Sekreter: Doğum tarihin kaç? – Дата рождения?

Zeynep: 7 Nisan 1988. – 7 апреля 1988 года.

Sekreter: Telefon numaranız kaç? – Номер вашего телефона?

Zeynep: 247-15-19

Sekreter: Teşekkür ederim. – Спасибо.

Комментарий. Фраза Hoş geldiniz является вежливым ответом на приветствие Hoş bulduk и означает «рады вас видеть в добром здравии».

Турецкое слово kardeş обозначает родовое понятие и не имеет русского эквивалента, поэтому переводится и словом «брат», и словом «сестра». Dört kardeşim var – У меня четыре брата (и сестры). Слова kız-kardeş и erkekkardeş употребляются, если необходимо уточнить родовую принадлежность.

Упражнение 4.12. Составьте диалог по анкетным данным

Kayıt formu

Adı: Ali

Soyadı: Yıldız

Doğum tarihi: 18 Ocak 1987

Yaş: 12 yaşında

Sınıf: altıncı sınıf

Telefon numarası: 456-47-89

Упражнение 4.13. Задайте вопрос

1. _____ ?
16 yaşında
2. _____ ?
Yedinci sınıftayım.
3. _____ ?
Hayır, dördüncü ev bizim değil.
4. _____ ?
İş telefonum 302 08 43
5. _____ ?
Evet, ikinci ders İngilizce.

ТЕМА: Я и моя семья

Упражнение 4.14. Прочитайте текст и расскажите о вашей семье

Ailem ve ben

Merhaba! Benim adım Gül. Soyadım Gönültaş. Ben 15 yaşındayım. Doğum tarihim 14 Şubat 1990. Ben öğrenciyim. Dokuzuncu sınıftayım. Benim küçük bir ailem var – annem, babam ve iki kardeşim. Ben ailenin en küçük çocuğuyum. Benim annem hemşire, babam ise işadamı. Annem şimdi evde, babam şirkette. Benim ablam 19 yaşında. O bir üniversitede öğrencidir. Benim ağabeyim bir fabrikada mühendistir. O 25 yaşında. O evli. Ben benim ailemi çok seviyorum.

Упражнение 4.15. Прочитайте шутку.

Sözünden dönmem

Nasrettin Hoca'ya kaç yaşındasın diye sorduklarında « kırk » der. Bir yıl sonra yine sorarlar aynı cevabı verir. O zaman « Hocam geçen yıl da kırk demiştin. Bu nasıl oluyor? » dediklerinde:

Ben sözünden dönmem, der.

УРОК 5

СЛОВАРЬ УРОКА

aglamak – плакать	kaç – сколько
almak – брать, взять	kahvaltı yapmak – завтракать
anlamak – понимать	kalkmak – вставать
anlatmak – объяснять, рассказы- вать	konuşmak – говорить
ay – месяц	mevsim – сезон
bakmak – смотреть	okumak – читать, учиться
beklemek – ждать	(satranç) oynamak – играть (в шах- маты)
bulaşıkları yıkamak – мыть посуду	sevmek – любить
çalışmak – работать	sigara içmek – курить
(keman) çalmak – играть на скрипке	söylemek – сказать
çıkamak – 1) выходить 2) подни- маться 3) появляться	(çiçekleri) sulamak – поливать (цветы)
Çok güzel! – Очень хорошо!	susmak – молчать
dışarı çıkmak – выйти на улицу, наружу	şarkı söylemek – петь песни
dinlemek – слушать	tekrarlamak – повторять
dinlenmek – отдыхать	telefon etmek – звонить
dönmek – возвращаться	televizyon izlemek, seyretmek – смотреть телевизор
fotoğraf çekmek – фотографиро- вать	temizlemek – чистить, убирать
gelmek – приходить	uyumak – спать
girmek – входить	vermek – давать
gütmek – идти, ходить, уходить	yardım etmek – помогать
görmek – видеть	yazmak – писать
gün – день	yemek – есть
içmek – пить	yıl – год
istemek – хотеть	yüzmek – плавать

ПОВЕЛИТЕЛЬНОЕ НАКЛОНЕНИЕ ГЛАГОЛА

В словарях турецкий глагол представлен в форме инфинитива. Показателем инфинитива является аффикс -mak, -mek. Турецкий инфинитив не имеет видовых значений (значений совершенного и несовершенного вида), поэтому может переводиться на русский язык инфинитивами обоих видов.

Повелительное наклонение в турецком языке выражает приказ к совершению действия, а в некоторых случаях мольбу и

просьбу. 1-ое лицо единственного и множественного чисел не имеет форм повелительного наклонения (я, мы).

Образование форм повелительного наклонения происходит следующим образом: отбрасывается показатель инфинитива -mak, -mek и к получившейся основе прибавляются аффиксы.

Konuşmak

Sen konuş.		Говори
O konuş + sun	sin sin sun sün	Пусть он (она) говорит
Siz konuşun(uz).	ın (in,un, ün)	Говорите
Onlar konuşunlar.	sinler sinler, sunlar, sünler	Пусть они говорят

Особенностью 2-го лица множественного числа является то, что здесь допустимы два аффикса: ın (in,un, ün) и ınız (iniz unuz ünüz).

Если основа инфинитива оканчивается на гласную, то в форме 2-го лица множественного числа появляется вставочный Y:

okumak

Sen oku	Читай
O oku + sun	Пусть он (она) читает
Siz okuYun	Читайте
Onlar okusunlar	Пусть они читают

Упражнение 5.1. Переведите на турецкий язык

Читай, говори, пусть они войдут, приходи, отдыхай, слушай, пусть он завтракает, повторите, пусть они учатся, спите, возвращайся, молчи, мойте посуду.

ОТРИЦАТЕЛЬНАЯ И ВОПРОСИТЕЛЬНАЯ ФОРМЫ

Отрицательная форма глагола образуется путем присоединения к основе глагола аффикса -ma, -me:

Okumak – okumamak (читать – не читать)
Gelmek – gelmemek (приходить не приходить)

Отрицательная форма повелительного наклонения имеет те же аффиксы, что и положительная форма. Отрицательные аффиксы -ma, -me предшествуют аффиксам, выражающим значение повелительного наклонения:

Ben -			
Sen okuma	Не читай	bekleme	Не жди
O okumasın	Пусть он (она) не читает	beklemesin	Пусть он не ждёт
Biz -			
Siz okumayın	Не читайте	beklemeyin	Не ждите
Onlar okumasınlar	Пусть они не читают	beklemesinler	Пусть они не ждут

Обратите внимание, что присоединение отрицательных аффиксов -ma, -me сокращает число аффиксов повелительного наклонения до двух: sin, ın, sinler если предшествует -ma и sin, ın, sinler если предшествует -me.

Вопросительная форма повелительного наклонения имеет только 3-е лицо единственного и множественного чисел. Вопросительная форма образуется путем прибавления частицы mi и её вариантов.

Ben -			
Sen -			
O okusun mu?	Ему читать?	okumasın mı?	Ему не читать?
Biz -			
Siz -			
Onlar okusunlar mı?	Им читать?	okumasınlar mı?	Им не читать?

НАСТОЯЩЕЕ ВРЕМЯ ДАННОГО МОМЕНТА (-[i]yor)

Настоящее время данного момента обозначает действие, происходящее в момент речи (Она спит), а также действие, которое осуществляется в настоящем в более широком смысле слова (Он учится в университете).

Настоящее время образуется присоединением безвариантного аффикса -yor к основе глагола. Аффиксу настоящего времени -yor могут предшествовать только гласные i, ı, u, ü.

1. Этот аффикс непосредственно присоединяется к основе, если она заканчивается на гласный u:

Oku + yor = okuyor

2. Если основа глагола заканчивается на другие гласные, то происходит изменение конечного гласного на i, ı, u, ü в зависимости от предыдущего слога в соответствии с законом гармонии гласных.

Anla + yor = anlıyor
 Bekle + yor = bekliyor
 Oyna + yor = oynuyor
 Söyle + yor = söylüyor

3. Если основа глагола оканчивается на согласный, то аффикс -yor должен предшествовать один из гласных **i, i, ü** в зависимости от предыдущего слога в соответствии с законом гармонии гласных.

Yap + i + yor = yapıyor isin + i + yor = isiniyor
 Gel + i + yor = geliyor gir + i + yor = giriyor
 Konuş + u + yor = konuşuyor kaybol + u + yor = kayboluyor
 Dön + ü + yor = dönüyor yüz + ü + yor = yüzüyor

В турецком языке есть два глагола gitmek и etmek, которые при прибавлении аффикса yor меняют глухой согласный t на звонкий d:

Git + i + yor = gidiyor
 Et + i + yor = ediyor

Спряжение глагола в настоящем времени происходит путем прибавления личных аффиксов сказуемости, которые представлены только одним вариантом.

Ben okuyorum
 Sen okuyorsun
 O okuyor
 Biz okuyoruz
 Siz okuyorsunuz
 Onlar okuyorlar

1. Nerede oturuyorsun? – Где ты живёшь?
2. Ben arkadaşlarımı bekliyorum. – Я жду друга.

ОТРИЦАТЕЛЬНАЯ И ВОПРОСИТЕЛЬНАЯ ФОРМЫ

Как вам уже известно, отрицание образуется прибавлением аффиксов -ma, -me.

Если последний слог основы глагола содержит **a** или **i**, то частица **ma** изменяется на **mi**.

Если последний слог основы глагола содержит **e** или **i**, то частица **me** изменяется на **mi**.

Если последний слог основы глагола содержит **o** или **u**, то частица **ma** изменяется на **mu**.

Если последний слог основы глагола содержит **ö** или **ü**, то частица **ma** изменяется на **mü**.

A, I
 ma → mi
 Yazmıyor
O, U
 ma → mu
 konuşmuyor

E, İ
 me → mi
 bilmiyor
Ö, Ü
 me → mü
 görmüyor

Ben okumuyorum
 Sen okumuyorsun
 O okumuyor
 Biz okumuyoruz
 Siz okumuyorsunuz
 Onlar okumuyorlar

1. Kedi balık istemiyor. – Кошка не хочет рыбу.
2. Babaannem televizyon seyretmiyorlar. – Родители не смотрят телевизор.

Вопросительная форма образуется с помощью вопросительной частицы **mu**, за которой следуют личные аффиксы.

Ben okuyor **muyum?** Ben okumuyor **muyum?**
 Sen okuyor **musun?** Sen okumuyor **musun?**
 O okuyor **mu?** O okumuyor **mu?**
 Biz okuyor **muyuz?** Biz okumuyor **muyuz?**
 Siz okuyor **musunuz?** Siz okumuyor **musunuz?**
 Onlar okuyorlar **mı?** Onlar okumuyorlar **mı?**

1. Bebek ağlıyor mu? – Ребёнок плачет?
2. Dondurma istiyor musun? – Ты хочешь мороженое?

Упражнение 5.2. Проспрягайте в положительной, отрицательной и вопросительной форме глаголы

İstemek, yazmak, konuşmak, söylemek, dönmek, susmak, gelmek, gitmek, bakmak, sevmek

Упражнение 5.3. Переведите на русский язык

bekliyor, geliyor musun, yazmıyorum, konuşuyorum, dinleniyor musunuz, beklemiyorlar mı, yardım ediyorlar, söylüyor, istemiyor musunuz, sormuyorsun, giriyoruz, anlamıyoruz, dinlemiyorsun, okumuyorlar mı, susuyor, gidiyoruz, gelmiyorlar, istiyor musun, çalışmıyorsunuz, seviyorum

Упражнение 5.4. Напишите предложения, используя глаголы, данные в скобках, в утвердительной форме настоящего времени данного момента

1. Bahçıvan bahçeyi _____ (temizlemek).
2. Öğrenciler şarkı _____ (söylemek).

3. Dedem masal _____ (anlatmak).
4. Kardeşim ve ben satranç _____ (oynamak).
5. Onlar denizde _____ (yüzmek).
6. Babam bahçede çiçekleri _____ (sulamak).
7. Annem mutfakta bulaşıkları _____ (yıkamak).
8. Öğretmen sınıfta ders _____ (anlatmak).
9. Ali televizyon _____ (izlemek).
10. Kuşlar dalda şarkı _____ (söylemek).
11. Ben sigara _____ (içmemek).
12. Babam kahvaltı _____ (yapmak).
13. Annem süpermarkete _____ (gitmek).

Упражнение 5.5. Выберите из предложенных глаголов подходящие по смыслу и допишите предложения.

Çalmak / çekmek / seyretmek / dinlemek / yemek / oynamak

Ahmet televizyon seyrediyor mu?

1. Kahvaltıda patates _____ musunuz?
2. Biz radyo _____.
3. Selman çok güzel gitar _____.
4. Sen çok güzel fotoğraf _____.
5. Fatih çok güzel tenis _____.

Упражнение 5.6. Прочитайте диалог и ответьте на вопросы

Ali: Merhaba Sadık.

Sadık: Merhaba Ali.

Ali: Ne yapıyorsun burada?

Sadık: Dondurma yiyorum. Sen de istiyor musun?

Ali: Evet, iyi olur.

Sadık: Nasıl dondurma istiyorsun?

Ali: Kremalı dondurma istiyorum.

1. Sadık nerede?
2. Sadık ne yiyor?
3. Ali hangi dondurmayı seviyor?

TEMA: Я студент. Ben bir öğrenciyim

Упражнение 5.7. Прочитайте текст и расскажите о себе

Ben bir öğrenciyim. Ben her sabah saat 7:00'de kalkıyorum. Önce elimi ve yüzümü yıkıyorum. Sonra kahvaltımı yapıyorum. Saat 7: 30'

da okula gidiyorum. Ben öğle yemeğimi okulda yiyorum. Öğle tenefüsünde çay içiyorum ve dinleniyorum. Çünkü öğleden sonra yine ders var. Benseaat 15: 00'te eve geliyorum. Evde bir saat uyuyorum. Sonra derslerimi tekrarlıyorum ve dışarı çıkıyorum. Dışarıda arkadaşlarımla futbol oynuyorum. Ben cumartesi ve pazar günleri okula gitmiyorum. Evde kitap okuyorum, ders çalışıyorum ve televizyon seyrediyorum.

ВОПРОСИТЕЛЬНЫЕ СЛОВА *hangi* и *nasıl* В ТУРЕЦКОМ ЯЗЫКЕ

Вопросительные слова **hangi** и **nasıl** переводятся на русский язык *какой* *который*. Принципиальная разница состоит в том, что слово **hangi** употребляется если речь идет о выборе предмета из ряда других:

Hangi araba büyük? – Какая из машин большая?

Kırmızı araba büyük. – Красная машина большая.

Hangi kitap ilginç? – Какая из книг интересная?

Rekorlar kitabı ilginç. – Книга рекордов интересная.

Слово **nasıl** называет качество, свойство предмета, а также признак действия:

Nasıl ev? – Какой дом?

Büyük ev. – Большой дом.

O nasıl Rusça konuşuyor? – Как он говорит по-русски?

O iyi Rusça konuşuyor. – Он хорошо говорит по-русски.

TEMA: Времена года

Hangi mevsimdeyiz?

İlkbahar (Mart–Nisan–Mayıs) **Весна** (март, апрель, май)

Yaz (Haziran–Temmuz–Ağustos) **Лето** (июнь, июль, август)

Sonbahar (Eylül–Ekim–Kasım) **Осень** (сентябрь, октябрь, ноябрь)

Kış (Aralık–Ocak–Şubat) **Зима** (декабрь, январь, февраль)

– Merhaba Ali!

– Merhaba Ayşe!

– Bir yılda kaç mevsim var ?

– Dört mevsim var.

– Sonbahar mevsiminde hangi aylar var?

– Eylül, ekim, kasım ayları var.

– Şimdi hangi aydayız?

– Eylül ayındayız.

Упражнение 5.8. Прочитайте, переведите и составьте подобные диалоги.

1. Hangi mevsimdeyiz?
Sonbahar mevsimindeyiz.

2. (Biz şimdi) hangi aydayız?
Eylül ayındayız.

3. Eylül kaçınıcı ay?
Dokuzuncu ay.

4. Kasım ayı hangi mevsimdedir?
Sonbahar mevsimindedir.

5. Bir yılda kaç ay vardır?
On iki ay vardır.

Прочитайте шутку.

Mevsimler

Öğretmen bir öğrencisini kaldırarak sordu:

- Söyle bakalım yavrum kaç mevsim vardır?
- İki mevsim vardır öğretmenim.
- Demek iki ha? Bir de adlarını söyler misin?
- Deniz mevsimi, kayak mevsimi efendim.

Biz şimdi hangi aydayız? - Какой сейчас месяц?
Eylül ayındayız. - Сейчас сентябрь.

Bugün ayın kaç? - Какое сегодня число?
Bugün ayın üçü. - Сегодня третье число.

УРОК 6

СЛОВАРЬ УРОКА

akvaryum - аквариум
annebaba - родители
anten - антенна
ayna - зеркало
baş - голова
beyaz - белый
bilgisayar - компьютер
büyük - большой
cadde - улица
cam - стекло
ceket - пиджак
cep - карман
çöp - мусор
dağınık - разбросанный, неу-
бранный
durak - остановка
düğme - пуговица
düzenli - аккуратный, в порядке

elbise - платье
havuz - бассейн
istasyon - станция
kumanda - пульт
kutu - коробка
küçük - маленький
merkez - центр
palto - пальто
sandalye - стул
sayfa - страница
sehra - подставка
sınav - экзамен
siyah - черный
son - конец
şişe - бутылка
takım - набор
teker - колесо
tren - поезд

ОПРЕДЕЛИТЕЛЬНЫЕ СЛОВСОЧЕТАНИЯ

В турецком языке существует несколько типов конструкций, выражающих определительные отношения в простом предложении. Назовем их:

1. Безаффиксный тип определительных конструкций
2. Относительный (одноаффиксный) изафет
3. Притяжательный изафет
4. Изафетная цепь

БЕЗАФФИКСНЫЙ ТИП ОПРЕДЕЛИТЕЛЬНЫХ КОНСТРУКЦИЙ

Этот тип охватывает такие словосочетания прилагательного с существительным, в которых имя прилагательное является качественным по разряду, т.е. обозначает признак, непосредственно принадлежащий предмету, являющийся его «природным» свойством.

geniş yol - широкая дорога
genç kız - молодая девушка
akıllı çocuk - умный ребенок

При склонении таких словосочетаний изменяться будет только имя существительное, прилагательное же останется без изменений.

ОТНОСИТЕЛЬНЫЙ (ОДНОАФФИКСНЫЙ) ИЗАФЕТ

Сочетание относительного прилагательного (прилагательного, обозначающего признак, который указывает на различные отношения данного предмета к другим предметам, и называющего относительные свойства предметов, которые не могут проявляться в большей или меньшей степени) с именем существительным типа «футбольное поле», «обеденный стол» в турецком языке передаются словосочетаниями, которые называются относительный (одноаффиксный) изафет. Подобного рода словосочетания могут быть трансформированы в русском языке из сочетания прилагательного с существительным в сочетание существительного с существительным и выражать разного рода отношения: обеденный стол – стол предназначенный для обеда, стиральная машина – машина, которая стирает и т.п.

В таких структурах аффикс получает только главное слово, зависимое же остается без формальных показателей.

Если главное слово оканчивается на согласный, то оно присоединяет аффиксы **i i u ü**, если же на гласный, то – **si si su sü**.

türk koleji – турецкий колледж
okul bahçesi – школьный сад

Относительному прилагательному может предшествовать качественное прилагательное. Между двумя прилагательными в таком случае вставляется слово **bir**, выступающее в роли неопределённого артикля:

Zor bir Türkçe sınavı – трудный экзамен по турецкому языку
Büyük bir spor salonu – большой спортивный зал

Упражнение 6.1. Присоедините аффиксы относительного изафета

okul kapı _____	tren istasyon _____
otobüs durak _____	çöp kutu _____
cep telefon _____	okul defter _____
koltuk takım _____	okul müdür _____
çocuk doktor _____	baş ağrı _____
futbol top _____	çalışma oda _____
sınıf defter _____	banyo ayna _____
yüzme havuz _____	çamaşır makine _____

Упражнение 6.2. Переведите на турецкий язык

Футбольный мяч, школьная сумка, детский врач, автобусная остановка, плавательный бассейн, школьный сад, спортивный зал, соседская дверь, турецкий экзамен, синяя школьная тетрадь, учительская комната, карманные часы, головная боль, компьютерный стол, стиральная машина

ПРИТЯЖАТЕЛЬНЫЙ ИЗАФЕТ

Сочетание двух имён существительных, одно из которых в русском языке оформляется родительным падежом (ручка двери, книга отца и т.д.), в турецком языке называется притяжательный изафет.

В турецком языке на первое место выносится зависимое слово, главное следует за ним. Зависимое слово получает аффиксы **ın, in, un, ün**, если оканчивается на согласный и **nin, nün, nün**, если на гласный, главное же **i, u, ü**, если слово заканчивается на согласный и **si, su, sü**, если слово заканчивается на гласный.

Согласная + **ın in un ün + i u ü**

evin kapısı – дверь дома
televizyonun anteni – антенна телевизора

Гласная + **nin nin nün nün + si su sü**

arabanın tekeri – колесо машины
caddenin sonu – конец улицы

Следует отметить, что аффиксы, выражающие притяжательность, следуют после всех остальных:

Kardeş + im + in defter + i тетрадь моего брата (сестры)
Baba + nız + in kitap + lar + ı книги вашего отца

Заметим, что иногда аффикс **nin (in)**, присоединяемый к зависимому слову, может менять смысл словосочетания:

Kadının elbisesi – платье женщины (платье, принадлежащее этой женщине)
Kadın elbisesi – женское платье (платье любой женщины)

Упражнение 6.3. Присоедините аффиксы притяжательного изафета

defter _____ sayfa _____	sınıf _____ pencere _____
öğretmen _____ kalem _____	Salih' _____ ceket _____
akvaryum _____ cam _____	ev _____ bahçe _____
kap _____ kol _____	arkadaşlarımız _____ çantalar _____
öğretmen _____ kitap _____	Hüseyin' _____ bilgisayar _____

tahta _____ silgi _____ palto _____ düğme _____
televizyon _____ kumanda _____

Упражнение 6.4. Переведите на турецкий язык

Сумка Али, окно комнаты, антенна телевизора, книга отца, стол сестры, дверь комнаты, библиотека университета, журнал преподавателя, страница книги, конец сада, тетради друга, сад школы, мать Тургута, центр города, платье сестры, глаза ребёнка, номер телефона.

Упражнение 6.5. Переведите на турецкий язык

Дверь комнаты – дверь нашей комнаты, тетрадь друга – тетради ваших друзей, страница книги – страницы книг, компьютер сестры – компьютер моей сестры, кошка отца – кошка их отца, школа сына – школа моего сына, сад родителей – сад его родителей.

ИЗАФЕТНАЯ ЦЕПЬ

Иногда могут возникать сложные структуры типа «цвет сумки Айше», «стекло очков моего дедушки». В этом случае образуется так называемая изафетная цепь, состоящая из нескольких звеньев. Первым звеном может быть либо притяжательный изафет, либо определительный, дополняющийся помимо собственных аффиксов аффиксами **ın in ün ün** или **nın, nin, nun, nün**, вторым звеном будет являться само определяемое слово, получающее аффиксы **i ü ü** или **si si su sü**.

Ayşe' + **nın** çanta + **sı** + **nın** reng + **i** – цвет сумки Айше

Sınıf kapı + **sı** + **nın** kol + **u** – ручка двери класса

Dede + **m** + **ın** gözlük + **ü** + **nün** cam + **i** – стекло очков моего дедушки

Упражнение 6.6. Присоедините аффиксы изафетной цепи

Senin evin _____ çatı _____
Onun araba _____ marka _____
Bizim şehrimiz _____ kale _____
Sizin doktorunuz _____ tavsiye _____
Onların kitapları _____ ad _____
Ali' nin evi _____ pencere _____
Yatak odası _____ halı _____

Benim kedim _____ gözler _____
Okul yemekhanesi _____ sandalyeler _____

СЛУЖЕБНЫЕ СЛОВА

В турецком языке существуют специальные служебные слова, передающие и уточняющие местонахождение предмета в пространстве и в большинстве случаев соответствующие русским пространственным предлогам (на, над, под, за, между и т. д.).

yan – бок, боковой, около, у

iç – нутро, внутри

üst, üzer – поверхность, верх, на, над

alt – низ, под

arka – спина, зад, задний, за

ara – промежуток, между

ön – перед, впереди

köşe – угол

karşı – напротив

orta – в центре, посередине

sağ – справа

sol – слева

Служебные слова входят в состав притяжательного изафета, выступая в роли главного члена и, соответственно, получая аффиксы главного слова (-ı, -i, -u, -ü после согласных и -si, -sı, -su, -sü после гласных). Так как служебные слова поясняют местонахождение предмета в пространстве, очень часто они получают аффикс местного падежа, которому предшествует вставочная буква **n**.

Sandalye neresinde? – Где стул?

Kapı + **nın** arka + **sı** + **n** + **da**. – Стул за дверью.

Durak neresinde? – Где остановка?

Okul + **un** sol + **u** + **n** + **da**. – Слева от школы.

Однако, если, например, необходимо указать направление движения («куда?») – Куда ты положил мою книгу?, то может использоваться и аффикс дательного падежа:

Kitabımı dolabının altına koydum. – Я положил твою книгу на шкаф.

Упражнение 6.7. Переведите на русский язык следующие словосочетания

Sınıfın içinde, kapının sağında, duvarın arkasında, sinemanın karşısında, panonun altında, kutunun içinde, odanın köşesinde, masanın üstünde, pencerenin altında, ütünün yanında, evin arkasında, masanın önünde, mağazanın solunda, rafın üstünde, buzdolabının yanında, sandalyenin altında, televizyonun üstünde, kapının önünde, yatağın altında.

Упражнение 6.8. Присоедините необходимые аффиксы

1. Sinema _____ karşı _____.
2. Sandalye _____ yan _____.
3. Çanta _____ iç _____.
4. Sehpa _____ üst _____.
5. Tuvalet _____ iç _____.
6. Tezgâh _____ üst _____.
7. Koltuk _____ yan _____.
8. Televizyon _____ alt _____.
9. Garaj _____ iç _____.
10. Market _____ köşe _____.

Упражнение 6.9. Ответьте на вопросы, используя слова, данные в скобках

1. Televizyon, odanın neresinde? (odanın köşesi) _____.
2. Siyah kedi, sehpanın neresinde? (sehpanın altı) _____.
3. Beyaz kedi, sandalyenin neresinde? (sandalyenin üstü) _____.
4. Çiçek, pencerenin neresinde? (pencerenin üstü) _____.
5. Koltuk, dolabın neresinde? (dolabın yanı) _____.
6. Şişeler, dolabın neresinde? (dolabın içi) _____.
7. Tablo, dolabın neresinde? (dolabın üzeri) _____.
7. Sehpa, odanın neresinde? (odanın ortası) _____.
8. Sandalye, sehpanın neresinde? (sehpanın önü) _____.

Упражнение 6.10. Ответьте на вопросы, используя слова, данные в скобках

1. Köpek nerede? (kapının önü) _____.
2. Park nerede? (evin yanı) _____.
3. Top nerede? (kutunun içi) _____.
4. Tarkan nerede? (ağacın altı?) _____.
5. Postahane nerede? (caddenin köşesi) _____.
6. Hastahane nerede? (parkın arkı) _____.
7. Kedi nerede? (çatının üstü) _____.
8. Onun evi nerede? (sinemanın üstü) _____.
9. Ali'nin çantası nerede? (oturma odası) _____.

TEMA: Мой дом

Eviniz kaç odalı?

askınlık – вешалка	klozet – унитаз
baca – труба	koltuk – кресло
bahçe – сад	kulübe – будка (для собаки)
balkon – балкон	küvet – ванна
buzdolabı – холодильник	lâvabo – умывальник
çatı – крыша	merdiven – лестница
çaydanlık – чайник	misafir odası – комната для гостей
çekmece – ящик (выдвижной)	musluk – кран
çocuk odası – детская	mutfak – кухня
duvar – стена	müstakil – собственный дом (не-арендуемый)
elbise dolabı – платяной шкаф	oda – комната
fayans – керамическая плитка	oturma odası – зал (для хозяев)
fırınlı ocak – газовая плита	pencere – окно
garaj – гараж	perde – шторы
halı – ковер	tablo – картина
havlu – полотенце	tencere – кастрюля
havuz – бассейн	vitrin – сервант
kalorifer – батарея	yatak odası – спальня
kapı – дверь	

Упражнение 6.11. Прочитайте диалог

- Merhaba Aysel!
- Merhaba Fatih!
- Eviniz nerede?
- Evimiz Camlica'da. Sizin eviniz nerede?
- Bizim evimiz Göztepe'de.
- Eviniz kaç odalı?
- Dört odalı. Peki sizinki kaç odalı?
- Bizim evimiz altı odalı.
- Müstakil mi?
- Evet.
- Bahçesi var mı?
- Evet var. Bahçede köpeğimin kulübesi var.
- Benim böyle bir şansım yok. Çünkü biz apartmandayız.

Упражнение 6.12. Составьте подобные диалоги на основе данных ответов:

1. Levent / Leyla

- Evet, Ankara'da.
- Beş katlı.
- Hayır, bahçesi yok.
- Evet, garaj var.

2. Mehmet / Salih

- Evet, Samsun'da.
- Dört katlı.
- Bahçe.
- Garaj.

Упражнение 6.13. Прочитайте текст. Используя лексику урока, расскажите о вашем доме

Ben ailemle yaşıyorum. Benim evim üniversiteden çok uzak değil. Bizim evimiz üç odalı. Bizim evimizde misafir odası, çocuk odası ve yatak odası var.

Misafir odasında bir sofa, iki rahat koltuk, vitrin ve televizyon var. Bu odada bizim ailemiz misafirlerle dinleniyor, sohbet ediyor, çay içiyor ve televizyon seyrediyor.

Yatak odasında güzel bir yatak ve elbise dolabı var. Duvarda bir tablo asıyor, yerde renkli bir halı var.

Çocuk odası - bu bana ait bir odadır. Benim odamda yatağım, masam, kitaplığım, bilgisayarım ve bir koltuğum var.

Tabii ki, bizim evimizde mutfak, tuvalet ve banyo odası var.

Benim evim her zaman güzel ve düzenlidir.

ТЕМА: Моя комната

Упражнение 6.14. Прочитайте диалог. Расскажите о вашей комнате.

- Senin odan var mı?
- Evet, var.
- Odanda neler var?
- Pencerenin yanında yatağım var. Pencerenin karşısında ise küçük bir vitrin var. Kitaplığım pencerenin yanında. Çöp kutusu ise köşede.
- Bilgisayarın var mı?
- Evet, var.
- Odan düzenli mi?
- Evet, her zaman düzenlidir. Ya seninki?
- Benim odam her zaman dağınıktır.

СЛОВООБРАЗОВАТЕЛЬНЫЙ АФФИКС -li, (-li, -lu, -lü)

Словообразовательный аффикс -li, (-li, -lu, -lü) служит для образования имен прилагательных от существительных, т.е., присоединяясь к существительным образует прилагательное с тем же значением. При переводе на русский язык не всегда возможно употребить прилагательное, поэтому необходима замена турецкого прилагательного русским несогласованным определением.

- Başarı - başarılı insan - успех - успешный
- Sakal - sakallı dede - борода - бородатый, с бородой
- Krema - kremalı pasta - крем - с кремом
- Saygı - saygılı çocuk - уважение - уважающий
- Şeker - şekerli çay - сахар - с сахаром
- Koku - kokulu sabun - запах - с запахом
- Tuz - tuzlu çorba - соль - соленый
- Çamur - çamurlu yol - лужа - в лужах
- Gözlük - gözlüklü adam - очки - с очками, в очках

Аффикс -li, (-li, -lu, -lü) во втором значении, присоединяясь к географическим названиям, образует соответствующие прилагательные:

- Ankara - Ankaralı sporcu - спортсмен из Анкары
- Avrupa - Avrupalı gençler - молодежь из Европы
- Nerelisiniz? - Откуда вы?
- Ben İstanbul'luyum. - Я из Стамбула.

СЛОВООБРАЗОВАТЕЛЬНЫЙ АФФИКС -siz, (-siz)

Антонимом словообразовательного аффикса -li, (-li, -lu, -lü) в первом значении является аффикс -siz, (-siz), обозначающий отсутствие какого-либо качества. В большинстве случаев переводится на русский язык несогласованным определением с предлогом «без».

Şeker –şekersiz – сахар – без сахара
Su – susuz – вода – без воды
Bahçe –bahçesiz – сад – без сада

УРОК 7

СЛОВАРЬ УРОКА

açmak – открывать	korkmak – бояться
aşam – вечер	koymak – ставить, класть
anahtar – ключ	lokanta – ресторан
aramak – 1. искать, 2. звонить	lütfe – пожалуйста
asker – солдат	miras – наследство
balık – рыба	misafir – гость
beber – перец	nefret etmek – ненавидеть
beğenmek – олобрють, нравиться	oturmak – 1. садится-сесть-сидеть
bekletmek – заставлять ждать	2. жить
binmek – садиться, на автобус, поезд и т.д.)	öğretmek – учить (кого-л.)
bisiklet – велосипед	özlemek – тосковать, скучать
bugün – сегодня	para – деньги
bulmak – находить	renk – цвет
çabuk – быстро	resim – рисунок
çağırmaq – звать	rica – просьба
çalışkan – трудолюбивый, старательный	rica etmek – просить
el – рука	sarımsak – чеснок
faida – польза, выгода	silme – вытирать
getirmek – приносить	soru – вопрос
hatırlamak – помнить, вспоминать	şey – вещь
her şey – всё	takip etmek – преследовать
hırsız – вор	tamir etmek – ремонтировать
hiç bir şey – ничего	tanımak – знать, быть знакомым, узнавать
hoşlanmak – нравиться	taşınmak – переезжать, переселиться
izin almak – спрашивать разрешения	tatlı – сладкий, сладость
izin vermek – разрешать	tebeşir – мел (школьный)
kalkmak – вставать	tiyatro – театр
kalmak – оставлять	uçak – самолёт
kara – черный	vermek – давать
kızmak – злиться, сердиться	yaklaşmak – приближаться, подходить
kibrit – спички	уавгу – детеныш
kirlitmek – загрязнять	yeni – новый
kolay – легкий, легко	zot – трудный, трудно

ПАДЕЖИ ИМЕН

Лингвисты турецкого языка различают 8 падежей.
1. основной падеж (= винительный неоформленный)
2. дательный падеж

3. местный (предложный падеж)

4. исходный падеж

5. винительный (оформленный) падеж

6. творительный падеж

7. родительный падеж

8. падеж, выражающий точку зрения, единый, похожий взгляд на что-либо

Некоторые из падежей почти полностью соответствуют русским падежам по значению, некоторые не имеют аналогий в русском языке и представляют собой особые формы.

Конечно, глагольное управление (т.е. зависимость употребления того или иного падежа после определенного глагола) в турецком языке является своеобразным, не всегда соответствует русскому и запоминается, уточняется в процессе работы над языком.

Главное, что необходимо запомнить, приступая к изучению падежной системы:

1) Если словосочетание, к которому необходимо присоединить affix какого-либо падежа, представляет собой изафет, то используется интерфикс (вставочная буква) **n**, а затем следует окончание нужного падежа:

Yatak odasını temizliyorum. — Я убираю спальную комнату. (affixe винительного падежа)

Otobüs durağına gidiyorum. — Я иду на автобусную остановку. (affixe дательного падежа)

Ayşe'nin partisinden geliyorum. — Я иду с вечеринки Айше. (affixe исходного падежа)

Yemek salonunda televizyon izliyorum. — Я смотрю телевизор в столовой. (affixe местного падежа)

2) Порядок следования affixов в слове таков: если необходимо выразить множественность предметов, то сначала располагаются affixы множественности (-lar, -ler), затем следуют affixы притяжательности (-m, -n, -sı, -mız, -niz, -ları) и только за ними идут падежные affixы.

Öğrenci + ler + iniz + e — вашим студентам

Arkadaş + lar + ım + la — с моими друзьями

ВИНИТЕЛЬНЫЙ ПАДЕЖ

Основное значение винительного падежа в турецком языке совпадает с русским: прямой объект, на который направлено действие глагола. Винительный падеж отвечает на вопросы

Kimi? — «Кого?», Neyi? — «Что?». В турецком языке различают два винительных падежа: первый называют **неоформленным (неопределенным)**, основным, так как имя существительное не получает никаких affixов и употребляется в той форме, в которой слово появляется в словаре, второй называют **оформленным (определенным)**. Он оформляется affixами -i, -ı, -ü после согласных и -ı, -ü, -ü, -ü после гласных.

Винительный неоформленный используется, если объект, на который переходит действие, является единичным и неопределенным. В этом случае в турецком языке используется слово bir, выполняющее роль неопределенного артикла.

O bir kitap okuyor. — Он читает (какую-то) книгу.

Винительный оформленный падеж используется всегда, если 1) в роли прямого объекта выступает имя собственное, т.е. винительный падеж указывает на предметы определенные:

Dün Atmet'i gördüm. — Вчера я видел Ахмета.

İstanbul'u çok seviyorum. — Я очень люблю Стамбул.

2) имя, обозначающее прямой объект, имеет affixe принадлежности или выражается личным или указательным местоимением

Arkadaşlarını gördüm. — Я видел твоих друзей.

Onu bekliyorum. — Я жду его.

Şu kitabı istiyorum. — Я хочу вот ту книгу.

Упражнение 7.1. Напишите предложения, присоединяя affixы винительного падежа

1. Ali, neyi arıyorsun?
Müzik kutum _____ arıyorum.
2. Neyi istiyorsun?
Kalem _____ istiyorum.
3. Neyi takip ediyorsun?
Şu araba _____ takip ediyorum.
4. Neyi tamir ediyorsun??
Televizyonum _____ tamir ediyorum.
5. Neyi yıkıyorsun?
Elim _____, yüzüm _____ yıkıyorum.
6. Neyi kapatıyorsun?
Pencere _____ kapatıyorum.
7. Neyi suluyorsun?
Ağaçlar _____ suluyorum.
8. Neyi arıyorsun
Anahtarım _____ arıyorum.

Личные местоимения, присоединя к себе аффикс винительного падежа, имеют следующий вид:

Ben – beni	Biz – bizi
Sen – seni	Siz – sizi
O – onu	Onlar – onları

Упражнение 7.2. Напишите предложения, присоединя аффиксы винительного падежа

1. Sen Türkçe _____ seviyor musun?
2. Kuşlar _____ dinliyor musunuz?
3. Pencere _____ aç.
4. Tahta _____ sil.
5. Balıklar _____ görmüyorum.
6. Tatlı _____ sevmiyorum.
7. Televizyon _____ açmayın.
8. Lütfen sınıf _____ kirlitemeyiniz.
9. İstanbul _____ çok özliyoruz.
10. Bu lokanta _____ hatırlıyor musun?
11. Yemek odası _____ temizliyorum.
12. Londra _____ unutamıyorum.
13. Ofis _____ taşıyorlar.
14. Ali _____ tanıyor musunuz?
15. Ben siz _____ tanımıyorum.
16. Onlar _____ hiç tebrik etmiyorum.
17. Çocuklarım _____ görmek istiyorum.
18. Garson _____ çağır lütfen
19. Siz _____ bekletmek istemiyorum.
20. Çabuk o _____ bana bulun.
21. Ali, sen _____ arıyor.
22. Öğrenciler, öğretmen _____ bekliyor.
23. Çalışkan öğrenciler _____ seviyorum.
24. Siz ben _____ hatırlıyor musunuz?

ДАТЕЛЬНЫЙ ПАДЕЖ

Общее значение дательного падежа в турецком языке в целом соответствует значению в русском:

- 1) адресат, к которому направлено действие, отвечает на вопрос **Kime?** «кому?», «к кому?»
 - 2) Дательный падеж в турецком языке также обозначает конечный пункт движения и отвечает на вопрос **Nereye?** «куда?»
- Дательный падеж в турецком языке оформляется аффиксами **-a, -e**, если существительное оканчивается на согласный (напри-

мер, okul+a = okula, ev+e = eve) и аффиксами со вставочной буквой **y**, если имя существительное оканчивается на гласный (например, masa + ya= masaya, üniversite +ye = üniversiteye).

Kime kitabı veriyorsun? – Кому ты даешь книгу?
Babama kitabı veriyorum. – Я даю книгу отцу.

Bugün kime gidiyorsun? – К кому ты сегодня идешь?
Bugün Ali'ye gidiyorum. – Сегодня я иду к Али.

Nereye gidiyorsun? – Куда ты идешь?
Okula gidiyorum. – Я иду в школу.

Личные местоимения **ben** и **sen**, присоединя аффикс дательного падежа меняют гласный в корне.

Ben – bana	Biz – bize
Sen – sana	Siz – size
O – ona	Onlar – onlara

Упражнение 7.3. Напишите предложения, присоединя аффиксы дательного падежа

1. Ali bugün tiyatro _____ gidiyor.
2. Öğrenciler tenefüs _____ çıkıyorlar.
3. Ayşe kitaplarını çantası _____ koyuyor.
4. Öğretmen sınıf _____ giriyor.
5. Öğrenciler minibüs _____ biniyor.
6. Fatih resimler _____ bakıyor.
7. O tahta _____ yazıyor.
8. Biz bugün piknik _____ gidiyoruz.
9. Hırsız ev _____ giriyor.
10. Otobüs _____ biniyorlar.
11. Öğretmen öğrenciler _____ ders anlatıyor.
12. Kedi kapı _____ bakıyor.
13. Babamın yanı _____ gidiyorum.
14. Ahmet _____ soru sormayın.
15. Biz bu akşam misafirler _____ gidiyoruz.

Упражнение 7.4. Напишите предложения, присоединя аффиксы дательного падежа

1. Anne _____ çok kızıyor. (sen)
2. Sen o _____ para veriyor musun? (o)
3. Abla _____ yemek yapmıyor. (biz)
4. Arkadaşım _____ kitap getiriyor. (ben)
5. _____ bir sürprizim var. (siz)
6. _____ lütfen yaklaşma. (o)

7. _____ izin vermiyor.(biz)
8. _____ gitmek istemiyorum.(onlar)
9. _____ kızmayın. (biz)
10. _____ yardım ediyoruz.(onlar)

ИСХОДНЫЙ ПАДЕЖ

Исходный падеж в турецком языке означает исходный пункт движения, действия и отвечает на вопрос **Nereden?** «откуда?», **Kimden?** «(от) кого?», **Neden?** «от чего?», «почему?». Исходный падеж оформляется аффиксами **-dan / -den** после гласных и звонких согласных и **-tan / -ten** после глухих согласных.

Nerden geliyorsun? – Откуда ты идёшь?

Piknikten geliyorum. – Я иду (возвращаюсь) с пикника.

O okuldan çıktı. – Он вышел из школы.

Ben köpekten korkuyorum. – Я боюсь собак.

Личные местоимения, принимая аффикс исходного падежа, выглядят следующим образом:

Ben – benden	biz – bizden
Sen – senden	siz – sizden
O – ondan	onlar – onlardan

Упражнение 7.5. Напишите предложения, присоединяя аффиксы исходного падежа падежа

1. Nere _____ geliyorsun?
2. Çocuk yatak _____ kalkıyor.
3. O pencere _____ bakıyor.
4. Fatih ben _____ hoşlanmıyor.
5. Öğrenciler ders _____ çıkıyorlar.
6. Dedem _____ bana miras kalıyor.
7. Kim _____ korkuyorsun?
8. Ben _____ para isteme
9. Futbol sahası _____ geliyorum.
10. Mehmet _____ yardım bekleme.
11. Kara beber _____ hiç hoşlanmıyorum.
12. Sarımsak _____ nefret ediyorum.
13. Onlar _____ bize fayda yok.
14. Onların yeni evi _____ çok beğenndim.
15. Şu adam biz _____ yardım istiyor.
16. Zehra _____ mektup aldım.
17. Siz _____ bir şey rica edebilir miyim?

СОЧЕТАНИЕ ПОСЛЕЛОГА **ile** С ИМЕНАМИ СУЩЕСТВИТЕЛЬНЫМИ И МЕСТОИМЕНИЯМИ

Некоторые значения русского творительного падежа в турецком языке передает сочетание послелога **ile** с именами существительными и местоимениями. Послелог **ile** обычно пишется отдельно от слова, однако, очень часто можно встретить и его краткую форму **-la, -le** после согласных и **-yla, -yle** после гласных, пишущуюся слитно со словом. При присоединении послелога **ile** к вопросительным местоимениям получаем вопросы **Ne ile** «(с) чем?», **Kiminle** «(с) кем?».

Рассмотрим значения, которые передаются послелогом **ile**:

1) выступает в качестве средства передвижения

Ben okula otobüs ile (otobüsle) gidiyorum. – Я езжу в школу на автобусе (автобусом)

2) орудие действия

Kalem ile (kalemle) mektup yazıyorum. – Я пишу письмо ручкой.

3) значение совместности

– Kiminle tatile gidiyorsun? – С кем ты едешь на каникулы?

– Ailemle. – Со своей семьей.

Kiminle konuşuyorsun? – С кем ты разговариваешь?

Babamla konuşuyorum. – Я разговариваю с отцом.

Личные местоимения при присоединении послелога **ile** имеют следующий вид:

Ben – benimle	biz – bizimle
Sen – seninle	siz – sizinle
O – onunla	onlar – onlarla

Упражнение 7.6. Напишите предложения, присоединяя послелог **ile**

1. Tatile uçak _____ gidiyoruz.
2. Kibritler _____ oynama.
3. Kütüphaneden form _____ kitap alın.
4. Okula bisiklet _____ gelmeyin.
5. Onlar _____ beraber oturmak istemiyorum.
6. O, Veli _____ tenis oynuyor.
7. Öğretmen tahtaya tebeşir _____ yazıyor.
8. Tahtayı silgi _____ silin.
9. Anyalay'ya araba _____ gidiyoruz.
10. Ben, sen _____ ders çalışmak istiyorum.
11. Arkadaşlarım _____ futbol oynamak istiyorum.
12. Dedem _____ satranç oynuyor.

13. Sen _____ biraz konuşmak istiyorum.
14. Babam tren _____ yarın tatile gidiyor.

РОДИТЕЛЬНЫЙ ПАДЕЖ

Родительному падежу турецкого языка соответствуют конструкции, рассматриваемые в уроке 6 и называемые притяжательный изафет.

Если зависимым словом является неодушевленное существительное, то задается вопрос **Neyin?**, если же одушевленное – вопрос **Kimin?**

Neyin? Neyin sayfası?
Defterin sayfası

Kimin? Kimin arabası?
Öğretmenin arabası

Упражнение 7.7. Напишите предложения, присоединяя аффиксы родительного падежа

1. Kalem _____ renk _____.
2. Onlar _____ kitaplar _____.
3. Kedi _____ yavru _____.
4. Ahmet _____ ev _____.
5. Ev _____ bahçe _____.
6. Dedem _____ şapka _____.
7. Ali' _____ çanta _____.
8. Karı _____ kol _____.

СЛОВООБРАЗОВАТЕЛЬНЫЙ АФФИКС -sa

Словообразовательный аффикс -sa, -se (-ça, -çe) в турецком языке имеет несколько значений.

1. Присоединяясь к прилагательным, он несколько усиливает обозначаемое ими качество.

güzel – güzelce – красивый – довольно красивый, весьма красивый
büyük – büyükçe – большой – довольно большой

2. В сочетании с прилагательными и существительными, этот аффикс образует качественные наречия.

güzelce yazdı – он превосходно написал
açıkça söylemek – откровенно (честно) говоря
gizlice girdi – тайно вошла
çocukça uyardı – он сделал по-детски (как ребенок)

3. Присоединяясь к существительным, аффикс -sa образует наречия с отсылочно-сопоставительным значением, отвечающие на вопрос **Nasıl?** «как?». Такие наречия будут переводиться на

русский язык с помощью предлога «по». Этим наречиям соответствует по смыслу сочетание имени существительного со сравнительным союзом **gibi** («как»).

insan – insanca – insan gibi
человек – по-человечески – как человек
asker – askerce – asker gibi
солдат – по-солдатски – как солдат

4. Если аффикс -sa примыкает к личным местоимениям, то в этом случае он передает точку зрения говорящего и отвечает на вопрос **Kimce?** «по чьему (мнению)?»

Kimce? «по чьему (мнению)?»

Ben – bence по-моему biz – bizce по-нашему
Sen – sence по-твоему siz – sizce по-вашему
O – onca по его (ее) (мнению) onlar – onlarca по их (мнению)

Sence İstanbul güzel mi? – По-твоему Стамбул красивый?
Bence Ali çalışkan değil. – По-моему Али нетрудолюбивый.

Синонимами рассматриваемых форм будут являться следующие:

Ben – bence – **bana göre** по-моему biz – bizce – **bize göre** по-нашему
Sen – sence – **sana göre** по-твоему siz – sizce – **sizce göre** по-вашему

O – onca – **ona göre** по его (ее) (мнению) onlar – onlarca – **onlara göre** по их (мнению)

5. Показатель -sa может передавать орудное значение и переводиться на русский язык формой творительного падежа.

binlerce – тысячами
saatlerce – часами

ТЕМА: Кем вы работаете? Ne iş yapıyorsunuz?

Упражнение 7.8. Прочитайте диалог. Составьте рассказ о вашей семье.

- Merhaba Sadık!
- Merhaba Emre!
- Sadık, senin kaç kardeşin var?
- Bir kız, bir erkek kardeşim var.
- Onlar öğreniyorlar mı yoksa çalışıyorlar mı?
- Kızkardeşim ilkokulda ikinci sınıfta okuyor, erkek kardeşim ise bir şirkette muhasebecilik yapıyor.
- Peki, baban ne iş yapıyor?
- O çalışmıyor, o emekli.
- Annen de çalışmıyor mu?

- Hayır, o çalışıyor.
- Mesleği ne?
- O hemşire. Kendi işini çok seviyor, o yüzden hâlâ çalışmayı devam ediyor.
- Çok güzel! Senin iyi bir ailen var.

Упражнение 7.9. Сопоставьте высказывания

1. Öğretmen A) araba kullanıyor
2. müdür B) doktora yardım ediyor
3. şoför C) saçları keşiyor
4. berber D) insanlara imrediyor
5. hemşire E) ders anlatıyor

Упражнение 7.10. Прочитайте названия профессий. Расскажите, где работают эти люди и что они делают на работе

Doktor, öğretmen, aşçı, tamirci, avukat, müdür, sekreter, polis, ressam

Упражнение 7.11. Прочитайте текст и ответьте на вопросы

Ertürk Bey bir okulda Türkçe öğretmendir. O öğrencilere Türkçe öğretiyor. Ertürk Bey 26 yaşındadır. O, sabah saat 8:00' de evden çıkıyor. 8:30 derse giriyor. Sınıfta 15 öğrenci var. Öğrenciler çok çalışkanlar. Onlar Türkçe'yi çabuk öğreniyorlar. Ertürk Bey öğrencilerini çok seviyor. Öğrenciler de Ertürk Bey'i çok seviyorlar. Öğrenciler derste kitap okuyorlar, alıştırma yapıyorlar, yazı yazıyorlar ve konuşuyorlar. Öğrenciler Türkçe dersini çok seviyorlar. Diyorlar ki, Türkçe öğrenmek çok kolay.

1. Ertürk Bey nerede çalışıyor?
2. Ertürk Bey ne iş yapıyor?
3. Ertürk Bey kaç yaşındadır?
4. Sınıfta kaç öğrenci var?
5. Öğrenciler derste ne yapıyorlar?
6. Türkçe dersi zor mu?
7. Öğrenciler Türkçe dersini seviyorlar mı?

Верны или нет следующие высказывания? Если да, ставьте букву D «doğru» («правильно»), если нет – Y «yanlış» («неправильно»)

1. Ertürk Bey öğretmendir.
2. Ertürk Bey işe otobüsle gidiyor.
3. Ertürk Bey saat 8:30 evden çıkıyor.
4. Öğrenciler çok tembeller.
5. Türkçe dersi çok kolay.
6. Öğrenciler Ertürk Bey'i çok seviyorlar.

Родительный падеж	Аффикс -sa, -se	Соединение послелога -ile с еущ. и мест.	Исходный падеж	Предложный падеж	Дательный падеж	Винительный падеж	Основа-ной падеж	Окончания
(n)in, (n)un, (n)ün, (n)ün	-sa, -se -ça, -çe	-ile, -yla, -yle	-dan, -tan -den, -ten	-da, -de -ta, -te	-(y)a, -(y)e	-(y)i, -(y)ı, -(y)ü, -(y)ü	—	
Kimin? Neyin?	Kimce? Nece? Nasıl	Kiminle? Ne ile?	Kimden? Nereden?	Kimde? Nerede?	Kim'e? Nereye?	Kim'i? Neyi?	Kim? Ne?	Вопросы
Benim Senin Onun Bizim Sizin Onların	Bence Sence Onca Bizce Sizin Onlarca	Benimle Seninle Onunla Bizimle Sizinle Onlarla	Benden Senden Onndan Bizden Sizden Onlardan	Bende Sende Onda Bizde Sizde Onlarda	Bana Sana Ona Bize Size Onlara	Beni Seni Onu Onu Bizi Sizi Onları	Ben Sen O Biz Siz Onlar	Личные место-имена
Bunun Şunun Onun Bunların		Bununla Şununla Onunla Bunlarınla	Bundan Şundan Onndan Bunlardan	Bunda Şunda Onda Bunlarda	Buna Şuna Ona Bunlara	Bunu Şunu Onu Bunları	Bu Şu O Bunlar	Указательные место-имена

УРОК 8

СЛОВАРЬ УРОКА

az – мало, немного	mahalle – квартал
çirkin – некрасивый, безобразный	nehir – река
daha – еще	pahalı – дорогой
dar – узкий	semt – район
deniz – море	şarkıcı – певец, певица
en – самый	temiz – чистый
eski – старый	tren – поезд
fare – мышь	uzun – длинный
fazla – более, больше	ünlü – известный
geniş – широкий	yaşlı – старый (о возрасте)
hayvan – животное	yavaş – медленный
hızlı – быстрый	yemek – еда
kalabalık – многолюдный	yemek yemek – есть
lezzet – вкус	yer – место
lezzetli – вкусный	ziyaret etmek – посещать

СРАВНИТЕЛЬНАЯ СТЕПЕНЬ ПРИЛАГАТЕЛЬНЫХ

Сравнительная степень в турецком языке передается именем в исходном падеже, а также словами **daha** «еще», **çok daha** «гораздо».

Uçak trenden hızlıdır. – Самолёт быстрее поезда.

Uçak trenden daha hızlıdır. – Самолёт еще быстрее поезда.

Uçak trenden çok daha hızlıdır. – Самолёт гораздо быстрее поезда.

Меньшая степень качества передается словами **az** «менее», **daha az** «еще менее».

O senden az çalışkandır. – Он менее старательный, чем ты.

O senden daha az çalışkandır. – Он еще менее старательный, чем ты.

В конструкциях со словами **daha**, **çok daha**, **az**, **daha az** возможно опущение имени в исходном падеже.

Uçak daha hızlıdır.

Упражнение 8.1. Заполните пропуски (сравнительная степень)

1. Kedi fareden _____ büyüktür.
2. Yusuf, benden _____ yaşıldır.

3. Ben İngilizce Türkçeden _____ iyi biliyorum.
4. Deniz nehirден _____ geniştir.
5. Volvo modeli Şahin modelinden _____ güzeldir.
6. Sözlük kitaptan _____ pahalıdır.

Упражнение 8.2. Заполните пропуски (сравнительная степень)

1. Bu oda diğeri _____ iyi çalışır.
2. Denizi bura _____ iyi seyredebilirsiniz.
3. Sen Ali _____ iyi Türkçe konuşuyorsun.
4. Ben sen _____ onbeş santim _____ uzunum.
5. Bu otel _____ temiz bir otel istiyorum.

ПРЕВОСХОДНАЯ СТЕПЕНЬ ПРИЛАГАТЕЛЬНЫХ И НАРЕЧИЙ

Превосходная степень прилагательных образуется путем постановки слова **en** «самый» перед качественным прилагательным или наречием.

Bu en iyi ev. – Это самый лучший дом.

O en iyi Türkçe biliyor. – Он лучше всех знает турецкий язык.

En kalabalık ülke Çin'dir. – Китай – самая многолюдная страна.

Упражнение 8.3. Заполните пропуски (превосходная степень)

1. Ahmet sınıfta _____ çalışkan öğrencidir.
2. Burada _____ güzel ev benimkidir.
3. Türkçe _____ kolay ders.
4. Mississippi _____ büyük nehirdir.
5. Tarkan _____ ünlü şarkıcıdır.

Упражнение 8.4. Ответьте на вопросы на основе предложенных характеристик машин.

- A) Şahin 1974 model, 100 km / s – İmpala 1951 model, 135 km / s
- B) Volvo 1963 model, 115 km / s – Renault 1969 model, 105 km / s

1. En hızlı araba hangisi?
2. En yavaş araba hangisi?
3. En eski araba hangisi?
4. En yeni araba hangisi?

Упражнение 8.5. Ответьте на вопросы

1. Size göre en ünlü artist kimdir?
2. Sizin en iyi arkadaşınız kimdir?
3. Sizin en sevdiğiniz yemek hangisidir?
4. Sizin en çok sevdiğiniz mevsim hangisidir?
5. Sizin okuduğunuz en iyi kitap hangisidir?
6. En hızlı hayvan hangisidir?
7. En yavaş hayvan hangisidir?
8. En büyük hayvan hangisidir?
9. En çirkin hayvan hangisidir?
10. En güzel hayvan hangisidir?

Упражнение 8.6. Заполните пропуски (сравнительная и превосходная степени)

Bizim ev mahallenin _____ güzel yerindedir. Bu semtte bizim evden _____ güzel ev yoktur. Şehrin _____ büyük çeşmesi, _____ büyük okulu ve _____ geniş caddeleri bu mahallededir. Turistler _____ çok bu semte gelirler. Turistler _____ temiz ve _____ lezzetli yemekleri bizim mahallede yerler. Semtimizi _____ fazla turistin ziyaret etmesini istiyoruz.

TEMA: В магазине

Muzun kilosu kaç lira?

çilek – клубника
domates – помидор
elma – яблоко
havuç – морковь
karpuz – арбуз
kavun – дыня
kayısı – абрикос
limon – лимон

muz – банан
patates – картофель
portakal – апельсин
soğan – лук
şeftali – персик
turp – редька
vişne – вишня

Упражнение 8.7. Прочитайте диалог

Manavda

- Buyurun beyefendi.
– Meyve ve sebze almak istiyorum.
– Meyvelerim vr sebzelerim çok taze. Yeni geldi. Meyvelerden ne almak istiyorsunuz?
– Bir kilo muz? İki kilo üzüm ve üç kilo şeftali almak istiyorum. Fiyatları ne kadar?

64

- Şeftali ve üzüm beş yüz bin lira. Muz ise bir milyon lira.
– Muz kalsın. Çünkü muz çok pahalı. Peki patates ve fasulyenin kilosu kaç lira?
– Patates iki yüz lira. Fasulye ise beş yüz bin lira.
– İki kilo üzüm, üç kilo şeftali? İki kilo patates ve bir kilo fasulye verin lütfen!
– Buyurun efendim.
– Teşekkür ederim. İyi günler!

Fiyat ne kadar? – Сколько стоит?

Упражнение 8.8. Задайте вопрос к подчеркнутым словам

1. Evet, ayva çok pahalı.
2. Çileğin kilosu bir milyon lira.
3. Portakal ve vişne almak istiyorum.
4. İki kilo ıspanak almak istiyorum.
5. Hayır, sebzeler taze değil.
6. Dün meyveler ucuz değildi.

СЛОВООБРАЗОВАТЕЛЬНЫЙ АФФИКС -(y)ıcı

Словообразовательный аффикс -(y)ıcı образует существительные, называющие имя деятеля, производящего действие и представлен вариантами -(y)ıcı, -(y)ici, -(y)ucu, -(y)ücü.

Satmak – sat + ıcı – продавец
Binmek – bin + ıcı – наездник
Dinlemek – dinle + y + ıcı – слушатель
Almak – al + ıcı – покупатель, принимающий, получающий
Yüzmek – yüz + ücü – пловец
Koşmak – koş + ucu – бегун

3

УРОК 9

СЛОВАРЬ УРОКА

almak – брать, взять
ay – месяц
balık tutmak – ловить рыбу
büyümek – расти
çayır – луг, пастбище
çıkmaк – выходить, появляться
çünkü – потому что
dinlemek – слушать
dinlenmek – отдыхать
doğmek – родиться
dönmek – возвращаться
erken – рано
fakir – бедный
geç – поздно
geç kalmak – опаздывать
geçen – прошлый
gelmek – приходить
gitmek – идти, уходить
gol atmak – забивать гол
gülmek – смеяться

hâlâ – все еще
kahvaltı yapmak – завтракать
kuzu – ягненок
mutlu olmak – быть счастливым
oynamak – играть
piknik – пикник
pilav – плов
pişirmek – варить, жарить
sabah – утро
saha – площадка
sohbet etmek – разговаривать, болтать
tavuk – курица
teneflüs – перемена
tutmak – держать
umut – надежда
uyumak – спать
vatan – родина
yerleştirmek – переселяться

ПРОШЕДШЕЕ КАТЕГОРИЧЕСКОЕ ВРЕМЯ (-tı / -di)

Прошедшее категорическое время обозначает завершенные, законченные до момента речи факты прошлого. Чаще всего переводится на русский язык глаголом совершенного вида («сделал», «сказал», «прочитал»), но может называть и действия, соответствующие глаголу несовершенного вида. Прошедшее время может передавать как однократные, так и многократные действия.

Прошедшее время на -tı / -di обозначает действия, которым сам говорящий был свидетелем.

Образование форм прошедшего времени происходит так: к основе глагола сначала присоединяется ударный аффикс прошедшего времени **tı (ti tu tü)** или **di (di du dü)** в соответствии с законом гармонии согласных, а затем личные аффиксы.

66

Çalışmak

Ben çalış + tı + m
Sen çalış + tı + n
O çalış + tı
Biz çalış + tı + k
Siz çalış + tı + nız
Onlar çalış + tı + lar

gitmek

git + tı + m
git + tı + n
git + tı
git + tı + k
git + tı + nız
git + tı + lar

konusmak

konus + tu + m
konus + tu + n
konus + tu
konus + tu + k
konus + tu + nuz
konus + tu + lar

Oynamak

Ben oyna + dı + m
Sen oyna + dı + n
O oyna + dı
Biz oyna + dı + k
Siz oyna + dı + nız
Onlar oyna + dı + lar

dinlemek

dinle + di + m
dinle + di + n
dinle + di
dinle + di + k
dinle + di + nız
dinle + di + lar

okumak

oku + du + m
oku + du + n
oku + du
oku + du + k
oku + du + nuz
oku + du + lar

gülmek

gül + dü + m
gül + dü + n
gül + dü
gül + dü + k
gül + dü + nuz
gül + dü + lar

1. Dün seni aradım. – Я звонил тебе вчера.
2. Geçen hafta Antalya'ya gittim. – На прошлой неделе я ездил в Анталью.

Упражнение 9.1. Образуйте утвердительную форму глаголов прошедшего видимого времени

Girmek, dönmek, istemek, sevmek, yüzmek, söylemek, dinlenmek, seyretmek, susmak.

Упражнение 9.2. Переведите на русский язык

Okudun, sevdik, dinlendiniz, telefon ettim, oynadılar, seyrettik, konuştum, istedim, yazdınız, baktım, geldin, söylediler, yaptı, bekledik, verdin, anladım, çalıştılar, gittik, anlattınız.

Упражнение 9.3. Напишите предложения, используя глаголы, данные в скобках, в утвердительной форме прошедшего видимого времени

1. Dün pikniğe _____ (gitmek).
2. Dün akşam iki saat ders _____ (çalışmak).
3. Çocuklar teneflüste futbol _____ (oynamak).
4. Kardeşim yemekten sonra _____ (uyumak).
5. Akşam yemeginde tavuklu pilâv _____ (yemek).
6. Onlar kitap _____ (okumak).
7. Ali geçen ay arabasını _____ (yıkamak).
8. Ben size mektup _____ (yazmak).
9. Biz Türkçe _____ (öğrenmek).
10. O tahtayı _____ (silmek).

67

Упражнение 9.4. Выберите подходящее по смыслу местоимение

Ben / sen / o / biz / siz / onlar

- _____ geçen hafta futbol oynadık.
- _____ müzik dinlediniz.
- _____ ders çalıştı.
- _____ balık tuttum.
- _____ geçen ay hasta oldum.

Упражнение 9.5. Ответьте на вопросы

- Bisikleti kim tamir etti?
Ben tamir et _____.
- Anneniz size ne pişirdi?
Annem pilav pişir _____.
- Misafirler evinizde ne yaptılar?
Sohbet et _____.
- Galatasaray kaç gol attı?
4 gol at _____.
- Tatilde ne yaptınız?
Pikniğe git _____.

**TEMA: В магазине одежды
Giyim mağazasında**

açık – светлый	kemer – ремень
al – алый	kırmızı – красный
atkı – шарф	koyu – темный
atlet – майка	kravat – галстук
ayakkabı – туфли	lacivert – синий
beolen – размер	mavi – голубой
bexaz; ak – белый	palto – пальто
bluz – блузка	pantolon – брюки
ceket – пиджак	rembe – розовый
çizgili – полосатый	sabahlık – халат
çorap – носки, колготки	sarı – желтый
elbise – платье	siyah; kara – черный
eldiven – перчатки	şapka – шапка
gömlek – рубашка	şort – шорты
gri – серый	takim elbise – костюм
kahverengi – коричневый	turuncu – оранжевый
kareli – в клеточку	yeşil – зеленый
kazak – свитер	

68

Упражнение 9.6. Прочитайте диалог

Bir gün arkadaşım Sultanle bir mağazaya gittik. Mağaza Taksimde.

- Orada sadece bayan eşyaları satıyor. Birlikte mağazaya girdik.
- Buyrun efendim. Hoş geldiniz! Nasıl yardımcı olabilirim?
 - Bana bir elbise ve kazak lazım.
 - Elbise ve kazaklar ikinci katta, efendim. Buyrun ben göstereyim.
 - Bu mavi çizgili elbiseyi deneyebilir miyim?
 - Tabii ki.
 - Hayır, olmadı. Bir beden büyük mümkün mü?
 - Tabii ki.
 - Bu tamam. Nasıl güzel görünüyor mu? Yakıştı mı?
 - Bu çok güzel oldu. Sana da yakıştı.
 - Tamam o zaman bunu alıyorum.
 - Birde şu gri kazagı istiyorum.

Sultan eşyalarını aldı ve biz mağazadan çıktık.

Nasıl yardımcı olabilirim? – Чем могу помочь? (спрашивает продавец)
Bu yeşil gömleği (s.p.) deneyebilir miyim? – Я могу примерить эту зеленую рубашку?
Olmadı. – Не подошло.
Bir (iki, üç...) beden büyük (küçük) mümkün mü? – На один (два, три и т.д.) размера больше (меньше) можно?
Nasıl görünüyor? – Как выглядит?
Nasıl görünüyorsunuz? – Как я выгляжу?
Sana yakıştı. – Тебе идет.

**ВОПРОСИТЕЛЬНАЯ И ОТРИЦАТЕЛЬНАЯ ФОРМЫ
ПРОШЕДШЕГО КАТЕГОРИЧЕСКОГО ВРЕМЕНИ**

При образовании отрицательной формы прошедшего времени («я не ходил», «я не читал») к основе глагола сначала присоединяется отрицательный аффикс **ma / me**, затем аффикс прошедшего времени **ti / di**, а потом личные окончания.

Gitmek

Ben git + me + di + m
Sen git + me + di + n
O git + me + di
Biz git + me + di + k
Siz git + me + di + nız
Onlar git + me + di + ler

oynamak

oyna + ma + di + m
oyna + ma + di + n
oyna + ma + di
oyna + ma + di + k
oyna + ma + di + nız
oyna + ma + di + lar

- Ona gerçek söylemedim. – Я не сказал ему правду.
- Annem daha gelmedi. – Мама еще не пришла.

69

В образовании вопросительной формы участвует вопросительная частица **mi (mî, mu, mü)**, которая пишется отдельно от глагола, поставленного в форму прошедшего времени.

Ben gittim mi? oynadım mı? Konuştum mu? güldüm mü?
Sen gittin mi? oynadın mı? Konuştun mu? güldün mü?
O gitti mi? oynadı mı? Konuştu mu? güldü mü?
Biz gittik mi? oynadık mı? Konuştuk mu? güldük mü?
Siz gittiniz mi? oynadınız mı? Konuştunuz mu? güldünüz mü?
Onlar gittiler mi? oynadılar mı? Konuştular mu? güldüler mi?

- Pazara gittiniz mi? – Вы ходили на базар?
- Sen kahvaltı yaptın mı? – Ты завтракал?

Вопросительно-отрицательная форма складывается из отрицательной и вопросительной форм.

Ben gitmedim mi?
Sen gitmedin mi?
O gitmedi mi?
Biz gitmedik mi?
Siz gitmediniz mi?
Onlar gitmediler mi?

Упражнение 9.7. Образуйте отрицательную форму глаголов прошедшего категорического времени

Beklemek, okumak, dinlenmek, dönmek, anlatmak, yazmak, sormak, istemek, yardım etmek.

Упражнение 9.8. Образуйте вопросительную форму глаголов прошедшего категорического времени

Temizlemek, susmak, yıkamak, söylemek, bakmak, seyretmek, kalkmak, sevmek, gelmek.

Упражнение 9.9. Напишите данные предложения в отрицательной форме прошедшего категорического времени

- Ben kalem aldım. _____.
- Onlar yüzdüler. _____.
- Sen Türkçe öğrendin. _____.
- Biz dün gece uyuduk. _____.

70

5. Biz geçen hafta geldik.

6. Ben dün televizyon seyrettim.

Упражнение 9.10. Напишите предложения, используя глаголы, данные в скобках в отрицательной форме прошедшего категорического времени

- Bu sabah kahvaltı _____ (yapmak).
- Ahmet ödevlerini _____ (yazmak).
- Babam eve erken _____ (gelmek).
- Dün gece hiç _____ (uyumak).
- Futbolcular sahaya _____ (çıkmaq).
- Televizyonu _____ (açmak).

Упражнение 9.11. Напишите предложения, используя глаголы в отрицательной форме прошедшего категорического времени

- Biz ders çalış _____.
- Sen kitap oku _____.
- Öğrenciler ödev yap _____.
- Fatih futbol oyna _____.
- Siz pizza ye _____.
- Onlara telefon et _____.
- Ahmet dün bize gel _____.
- Doktor hastayı ameliyat et _____.
- Babam kardeşime para ver _____.
- Ben dün akşam pastahaneye git _____.
- Öğretmen öğrencilere ödev ver _____.

Упражнение 9.12. Напишите предложения, используя глаголы, данные в скобках в вопросительной форме прошедшего категорического времени

- Sen kitap _____? (okumak)
- O yemek _____? (pişirmek)
- Siz ders _____? (anlamak)
- Onlar futbol _____? (oynamak)
- Siz dün _____? (yüzmek)
- Sen akşam ders _____? (çalışmak)
- Çocuk _____? (ağlamak)
- Baban maça _____? (gitmek)
- Kuzular çayıra _____? (çıkmaq)

71

Упражнение 9.13. Напишите подходящие по смыслу формы прошедшего категорического времени.

1. Pazar günü futbol oyna _____.
2. Ali' nin babası bir araba satın al _____.
3. Dün maçı seyret _____?
4. Niçin ders çalış _____?
5. Kim gel _____?
6. Türkiye' de kaç gün kal _____?(sen)
7. Türkiye' yi beğen _____?
8. Kahvaltı yap _____?(siz)
9. Niçin geç kal _____?(sen)

Упражнение 9.14. Составьте предложения, используя формы прошедшего категорического времени

1. öğretmen / futbol oynamak / bahçede / öğrencilerle _____.
2. alışveriş yapmak / süpermarkette / biz / dün _____.
3. seyretmek / arkadaşlar / sinemada / film _____.
4. geç kalmak / Ali / okula / geçen gün _____.
5. yapmak / bir araba / kaza / dün gece _____.
6. bitmek / az önce / ders _____.

Упражнение 9.15. Задайте вопрос в форме прошедшего категорического времени

1. _____?
Hayır, dün piknikte tenis oynamadık.
2. _____?
Evet, dün gece partiden sonra eve gittim.
3. _____?
Hayır, dün akşam hiç televizyon seyretmedim.
4. _____?
Evet, önceki gün okula geç kaldım.
5. _____?
Hayır, Ali' yi görmedi.

Упражнение 9.16. Дайте положительный и отрицательный ответы, используя формы прошедшего категорического времени

1. Ahmet ödevini yaptı mı?
Evet, _____.
Hayır, _____.
2. Dün İngilizce çalıştın mı?
Evet, _____.
Hayır, _____.
3. Deden çiçekleri suladı mı?
Evet, _____.
Hayır, _____.
4. Polisler hırsızı yakaladı mı?
Evet, _____.
Hayır, _____.
5. Geçen yaz tatile gittin mi?
Evet, _____.
Hayır, _____.

Упражнение 9.17. Напишите предложения в отрицательной форме прошедшего категорического времени

1. Leylâ otobüse biniyor. _____.
2. Ayşe ile Ahmet eve gidiyor. _____.
3. Kemâl Fransa' dan geliyor. _____.
4. Annem çamaşır yıkıyor. _____.
5. Turistler müzeyi geziyorlar. _____.

Упражнение 9.18. Прочитайте текст

Nermin

Nermin Amerika' da doğdu. Orada küçük bir şehirde büyüdü. Altı yaşında okula başladı. Fakat liseye gidemedi. Çünkü onun ailesi çok fakirdi. Onüç yaşında geldiğinde çalışmaya başladı. Bir ayakkabı fabrikasının montaj atölyesinde çalıştı.

Nermin onyedinci yaşına geldiğinde, onun ailesi Türkiye' ye taşındı. Önce Konya şehrine yerleştiler. Ondan sonra İstanbul şehrine taşındılar. Nermin Amerika' dan ayrılırken çok mutlu değildi. Çünkü

Nermin'nin Amerika'da arkadaşları vardı. Fakat şimdi o öz vatanındaydı. Nermin önce Türkçe'yi güzel konuşamadı. Geceleri Türkçe çalıştı. Gündüzleri bir fabrikada çalıştı.

Nermin çok çalıştı. O şimdi Türkçe'yi çok güzel konuşuyor. Geceleri hâlâ çalışıyor fakat o şimdi daktilo çalışıyor. Nermin sekreter olmak istiyor. Nermin artık Amerika'yi çok özlemiyor, çünkü o şimdi çok mutlu ve yeni arkadaşları var. Nermin geleceğine umutla bakıyor^{***}. Mutluluklar Nermin!

* Onüç yaşında geldiğinde – когда ей исполнилось 13 лет

** Nermin Amerika'dan ayrılırken – когда уехала из Америки

*** geleceğine umutla bakıyor – в будущее смотрит с надеждой

Ответьте на вопросы:

1. Nermin nerede doğdu?
2. Nermin okula gitti mi?
3. Nermin ne zaman çalışmaya başladı?
4. Onun ailesi ne zaman taşındı?
5. Onlar daha sonra nereye taşındı?
6. Nermin Türkiye'de mutlu oldu mu?
7. Sizce Nermin nasıl bir kız?

УРОК 10

СЛОВАРЬ УРОКА

ada – остров	kaza uarmak – попадать в аварию
alış veriş uarmak – делать покупки	komik – смешной, смешно
aşık olmak – влюбиться	korsan – пират, пиратский
bal – мед	merak etmek – беспокоиться, интересоваться
başka – другой	rek – весьма, очень
değiştirmek – изменить	reyunir – сыр
dost – друг	riyangodan kazanmak – выигрывать в лотерею
emin – быть уверенным	rüya – сон
eşyalar – вещи	sahil – берег
gerek – надо, нужно	tembel – ленивый
görüştirmek – видется	yanmak – гореть, сгореть
havaalanı – аэропорт	yaga – рана
herkes – все	yaralanmak – пораниться
heyecanlı – взволнованный	yolculuk – путешествие
ilginç – интересный, интересно	zeytin – оливки
inanmak – верить	
işten atmak – выгонять с работы	

БУДУЩЕЕ КАТЕГОРИЧЕСКОЕ ВРЕМЯ (-/y)acak / -/y)ecek)

В турецком языке будущее категорическое время на -(y)acak / -(y)ecek называет такие действия, которые с точки зрения говорящего должны обязательно осуществиться. Различают следующие оттенки будущего категорического времени:

1. твердое намерение
2. долженствование
3. требование, приказ

В формообразовании будущего категорического времени есть ряд особенностей. К основе глагола присоединяется ударный аффикс -acak / -ecek, затем следуют личные окончания.

Konuş + akan + sin = konuşacaksın (ты будешь говорить)

Однако, если основа глагола заканчивается на гласную, то между двумя гласными вставляется своего рода интерфейс у:

Oku + Y + akan + sin = Okuyacaksın (ты будешь читать)

Второй особенностью в формообразовании будущего времени является смена буквы k на ğ в позиции между двумя гласными при присоединении окончания:

Çalış + acağ + im = çalışacağım (я буду работать)
 Çalış + acağ + ız = çalışacağız (мы будем работать)

yapmak

ben yap + acağ + im
 sen yap + acak + sin
 o yap + acak
 biz yap + acağ + ız
 siz yap + acak + sınız
 onlar yap + acak + lar
okumak
 oku + y + acağ + im
 oku + y + acak + sin
 oku + y + acak
 oku + y + acağ + ız
 okuy + acak + sınız
 oku + y + acak + lar

gitmek

gid + eceğ + im
 gid + ecek + sin
 gid + ecek
 gid + eceğ + ız
 gid + ecek + siniz
 gid + ecek + ler
izlemek
 izle + y + eceğ + im
 izle + y + ecek + sin
 izle + y + ecek
 izle + y + eceğ + ız
 izle + y + ecek + siniz
 izle + y + ecek + ler

1. Yarın akşam parka gideceğim. – Завтра вечером пойду в парк.
2. Babam yemekten sonra gazete okuyacak. – После того как отец поест, он будет читать газету.

Упражнение 10.1. Напишите глаголы в утвердительной форме будущего категорического времени

Okuyor, dinliyor, temizliyor, seyrediyor, çalışıyor, içiyor, geçiyor, tutuyor, soruyor, görüyor, seviyor, uyuyor, siliyor, açıyor, oynuyor, gidiyor, susuyor, geliyor, bakıyor, suluyor.

ОТРИЦАТЕЛЬНАЯ И ВОПРОСИТЕЛЬНАЯ И ФОРМЫ

При образовании отрицательной формы будущего категорического времени к основе глагола сначала присоединяется отрицательный аффикс *ma / me*, затем показатель будущего времени *acak / ecek* и личные аффиксы. Так как аффикс отрицания заканчивается на гласную, а аффикс будущего времени начинается с гласной, то между ними всегда будет писаться вставочная буква *y*:

Ben yap + ma + y + acağ + im	git + me + y + eceğ + im
Sen yap + ma + y + acak + sin	git + me + y + ecek + sin
O yap + ma + y + acak	git + me + y + ecek
Biz yap + ma + y + acağ + ız	git + me + y + eceğ + ız
Siz yap + ma + y + acak + sınız	git + me + y + ecek + siniz
Onlar yap + ma + y + acaklar	git + me + y + ecek + ler

1. Bugün çok yoruldum. Ders çalışmayacağım. – Я сегодня очень устал. Не буду учить уроки.

2. Fatih hasta. Sinimaya gitmeyecek. – Фатих болеет. Он не пойдет в кино.

Упражнение 10.2. Образуйте отрицательную форму будущего категорического времени от следующих глаголов:

Yazmak, gelmek, beklemek, oynamak, çıkmak, başlamak, gezmek, bitirmek, koymak, izlemek, sormak, bakmak, söylemek, okumak, evmek, konuşmak, vermek, yapmak.

Вопросительная форма строится по общим правилам: вопросительная частица *mi / mi* пишется отдельно от глагола, присоединяя к себе личные окончания. Исключение составляет форма третьего лица множественного числа, в которой личный аффикс присоединяется к самому глаголу, а вопросительная частица остается без формальных показателей:

yapmak	gitmek
ben yapacak mıyım?	gidecek miyim?
sen yapacak mısın?	gidecek misin?
o yapacak mı?	gidecek mi?
biz yapacak mıyız?	gidecek miyiz?
siz yapacak mısınız?	gidecek misiniz?
onlar yapacaklar mı?	gidecekler mi?

okumak	izlemek
okuyacak mıyım?	izleyecek miyim?
okuyacak mısın?	izleyecek misin?
okuyacak mı?	izleyecek mi?
okuyacak mıyız?	izleyecek miyiz?
okuyacak mısınız?	izleyecek misiniz?
okuyacaklar mı?	izleyecekler mi?

1. Doktor Bey gelecek mi? – Врач придет?
2. Bana yardım edecek misin? – Ты мне pomoжeшь?

Упражнение 10.3. Образуйте вопросительную форму будущего категорического времени от следующих глаголов:

Kapatmak, tanışmak, almak, beklemek, çalışmak, gelmek, sormak, yazmak, görmek, istemek.

Упражнение 10.4. Напишите предложения в отрицательной форме будущего категорического времени.

1. Bugün ona telefon et _____.
2. Seni durakta bekle _____.
3. Yarın akşam size bir kitap getir _____.
4. Seni her zaman hatırla _____.
5. Ali Beyle gelecek hafta görüş _____.
6. Yarın futbol oyna _____.
7. Bir saat sonra yemek yi _____.
8. Yarın denize git _____.
9. Ayla şarkı söyle _____.
10. Çocuklar dersten sonra sahile git _____.

Упражнение 10.5. Напишите предложения в отрицательной форме будущего категорического времени.

1. Seni affet _____.
2. Yarın yağmur yağ _____.
3. Sana yardım et _____.
4. Babam yarın gel _____.
5. Sizinle futbol oyna _____.
6. Yemek yap _____.
7. Odamı topla _____.
8. Ahmet'e mektup yaz _____.
9. Yarın pazara git _____.
10. Bu sene tembel ol _____.

Упражнение 10.6. Дайте утвердительный и отрицательный ответы, используя будущего категорического времени.

1. Tatilde İzmir'e gidecek misiniz?
Evet, _____.
Hayır, _____.
2. Televizyon seyredecek miyiz?
Evet, _____.
Hayır, _____.
3. Öğrenciler basketbol oynayacaklar mı?
Evet, _____.
Hayır, _____.
4. Kitap okuyacak mısın?
Evet, _____.
Hayır, _____.

78

5. Öğleden sonra maça gidecek miyiz?

Evet, _____.
Hayır, _____.

Упражнение 10.7. Ответьте на вопросы, используя глаголы, данные в скобках, в утвердительной форме будущего категорического времени.

1. Sen yarın ne yapacaksın? (çamaşır yıkamak) _____.
2. Sen akşam ne yapacaksın? (bilgisayar kursuna gitmek) _____.
3. O bu gece ne yapacak? (televizyon seyretmek) _____.
4. Siz yarın sabah ne yapacaksınız? (parkta koşmak) _____.
5. Onlar öğleden sonra ne yapacaklar? (antreman yapmak) _____.
6. Biz hafta sonu ne yapacağız? (pikniğe gitmek) _____.
7. Onlar gelecek ay ne yapacaklar? (Türkçe öğrenmek) _____.
8. Sen pazartesi günü ne yapacaksın? (hastaneye gitmek) _____.
9. Siz gelecek hafta ne yapacaksınız? (yüzmeye gitmek) _____.
10. Salı günü ne yapacaksınız? (dişçiye gitmek) _____.
11. Siz çarşamba günü ne yapacaksınız? (tatile gitmek) _____.
12. Onlar perşembe günü ne yapacaklar? (evlenmek) _____.
13. Biz cuma günü ne yapacağız? (taşınmak) _____.
14. Cumartesi günü ne yapacaksınız? (araba tamir etmek) _____.
15. Pazar günü ne yapacaksınız? (sinemaya gitmek) _____.

79

ТЕМА: Мы путешествуем. Biz seyahat ediyoruz

Упражнение 10.8. Прочитайте текст и ответьте на вопросы

Macera

Şen ailesi bu hafta sonu Kanarya adalarına tatile gidecekler. Orada ne yapacaklarını* hep birlikte planlamaları gerekecek. Bu yüzden çok heyecanlılar. Ve çok vakitleri de yok. Onlar Cumartesi günü yolculuğa çıkacaklar. Oraya çok güzel ve büyük bir uçakla gidecekler. Herkes bu yüzden çok heyecanlı.

İşte Cumartesi günü ve bütün aile hazır. Uçak saat 2'de kalkacak ve onlar tam beş saat yolculuk yapacaklar.

Şen ailesinden başka aileler de Kanarya adalarına tatile gidecekler. Belki de orada Şen ailesinin çok dostları olacak.

İşte havaalanı ve uçak kalkmaya hazır. Herkes mutlu bir şekilde uçağa binecek. Fakat uçaқта bir uçak korsanı olacağını nereden bilecekler?

Herkes uçağa bindikten ve uçak havalandıktan sonra uçak korsanı uçağı kaçırarak ve herkes hayâl kırıklığına uğrayacak**. Herkes çok üzgün. Artık Şen ailesi Kanarya adalarını rüyalarında görecekler.

* ne yapacaklarını – что будут делать

** hayâl kırıklığına uğramak – разочаровываться

1. Şen ailesi ne zaman, nereye tatile gidecekler?
2. Onlar niçin heyecanlı?
3. Onlar ne zaman yolculuğa çıkacaklar?
4. Onlar ne ile yolculuk yapacaklar?
5. Uçak saat kaçta kalkacak?
6. Yolculuk kaç saat sürecek?
7. Şen ailesi nasıl bir macera yaşayacaklar?

Расскажите о каком-либо вашем путешествии. Как вы готовились к поездке, куда вы ездили, на сколько, как провели время. Удачно ли было ваше путешествие?

Упражнение 10.9. Задайте вопрос в форме будущего категорического времени

1. Bugün bizimle ders çalış _____?
2. Sana verdiğim kitabı oku _____?
3. Bu gece televizyon seyret _____?
4. Paketleri masanın üzerine koy _____?

80

5. Bu hafta sonu bize gel _____?
6. Anar'ın doğum gününe git _____?
7. Siz bu sene tatile git _____?
8. Yemekten sonra tatlı ol _____?
9. Bugün eve erken gel _____?
10. Pazardan meyve al _____?
11. Salondaki eşyaların yerini değiştir _____?

Упражнение 10.10. Задайте вопрос в форме будущего категорического времени.

1. Bugün televizyonu tamir _____ (etmek)?
2. Misafirler için kek _____ (yapmak)?
3. Bu sorunun cevabını _____ (bilmek)?
4. Bu sene sınıfını _____ (geçmek)?
5. Yarın buluşacağımız yerde _____ (olmak)?
6. Kardeşine dondurma almak için dışarı _____ (çıkmaq)?
7. Derslerini zamanında _____ (bitirmek)?
8. Okuldan sonra kütüphaneye _____ (gitmek)?
9. Çiçekleri vazoya _____ (koymak)?
10. Sen yarın arkadaşlarınla pikniğe _____ (gitmek)?
11. Sen elbiselerini dolaba _____ (koymak)?
12. Siz bütün evin duvarlarını _____ (boyamak)?
13. Ben sana aldığım hediyeyi _____ (göstermek)?

Упражнение 10.11. Напишите предложения в формах будущего категорического времени.

1. Babam Ankara'ya gitti. _____.
2. Öğrenciler kahvaltıda peynir, zeytin ve bal yediler. _____.
3. Futbolcular sahaya çıktılar. _____.
4. Ali saçını kestirdi. _____.
5. Siz süpermarkete gittiniz mi? _____.

Упражнение 10.12. Напишите предложения в формах будущего категорического времени.

1. Ahmet ile Ayşe hafta sonu evleniyorlar. _____.

81

2. İstanbul'a trenle gidiyorum.

3. Bebek uyuyor.

4. Arkadaşlarla sinemaya gidiyoruz.

5. Biz alış veriş yapıyoruz.

Упражнение 10.13. Напишите вопросы, используя формы будущего категорического времени.

1. _____ ?

Hayır, yarın gece konsere gitmeyeceğim. _____ ?

2. Evet, bu yaz tatile gideceğim. _____ ?

3. Evet, seni çok özleyeceğim. _____ ?

4. Hayır, bugün antreman yapmayacağım. _____ ?

5. Evet, yarın sabah erken kalkacağım. _____ ?

6. Hayır, kahve içmeyeceğim. _____ ?

Упражнение 10.14. Составьте предложения, используя формы будущего категорического времени.

1. Ahmet / öğrenecek / bilgisayar / tatilde

2. babam / diyecek / gelecek baharda / ağaç

3. pişirecek / kek / annem / hafta sonu

4. onlar / gidecekler / temmuzda / tatile

5. yazacak / Ayşe / mektup / Ahmet'e

Упражнение 10.15. Прочитайте текст

Orhan bir falcıyı ziyaret ediyor

Orhan, ünlü bir falcıyı ziyaret ediyor. Orhan geleceğini çok merak ediyor. Falcı Orhan'ın geleceğine bakıyor. Falcıya göre gelecek yıl Orhan için çok ilginç olacak.

Ocakta güzel bir kızla tanışacak ve ona aşık olacak. Şubat'ta onunla evlenecek. Mart'ta güzel bir yere tatile gidecek. Nisan'da hastalanacak. Mayıs'ta anne babası başka bir şehire taşınacak. Haziran'da evi yanacak. Başka bir ev arayacak. Temmuz'da arkadaşları ona doğum günü hedyesi verecek. Ağustos'ta patronu onu işten atacak. Eylül'de yeni bir işe başlayacak. Ekim'de kaza yapacak. Fakat yaralanmayacak. Kasım'da piyangodan araba kazanacak. Aralık'ta baba olacak.

Falcıya göre bunlar olacak. Fakat Orhan emin değil. Bunlara pek inanmıyor. Çünkü gelecekte hiçbir insanın haber veremeyeceğini çok iyi biliyor. Bütün bunlar çok komik değil mi?

Расскажите о ваших планах на предстоящий год.

СЛОВАРЬ УРОКА

bağırmaq – кричать	içki – спиртное
cevap – ответ	ölmek – умирать, умереть
çizmek – проводить линию, лить	sık sık – часто
dişler(ini) fırçalamak – чистить зубы	sınıfı geçmek – переходить из класса в класс
fincan – чашка	yalan söylemek – лгать
hoşlanmak – нравиться	yatmak – лежать
ışık – свет	yüksek – высокий
	yüksek sesle – громко

НАСТОЯЩЕЕ-БУДУЩЕЕ ВРЕМЯ (-r, -ir, -ar)

Настоящее-будущее время называет действия, которые каким образом не соотносятся с конкретным моментом или отрезком времени, действия не ограниченные какими-либо временными рамками. («Солнце встает на востоке»).

Настоящее-будущее время обозначает действия, которые

1) передают свойства группы, класса предметов

Sonbahar mevsiminde kuşlar göç eder. – Осенью птицы улетают в теплые края.

Bebekler çok ağlar. – Маленькие дети много плачут.

2) являются привычными, регулярными, устоявшимися в силу традиций и т.д. и т.п.

Her yemekten sonra dişlerimi fırçalarım.

Biz her hafta sonu tiyatroya gideriz.

Настоящее-будущее время может передавать дополнительные оттенки:

1) просьбу, предложение

Bana kalem verir misin? – Ты не дашь мне карандаш?

Bir fincan kahve içer misin? – Выпьешь чашечку кофе?

2) предполагаемое, планируемое действие

İki saat sonra dönerim. – Я вернусь через два часа.

Настоящее-будущее время активно используется в пословицах и поговорках.

Ne ekersen onu biçersin. – Что посеешь, то и пожнешь.

Gerçek dost kara günde belli olur. – Друг познается в беде.

Rotası olmayan gemiye hiç bir rüzgar fayda vermez. – Кораблю без курса никакой ветер пользы не принесет.

В образовании форм настоящего-будущее времени есть некоторые особенности.

1) если основа глагола заканчивается на гласную, то положительно-утвердительная форма образуется путем прибавления аффикса -r:

söyle + r = söyle r,

oku + r = okur

bekle + r = bekler

2) если основа глагола имеет конечный согласный, то присоединяются аффиксы -ır, -ir, -ur, -ür:

anlat + ır = anlatır

bitir + ir = bitirir

konus + ur = konuşur

görü + ü = görür

3) Если глагол представляет собой односложную основу, оканчивающуюся на согласный, то присоединяются аффиксы -ar, -er:

bak + ar = bakar

yaz + ar = yazar

çiz + er = çizer

gez + er = gezer

Однако, в турецком языке имеется тринадцать глаголов-исключений с односложной основой, от которых настоящее-будущее время образуется посредством аффиксов с узкими гласными.

al + ır = alır bul + ur = bulur

kal + ır = kalır vur + ur = vurur

var + ır = varır ol + ur = olur

san + ır = sanır dur + ur = durur

bil + ir = bilir gör + ür = görür

ver + ir = verir öl + ür = ölür

gel + ir = gelir

Спряжение настоящего-будущего времени осуществляется с помощью личных аффиксов.

СЛОВАРЬ УРОКА

bağırmak – кричать	içki – спиртное
cevap – ответ	ölmek – умирать, умереть
çizmek – проводить линию, лить	sık sık – часто
dişler(ini) fırçalamak – чистить зубы	sınıfı geçmek – переходить из класса в класс
fincan – чашка	yalan söylemek – лгать
hoşlanmak – нравиться	yatmak – лежать
işik – свет	yüksek – высокий
	yüksek sesle – громко

НАСТОЯЩЕЕ-БУДУЩЕЕ ВРЕМЯ (-r, -ir, -ar)

Настоящее-будущее время называет действия, которые каким образом не соотносятся с конкретным моментом или отрезком времени, действия не ограниченные какими-либо временными рамками. («Солнце встает на востоке»).

Настоящее-будущее время обозначает действия, которые 1) передают свойства группы, класса предметов

Sonbahar mevsiminde kuşlar göç eder. – Осенью птицы улетают в теплые края.

Bebekler çok ağlar. – Маленькие дети много плачут.

2) являются привычными, регулярными, устоявшимися в силу традиций и т.д. и т.п.

Her yemekten sonra dişlerimi fırçalarım.

Biz her hafta sonu tiyatroya gideriz.

Настоящее-будущее время может передавать дополнительные оттенки:

1) просьбу, предложение

Bana kalem verir misin? – Ты не дашь мне карандаш?

Bir fincan kahve içer misin? – Выпьешь чашечку кофе?

2) предполагаемое, планируемое действие

İki saat sonra dönerim. – Я вернусь через два часа.

Настоящее-будущее время активно используется в пословицах и поговорках.

Ne ekersen onu biçersin. – Что посеешь, то и пожнешь.

Gerçek dost kara günde belli olur. – Друг познается в беде.

Rotası olmayan gemiye hiç bir rüzgar fayda vermez. – Кораблю без курса никакой ветер пользы не принесет.

В образовании форм настоящего-будущее времени есть некоторые особенности.

1) если основа глагола заканчивается на гласную, то положительно-утвердительная форма образуется путем прибавления аффикса -r:

söyle + r = söyle r,
oku + r = okur
bekle + r = bekler

2) если основа глагола имеет конечный согласный, то присоединяются аффиксы -ır, -ir, -ur, -ür:

anlat + ır = anlatır
bitir + ir = bitirir
konuş + ur = konuşur
görü + ü = görür

3) Если глагол представляет собой односложную основу, оканчивающуюся на согласный, то присоединяются аффиксы -ar, -er:

bak + ar = bakar
yaz + ar = yazar
çiz + er = çizer
gez + er = gezer

Однако, в турецком языке имеется тринадцать глаголов-исключений с односложной основой, от которых настоящее-будущее время образуется посредством аффиксов с узкими гласными.

al + ır = alır bul + ur = bulur
kal + ır = kalır vur + ur = vurur
var + ır = varır ol + ur = olur
san + ır = sanır dur + ur = durur
bil + ır = bilir gör + ür = görür
ver + ır = verir öl + ür = ölür
gel + ır = gelir

Спряжение настоящего-будущего времени осуществляется с помощью личных аффиксов.

yazmak	bilmek	okumak	görüşmek
Ben yazarım	bilirim	okurum	görüştürüm
Sen yazarsın	bilirsin	okursun	görüştürsün
O yazar	bilir	okur	görüştür
Biz yazabiliriz	biliriz	okuruz	görüştürüz
Siz yazabilirsiniz	bilirsiniz	okursunuz	görüştürsünüz
Onlar yazabilirler	bilirler	okurlar	görüştürler

1. Babam her sabah saat yedide işe gelir. – Отец каждое утро уходит на работу в семь часов.

2. Emre çok güzel futbol oynar. – Эмре очень хорошо играет в футбол.

ОТРИЦАТЕЛЬНАЯ ФОРМА

Отрицательная форма настоящего-будущего времени образуется путем присоединения отрицательного аффикса -maz / -mez. Исключение составляют формы 2-ого лица единственного и множественного чисел (ben, biz). Для них отрицательная форма образуется с помощью аффикса -ma / -me. В форме 2-ого лица множественного числа между отрицательным аффиксом и личным окончанием вставляется интерфикс у. За отрицательным аффиксом следуют личные окончания.

Ben yaz + ma + m	bil + me + m
Sen yaz + maz + sın	bil + mez + sın
O yaz + maz	bil + mez
Biz yaz + ma + y + ız	bil + me + y + ız
Siz yaz + maz + sınız	bil + mez + sınız
Onlar yaz + maz + lar	bil + mez + ler

1. Mehmet hiç kitap okumaz. – Мехмет не читает книги.

2. Babam sigara içmez. – Мой отец не курит.

ВОПРОСИТЕЛЬНАЯ ФОРМА

Вопросительная форма образуется по общему правилу.

yazmak	bilmek	okumak	görüşmek
Ben yazarmıyım?	bilirmiyim?	okur muyum?	görüştür müyüm?
Sen yazarmısın?	bilirmisin?	okur musun?	görüştür müsün?
O yazarmı?	bilirmi?	okur mu?	görüştür mü?
Biz yazarmıyız?	bilirmiyiz?	okur muyuz?	görüştür müyüz?
Siz yazarmısınız?	bilirmisiniz?	okur musunuz?	görüştür müsünüz?
Onlar yazarmı?	bilirmiler mi?	okurlar mı?	görüştürler mi?

1. Çiçekleri sevmez misin? – Ты не любишь цветы?

2. Annen hafta sonu kek yapar mı? – Твоя мама в выходные делает кекс?

ОТРИЦАТЕЛЬНО-ВОПРОСИТЕЛЬНАЯ ФОРМА

Отрицательно-вопросительная форма образуется последовательным присоединением аффикса -maz / -mez для всех лиц и чисел и вопросительной частицы mı / mi с необходимым личным аффиксом.

Ben yazmaz mıyım?	bilmez miyim?
Sen yazmaz mısın?	bilmez misin?
O yazmaz mı?	bilmez mi?
Biz yazmaz mıyız?	bilmez miyiz?
Siz yazmaz mısınız?	bilmez misiniz?
Onlar yazmazlar mı?	bilmezler mi?

1. Akşamları parka gitmez misin? – Ты не ходишь по вечерам в парк?

2. Öğle yemeğini lokantada yemez misin? – Разве ты обычно не обедаешь в ресторане?

Упражнение 11.1. Образуйте все четыре формы настоящего-будущего времени от следующих глаголов:

Kalmak, durmak, temizlemek, gelmek, görmek, bakmak, beklemek, dönmek, almak, dinlemek, yemek, ağlamak, sevmek, yapmak, izlemek, olmak, korkmak, anlamak, yazmak.

ТЕМА: Мой день
Bir günüm

Упражнение 11.2. Прочитайте текст

Ben her sabah saat altıda kalkarım. Elimi ve yüzümü yıkarım. Annem güzel bir kahvaltı hazırlar. Saat yedide kahvaltı yaparım. Daha sonra okula giderim. Okuldan saat on iki buçukta çıkarım ve eve giderim. Evde biraz dinlenirim. Dışarı çıkar ve arkadaşlarımla futbol oynarım. Futboldan sonra eve gelirim, ders çalışırım. Akşam vakti kardeşlerimle oyun oynarım ve televizyon seyrederim. Saat onda yatarım.

Расскажите о вашем дне.

Упражнение 11.3. Напишите предложения, используя глаголы, данные в скобках, в утвердительной форме настоящего-будущего времени.

1. Ömer gece dışarı _____ (çıkmaq)
2. Öğrenciler her zaman ders _____ (çalışmaq)
3. Teşekkür _____ (etmek)
4. Her akşam bize misafir _____ (gelmek)
5. Bazı insanlar çok _____ (konuşmak) az iş (yapmak)
6. Osman her yıl sınıfını _____ (geçmek)
7. İnsanları çok _____ (sevmek)
8. Ben her sabah parkta _____ (yürümek)
9. Ben Rusça ve İngilizce _____ (bilmek)
10. Dünyaya güneşten ışık _____ (gelmek)
11. Öğretmen bizi çok _____ (sevmek)
12. İnsanlar _____ (doğmak) _____ (büyümek) _____ (ölmek)

Упражнение 11.4. Напишите предложения, используя глаголы, данные в скобках, в отрицательной форме настоящего-будущего времени

1. Yaz mevsiminde kar _____ (yağmak)
2. Babam sigara _____ (içmek)
3. Kardeşim futbol _____ (oynamak)
4. Köpekler denizde _____ (yaşamak)
5. Ben sabahları geç _____ (kalkmak)

Упражнение 11.5. Ответьте на вопросы, используя глаголы, данные в скобках, в форме настоящего-будущего времени

1. Sen boş zamanlarında ne yaparsın?
Ben _____ (kitap okumak)
2. Sen boş zamanlarında ne yaparsın?
Ben _____ (satranç oynamak)
3. Sen boş zamanlarında ne yaparsın?
Ben _____ (resim yapmak)
4. Sen boş zamanlarında ne yaparsın?
Ben _____ (karikatür çizmek)
5. O boş zamanlarında ne yapar?
O _____ (radio dinlemek)
6. O boş zamanlarında ne yapar?
O _____ (şarkı söylemek)
7. O boş zamanlarında ne yapar?
O _____ (çay içmek)
8. Siz boş zamanlarında ne yaparsınız?
Biz _____ (futbol oynamak)

88

9. Siz boş zamanlarında ne yaparsınız?
Biz _____ (yemek yapmak)
10. Onlar boş zamanlarında ne yaparlar?
Onlar _____ (sohbet etmek)

Упражнение 11.6. Напишите предложения в отрицательной форме настоящего-будущего времени

1. Ahmet çok yalan söyler.

2. Arkadaşım futbolu çok sever.

3. Ben her gün gazete okurum.

4. Öğretmenimiz her zaman bağırır.

5. Sınıfta yüksek sesle konuşurum.

TEMA: Мы – счастливая семья
Biz çok mutlu bir aile

Упражнение 11.7. Прочитайте текст и ответьте на вопросы

Ceyda Hanım

Ceyda Hanım Türkiye’li. O, İstanbulda oturuyor. İyi bir mesleği var. Özel bir şirkette muhasebecilik yapıyor.

Ceyda Hanım evli ve iki de çocuğu var. Serhat ile Ferhat. Onlar henüz küçük. Biri 5 yaşında diğeri ise 6 yaşında. Ana sınıfına gidiyorlar.

Ceyda Hanım’ın kocası Ferit, iyi bir öğretmen. O, Türk dilinden ders veriyor.

Ceyda Hanım ve kocası boş zamanlarında çocuklarıyla birlikte parka giderler, kitap okurlar, akrabalarını ziyaret ederler, televizyon seyredirler, müzik dinlerler. Onlar gezmeyi çok severler ve sık sık, neredeyse her hafta sonu akrabalarını ziyaret ederler. Onlar çok mutlu bir aile.

1. Onun mesleği ne?
2. Ceyda Hanım nereli?
3. O, nerede oturuyor?
4. Ceyda Hanım evli mi?
5. Ceyda Hanım’ın çocukların isimleri ne?

89

6. Onlar kaç yaşında?
7. Ceyda Hanım’ın kocasının adı ne?
8. O ne iş yapıyor?
9. Onlar gezmeyi seviyorlar mı?
10. Onlar sık sık gezerler mi?
11. Onlar boş zamanlarında ne yaparlar?

Опираясь на данные вопросы, расскажите о вашей семье.

СЛОВООБРАЗОВАТЕЛЬНЫЙ АФФИКС (-и, -и, -и, -и)

Данный аффикс является очень продуктивным в турецком языке. С помощью него образуются отлагательные существительные, обозначающие название действия, процесса, и существительные с конкретным значением.

- Bilmek – bil + im – знание, наука
- Vermek – ver + im – производительность
- Duymak – duy + um – ощущение, восприятие
- Durmak – dur + um – положение, ситуация
- Çizmek – çiz + im – рисунок
- Yazmak – yaz + im – написание, правописание
- Doğ – um – рождение
- Almak – al + im – купля
- Yüklemek – yük + im – катастрофа
- Takmak – tak + im – набор, костюм
- Öğretmek – öğret + im – образование
- Ölmek – öl + üm – смерть
- Yapmak – yap + im – создание
- Kurmak – kur + um – общество
- Basmak – bas + im – печатание
- Batmak – bat + im – закат
- Akmak – ak + im – течение

УРОК 12

СЛОВАРЬ УРОКА

artık – уже	koşmak – бегать
asla – никогда	sahip – хозяин
dükkan – лавка магазинная	sahip olmak – владеть, иметь
genellikle – обычно	sakin – тихий, спокойный
hangi çeşit – какого рода, вида	sosyal – общественный (общественный)
hiç bir zaman – никогда	şüphe – сомнение
imtihan – экзамен	şüphelenmek – сомневаться
karanlık – темнота	toz – пыль
kavga etmek – поспорить	tozlanmak – пылиться, покрываться пылью
kişi – человек	üzgün – грустный, печальный
kopya çekmek – копировать, списывать	yakın – близко, близкий
korkmak – бояться	

НАСТОЯЩЕЕ-БУДУЩЕЕ ВРЕМЯ (ПРОДОЛЖЕНИЕ)

Упражнение 12.1. Дайте утвердительный и отрицательный ответы в формах настоящего-будущего времени

1. Sigara ve içki içer misin?
Evet, _____
Hayır, _____
2. İngilizce bilir misiniz?
Evet, _____
Hayır, _____
3. Ahmet Bey yemek pişirir mi?
Evet, _____
Hayır, _____
4. Bulaşık ve çamaşır yıkar mı?
Evet, _____
Hayır, _____
5. Sinemaya gider mi?
Evet, _____
Hayır, _____
6. Kışın hava soğuk olur mu?
Evet, _____
Hayır, _____

91

7. Bu duraktan 32 numaralı otobüs geçer mi?
Evet, _____
Hayır, _____
8. Sabah dişlerini fırçalar mısın?
Evet, _____
Hayır, _____
9. Güllü sever misiniz?
Evet, _____
Hayır, _____
10. İngiliz yemeklerinden hoşlanır mısınız?
Evet, _____
Hayır, _____
11. Osman sabahları erken kalkar mı?
Evet, _____
Hayır, _____

Упражнение 12.2. Задайте вопрос, используя глаголы, данные в скобках, в форме настоящего-будущего времени

1. Öğrenci ders _____?(dinlemek)
2. Siz gece _____?(çalışmak)
3. Kışın kar _____?(yağmak)
4. Yazın tatile _____?(gitmek)
5. Bu iş _____?(olmak)
6. Bu tren sabah saat 6'da İstanbul'a _____?(varmak)
7. Bir fincan kahve _____?(içmek)
8. Bekir bu sorunun cevabını _____?(bilmek)
9. Ağaçlar baharda çiçek _____?(açmak)
10. Sabahları kahvaltı _____?(yapmak)
11. Sigara _____?(içmek)

Упражнение 12.3. Сначала напишите отрицательную форму настоящего-будущего времени, а затем задайте вопрос

1. Süt içmeyi fazla sev _____?
Hayır, hiç yalan söylemem.
2. Anar hiç bir zaman yalan söyle _____?
Evet, futbol oynamaktan hoşlanırım.
3. Arkadaşlarımla kavra et _____?
Hayır, müzik dinlemez.
4. Biz imtihanlarda kopya çek _____?
Evet, arkadaşlarımla sık sık tiyatroya giderim.
5. _____?
Hayır, karanlıktan korkmayız.

92

5. Öğrenciler okula geç kal _____?
6. Ben fazla televizyon seyret _____?
7. Babam hızlı araba kullan _____?

Упражнение 12.4. Ответьте на вопросы в утвердительной форме настоящего-будущего времени

1. Sık sık kütüphaneye gider mi?
Evet, _____
2. Sık sık kavra eder mi?
Evet, _____
3. Sık sık telefon eder misiniz?
Evet, _____
4. Sık sık doktora giderler mi?
Evet, _____
5. Sık sık dişlerini fırçalar mısın?
Evet, _____
6. Sık sık hasta olur mu?
Evet, _____
7. Sık sık ağlar mısınız?
Evet, _____
8. Sık sık tiyatro izlerler mi?
Evet, _____

Упражнение 12.5. Задайте вопрос, используя формы настоящего-будущего времени

1. _____?
2. Hayır, hiç yalan söylemem.
3. _____?
4. Evet, futbol oynamaktan hoşlanırım.
5. _____?
6. Hayır, müzik dinlemez.
7. _____?
8. Evet, arkadaşlarımla sık sık tiyatroya giderim.
9. _____?
10. Hayır, karanlıktan korkmayız.

93

ТЕМА: Что вы любите делать? Siz ne yapmayı seviyorsunuz?

Упражнение 12.6. Прочитайте текст и ответьте на вопросы

Çok sosyal bir insan

Deniz çok sosyal bir kişi. Bütün zamanlarını arkadaşlarıyla beraber geçirir. Partiler gider. Sinema ve tiyatroya gider.

Aynı zamanda bütün sporları sever. Basketbol, tenis ve voleybol oynar. O çok sportif.

Deniz genellikle evde kalmaz. Sık sık dışarı çıkar. Kitap okumayı sevmez. Televizyon seyretmekten hoşlanmaz. Ve asla müzik dinlemez. O çok aktif.

Gördüğünüz gibi Deniz çok sosyal bir kişi.

Ya siz nasıl bir kişisiniz? Sosyal misiniz? Sakin misiniz? Vaktinizi nasıl geçirirsiniz?

Упражнение 12.7. Ответьте на вопросы

- A) 1. Hangi çeşit filmleri seversiniz?
2. Hangi çeşit kitapları seversiniz?
3. Hangi çeşit yemeklerden hoşlanırsınız?
4. Hangi sporları yaparsınız?
5. Hangi çeşit müzikleri dinlersiniz?
6. Hangi televizyon programlarını seversiniz?
7. Hangi arabalara sahip olmak istersiniz?
8. Hangi dili güzel konuşursunuz?
9. Hangi dersi daha çok seversiniz?
10. Hangi arkadaşınızı daha çok seversiniz?
- B) 1. Haftada kaç kez banyo yaparsınız?
2. Her sabah süt içer misiniz?
3. Günde kaç defa yemek yersiniz?
4. Her hafta tiyatroya gider misiniz?
5. Her akşam televizyon seyredersiniz?
6. Her sene tatile gider misiniz?
7. Günde kaç kez eve telefon edersiniz?
8. Her gün okula gider misiniz?
9. Her zaman ders çalışır mısınız?

Опираясь на текст **Çok sosyal bir insan** и ваши ответы (упр.) расскажите о себе. Какой вы человек? Что вы любите делать?

94

Упражнение 12.8. Прочитайте текст

Bay ve Bayan Ertürk

Bay ve Bayan Ertürk New York'ta yaşarlar. Onlar çok az İngilizce konuşurlar. Genellikle Türkçe konuşurlar.

Onlar Türkçe gazete okurlar. Türkçe radyo programlarını dinlerler. Evlerinin yakındaki Türk dükkanından alış -veriş yaparlar. Hergün Türk arkadaşlarını ziyaret ederler. Çünkü onlar öz kültürlerini unutmak istemezler.

Fakat Bay ve Bayan Ertürk'ün oğlu az Türkçe bilir. O genellikle İngilizce konuşur. Amerikan radyo programlarını dinler. Amerikan supermarketlerinden alış -veriş yapar. Amerikalılar'la arkadaşlık yapar. Onlarla gezer. Onlarla konuşur. Onlarla dost olur.

Bay ve Bayan Ertürk'ün oğlu sadece Bay ve Bayan Ertürk'le Türkçe konuşur. Ertürkler, çok üzgünler. Çünkü oğulları çok az Türkçe biliyor. Kültürünü unutuyor.

СЛОВООБРАЗОВАТЕЛЬНЫЙ АФФИКС -la + n, -le + n

Словообразовательный аффикс -la + n, -le + n образует глаголы от имен существительных и прилагательных:

Merak - lan - mak - беспокоиться
Duygu - lan - mak - прочувствоваться
Şüph e - len - mek - сомневаться
Yaş - lan - mak - стареть
Öfke - len - mek - гневаться, сердиться
Heyecan - lan - mak - волноваться
Toz - lan - mak - покрываться пылью
Hava - lan - mak - взлетать, подниматься в воздух
Akıl - lan - mak - уметь
Ev - len - mek - жениться, выходить замуж
Hasta - lan - mak - заболеть
Borç - lan - mak - задолжать

Если рассматриваемый глагол образован от глагола на -la-, -le-, то, присоединяя -n-, глагол получает страдательное или возвратное значение:

Hazırlamak - hazır-lan-mak - готовить - готовиться
Başlamak - baş-lan-mak - начинать - начинаться
Etkilemek - etki-len-mek - влиять - испытывать влияние
Kilitlemek - kilit-len-mek - запира́ть - запира́ться
Süslemek - süs-len-mek - украша́ть, наряжа́ть - украша́ться, наряжа́ться

95

Упражнение 12.9. Напишите предложения, присоединя к существительным, данным в скобках, словообразовательный аффикс -lan, -len-

1. Eva geç geldiğim için annem çok (merak).
2. Artık çok (yaş), koşamıyorum.
3. Kapıyı aç, oda (hava).
4. Masanın üstü (toz), hemen temizleyin.
5. Bu adamdan (şüpheli)

УРОК 13

СЛОВАРЬ УРОКА

akıl – ум	kaçıtmak – похищать, угонять,
akıllı – умный	упускать
artmak – увеличиваться, возрастать	kar – снег
borç – долг	kaybolmak – потеряться
borç almak – брать в долг	konu – тема
borç vermek – давать в долг	mesefe – вопрос, проблема
boya – краска	saniye – секунда
dağıtmak – раздавать	saray – дворец
demek – говорить (употр. в косвенной речи)	taburcu olmak – выписываться из больницы
deprem – землетрясение	tehlikeli – опасно, опасный
ekmek – хлеб	top – мяч
evlenmek – жениться, выходить замуж	yorumlamak – комментировать
fiyat – цена	yorumlatmak – побуд. от комментировать, заставить прокомментировать
halk – народ	zauf – худой
ihtiyar – старый	zayıflamak – худеть

ПРОШЕДШЕЕ СУБЪЕКТИВНОЕ (НЕОЧЕВИДНОЕ) ВРЕМЯ (-mış)

Прошедшее субъективное (неочевидное) время называется и выражает

- 1) недостоверные факты прошлого, которым сам говорящий свидетелем не был, которые он услышал, узнал от кого-то, т.е. передает с чужих слов

Babam dedi ki, dün Ahmet'i görmüş. – Отец сказал, что видел вчера Ахмета.

Turistler şehri çok beğenmiş. – Туристам понравился город.

- 2) факты, сделанные на основе позднейшего умозаключения

Meğer ki kardeşim köpektен çok korkmuş. – Оказывается, мой брат очень испугался собаки.

- 3) предположение, суждение или даже уверенность говорящего в чем-либо, что может быть очевидно или видно внешне

Bak! Kar yağmış! – Смотри! Выпал снег!

Gözleri kırmızı olmuş. O çok ağlamış. – Ее глаза стали красными. Она много плакала.

97

- 4) События, действия, которые сам говорящий считает неважными или несущественными для него

Прошедшее субъективное (неочевидное) время образуется путем присоединения к основе глагола аффикса -mış (-miş, -muş, -müş) и личных аффиксов.

Almak	gelmek	konusmak	görmek
Ben almışım	gelmişim	konusmuşum	görmüşüm
Sen almışsın	gelmişsin	konusmuşsun	görmüşsün
O almış	gelmiş	konusmuş	görmüş
Biz almışız	gelmişiz	konusmuşuz	görmüşüz
Siz almışsınız	gelmişsiniz	konusmuşunuz	görmüşünüz
Onlar almışlar	gelmişler	konusmuşlar	görmüşler

Babam araba almış. – Отец купил машину.

ОТРИЦАТЕЛЬНАЯ И ВОПРОСИТЕЛЬНАЯ ФОРМЫ

В образовании отрицательной и вопросительной форм нет никаких особенностей

Ben almamışım	gelmemişim
Sen almamışsın	gelmemişsin
O almamış	gelmemiş
Biz almamışız	gelmemişiz
Siz almamışsınız	gelmemişsiniz
Onlar almamışlar	gelmemişler

Öğrenciler, öğretmeni görmemişler. – Студенты не видели преподавателя.

Ben almış mıyım?	gelmiş miyim?	konusmuş muyum?	görmüş müyüm?
Sen almış mısın?	gelmiş misin?	konusmuş musun?	görmüş müsin?
O almış mı?	gelmiş mi?	konusmuş mu?	görmüş mü?
Biz almış mıyız?	gelmiş miyiz?	konusmuş muyuz?	görmüş müytüz?
Siz almış mısınız?	gelmiş misiniz?	konusmuş musunuz?	görmüş müstünüz?
Onlar almışlar mı?	gelmişler mi?	konusmuşlar mı?	görmüşler mi?

1. Maç başlamış mı? – Матч начался?
2. Ahmet, Kemal ile konuşmuş mu? – Ахмет с Кемалем говорили?

Упражнение 13.1. Прочитайте текст

Bir rüya

Bir varmış, bir yokmuş. Eski zamanlarda bir padişah varmış. Bu padişahın büyük bir sarayı varmış. Sarayda çok akıllı bir çocuk varmış. Bu çocuk, bir gün rüyasında padişahın halkına ekme dağıtımını

görmüş. Çocuk bu rüyasını padişaha anlatmış. Padişah bu rüyayı yorumlatmış. Yorumcu, padişaha halk seni çok seviyor, demiş. Padişah rüyayı gören çocuğu çok sevmiş ve ona hediyeler vermiş.

padişahın halkına ekme dağıtımını görmüş – увидел, как падишах раздает хлеб своему народу
yorumlatmak – заставить прокомментировать
rüyayı gören çocuğu – ребенка, увидевшего сон

Упражнение 13.2. Напишите предложения в утвердительной форме прошедшего субъективного (неочевидного) времени

1. Amerika'da deprem ol _____.
2. Depremde 212 kişi öl _____.
3. Deprem 7 saniye sür _____.
4. Dün İstanbul'a kar yağ _____.
5. Ayşe dün annesine mektup yaz _____.
6. Sen dün derse geç kal _____.
7. Siz ihtiyar bir kadına yardım et _____.
8. Öğretmenimiz dün hastalan _____.
9. Siz dün pikniğe git _____.
10. Onlar piknikte top oyna _____.
11. Onlar dün akşam sinemaya git _____.
12. Sen Ali'ye borç ver _____.
13. Emine sorunun cevabını bil _____.
14. Öğretmen çok zor bir soru sor _____.
15. O yalan söyle _____.
16. Veli çok zayıfla _____.
17. Ben dün çok yorul _____.
18. Öğrenciler matematik imtihanından zayıf al _____.

Упражнение 13.3. Напишите предложения, используя глаголы, данные в скобках, в утвердительной форме прошедшего субъективного (неочевидного) времени

1. Ahmet'in kalemi _____ (kaybolmak)
2. Evimizin önündeki erikler çiçek _____ (açmak)
3. Çocuklar denize _____ (gitmek)
4. Ankara yakınlarında tehlikeli bir kaza _____ (olmak)
5. Sıcaktan yemekler _____ (bozulmak)
6. Hırsız 21 numaralı eve _____ (girmek)

Упражнение 13.4. Напишите предложения, используя глаголы, данные в скобках, в отрицательной форме прошедшего субъективного (неочевидного) времени

98

99

1. Ömer dün okula _____ (gitmek)
2. Ali babasına telefon _____ (açmak)
3. Sen geçen hafta pikniğe _____ (gitmek)
4. Balıklar daha _____ (ölmek)
5. Doğru _____ (söylemek)
6. Siz bu konuyu _____ (anlamak)
7. Ben matematikten kötü not _____ (almak)
8. Biz meseleyi _____ (anlamak)
9. Orhan çok _____ (konuşmak)
10. Onlar dün durakta çok _____ (beklemek)
11. Sen Mustafa'ya hediye _____ (almak)
12. Dün misafirler _____ (gelmek)
13. Sen dün derste öğretmenini _____ (dinlemek)
14. Ahmet benim doğum günümü _____ (unutmak)

Упражнение 13.5. Напишите предложения в отрицательной форме прошедшего субъективного (неочевидного) времени

1. Öğrenciler konuyu anlamış.
2. Zeynep Hanım akşam yemeği hazırlamış.
3. Kalemın boyası bitmiş.
4. Mehmet otobüsü kaçırmış.
5. Basketbolcular salona girmiş.
6. Çocuk kediden korkmuş.

Упражнение 13.6. Задайте вопрос, используя глаголы, данные в скобках, в форме прошедшего субъективного (неочевидного) времени

1. Fatih İngilizce _____ ? (öğrenmek)
2. Çocuk _____ ? (uyumak)
3. Öğretmen kitapları _____ ? (getirmek)
4. Arzu sınıfı _____ ? (geçmek)
5. Ekmek fiyatları _____ ? (artmak)
6. Selda dün çok _____ ? (üşümek)
7. Öğrenciler sorunun cevabını _____ ? (bilmek)
8. Malatya'ya yağmur _____ ? (yağmak)
9. Annen akşam yemeğini _____ ? (hazırlamak)

100

Упражнение 13.7. Задайте вопрос в форме прошедшего субъективного (неочевидного) времени

1. Tren saat 8:00 gelmemiş.
2. Sinemaya çok insan gitmiş.
3. Öğrenciler voleybol oynamaya gitmişler.
4. Levent ödevlerini yapmış.
5. Leyla ile Kerem evlenmiş.

Упражнение 13.8. Составьте предложения

1. dağcılar / kalmış / dağda
2. arkadaşım / hastahaneden / olmuş / taburcu
3. gelmemiş / Ayşe / okula bugün
4. içmiş mi / çocuk / sütünü
5. öğrenciler / gelmemiş / sınıfa

Упражнение 13.9. Прочитайте текст

Üç arkadaş

Üç arkadaş New York'ta elli katlı bir otelin en üst katında bir oda kiralamışlar. Bütün gece şehirde eğlenmişler, gecenin geç bir saatinde otele dönmüşler. Otelin o gece asansörleri bozukmuş. Müşteriler alt katlardaki salonlarda yatmışlar. Otelci bu üç arkadaşla da salonda yer ayırmış. Onlar bu habere çok üzülmüşler.

Biz merdivenlerden çıkarız demişler. Paltolarını, ağırlıklarını ves-tiyerde bırakmışlar ve merdivenlerden çıkmaya başlamışlar. Yol uzun sürmüştü. Üç arkadaş sıra ile hikaye anlatmaya başlamışlar. Yirmi beşinci katı geçmişler. Fakat her üçünün de takatı kesilmiş. Güllünc hikayeler de bitmiş. Kırk beşinci katta artık nefelerini ke-silmiş. Nerdeyse orada yatacaklarmış. Kırk sekizinci katta birisinin aklına güllünc bir fıkra gelmiş. Fıkra sahibi anlatmaya başlamış.

101

«Arkadaşlar size şimdi çok güllünc bir fıkra anlatıyorum. Güler misiniz? Ağlar mısınız? Orasına karışmam. Odanın anahtarı, vesti- yerde, paltomun cebinde kaldı.»

kiralamak – арендовать
eğlenmek – развлекаться
asansör – лифт
bozuk – сломанный
müşteri – клиент
üzülmek – расстроиться
merdivenlerden çıkmaya başlamak – начать подниматься по лестнице
bırakmak – оставлять
sürmek – идти, длиться
hikaye anlatmaya başlamak – начать рассказывать историю
geçmek – проходить, миновать
güllünc – смешной
takatı kesilmiş – кончились силы
aklın (-m, -n, -si, -miz, -niz) gelmek – приходить на ум
fıkra – анекдот
karışmak – вмешиваться
vestiyer – гардероб
cep – карман

ОПРЕДЕЛЕНИЕ ВРЕМЕНИ В ЧАСАХ И МИНУТАХ

- Affedersiniz saatiniz var mı?
- Evet, var.
- Saat kaç?
- Saat onu on geçiyor.
- Teşekkür ederim.
- Bir şey değil.

На вопрос **Saat kaç?** – «Сколько времени?» может быть дано несколько ответов.

1) Если часы показывают равное время (например, 9:00), то говорится **Saat dokuz.** – Девять часов.

2) Если часы показывают половину какого-либо часа, то мы на- зываем начавшийся час, а затем используем слово buçuk «половина»:

11:30 – On bir buçuk

3) Если минутная стрелка еще не достигла цифры 6 на часах, то время которое показывает часовая стрелка (т.е. начавшийся час) ставится в винительном падеже, затем называется число ми- нут и используется глагол geçmek «проходить, миновать» в форме настоящего времени geçiyor:

12:10 – Saat on ikiyi on geçiyor – Десять минут первого
8:20 – Saat sekizi yirmi geçiyor – Двадцать минут девятого

102

Для обозначения четверти используется слово çeyrek:

4:15 – Saat dördü çeyrek geçiyor – Четверть (пятнадцать минут) пятого

4) Если минутная стрелка уже перешла деление цифры 6 на часах, то час, который должен наступить, ставится в дательном падеже, затем называется число оставшихся минут и употребля- ется глагол var

7:40 – Saat sekize yirmi var. – Без двадцати восьми

11:35 – Saat on ikiye yirmi beş var. – Без двадцати пяти двенадцать

6:15 – Saat yediye çeyrek var. – Без пятнадцати семь

Упражнение 13.10. Назовите время

07:00, 15:15, 09:05, 22:45, 18:30, 12:10, 17:55, 01:27, 14:45, 23:30, 4:19

TEMA: В ресторане. Lokantada

ayran – айран	meyve suyu – сок
baklava – пахлава	pasta – торт, пирожное
balık – рыба	patates kızartması – картофель-фри
balık ızgara – рыба на мангале	pirinç pilavı – рис (рисовый плов)
bira – пиво	süt – молоко
döner kebab – шаурма	yaprak sarması – долма
mercimek çorbası – суп из чечевичы	yoğurt – кефир

Упражнение 13.11. Прочитайте диалог, составьте подобный.

- Merhaba! Hoş geldiniz.
- Merhaba! Hoş bulduk! Buyrun! İşte menu...
- Bakalım... Ben döner kebab, pirinç pilavı, patates kızartması ve yeşil salata istiyorum. İçmek için ayran lütfen...
- Ben önce bir mercimek çorbası, sonra yaprak sarması ve yoğurt. Sizde balık var mı?
- Evet. Bizde çok lezzetli balıklar var.
- O zaman ben bir balık ızgara ve bira alayım. Sonra meyveler lütfen.

birkaç dakika sonra

- Garson!!
- Buyrun efendim.
- İki bardak çay lütfen.
- Çay sütlü mü olsun?
- Hayır, limonlu ve tatlı bir şeyler...
- Baklava, pasta..?
- Baklava.

103

Система простых времён ¹				
Форма	Настоящее время данного момента	Прошедшее категорическое время	Прошедшее субъективное (исключительное) время	Настоящее-будущее время
Утвердительная форма	okuyorum okuyorsun okuyor okuyunuz okuyorsunuz okuyorlar	okudum okudun okudu okudunuz okudunuz okudular	okumuşum okumuşsun okumuş okumuştunuz okumuştunuz okumuşlar	okurum okursun okur okursunuz okursunuz okurlar
Отрицательная форма	okumuyorum okumuyorsun okumuyor okumuyunuz okumuyorsunuz okumuyorlar	okumadım okumadın okumadı okumadınız okumadınız okumadılar	okumamışım okumamışsun okumamış okumamıştınız okumamıştınız okumamışlar	okumam okumazsın okumaz okumazsınız okumazsınız okumazlar
Вопросительная форма	okuyor muyum? okuyor musun? okuyor mu? okuyor muyuz? okuyor musunuz? okuyorlar mı?	okudum mu? okudun mu? okudu mu? okudunuz mu? okudunuz mu? okudular mı?	okumuş muyum? okumuş musun? okumuş mu? okumuş muyuz? okumuş musunuz? okumuşlar mı?	okur muyum? okur musun? okur mu? okur muyuz? okur musunuz? okurlar mı?
Будущее категорическое время	okuyacağım okuyacaksın okuyacak okuyacaksınız okuyacaksınız okuyacaklar			

¹ Рассмотренные времена глагола (настоящее время данного момента, прошедшее категорическое время, прошедшее субъективное (исключительное) время, будущее категорическое время) будут условно называть простыми, т.к. в их формах для выражения временных значений используется только один аффикс. Ср. система сложных времён (ур. 18) и система сложных субъективных времён (ур. 27).

УРОК 14

СЛОВАРЬ УРОКА

ağrımak – болеть	keman – скрипка
baş – голова	keman çalmak – играть на скрипке
bina – здание	meşgul – занят (-а, -ы)
bluz – блузка	ödül – премия
bulmacayı çözmek – разгадывать кроссворд, ребус	pasta – торт
caz çalmak – играть джаз	resim çekmek – фотографировать
diş(ini) çekmek – удалять зуб	resim çizmek – рисовать
düğme – пуговица	sene – год
düğme dilmek – пришивать пуговицу	ses – голос, звук
ehliyet – водительские права	sessiz – тихо, беззвучно
gökkuşağı – радуга	sirk – цирк
kaldırmak – поднимать	son – последний, конец
kamyon – грузовой автомобиль, грузовик	ütü yarmak – гладить
	yakalamak – ловить, хватать
	yüzmek – плавать

ФОРМЫ ВОЗМОЖНОСТИ (НЕВОЗМОЖНОСТИ) И ПРОСЬБЫ (-a / -e bilmek)

Русскому модальному глаголу «мочь-смочь» в турецком языке соответствует особая форма, которая выражает возможность (невозможность) какого-либо события или действия и просьбу¹.

Образование этой формы происходит таким образом: к основе глагола присоединяется аффикс -a / -e (если снова глагола оканчивается на согласный и -ya, -ye, если на гласный) и основа глагола bilmek, затем аффикс настоящего – будущего времени -ır и личные аффиксы.

Ben çal + a + bil + ır + im	oku + ya + bil + ır + im
Sen çal + a + bil + ır + sin	oku + ya + bil + ır + sin
O çal + a + bil + ır	oku + ya + bil + ır
Biz çal + a + bil + ır + ız	oku + ya + bil + ır + ız
Siz çal + a + bil + ır + ınız	oku + ya + bil + ır + ınız
Onlar çal + a + bil + ır + ler	oku + ya + bil + ır + ler

¹ Данная форма не является эквивалентом формы «умения». В турецком языке форме «умения» (Я умею петь, читать и т.д.) соответствует другая конструкция.

Ben gel + e + bil + ır + im yürü + ye + bil + ır + im
Sen gel + e + bil + ır + sin yürü + ye + bil + ır + sin
O gel + e + bil + ır yürü + ye + bil + ır
Biz gel + e + bil + ır + ız yürü + ye + bil + ır + ız
Siz gel + e + bil + ır + ınız yürü + ye + bil + ır + ınız
Onlar gel + e + bil + ır + ler yürü + ye + bil + ır + ler

Gitar çalabilirim. – Я могу играть на гитаре.
Taksi çağırabiliriz. – Мы можем вызвать такси.
Yarın yağmur yağabilir. – Завтра может пойти дождь.
İngilizce konuşabilirim. – Я могу говорить по-английски.

ВОПРОСИТЕЛЬНАЯ ФОРМА

Ben gelebilir miyim?
Sen gelebilir misin?
O gelebilir mi?
Biz gelebilir miyiz?
Siz gelebilir misiniz?
Onlar gelebilirler mi?

1. Sınıfı girebilir miyim? – Можно войти (в класс)?
2. Dışarı çıkabilir miyim? – Можно выйти?

ОТРИЦАТЕЛЬНАЯ ФОРМА

Отрицательная форма глагола выражает невозможность какого-либо действия или события. Отрицательная форма складывается из аффикса -a / -e (-ya / -ye), отрицательных аффиксов настоящего-будущего времени -maz / -mez и -ma / -me для форм 1-го лица единственного и множественного числа (ben, biz) и личных аффиксов.

уарmak	okumak
Ben uyar + a + ma + m	oku + ya + ma + m
Sen uyar + a + maz + sın	oku + ya + maz + sın
O uyar + a + maz	oku + ya + maz
Biz uyar + a + ma + y + ız	oku + ya + ma + y + ız
Siz uyar + a + maz + ınız	oku + ya + maz + ınız
Onlar uyar + a + maz + lar	oku + ya + maz + lar
gelmek	söylemek
Ben gel + e + me + m	söyle + ye + me + m
Sen gel + e + mez + sin	söyle + ye + mez + sin
O gel + e + mez	söyle + ye + mez
Biz gel + e + me + y + ız	söyle + ye + me + y + ız
Siz gel + e + mez + ınız	söyle + ye + mez + ınız
Onlar gel + e + mez + ler	söyle + ye + mez + ler

- Ahmet derste sessiz oturamaz. – Ахмет не может тихо сидеть на уроке.
- Arkadaşım denizde yüzemaz. – Мой друг не может плавать в море.

Упражнение 14.1. Напишите глаголы в утвердительной, вопросительной и отрицательной форме (аспект возможности / невозможности)

Konuşmak, inanmak, uarmak, gelmek, yüzmek, gitmek, görmek yürümek.

Данная форма (-a / -e bilmek), присоединя к себе аффиксы настоящего-будущего времени, выражает возможность / невозможность действия как таковую, в широком (обычном, привычном) смысле слова, например İnsan konuşabilir («Человек может говорить») Tavşan uçamaz («Заяц не может летать»). Если же эта форма присоединяет аффиксы настоящего, прошедшего, будущего и т.д. времен, то смысл предложения видоизменяется.

Ben yazabiliyorum	yazabildim	yazabileceğim
Sen yazabiliyorsun	yazabildin	yazabileceksin
O yazabiliyor	yazabildi	yazabilecektir
Biz yazabiliyoruz	yazabildik	yazabileceğiz
Siz yazabiliyorsunuz	yazabildiniz	yazabileceksiniz
Onlar yazabiliyorlar	yazabildiler	yazabilecektirler

Так, данная форма (-a / -e bilmek), присоединя к себе аффикс настоящего времени данного момента, привносит значение, которое может быть понято из ситуативного контекста, например фраза Onu görebiliyorum. – «Я вижу его» должна пониматься как «Я могу видеть его сейчас, в конкретный момент, в момент говорения, а не вообще».

- Ödevleri iki saatte ancak bitirebildim. – Я смог закончить домашнее задание за два часа.
- Gelecek seneye yeni binada ders yazabileceğiz. – В следующем году мы сможем заниматься в новом здании.

ОТРИЦАТЕЛЬНАЯ И ВОПРОСИТЕЛЬНАЯ ФОРМЫ

Ben yazamıyorum	yazamadım	yazamayacağım
Sen yazamıyorsun	yazamadın	yazamayacaksın
O yazamıyor	yazamadı	yazamayacaktır
Biz yazamıyoruz	yazamadık	yazamayacağız
Siz yazamıyorsunuz	yazamadınız	yazamayacaksınız
Onlar yazamıyorlar	yazamadılar	yazamayacaklardır

Ben yazabiliyor muyum? yazabildim mi? yazabilecek miyim?
 Sen yazabiliyor musun? yazabildin mi? yazabilecek misin?
 O yazabiliyor mu? yazabildi mi? yazabilecek mi?
 Biz yazabiliyor muyuz? yazabildik mi? yazabilecek miyiz?
 Siz yazabiliyor musunuz? yazabildiniz mi? yazabilecek misiniz?
 Onlar yazabiliyorlar mı? yazabildiler mi? yazabilecekler mi?

1. Başım ağrıyor. Ders çalışmıyorum. – У меня болит голова. Я не могу заниматься.
2. Dün akşam elektrikler gitti. Ödevlerimi bitiremedim. – Вчера вечером отключили электричество. Я не смог закончить домашнее задание.
3. Hafta sonu yağmur yağacak. Biz pikniğe gidemeyeceğiz. – В конце недели пойдет дождь. Мы не сможем пойти на пикник.

Упражнение 14.2. Ответьте на вопросы, используя аффиксы настоящего-будущего времени

1. Hangi hayvan uçabilir?
2. Hangi hayvan yüzebilir?
3. Hangi hayvan konuşabilir?
4. Hangi hayvan hızlı koşabilir?
5. Hangi hayvan fare yakalayabilir?

Упражнение 14.3. Дайте отрицательный ответ в форме возможности / невозможности (настоящее будущее время и настоящее время данного момента)

1. Ressam, bu resmi çizebilir. _____
2. Öğleden sonra eve gidebilirsiniz. _____
3. Türkçeyi öğrenebiliyor musunuz? _____
4. Akşamları kitap okuyabiliyor musun? _____
5. Maaşınızı ayın sonunda alabilirsiniz. _____
6. Bu dar yoldan kamyon geçebilir mi? _____

Упражнение 14.4. Напишите предложения, используя глаголы, данные в скобках, в форме возможности / невозможности (настоящее-будущее время)

1. Ahmet çok güzel İngilizce _____ (konuşmak).
2. Can, Çin yemekleri _____ (yapmak).

108

3. Ben üç büyük pasta _____ (yemek).
4. Sen Türkçe _____ (konuşmak).
5. O, araba _____ (kullanmak).
6. Sibel şarkı _____ (söylemek).
7. Biz Türkçe _____ (öğrenmek).
8. Siz cevap _____ (vermek).
9. İskender araba _____ (tamir etmek).
10. Tiyatroular rol _____ (yapmak).
11. Ben futbol _____ (oynamak).
12. Oya keman _____ (çalmak).
13. O sana yardım _____ (etmek).
14. Siz sinemaya _____ (gitmek).

Упражнение 14.5. Напишите предложения в форме возможности / невозможности (настоящее-будущее время)

1. Hafta sonu Uludağ'a çıkacağım. _____
2. Yaz tatilinde Palandöken'e gideceğim. _____
3. Salih'e para vermeyeceğim. _____
4. Gelecek yıl araba alacağım. _____
5. Üniversiteyi bitirince doktor olacağım. _____
6. Ayşe 'nin doğum günü için bluz alacağım. _____

Упражнение 14.6. Выберите из правой колонки подходящее по смыслу продолжение фразы

1. Onlar çok ağır	A) çok işim var
2. Ahmet çok meşgul	B) pikniğe gidebiliriz
3. Bugün hava çok güzel	C) o koşamaz
4. Ali Bey çok yaşlı	D) Ayşe onları kaldıramaz
5. İngilizce çok zor	E) o pikniğe gelemez
6. Sana yardım edemem	F) yemek yiyemem
7. Dışımı çektirdim	G) ben konuşamam

Упражнение 14.7. Ответьте на вопросы в форме возможности / невозможности (прошедшее категорическое время)

1. Dün gökkuşağının resmini çekebildin mi?
2. Çiğdem koşu yarışmasında birinci olabildi mi?

109

3. Zeynep, saçlarını kestirebildi mi?
4. Ekram babasının arabasını alabildi mi?
5. Ressam Bora yeni tablosunu bitirebildi mi?
6. Gazetedeki ödüllü bulmacayı çözebildi mi?
7. Suna rolünü iyi yapabildi mi?
8. Kardeşine hediye alabildi mi?
9. Şahin ehliyet alabildi mi?
10. Dün sirke gidebildin mi?

Упражнение 14.8. Задайте вопрос в форме возможности / невозможности (прошедшее категорическое время)

1. Hayır, sorunun cevabını bilemedi.
2. Hayır, Esra ve Cenk evlenemediler.
3. Hayır, ben güzel caz çalamam.
4. Hayır, konferansı dinleyemedim.
5. Hayır, treni yetişemedim.
6. Hayır, evi bulamadım.
7. Hayır, karları temizleyemedik.

Упражнение 14.9. Выполните упражнение по образцу

Sen / futbol oynamak / basketbol oynamak
 Sen futbol oynayabilir misin? Hayır, oynayamam, fakat basketbol oynayabilirim.

1. sen / koşmak / yürümek
2. sen / ütü yapmak / düğme dikmek
3. o / yemek yapmak / yemek yemek
4. o / Türkçe konuşmak / Türkçe yazmak
5. siz / resim yapmak / şarkı söylemek
6. şiz / yemek yemek / çay içmek
7. onlar / kitap okumak / gazete okumak
8. onlar / araba tamir etmek / bisiklet tamir etmek

СЛОВОБРАЗОВАТЕЛЬНЫЙ АФФИКС -la-, -le-

Аффикс -la-, -le- в турецком языке глаголообразующим, т.е., присоединяясь к именам существительным, прилагательным, реже к числительным, образует глаголы:

- Temiz-le-mek – чистить
 Kötü-le-mek – ухудшать, портить
 Hazır-la-mak – готовить

110

- Su-la-mak – поливать
 Pis-le-mek – загрязнять
 Şişman-la-mak – толстеть
 Zayıf-la-mak – худеть
 Ütü-le-mek – гладить (утюгом)
 Kilit-le-mek – запирать (на замок)
 Zehir-le-mek – отравлять
 Karşı-la-mak – встречать
 Kuru-la-mak – сушить
 Tekrar-la-mak – повторять
 Göz-le-mek – ждать, ожидать, выжидать
 Yol-la-mak – посылать, отправлять
 Tuz-la-mak – солить
 İş-le-mek – работать, функционировать
 Etki-le-mek – влиять

Упражнение 14.10. Присоедините словообразовательный аффикс -la-, -le- к словам, стоящим в скобках

1. Mustafa, babasını Ankara'ya (yol).
2. Tarık odasını (temiz).
3. Nazmeye Teyze, gömleklerini yarın (ütü).
4. Babam bu yıl çok (şişman).
5. Annem, tabakları (kuru).

Упражнение 14.11. Прочитайте текст и ответьте на вопросы

Nasrettin Hoca

Bir gece Nasrettin Hoca'nın evine hırsız girmiş. Hoca, hırsızın eve girdiğini görmüş, hemen dolaba saklanmış. Hırsız, Nasrettin Hoca'nın evinde çalacak bir şey bulamamış. Gözüne bir dolap çarpmış. Belki içinde pahalı şeyler vardır diye dolabın kapağını açmış. Dolabı açtığı zaman karşısında Hoca'yı görmüş. Çok şaşırılmış. «Aman Hocam siz burada mıydınız?» diye sormuş. Hoca «Evet buradaydım». Evde hiç bir şey yok, o yüzden utandım, buraya saklandım» diye cevap vermiş.

* Hoca, hırsızın eve girdiğini görmüş – Ходжа увидел, как вор входил в дом
 ... çalacak bir şey – что можно украсть
 ... göz(ün)e bir dolap çarpmak – бросаться в глаза
 ... açtığı zaman – когда открывал (шкаф)

1. Nasrettin Hoca, dolaba niçin saklanmış?
2. Hırsız dolaba niçin açmış?

111

3. Hırsız, dolabı açınca niçin şaşırmış?
4. Hoca, hırsıza ne demiş?

TEMA: Извините, где банк? Affedersiniz banka nerede?

Упражнение 14.12. Прочитайте диалог

- Affedersiniz, buralarda banka var mı?
- Evet, var.
- Nasıl gidebilirim? Tarif eder misiniz?
- Tabii ki. Bu çok kolay. Şimdi o mağazadan sola dönün. Sonra Millet caddesinden doğru yürüyün. Az ileride büyük bir süpermarket göreceksiniz. Banka süpermarketin karşısında.
- Yardımınız için çok teşekkürler.
- Rica ederim. Önemli değil.
- Affedersiniz, yakınlarda hastahane var mı?
- Evet, var.
- Tarif eder misiniz?
- Işıklardan sağa dönün. Orada bir durak var. 3 numaralı otobüse binin. Beşinci durakta inin. Sonra caddenin karşı tarafına geçin. Biraz ileride hastahane göreceksiniz.
- çok teşekkür ederim.
- Bir şey değil.

Запомните конструкции, которые помогут вам спросить и объяснить дорогу.

Affedersiniz - Извините

Nasıl gidebilirim? - Как я могу добраться?

Tarif eder misiniz? - Не подскажите (как добраться)? (досл. дайте описание)

Mağazadan sola (sağa) dönmek - от магазина поворачивать налево (направо)

Millet caddesinden doğru yürümek - идти прямо по улице Millet

İleride - впереди

Işıklar - светофор

Yakınlarda - поблизости

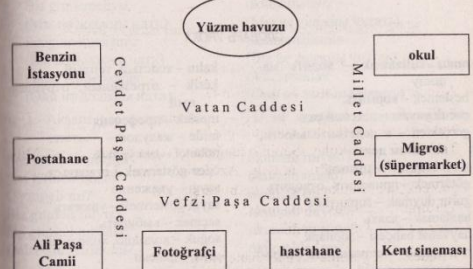
otobüse binmek - садиться на автобус

Beşinci durakta inmek - выходить на пятой остановке

Geçmek - проходить, переходить

112

Упражнение 14.13. Ответьте на вопросы

1. Hastaneden Benzin İstasyonuna nasıl gidebilirim?
2. Yüzme havuzundan Kent sinemasına nasıl gidebilirim?
3. Fotoğrafçıdan Yüzme havuzuna nasıl gidebilirim?
4. Migrostan postahaneye nasıl gidebilirim?
5. Ali Paşa Camiinden okula nasıl gidebilirim?

УРОК 15

СЛОВАРЬ УРОКА

araba kullanmak - водить машину	kalın - толстый, теплый
beslemek - кормить	kesik - отрезанный, отрубленный
çocuk yavası - детский сад	meslek - профессия
gerçekten - в действительности,	mide - желудок
на самом деле	nöbetçi - дежурный
gerçekten mi? - правда?	özen göstermek - стараться
götürmek - приводить, отводить	saygı - уважение
gunur duymak - гордиться	saygı göstermek - уважать
havlamak - лаять	seçmek - выбирать
hayvanat bahçesi - зоопарк	soğuk - холодно, холодный
izin almak - спрашивать разрешение	uzak - далеко

ДОЛЖЕНСТВОВАТЕЛЬНОЕ НАКЛОНЕНИЕ (-malı / -meli)

Для выражения долженствования, необходимости действия в турецком языке используется аффикс **-malı / -meli**, присоединяющийся к основе глагола. Затем следует вставочная буква у перед личными окончаниями, начинающимися с гласной, и сами личные окончания.

Ben gitmeliyim (Я должен идти)	okumalıyım (Я должен читать)
Sen gitmelisin (Ты должен идти)	okumalısin (Ты должен читать)
O gitmeli (Он должен идти)	okumalı (Он должен читать)
Biz gitmeliyiz (Мы должны идти)	okumalıyız (Мы должны читать)
Siz gitmelisiniz (Вы должны идти)	okumalısiniz (Вы должны читать)
Onlar gitmelidirler (Они должны идти)	okumalılardır (Они должны читать)

1. Bu yıl çok kitap okumalıyım. - В этом году я должен прочитать много книг.

2. Büyüklerimize karşı saygılı olmalıyız. - Мы должны уважать старших.

Отрицательная и вопросительная формы образуются по общим правилам.

Ben gitmemeliyim (Я не должен идти)	okumamalıyım (Я не должен читать)
Sen gitmemelisin (Ты не должен идти)	okumamalısin (Ты не должен читать)
O gitmemeli (Он не должен идти)	okumamalı (Он не должен читать)
Biz gitmemeliyiz (Мы не должны идти)	okumamalıyız (Мы не должны читать)
Siz gitmemelisiniz (Вы не должны идти)	okumamalısiniz (Вы не должны читать)
Onlar gitmelidirler (Они не должны идти)	okumamalıdır (Они не должны читать)

114

O gitmemeli (Он не должен идти)	okumamalı (Он не должен читать)
Biz gitmemeliyiz (Мы не должны идти)	okumamalıyız (Мы не должны читать)
Siz gitmemelisiniz (Вы не должны идти)	okumamalısiniz (Вы не должны читать)
Onlar gitmelidirler (Они не должны идти)	okumamalıdır (Они не должны читать)

1. Akşam geç yatmamalısin. - Ты не должен поздно ложиться спать.

Ben gitmeli miyim? okumalı mıyım?

Sen gitmeli misin? okumalı mısın?

O gitmeli mi? okumalı mı?

Biz gitmeli miyiz? okumalı mıyız?

Siz gitmeli misiniz? okumalı mısınız?

Onlar gitmelidirler mi? okumalıları mı?

1. Yemekten sonra dişlerimizi fırçalamalı mıyız? - Мы должны чистить зубы после еды?

Упражнение 15.1. Напишите предложения в утвердительной форме долженствования

1. Erken yat _____.
2. Yemekten önce ellerimizi yıka _____.
3. Çok ders çalış _____.
4. Dışar çıkmadan önce annemizden izin al _____.
5. Pantolonumu ütüle _____.
6. Ali üniversite imtihanını kazan _____.

Упражнение 15.2. Напишите предложения в отрицательной форме долженствования

1. Sigara iç _____.
2. Sınıfta çok konuş _____.
3. Arkadaşlarıyla kavga et _____.
4. Yalan söyle _____.
5. Dersten önce televizyon seyret _____.

Упражнение 15.3. Напишите, что мы должны сказать, если

1. Öğretmen ders anlatıyor. Tayfun konuşuyor. (Ona ne söylemelisiniz?) _____.

115

- İsmail çok hasta. Ama hastahaneye gitmek istemiyor. (Ona ne söylemelisiniz?)
- Ali okula gidecek. Fakat hâlâ yatıyor. (Ona ne söylemelisiniz?)
- Yarın sınav var. Ayşe ders çalışıyor. (Ona ne söylemelisiniz?)
- Kar yağıyor. Ahmet okula gidecek. (Ona ne söylemelisiniz?)

Упражнение 15.4. Дайте утвердительный и отрицательный ответы, используя формы долженствовательного наклонения

- Onlar yarın buraya gelmeliler mi?
Evet, _____
Hayır, _____
- Selma, çay hazırlamalı mı?
Evet, _____
Hayır, _____
- Takım elbisemi giymeli miyim?
Evet, _____
Hayır, _____
- Hafta sonu hayvanat bahçesine gitmeli miyiz?
Evet, _____
Hayır, _____
- Akşam ders çalışmalı mıyız?
Evet, _____
Hayır, _____
- Öğrenciler imtihana hazırlanmalı mı?
Evet, _____
Hayır, _____

Упражнение 15.5. Задайте вопрос в форме долженствовательного наклонения

- Kardeşimi aramalıyım.
- Hayvanları beslemelisin.
- Bol bol spor yapmalıyız.
- Ahmet'i doktora götürmeliyim.

116

- Yemekten sonra ellerini yıkamalıyım

Упражнение 15.6. Составьте предложения

- yardımcı / babamıza / olmalıyız / annemize
- yemekten dışlarımızı / sonra / fırçalamalıyız
- soğuk / kalın / havalarda / elbiseler / giymelisin
- otobüs durağında / tam / olmalıdır / onlar / saat sekizde
- bitirmeliyim / bu kitabı / hafta sonu

ДОЛЖЕНСТВОВАТЕЛЬНОЕ НАКЛОНЕНИЕ. ПРОШЕДШЕЕ ВРЕМЯ

Формы долженствовательного наклонения могут стоять в прошедшем времени и, соответственно, переводиться на русский язык как «я, ты, он должен был», «она должна была», «мы, вы, они должны были».

Ben gitmeliydim	gitmemeliydim	gitmeli miydim?
Sen gitmeliydin	gitmemeliydin	gitmeli miydin?
O gitmeliydi	gitmemeliydi	gitmeli miydi?
Biz gitmeliydik	gitmemeliydik	gitmeli miydik?
Siz gitmeliydiniz	gitmemeliydiniz	gitmeli miydiniz?
Onlar gitmeliydiler	gitmemeliydiler	gitmeli miydiler?

- Nöbetçi öğrenci teneffüste tahtayı silmeliydi. – Дежурный ученик должен был стереть с доски на перемене.
- Bana bu sözleri söylememeliydin. – Ты не должен был говорить мне эти слова.
- Dün odamı temizlemeli miydin? – Разве я должен был убрать мою комнату?
- Arkadaşım Ali'yi çağırmamalı mıydım? – Разве я не должен был позвать друга Али?

Упражнение 15.7. Образуйте утвердительные, отрицательные и вопросительные формы долженствовательного наклонения прошедшего времени от следующих глаголов

Söylemek, yardım etmek, saygı göstermek, aramak, sigara içmek, çalışmak, bilmek

117

ФОРМА -dan / -den beri

Имя, к которому присоединяется аффикс исходного падежа -dan (-tan) / -den (-ten) и послелог beri, обозначает исходный пункт во времени, начиная с которого совершается действие. Данная форма переводится на русский язык с помощью предлогов «с», «от», «вот уж».

Betül üç yıldan beri çocuk yavasına gidiyor. – Бетюль с трех лет ходит в садик.

Ash'ı beş aydan beri tanıyorum. – Вот уж пять месяцев, как я знаком с Асли.

Если исходный временной пункт выражается глаголом, то к основе глагола сначала присоединяется восьмивариантный аффикс -dik (-dik, -duk, -dük) / -tık (-tik, -duk, -dük) с меной согласного k в ğ, затем личные аффиксы и аффикс исходного падежа. При переводе на русский язык используется сложноподчиненное предложение с союзом «с тех пор как».

Geldiğinden beri iki saat geçti. – С тех пор как он пришел, прошло два часа.

Упражнение 15.8. Заполните пропуски

- Seneler _____ Almatı'da otur _____
- Birkaç ay _____ sinemaya git _____
- Uzun yıllar _____ Ayşe gör _____
- Beş ay _____ Türkçe öğren _____
- Ali yıl _____ araba kullan _____
- Ben 1995' _____ bilgisayar kullan _____
- Annem sabah _____ çamaşır yık _____
- Kardeşim gece _____ uyu _____
- Ablam beş yıl _____ öğretmenlik yap _____
- Sokaktaki köpeğe gece _____ havla _____

Упражнение 15.9. Заполните пропуски

- Aslı ile Betül birbirlerini _____ seneden _____ tanıyorlar.
- Beyza _____ beri kimya çalışıyor.
- _____ hafta _____ pazara gitmi _____.
- İki _____ annemi gör _____.
- Mehmet Bey _____ beri kirada yaş _____.
- Anar _____ aydan _____ Türkçe öğren _____.
- Nurgül' ün _____ satten _____ başı ağrıyor _____.

118

- _____ saatten beri yağmur yağ _____.
- Camaşır makinamız _____ beri bozuk.
- Dedemin kulağı _____ den _____ duymuyor.
- Annemin gözleri _____ beri uzağı görmüyor.
- Aygerim'in _____ den beri midesi ağrıyor _____.
- Beyza'nın _____ den _____ dişi _____.
- Saat _____ beri elektrik kesik.

Упражнение 15.10. Ответьте на вопросы

- Ne zamandan beri anneni görmüyorsun?
- Ne zamandan beri sinemaya gitmiyorsun?
- Ne zamandan beri rejim yapıyorsun?
- Ne zamandan beri ders çalışıyorsun?
- Televizyonumuz ne zamandan beri bozuk?
- Komşunuzun bebeği ne zamandan beri ağlıyor?

ТЕМА: Родители и дети. Anababalar ve çocuklar

Упражнение 15.11. Прочитайте текст и ответьте на вопросы

Mükemmel çocuklar

Beyza çok başarılı bir öğrencidir. Mesut Aydan beri kimya olimpiyatlarına hazırlanıyor. Öğretmeni Mesut Bey son iki aydan beri Beyza'nın kimya çalışmalarına çok özen gösteriyor. Beyza hafta sonları evine gelince ailesi çok mutlu oluyor. O küçüklüğünden beri bilgisayar programcısı olmal istiyor. Kardeşi Betül ise ileride doktorluk mesleğini seçmek istiyor. Annesi ve babası onlarla gurur duyuyorlar. Çünkü onlar gerçekten iyi çocuklar.

- Beyza, başarılı bir öğrenci midir?
- Beyza, ne zamandan beri kimya olimpiyatlarına hazırlanıyor?
- Beyza, hafta sonları okula gidiyor mu?
- Beyza, hemşire olmak istiyor mu?
- Betül, avukatlık mesleğini seçmek istiyor mu?
- Onlar nasıl çocuklar?

Упражнение 15.12. Прочитайте текст. Ответьте на вопрос в конце текста.

Genç olmak kolay değil

Ben, Ahmet. Üniversitede okuyorum. Bana göre derslerim normal ve benim düzenli bir hayatım var. Ama annem ve babam benimle aynı

119

fikirde değil. Onlara göre ben daha sağlıklı besinler yemeliyim, daha ciddi elbiseler giymeliyim, daha çok ders çalışmalıyım ve daha iyi notlar almalıyım. Saçlarım daha kısa olmalı, odam daha düzenli olmalı ve arkadaşlarım beni ziyaret ettikleri zaman evde daha sessiz olmalılar.

Ama bence annem ve babam beni anlamıyorlar. Ben ve arkadaşlarım ders çalışıyoruz, görevlerimizi yapıyoruz. Biz sadece gençlik günlerimizi daha güzel yaşamaya çalışıyoruz. Ben biliyorum ki, annem ve babam beni çok seviyorlar. Ben de onları çok seviyorum. Fakat bazen anlaşılamıyoruz.

Beni anlıyorsunuz, değil mi? Gördüğünüz gibi genç olmak kolay değil.

Ане-баба олмак kolay деџил

Kocam ve ben iyi bir anne-baba olmaya çalışıyoruz. Fakat bazen çocuklarımızı mutlu edemiyoruz. Onlara göre biz daha spor giyinmeliyiz, daha spor bir araba almamız ve daha farklı müzikler dinlemeliyiz. Onların problemleriyle daha çok ilgilenmeliyiz ve arkadaşları bize geldiklerinde daha güler yüzlü olmalıyız.

En önemlisi ise eve geç geldiklerinde daha anlayışlı olmalıyız. Ama onlar da biliyor ki, biz her şeyi onlar için istiyoruz ve onları çok seviyoruz.

Beni anlıyorsunuz, değil mi? Gördüğünüz gibi anne-baba olmak kolay değil.

Size göre ideal bir anne-baba ve çocuk nasıl olmalı?

Расскажите, легко ли быть молодым? А взрослым?

УРОК 16

СЛОВАРЬ УРОКА

afletmek – прощать	ilaç – лекарство
av – охота	kadar – в такой же степени как,
becerikli – умелый, ловкий, искусный	до, пока не
becermek – выполнять, справляться	kısa – короткий
berberlik уармак – заниматься парикмахерством	korumak – охранять, защищать
buluşmak – встречаться	lokanta – кафе, ресторан
çekici – привлекательный, притягательный, манящий	meyve – фрукты
çorba – суп	mümkün değil – невозможно, нельзя
davranmak – вести себя	rastlamak – встретить
durmak – останавливаться	sebze – овощи
düşünmek – думать	şemsiye – зонт
eczane – аптека	vakit – время
eğlenmek – развлекаться	vazgeçmek – отказываться
haklı – быть правым	yaşamak – жить
	yorulmak – уставать
	zevk almak – получать удовольствие

ЖЕЛАТЕЛЬНОЕ НАКЛОНЕНИЕ

Утвердительная и отрицательная формы желательного наклонения в турецком языке существуют во всех лицах и числах, однако наиболее употребительными являются формы 1-ого лица единственного и множественного чисел.

Форма желательного наклонения 1-ого лица единственного числа передает намерение говорящего совершить какое-либо действие. На русский язык может переводиться с помощью частицы «-ка» или формой простого будущего времени.

Форма желательного наклонения 1-ого лица множественного числа выражает призыв к действию. На русский язык переводится словом «давай(-те)» или формой будущего времени.

Желательное наклонение образуется с помощью аффиксов -а (-ya) и -е (-ye) и личных окончаний глагола. Исключение составляет форма 1-ого лица множественного числа, образующаяся с помощью аффикса -а (-ya) lim / -е (-ye) lim.

121

Ben konuş + a + y + ım	ara + ya + y + ım	gel + e + y + ım	bekle + ye + y + ım
Sen konuş + a + s ın	ara + ya + s ın	gel + e + s ın	bekle + ye + s ın
O konuş + a	ara + ya	gel + e	bekle + ye
Biz konuş + a + l ım	ara + ya + l ım	gel + e + l ım	bekle + ye + l ım
Siz konuş + a + s ınız	ara + ya + s ınız	gel + e + s ınız	bekle + ye + s ınız
Onlar konuş + a + l ar	ara + ya + l ar	gel + e + l er	bekle + ye + l er

1. Salih bugün hasta. Onu arıyorum. – Салих сегодня болен. Позвоню-ка я ему.
2. Otobüs durağında buluşalım. – Давай (-те) встретимся на автобусной остановке.

ОТРИЦАТЕЛЬНАЯ ФОРМА

Ben konuş + ma + ya + y + ım	git + me + ye + y ım
Sen konuş + ma + ya + s ın	git + me + ye + s ın
O konuş + ma + ya	git + me + ye
Biz konuş + ma + ya + l ım	git + me + ye + l ım
Siz konuş + ma + ya + s ınız	git + me + ye + s ınız
Onlar konuş + ma + ya + l ar	git + me + ye + l er

1. Arkadaşlar! Koridorda bağırmaalım. – Друзья! Давайте не будем кричать в коридоре.
2. Caddenin ortasında durmaalım. – Посреди улицы не будем останавливаться.

ВОПРОСИТЕЛЬНАЯ ФОРМА

Вопросительная форма желательного наклонения существует только для 1-ого лица единственного и множественного чисел.

Ben ara + ya + y + ım mı?
Biz ara + ya + l ım mı?

1. Öğle yemeğini lokantada uıyelim mi? – Пообедаем в ресторане?
2. Sabah kahvaltı uıymalım mı? – Завтракать не будем?

Упражнение 16.1. Напишите предложения в утвердительной форме желательного наклонения

1. Çok yoruldum. Biraz otur _____.
2. Acıktık. Haydi yemek yi _____.
3. Bugün hava çok güzel. Pikniğe git _____.
4. Arkadaşlar, top oyna _____.
5. Film başladı. Ayşe' yi de çağır _____.

122

6. Ders başladı. Lütfen sus _____.
7. Yağmur yağıyor. Taksiye bin _____.
8. Hava soğuk. Paltomu giy _____.
9. Bugün Ali'nin doğum günü. Ona hediye al _____.
10. Ali'ye borç ver _____.
11. Ali çok oynuyor. Onu ders çağır _____.
12. Okula geç kalacağım. Hızlı yürü _____.

Упражнение 16.2. Напишите предложения в отрицательной форме желательного наклонения

1. Sabah kahvaltısında çorba içelim.
2. Yaz tatilinde Ankara'ya gidelim.
3. Bugün öğleden sonra alışveriş yapalım.
4. Teneffüste futbol oynayalım.
5. Aksaray'a kadar yürüyelim.

Упражнение 16.3. Напишите предложения в вопросительной форме желательного наклонения

1. Süpermarketten sebze ve meyve alalım.
2. Bu soruları öğretmene soralım.
3. Kantinden çay getireyim.
4. Yağmur yağıyor şemsiyeyi alalım.
5. Otobüse binmeyeyim.

Упражнение 16.4. Составьте предложения

1. eczaneden / alalım / ilaç
2. her sabah / koşalım / bir saat
3. tatilde / bitireyim mi / bu kitabı
4. gideyim / bugün / erken / eve
5. koruyalım / hayvanları

СЛОВООБРАЗОВАТЕЛЬНЫЙ АФФИКС -lık, (-lik, -luk, -lük)

Словообразовательный аффикс -lık, (-lik, -luk, -lük) является очень продуктивным в турецком языке. Присоединяясь к именам существительным и прилагательным, выступает в разных значениях.

1. Образует отвлеченные имена существительные
- güzel – güzellik – красивый – красота
- genç – gençlik – молодой – молодость
- arkadaş – arkadaşlık – друг – дружба
- iyi – iyilik – хороший, добрый – благополучие, доброта

123

2. обозначает сосредоточение, объединение каких либо предметов
kitap – kitaplık – книга – место для хранения книг (книжный шкаф, полка)

kalem – kalemlik – ручка / карандаш – место для хранения ручки, карандашей (карандашница)

3. служит для названия профессий

öğretmen – öğretmenlik – учитель – учительство
berber – berberlik – парикмахер – парикмахерство

4. называет прибор, орудие

göz – gözlük – глаз – очки
tuz – tuzluk – соль – солонка

5. служит для наименования одежды

gelin – gelinlik – невеста – свадебное платье (платье для невесты)
yağmur – yağmurluk – дождь – плащ
sabah – sabahlık – утро – женский утренний халат

ТЕМА: Сколько лет мы не виделись!
Ne zamandan beri görüşemedik!

Упражнение 16.5. Прочитайте диалог

Uzun zaman oldu

- Salih, sen misin? Gözlerimi inanmıyorum.
- Tamer! Arkadaşım, sen de nereden çıktın? Seni yıllardan beri görmüyordum.
- Yaa, haklısın. Senelerden beri görüşemedik. Nasılsın, işlerin nasıl?
- Herşey yolunda. İşlerin çok iyi, ya sen? Senin işlerin nasıl?
- Benim işlerim de yolunda, ben de çok iyiyim.
- Şöylesene, hâlâ Kanarya Sokak'ta mı oturuyorsun?
- Hayır, iki seneden beri başka bir adresteyiz.
- Yeni evin nerede?
- Büyükdere Caddesi'nde oturuyoruz. Sen neredesin, hâlâ Meltem Sokak'ta mı oturuyorsun?
- Yok, ben de 1990'dan beri başka bir evde oturuyorum.
- Nerede bu ev? Eski evine uzak mı?
- Yakın sayılır. Rüzgarlı Sokak'ta.
- Eee, Salih kardeşim, söyle bakalım, hâlâ berberlik yapıyor musun?
- Hayır, berberliği bıraktım. Geçen seneden beri fotoğrafçılık yapıyorum. Daha rahat.

124

Çok sevdim. Peki hâlâ şiir yazıyor musun? Senin şiirlerini çok severim, bilirsin.

Bilirim, bilirim. Ama maalesef artık şiir yazmıyorum. Senelerden beri şiir yazmıyorum ama beş seneden beri roman yazıyorum. Ya sen, hâlâ hafta sonlarında balığa mı çıkıyorsun?

Nerede o günler! Evlendiğimden beri balık avına gidemiyorum.

Seneler ne çabuk geçiyor. Hey gidi günler!

Ne iyi oldu da sana rastladım. Şimdi benim gitmem gerek. Yine buluşup uzun uzun konuşalım. Daha konuşacak çok şeyler var. Anlaştık mı?

Tamam. İnşallah en kısa zamanda tekrar görüşürüz. Şimdilik hoşçakal.

Hoşçakal, kendine iyi bak.

Kendine (kendinize) iyi bak (ın) – береги (те) себя
Görüşürüz – увидимся
Tamam – хорошо, ладно
Maalesef – к сожалению
Herşey yolunda – все в порядке
Anlaştık mı? – договорились?

ГЛАГОЛЬНЫЕ ИМЕНА

В турецком языке существует особая грамматическая группа слов, называемая глагольными именами. Глагольное имя образуется от основы любого глагола и обозначает название действия (okumak – okuma «читать – чтение», gelmek – gelme «приходить – приход»). Глагольные имена в турецком языке соответствуют русским отглагольным существительным.

Лингвисты турецкого языка выделяют три группы глагольных имен:

1. глагольные имена на **-mak, -mek**

gelmek, koşmak, sevmek, olmak, görmek, uçmak.....

1. Artık sizi burada görmek istemiyorum. – Я больше не хочу вас здесь видеть.

2. Doktor olmak istiyorum. – Я хочу стать врачом.

Глагольные имена на **-mak, -mek** соответствуют основной части русского составного глагольного сказуемого, выражающего основное лексическое значение.

2. глагольные имена на **-ma, -me**

okuma (чтение), gelme (приход), dinleme (слушание), bekleme (ожидание), konuşma (разговор).....

125

1. Ağlamayı bırak, çalışmaya başla. – Перестань плакать, начинай работать.
2. Tatilde Bursa'ya gitmeyi düşünüyorum. – На каникулах я думаю поехать в Бурсу.

Глагольное имя на **-ma, -me** часто называют «усеченным инфинитивом».

3. глагольные имена на **-ış, -iş, -uş, -üş**

bakış (взгляд), giriş (вход), çıkış (выход), dönüş (возвращение).....

1. Okulun girişi çok kalabalıktı. – Школьный вход был переполнен.

Основа глагола, присоединяя к себе аффиксы глагольных имен, начинает функционировать в языке как имя, т.е. может иметь показатели числа, падежа и притяжательных аффиксов (аффиксы принадлежности).

ОБРАЗЕЦ ПРИТЯЖАТЕЛЬНОГО СПРЯЖЕНИЯ УСЕЧЕННОГО ИНФИНИТИВА

Benim okumam
Senin okuman
Onun okuması
Bizim okumamız
Sizin okumanız
Onların okumaları

1. Benim Türkçe okumam iyi değil, senin okuman normal ama onun okuması mükemmel. – Я читаю (мое чтение) по-турецки не очень хорошо, ты нормально, а он отлично.

ОБРАЗЕЦ СКЛОНЕНИЯ УСЕЧЕННОГО ИНФИНИТИВА

Çalışma – y-ı Plânlı çalışmayı çok severim. – Я люблю спланированную работу.
Çalışma – da Çalışmada en önemli şey mekândır. – Самое важное в работе – место.
Çalışma – y-a Çalışmaya başlamadan önce plân yapmalısın. – Прежде чем начать работать, ты должен сделать план.
Çalışma – dan Dağınk çalışmadan hoşlanmam. – Мне не нравится беспорядочная работа.

В турецком языке, так же как и в русском, определенные глаголы требуют после себя постановки имени существительного в определенном падеже (например, русский глагол *любить* требует

126

после себя постановки существительного в винительном падеже, а глагол *дарить* – дательного падежа и т.п.). Глагольное имя, как и обычное имя существительное, ставится в том падеже, которого требует глагол.

Annemi seviyorum. – Я люблю мою маму.

Ben gezmeyi çok severim. – Я люблю гулять.

Упражнение 16.6. Используя формы глагольных имен, заполните пропуски

1. Dün akşam ders çalış _____ istedim ama elektrikler yoktu.
2. Sen bu top oyna _____ sevdasından vazgeç yoksa sınavı kazanamazsın.
3. Çocukların ağla _____ beni çok üzüyor ama oyna _____ beni mutlu ediyor.
4. Ali'nin çalış _____ Metin'in çalış _____ daha iyi.
5. Babam bu parayla yeni araba al _____ çalışıyor.
6. Şimdi yaşa _____, eğlen _____ vakti değilse ne zaman olacak.
7. Annemin ağla _____ gözlerimin önünden hiç gitmiyor.
8. Yağmurun yağ _____ güneşin doğ _____ daha çok seviyorum.

Упражнение 16.7. Используя формы глагольных имен, заполните пропуски глаголами, стоящими в скобках

1. Sabahleyin babamı evde _____ mümkün değil. (görmek)
2. Doğum gününe _____ ben de çok isterdim ama kardeşim hastaydı. (gelmek)
3. Onun, seni yıllar sonra bile _____ çok güzel. (unutmak)
4. Öğretmenimizin ders _____ çok çekici. (anlatmak)
5. Ders _____ düşünüyorum ama vakit bulamıyorum. (çalışmak)
6. Şiir _____ beceremiyorum ama şiir _____ zevk alıyorum. (yazmak / okumak)
7. Senin onu _____ çok güzel bir davranıştı. (affetmek)
8. Onun yemek _____ çok ilginç. (yemek)

СЛОВАРЬ УРОКА

açlık – голод	niçin – почему
ayakkabı – ботинки	önemli – важный, важно
bilezik – браслет	örmek – целовать
çalar saat – будильник	savaş – война
çalmak – воровать	süt – молоко
çıkamaz – тупик	şişman – толстый
duygusal – чувствительный	taze – свежий
kilo almak – набирать вес, толстеть	tembel – ленивый
komşu – сосед	yaramaz – шалун
manav – лавка, где продаются фрукты и овощи	yorgun – уставший
neşelenmek – веселиться	zarar – вред
	zararlı – вредный
	zengin – богатый

СИСТЕМА ПРИЧАСТИЙ

В турецком языке существует система причастий, которые обозначают признак предмета по действию и в предложении выступают в роли определения. Формы могут переводиться на русский язык русскими действительными и страдательными причастиями настоящего и прошедшего времен.

Все формы причастий образуются от основ глаголов. Рассмотрим их.

1. -an, -en

Форма на -an, -en называет признак предмета по его действию и соответствует русским действительным причастиям настоящего и прошедшего времен или придаточному определительному с союзным словом *который*.

Gülmek – gül + en gözler – улыбающиеся (улыбавшиеся) глаза – глаза, которые улыбаются (улыбались)

Dinlemek – dinle + u + en öğrenci – слушающий (слушавший) студент – студент, который слушает (слушал)

Oku + u + an çocuk – читающий (читавший) ребенок – ребенок, который читает (читал)

1. Veren el alan elden üstündür. – Дающая рука выше берущей.

2. Şu ağlayan çocuğa süt verin. – Этому плачущему ребенку дайте молоко.

3. Okuyan insan, yaşayan insandır. – Читающий человек – это живущий человек.

Причастие на -an, -en может присоединять отрицательные аффиксы -ma, -me:

1. Öğretmen derse gelmeyen öğrenci çok kızdı. – Преподаватель рассердился на непришедших на урок студентов.

2. Ödevini yapmayan var mı? – Не сделавшие домашнее задание есть?

2. (-a, -e, -ı, -i, -u, -ü) -r

Причастная форма настоящего- будущего времени на (-a, -e, -ı, -i, -u, -ü) -r употребляется редко в турецком языке. Этой формой обозначается какое-либо постоянное свойство, присущее определенному классу предметов.

Yazmak – yaz + ar kasa – пишущая машинка

Çalmak – çal + ar saat – часы, которые звонят (будильник)

Yanmak – yan + ar dağ – гора, которая горит (вулкан)

3. -maz, -mez

Эта форма представляет собой отрицательный вариант выше рассмотренного причастия.

Çıkmak – çık + maz sokak – нигде не выходящая улица (тупик)

Yaramak – yara + maz çocuk – негодный ребенок (шалун, озорник)

Причастия на (-a, -e, -ı, -i, -u, -ü) -r и -maz, -mez могут субстантивироваться, то есть употребляться без определяемого слова.

4. -mış, -miş, -muş, -müş

Причастием на -mış, -miş, -muş, -müş обозначается признак предмета ранее совершенного действия. На русский язык переводится действительным или страдательным причастием прошедшего времени либо отлагательным прилагательным.

Yanmak – yan + mış ekmek – сгоревший хлеб

Kırmak – kırıl + mış cam – разбитое стекло

Pişmek – piş + mış balık – вареная рыба

1. Yanmış ekmek kokusu etrafına yayıldı. – По сторонам распространился запах сгоревшего хлеба.

2. Çocuğun üzerine kaynamış süt döküldü. – На ребенка пролилось кипящее молоко (то, которое уже вскипело).

СУБСТАНТИВНО-АДЪЕКТИВНЫЕ ФОРМЫ (-dik, -(y)acak)

В турецком языке существуют две субстантивно-адъективные формы на -dik и -(y)acak. Особенность этих форм в том, что они, как и причастия, называют признак предмета по действию и по существу являются определениями, они также могут переводиться на русский язык придаточными определительными (поэтому мы называем их адъективные формы), однако способность этих форм присоединять аффиксы принадлежности, а также изменяться по падежам, как мы увидим дальше (см. уроки 23 и 24) дает основание называть формы на -dik и -(y)acak субстантивными.

Формы на -dik и -(y)acak складываются из основы глагола, затем следует аффикс -dik, (-dik, -duk, -dük) или -(y)acak / -(y)ecek и последними присоединяются аффиксы принадлежности.

İstemek – istediğ + im çanta – сумка, которую я хотела

Okumak – Okuduğ + umuz mektup – письмо, которое мы читаем

Konuşmak – konuş + acak şeyler – вещи, о которых будем говорить

Gelmek – gel + ecek tren – поезд, который приедет

Форма на -dik, -dik, -duk, -dük называет признак предмета по действию, произошедшему в настоящем или в прошлом.

Форма на -(y)acak, -(y)ecek также обозначает признак предмета по действию, которое произойдет в будущем.

Образец спряжения формы на -dik в утвердительной и отрицательной формах

Benim okuduğum	okumadığım	(не)читаемое мной; то, что я (не) читаю
Senin okuduğun	okumadığın	(не)читаемое тобой; то, что ты (не) читаешь
Onun okuduğu	okumadığı	(не)читаемое ей, им; то, что он(она) (не) читает
Bizim okuduğumuz	okumadığımız	(не)читаемое нами; то, что мы (не) читаем
Sizin okuduğunuz	okumadığınız	(не)читаемое вами; то, что вы (не) читаете
Onların okudukları	okumadıkları	(не)читаемое ими; то, что они (не) читают

1. Tanıdık insanlarla karşılaşmak istedim. – Я хотел встретиться с знакомыми людьми.

2. Sokakta ilk gördüğüm adama sordum. – На улице я спросил первого человека, которого увидел. (первого увиденного мной человека).

3. Bugün anlamadığımız konuları tekrar anlatacağım. – Сегодня я опять буду объяснять темы, которые вы не поняли. (непонятые вами темы).

Образец спряжения формы на -(y)acak / -(y)ecek в утвердительной и отрицательной формах

Benim alacağım	almayacağım
Senin alacağın	almayacağın
Onun alacağı	almayacağı
Bizim alacağımız	almayacağımız
Sizin alacağınız	almayacağınız
Onların alacakları	almayacakları

1. Doğacak çocuğumuza Ali adını verelim. – Родившегося ребенка (ребенка, который родится) назовем Али.

2. Gelecek ay bütün borçlarımı ödeceğim. – В следующем месяце (месяц, который придет) заплачу все свои долги.

Притяжательные местоимения факультативны, они могут опускаться.

Формы на -dik и -(y)acak могут соединять в себе два предложения и переводиться на русский язык придаточным определительным с союзным словом *который*.

1. Ben mektup aldım. Onu okuyorum. = Aldığım mektubu okuyorum. – Я получил письмо. Его читаю. = Я читаю письмо, которое получил (полученное мною письмо).

2. Ben araba alacağım. Onun rengi kırmızı olacak. = Alacağım arabanın rengi kırmızı. – Я куплю машину. Ее цвет будет красный. = Цвет машины, которую я куплю, будет красный.

ФОРМА НА -ası, -esi

Данная форма на -ası, -esi имеет своеобразное «зложелательное» значение (значение проклятия) и в турецком языке употребляется сравнительно редко.

Çantaları çıkası hırsızlar çantamı çaldılar. – Вышедшие из-за угла воры (будь они прокляты) украли мою сумку.

В очень редких случаях форма на -ası, -esi может выражать значение «быть достойным чего-либо».

Annem, elleri öpülesi bir kadındır. – Моя мать достойна того, чтобы ей целовали руки.

Упражнение 17.1. Используя причастные и субстантивно-аъективные формы объедините два предложения в одно

1. Bazı konuları bilmiyoruz. O konuları öğrenmek için kitaba bakmalıyız.
2. Bazı insanlar yemeği çok çabuk yer. Böyle insanlar çabuk kilo alırlar.
3. Bizim apartmanımıza yeni bir komşu taşındı. Ona sevindik.
4. Bu akşam bize misafirler gelecek. Onlar için hazırlık yaptın mı?
5. Babam İntalay'dan bana hediye almış. O hediyeyi çok beğendim.
6. Burada çok güzel günler yaşadım. O günleri hiç unutamam.
7. Bu akşam yemek yiyeceksin. O yemekleri ben yaptım.
8. Yarın öğrenciler okulda maç yapacaklar. O maç çok önemli.
9. Ahmet çok iyi araba kullanıyor. O arabanın markası BMW'dir.
10. Sağ kestirmek için berbere gideceğim. O berber çok yaşlı.
11. Dünyada çok insan ölüyor. O insanlar açlıktan ve savaştan ölüyorlar.

Упражнение 17.2. Используя формы на -dik, -dik, -duk, -dük объедините два предложения в одно

1. Hasan bir kediye süt verdi. O kedi çok yaramaz.
2. Öğretmenimiz ev ödevi verdi. Onu yapmalıyız.
3. Bu manav meyve ve sebze satar. O meyve ve sebzeler her zaman tazedir.
4. Babam yeni yi için anneme bir altın bilezik satın aldı. O bileziği hırsız çaldı.
5. Ayşe'nin doğum gününde bir pasta yedim. O pasta kakaolu ydu.

АФФИКСЫ СКАЗУЕМОСТИ (ЛИЧНЫЕ АФФИКСЫ). ПРОШЕДШЕЕ ВРЕМЯ

В уроке 3 нами были рассмотрены аффиксы сказуемости (личные аффиксы) настоящего времени, употребляющиеся для согласования подлежащего и сказуемого в лице и числе и присоединяющиеся непосредственно к слову, обозначающему профессию лица, его состояние и т.д.

В этом уроке рассмотрим аффиксы сказуемости (личные аффиксы) прошедших времен и условного наклонения.

ПРОШЕДШЕЕ КАТЕГОРИЧЕСКОЕ ВРЕМЯ

Ben asker idim = askerdim	Я был солдатом
Sen asker idin = askerdin	Ты был солдатом
O asker idi = askerdi	Он был солдатом

Biz asker idik = askerdik Мы были солдатами
Siz asker idiniz = askerdiniz Вы были солдатами
Onlar asker idiler = askerdiler Они были солдатами

В русском языке форма «Я был солдатом» является составным именным сказуемым. В турецком языке к именной части сказуемого (т.е. в данном примере к имени существительному asker «солдат») присоединяется вспомогательный глагол i(mek) в форме прошедшего времени (idim, idin, idi, idik, idiniz, idiler). Однако в современном языке этот глагол сливается со словом и имеет фонетические варианты: -dı, -di, -du, -dü / -ti, -tı, -tü после слов, оканчивающихся на согласный и -ydi, -ydi, -ydu, -ydü / -ytı, -ytı, -ytü после гласных.

Ben hastaydım	öğrenciydim	çocuktum	zayıfım
Sen hastaydın	öğrenciydin	çocuktun	zayıftın
O hastaydı	öğrenciydi	çocuktı	zayıftı
Biz hastaydık	öğrenciydik	çocuktuk	zayıftık
Siz hastaydınız	öğrenciydiniz	çocuktunuz	zayıftınız
Onlar hastaydılar	öğrenciydiler	çocuktular	zayıftılar

ВОПРОСИТЕЛЬНАЯ ФОРМА

Вопросительная форма образуется путем присоединения личных аффиксов прошедшего времени к вопросительной частице mi, mi, mü. В образовании этой формы участвует вставочная буква y:

Ben hasta mıydım?	öğrenci miydim?	doktor muydum?
Sen hasta mıydın?	öğrenci miydin?	doktor muydun?
O hasta mıydı?	öğrenci miydi?	doktor muydu?
Biz hasta mıydık?	öğrenci miydik?	doktor muyduk?
Siz hasta mıydınız?	öğrenci miydiniz?	doktor muydunuz?
Onlar hasta mıydılar?	öğrenci miydiler?	doktor muydular?

ОТРИЦАТЕЛЬНАЯ ФОРМА

В образовании отрицательной формы принимает участие отрицательная частица değil, пишущаяся отдельно от слова и к которой присоединяются личные аффиксы прошедшего времени.

Ben öğrenci değildim	tembel değildim
Sen öğrenci değildin	tembel değildin
O öğrenci değildi	tembel değildi
Biz öğrenci değildik	tembel değildik
Siz öğrenci değildiniz	tembel değildiniz
Onlar öğrenci değildiler	tembel değildiler

Упражнение 17.3. Напишите утвердительную форму прошедшего времени

1. Ayşe dün çok üzgün _____.
2. Ali Bey çok hasta _____.
3. Öğrenciler çok çalışkan _____.
4. Ayten Hanım geçen yıl çok şişman _____.
5. Biz dün çok yorgun _____.
6. Öğrenciler çok tembel _____.
7. Dünkü film güzel _____.
8. Senin cevabın yanlış _____.
9. Siz dün çok mutlu _____.

Упражнение 17.4. Напишите отрицательную форму прошедшего времени

1. Avcam eskiden şoför _____.
2. Ben tıp fakültesinde öğrenci _____.
3. Babaannem yaşlı _____.
4. Siz iyi _____.
5. Geçen yıl annem _____.
6. Kedi sokakta _____.

Упражнение 17.5. Напишите вопросительную форму прошедшего времени

1. Dün hava güneşli _____?
2. Pazarda meyveler pahalı _____?
3. Sen o zaman mühendis _____?
4. Biz çocukken yaramaz _____?
5. Hakan iyi bir futbolcu _____?

Упражнение 17.6. Напишите эти предложения в утвердительной, вопросительной и отрицательной формах прошедшего времени

1. Çocuk hasta.
2. Arabamız yeni.
3. Pazar günü hava sıcak.
4. Benim ablam çok çalışkan.
5. Kardeşim evde.
6. Annem muhasebeci.
7. Hava yağmurlu.
8. Ben şişmanım.
9. Öğretmen sınıfta.
10. O zengin.

Упражнение 17.7. Ответьте на вопросы, используя слова, данные в скобках

1. Dün akşam nasıldınız? _____ (hasta)
2. Dün akşam nasıldınız? _____ (sinirli)
3. Dün akşam nasıldınız? _____ (üzgün)
4. Dün akşam nasıldınız? _____ (mutlu)
5. Dün akşam nasıldınız? _____ (kızgın)
6. Dün akşam nasıldınız? _____ (aç)

Упражнение 17.8. Напишите утвердительный и отрицательный ответы на вопросы в форме прошедшего времени

1. Dün hava güzel miydi?
2. Dün çok yorgun muydunuz?
3. Bekir hasta mıydı?
4. Çocuk yaramaz mıydı?
5. O ilaçlar zararlı mıydı?
6. Yumurtalar bayat mıydı?
7. Pasta taze miydi?
8. Aykkabılar yeni miydi?
9. Sen çalışkan mıydın?
10. Senin baban zengin miydi?
11. Siz dün sınıfta mıydınız?
12. Onlar çok üzgün müydüler?

Упражнение 17.9. Прочитайте текст и ответьте на вопросы

Sinemada

Lale, bugün çok üzgündü. Biraz neşelenmek için sinemaya gitti. Kapıdan içeriye girerken ayağı bir şeye takıldı* ve düştü. Bunu gören Suna, hemen Lale'nin yanına geldi ve onun yerden kalkmasına yardım etti. Lale, Suna'ya çok teşekkür etti. Suna ile Lale birbirleriyle tanışıp arkadaş oldular. Lale, film seyrederken ağladı. Suna da ağladı. Çünkü seyrettikleri film duygusal bir film.

*ayağı bir şeye takıldı – наткнулась на что-то ногой

1. Lale neşelenmek için nereye gitti?
2. Lale nasıl düştü?
3. Lale ile Suna nasıl tanıştı?
4. Lale ile Suna niçin ağladı?

ПРОШЕДШЕЕ СУБЪЕКТИВНОЕ (НЕОЧЕВИДНОЕ) ВРЕМЯ

В образовании форм прошедшего субъективного времени нет никаких специфических особенностей.

Ben tembelmişim	tembel değilmişim	tembel miymişim?
Sen tembelmişsin	tembel değilmişsin	tembel miymişsin?
O tembelmiş	tembel değilmiş	tembel miymiş?
Biz tembelmişiz	tembel değilmişiz	tembel miymişiz?
Siz tembelmişsiniz	tembel değilmişsiniz	tembel miymişsiniz?
Onlar tembelmişler	tembel değilmişler	tembel miymişler?

УРОК 18

СЛОВАРЬ УРОКА

arabayı sürmek – водить машину	kovalamak – гнаться за кем-л., преследовать кого-л.
bayılmak – падать в обморок,	kuşruk – хвост
обожать что-л., кого-л.	sedir – тахта, софа
endişeli – беспокойный	sigara içmek – курить
görünmek – выглядеть	söndürmek – тушить (пожар)
güç – сила	uğraşmak – работать над чем-л.
hafif – легкий, легко	yalnızca – только
itfaiyesi – пожарный	yangın – пожар
kesilmek – быть отрезанным	
kocaman – огромный	

СИСТЕМА СЛОЖНЫХ ВРЕМЕН

В турецком языке помимо простых времен (настоящее время, два прошедших времени – категорическое и субъективное, будущее категорическое время и настоящее-будущее время) существуют сложные времена, возникшие в результате слияния аффиксов двух времен. Специфической чертой сложных времен турецкого языка является тот факт, что они используются в рассказе (для рассказа) о событиях прошлого.

ОПРЕДЕЛЕННЫЙ ИМПЕРФЕКТ (-yordu)

Определенный имперфект – это сложная форма, появившаяся в результате соединения аффиксов двух времен – настоящего на -yor и прошедшего на -dı.

Формой определенного имперфекта обозначаются длительные действия, имевшие место в прошлом. Турецкий определенный имперфект соответствует русскому несовершенному виду, он показывает действие в его развитии, действие, которое совершалось в определенный момент прошлого.

Ben oku + yor + du + m	oku + mu + yor + du + m	okuyor muydum?
Sen oku + yor + du + n	oku + mu + yor + du + n	okuyor muydun?
O oku + yor + du	oku + mu + yor + du	okuyor muydu?
Biz oku + yor + du + k	oku + mu + yor + du + k	okuyor muyduk?
Siz oku + yor + du + nuz	oku + mu + yor + du + nuz	okuyor muydunuz?
Onlar oku + yor + lar + dı	oku + mu + yor + lar + dı	okuyorlar mıydı?

137

1. Dün akşam ders çalışıyordum. – Вчера вечером я учил уроки.
2. Hastayken hiç yemek yemiyordum. – Когда я болел, я ничего не ел.
3. Tatilde televizyon izlemiyor muydun? – На каникулах ты не смотрел телевизор?

Формы определенного имперфекта могут использоваться

- если говорящий выражает удивление какому либо событию прошлого, о котором он не знал или имел иные сведения

Gözlerime inanamıyorum. Sen sigara içiyor muydun? – Я не верю своим глазам! Разве ты курил?

- если говорящий в своей фразе выражает оттенок az kalsın «чуть было не...», az daha «еще бы чуть-чуть и...»

Ayağım kaydı. Az kalsın düşüyordum. – Я поскользнулся и чуть было не упал.

O kadar korktum ki, az daha bayılıyordum. – Я так испугался, что чуть (еще бы чуть-чуть и упал) не упал в обморок

Упражнение 18.1. Напишите предложения в утвердительной форме определенного имперфекта

1. Çok uzaklardan hafif bir ses geliyor.
2. Murat Bey balık tutuyor.
3. Çocuklar parkta oynuyorlar.
4. Fuat İstanbul'a gitmek istiyor.
5. Beni çok üzüyorsun.
6. İtfaiyeceler yangını söndürüyor.
7. O okuduğunu anlamıyor.
8. Onun davranışlarını izleyen annesi gülümsüyor.
9. Mehmet, sofadaki sedire uzanmış kitap okuyor.
10. Annem benim önceki günleri daha geç sanıyor.

Упражнение 18.2. Напишите предложения в отрицательной форме определенного имперфекта

1. Güneşin doğuşunu seyretiliyordum.
2. Adresinizi biliyordum.
3. Babam salonda radyoyu tamir ediyordu.
4. Bu adamı daha önce tanıyordum.
5. Alime kendi kendine gülümsüyordu.

Упражнение 18.3. Напишите предложения в вопросительной форме определенного имперфекта

1. Ahmet piyano çalmayı _____ (bilmek)?
2. Sen okulunu _____ (sevmek)?
3. Siz tatilde bilgisayar _____ (oynamak)?
4. Liz endişeli _____ (görünmek)?
5. Biz İstanbul'a gitmeyi _____ (planlamak)?

Упражнение 18.4. Задайте вопрос в форме определенного имперфекта

1. Evet, Salim gazete satıyordu.
2. Turgut sinemada film seyrediyordu.
3. Kapiya çok hızlı vuruyordu.
4. Kitapları küçük Ali yırtıyordu.
5. Evden dışarı çıkmıyorduk.

Упражнение 18.5. Напишите предложения в форме определенного имперфекта

1. Arkadaşlarım elektrikler kesildiği zaman ders çalışı _____.
2. Ahmet kaza yaptı. Ama arabayı hiç de hızlı sür _____.
3. Ben derslerime geçen yıl bu kadar önem ver _____.
4. Dün bu saatlerde seni bekle _____.
5. Siz koleje gelmeden önce Türkçe bil _____.
6. Ben öğrenciyken hiç yaramazlık yap _____.
7. Beni çağırımızda ben uyu _____.
8. Babam gazete okurken annem kahvaltı hazırla _____.
9. Öğretmen ders anlatırken ben başka şeyle uğraş _____.

Упражнение 18.6. Составьте предложения

1. film / arkadaşım / seyretmek / sinema
2. beklemek / seni / parkta / ben
3. kütüphane / okumak / öğrenciler / kitap
4. polis / kovalamak / hırsız / dün gece / rüya
5. alışveriş / annem / çarşı / yapmak
6. odada / Ali / kitap / okumak
7. sinemaya / Mehmet / gitmek / akşam
8. yazmak / şiir / Ayşe / okulda

РЕДУПЛИКАЦИЯ (УДВОЕНИЕ) ИМЕН

В турецком языке имена существительные и прилагательные могут подвергаться редупликации, т.е. удвоению с целью повышения эмоциональной силы слова. Различают *частичную* и *полную* редупликацию.

138

139

Полная редупликация встречается, если удвоенные имена существительные образуют словосочетание с наречным оттенком в значении:

1. *Adım adım* ilerliyorlar. – Они продвигаются шаг за шагом.
2. *Kenti sokak sokak* dolaştı. – Он обошел весь город улица за улицей.
3. *Ablam avaz avaz* bağırdı: «...» – Сестра с воплем закричала: «...»

Имеет место и удвоение имени прилагательного, что указывает на повышенную степень признака:

1. *Bebek kokusunu çeke çeke uzun uzun* kokladım. – Вдыхая в себя запах ребенка, я долго – предолго нюхала.
2. *Garip garip* sesler çıkartılar. – Они издавали странные – пре-странные звуки.

Многие отлагательные прилагательные, удваиваясь, получают наречное значение.

1. *Ablam şaşkın şaşkın* yüzüne baktı. – Старшая сестра изумленно смотрела мне в лицо.

Прилагательные может разделять вопросительная частица *mi*:

1. *Nava ayaz mı ayaz*. – Погода холодная – прехолодная. (Ну и холодная погода!)

Частичной редупликации подвергаются только имена прилагательные.

Приведем некоторые из них:

- Bembeyaz* – белый-белый
- Simsiyah* – черный-черный, пречерный
- Yemyeşil* – зеленый-зеленый
- Kap kara* – пречерный
- Kıpkırmızı* – краснейший
- Sarı sarı* – желтый-прежелтый
- Masmavi* – синий-синий
- tertemiz* – чистый-пречистый, чистейший
- taptaze* – свеженький-пресвеженький
- bomboş* – совершенно пустой
- uzun* – длинный-предлинный
- dopdolu* – преполненный
- kurkur* – сухой-пресухой
- yepyeni* – новенький
- uyar yalınız* – одна-одинёшенька

1. *Yollar bomboştu*. – Дороги были пустые – препустые.
2. *Yalnızca uzun uzun* kuyruklarını sallıyorlar. – Только машут длинными – предлинными хвостами.
3. *Öyle güçlü ki, koskoca dağları bile taşıyabiliyor*. – Он такой сильный, что даже может таскать огромные горы.

НЕОПРЕДЕЛЕННЫЕ ПРИЛАГАТЕЛЬНЫЕ

Особенность этой группы слов состоит в том, что все рассматриваемые ниже формы, за исключением последней, должны употребляться вместе с именем существительным, являясь в таком контексте определением для него.

1. bazı – «некоторые»

1. *Bazı çiçekler çok güzel kokuyor*. – Некоторые цветы очень хорошо пахнут.
2. *Babam bana bazı günler para veriyor, bazı günler hiç para vermiyor*. – В некоторые дни отец дает мне деньги, в некоторые совсем не дает.

2. bütün – «весь», «всё» в значении «целый, полностью»

1. *Bütün çiçekler güzeldir*. – Все цветы красивые.
2. *Bütün elmalar kırmızı değil. Bazı elmalar yeşildir*. – Не все яблоки красные. Некоторые зеленые.

3. birkaç – «несколько»

Эта форма употребляется всегда с именем существительным, стоящем только в единственном числе.

1. *Sizinle birkaç dakika konuşabilir miyim?* – Я могу поговорить с вами несколько минут?
2. *Birkaç ay sonra tatile gideceğim*. – Через несколько месяцев я уезжаю на каникулы.

4. biraz – «немного»

1. *Beni biraz bekler misin?* – Ты меня немного подождешь?
2. *Biraz dinlenirim*. – Давайте немного отдохнем.

УРОК 19

СЛОВАРЬ УРОКА

<i>aupı</i> – такой же	<i>kavuşmak</i> – получать, обретать
<i>ceza</i> – штраф, наказание	<i>ne çare ki</i> – увы!
<i>daima</i> – всегда	<i>not</i> – оценка, отметка
<i>feda etmek</i> – пожертвовать, принести в жертву	<i>oldukça</i> – довольно
<i>gezmek</i> – гулять	<i>ödemek</i> – платить
<i>gittikçe</i> – постепенно	<i>öykü</i> – рассказ, повесть
<i>göl</i> – озеро	<i>özlemek</i> – скучать, тосковать
<i>hakkında</i> – о, относительно, касательно	<i>rahat</i> – спокойно, удобно
<i>hata</i> – ошибка	<i>tekrar</i> – еще раз, повторно
<i>heyecanlanmak</i> – волноваться	<i>tekrarlamak</i> – повторять
<i>hindi</i> – индейка	<i>tırmanmak</i> – карабкаться, взлезать, взбираться
<i>istasyon</i> – станция	<i>yurt</i> – общежитие

СИСТЕМА СЛОЖНЫХ ВРЕМЕН (ПРОДОЛЖЕНИЕ)

ПРЕЖДЕПРОШЕДШЕЕ ВРЕМЯ (-mış)

Преждепрошедшее время представляет собой сложную форму, состоящую из аффиксов двух прошедших времен – прошедшего субъективного на *-mış* и прошедшего категорического на *-tı* и личных окончаний.

Преждепрошедшее время обозначает действия, произошедшие до описываемого момента в прошлом. Выделяются такие оттенки значений:

Данная форма называет второе из двух действий, предшествующее первому по времени.

İstasyona koşur geldi. Ne çare ki tren kalkmıştı. – Он прибежал на станцию. Увы, поезд уже ушел.

Для говорящего важнее результат, а не само действие

Bu kitabı bir haftada okumuştum.

Очень часто форма преждепрошедшего времени используется для того, чтобы вспомнить или напомнить о событиях, действиях уже произошедших в прошлом.

Hatırlıyor musun? İki sene önce seninle burada buluşmuştuk. Sen bana bir hediye vermiştin. Ben buna çok sevinmiştim. – Ты пом-

нишь? Два года назад мы с тобой здесь встречались. Ты мне подарил подарок и я этому очень обрадовался.

Также эта форма может использоваться в случаях, когда говорящий предупреждал о каком-либо событии в прошлом

Ben size «Bu imtihana iyi çalışın» demiştim. – Я вам говорил «Хорошо готовьтесь к этому экзамену».

<i>Ben gelmiştim</i>	<i>gelmemişim</i>	<i>gelmiş miydi?</i>
<i>Sen gelmiştin</i>	<i>gelmemişsin</i>	<i>gelmiş miydin?</i>
<i>O gelmişti</i>	<i>gelmemişti</i>	<i>gelmiş miydi?</i>
<i>Biz gelmiştik</i>	<i>gelmemiştik</i>	<i>gelmiş miydik?</i>
<i>Siz gelmiştiniz</i>	<i>gelmemiştiniz</i>	<i>gelmiş miydiniz?</i>
<i>Onlar gelmişlerdi</i>	<i>gelmemişlerdi</i>	<i>gelmişler miydi?</i>

1. *Oğlum, İstanbul sokaklarında gezerken kaybolmuştu*. – Мой сын, когда гулял по улицам Стамбула, потерялся.
2. *Kışlık elbiselerimi giymemişim. Onun için üşüttüm*. – Я не надел зимнюю одежду, поэтому замерз.
3. *Ahmetler dün akşam size gelmişler miydi?* – Ахметы вчера к вам приходили?

Упражнение 19.1. Напишите предложения, используя глаголы, данные в скобках, в утвердительной форме преждепрошедшего времени

1. Çocuklar dışarda futbol (oynamak)
2. Hayatını yavrusuna (feda etmek)
3. Nermin onlara yemeği (hazırlamak)
4. Ayşe beş yıl önce çalışmayı (bırakmak)
5. Geçen yaz göl kıyısına (gitmek)
6. Evin içi bir anda Noel havasıyla (dolmak)
7. Suna oğlunun mektubu yazmasına (yardım etmek)
8. Çoğunun süt dişleri (dökülmek)
9. Ben de bu öyküyü çocukluğumda (dinlemek)
10. Onlar uzun zamandan beri rahat bir çalışma sistemi (kurmak)
11. Tam istediği gibi bir iş (bulmak)
12. Dokuz kiloluk bir hindi (almak)
13. Çalışmaya bir hafta önce (başlamak)
14. Salih bu yıl sınıfı oldukça iyi notlarla (geçmek)
15. Nermin hafta sonu çocukları boş bırakmamak için bir sürü plan (yapmak).

Упражнение 19.2. Напишите предложения в отрицательной форме преждепрошедшего времени

1. Daha önce aynı hatayı yap _____.
2. Özlediği arkadaşına tekrar kavuş _____.

3. Çocukları komşusuna bırak _____
4. Talih kuşu başına kon _____
5. Hava alanına gittiğinde uçak havalan _____

Упражнение 19.3. Напишите предложения, используя глаголы, данные в скобках, в вопросительной форме преждепрошедшего времени

1. Bu elbiseleri _____ (beğenmek)?
2. Hasan'a eve gitmesini _____ (söylemek)?
3. Siz bu şarkıyı daha önce _____ (dinlemek)?
4. İstanbul'da daha önce hiç _____ (kalmak)?
5. Geçen yılki imtihanında çok _____ (heyecanlanmak)?

Упражнение 19.4. Составьте предложения, употребляя формы преждепрошедшего времени

1. tırmanmak / biz / dağa / hızlı / çok
2. oğlum / dondurma / istemek / çikolata / ve
3. ödemek / bu elbise / para / çok / ben
4. kalmak / iki / kızım / hastahane / hafta
5. soğuk / içmek / teyzemin / ev / aylan / biz

ПРОШЕДШЕЕ НЕОПРЕДЕЛЕННОЕ ВРЕМЯ (-ardı)

Прошедшее неопределенное время складывается из показателей двух времен – настоящего широкого на -ar / -ır и прошедшего видимого на -dı. Спряжение происходит с помощью личных аффиксов.

Ben dinle + r + di + m	dinle + mez + di + m	dinler miydin?
Sen dinle + r + di + n	dinle + mez + di + n	dinler miydin?
O dinle + r + di	dinle + mez + di	dinler miydi?
Biz dinle + r + di + k	dinle + mez + di + k	dinler miydik?
Siz dinle + r + di + nız	dinle + mez + di + nız	dinler miydiniz?
Onlar dinle + r + ler + di	dinle + mez + ler + di	dinlerler miydi?

Прошедшее неопределенное время называет действия, регулярно совершавшиеся в прошлом в силу устоявшихся традиций, привычки и т.п.

1. O gençken çok hızlı koşardı. – Когда он был молодой, он очень быстро бегал.
2. Birbirlerini o kadar çok severlerdi ki, hiç ayrılmazdı. – Они так друг друга любили, что никогда не расставались.
3. Kardeşin okuldayken çok ders çalışır mıydı? – Твой брат, когда учился в школе, много занимался?

Формы прошедшего неопределенного времени могут использоваться в условных предложениях нереального типа, причем одна из частей такого сложного предложения, как правило, выражает отрицательное, негативное значение. Однако, следует заметить, что в подобных случаях форма на -ar / -ırdı не несет оттенков совета или рекомендации.

1. Çok çalışsaydı, başarılı olurdu. – Если бы он много работал, он бы был успешен.

Упражнение 19.5. Напишите предложения в утвердительной форме прошедшего неопределенного времени

1. Her akşam ders çalışırım.
2. Çarşamba günleri futbol oynarım.
3. Karanlık gecelerde yıldızları seyrederim.
4. Kardeşimle sinemaya giderim.
5. Yurtta kalırken ailemi çok özlerim.

Упражнение 19.6. Напишите предложения, используя глаголы, данные в скобках, в утвердительной форме прошедшего неопределенного времени

1. Birlikte çalışmaktan _____ (hoşlanmak).
2. Fatih Yeni yıl alışverişini daima son dakikaya _____ (bırakmak).
3. Yaşlı kadın her işe _____ (karışmak).
4. Özel Olimpiyatlar'a hep beraber _____ (gitmek).
5. O, Ceyda'ya her zaman sorun _____ (çıkarmak).
6. Çikolatalı kurabiyeleri çok sever ve anne de daima onlar için _____ (yapmak).

Упражнение 19.7. Напишите предложения в отрицательной форме прошедшего неопределенного времени

1. Uzun gecelerde pencerenin karşısında seni beklerdim.
2. Arkadaşlarımla birlikte top oynardık.
3. Tarih öğretmenimiz her defasında bice ceza verirdi.
4. Lisede okurken çok televizyon seyrederdim.
5. Eskiden insanların iyi olduklarını düşünürdüm.

Упражнение 19.8. Напишите предложения в вопросительной форме прошедшего неопределенного времени

1. Önceden tatlıyı sev _____?
2. Siz çocukken yeşil ağaçları kes _____?
3. Öğretmeniniz size çok kız _____?

4. Paran olsaydı bilgisayar al _____?
5. Dayın sana hediye al _____?
6. Deden radyodan haber dinle _____?
7. Ablan güzel yemek pişir _____?
8. Murat ona her zaman büyük bir adammış gibi davran _____?

Упражнение 19.9. Напишите предложения в форме прошедшего неопределенного времени

1. Daha önce Türk yemeklerini sev _____. Ama şimdi çok seviyorum.
2. Çocuk niçin ağlıyor? Daha önce hiç ağla _____.
3. Eskiden buralara çok yağmur yağ _____.
4. Biraz daha güzel oynasaydık, maç kazan _____.
5. Eskiden sen de benim gibi koş _____.
6. Öğrenciyken ünlü bir avukat olacağını düşün _____.
7. Şemsiye alsaydık bu kadar ıslan _____.
8. Sen eskiden bana çok yardım et _____.
9. Küçükken babam bana hiç iyi şeyler duy _____.
10. Eskiden onun hakkında hiç iyi şeyler duy _____.

Упражнение 19.10. Прочитайте тексты и ответьте на вопросы

Suya düşen planlar

Geçen hafta Semiha Hanım bir toplantı yapmayı planlamıştı. Bu toplantı için uzun zamandan beri hazırlık yapıyordu. Bütün dostlarını bu toplantıya¹ davet etmişti². Yemekler hazırlanmış ve bütün evi baştan aşağıya³ temizlemişti. Fakat son dakikaya hastalandı ve toplantıyı iptal etmek⁴ zorunda kaldı. Zavallı⁵ Semiha Hanım! gerçekten hayal kırıklığına uğramıştı⁶.

Zekai Bey geçen hafta patronundan zam istemeyi planlamıştı. Bu teklif için uzun zamandan beri hazırlık yapıyordu. Haftalarca işe erken gelmişti. Geç saatlere kadar yorulmadan çalışmıştı. Hatta bu görüşme için yeni bir takım elbise bile satın almıştı. Fakat tam zam⁷ isteyeceği sırada patronu onu işten kovmuştu⁸. Zavallı Zekai Bey! gerçekten hayal kırıklığına uğramıştı.

Naci ile Naciye geçen ay evlenmeyi planlamıştı. Evlilik için uzun zamandan beri hazırlık yapıyorlardı ve onların dostları dört gözle bu günü bekliyordu. Naciye güzel bir gelinlik kiralamıştı. Naci de şık bir elbise satın almıştı. Naci iki iki yüz kişiye davetiye göndermişti⁹. Fakat son dakikaya Naci hastalandı ve düğünü¹⁰ iptal etmek zorunda kaldılar¹¹. Zavallı Naciye! gerçekten hayal kırıklığına uğramıştı.

Sizin de uzun zamandan beri yaptığınız planlarınız var mı? Bu planlar gerçekleşmezse hayal kırıklığına uğramamız gerekir. Buna benzer olaylar yaşadınız mı?¹² Arkadaşlarınıza anlatın.

- 1 toplantı – собрание
- 2 davet etmek – приглашать
- 3 baştan aşağıya – с головы до ног
- 4 iptal etmek – отменить
- 5 Zavallı – бедная!, бедняжка
- 6 hayal kırıklığına uğramıştı – разочаровываться
- 7 zam – прибавка
- 8 işten kovmak – выгонять с работы
- 9 göndermek – посылать
- 10 düğün – свадьба
- 11 zorunda kaldı – пришлось, была вынуждена
- 12 Buna benzer olaylar yaşadınız mı? – С вами похожее случилось?

1. Neyi planlamıştınız?
2. Ne zamandan beri hazırlık yapıyordunuz?
3. Önceden neler yapmıştınız?
4. Ne oldu? Hayal kırıklığına uğradınız mı?

СЛОВАРЬ УРОКА

getirmek – приносить
 ısrar etmek – настаивать
 seminer – семинар

sıg – тайна, секрет
 söz vermek – давать слово, обеща-
 чать

СИСТЕМА СЛОЖНЫХ ВРЕМЕН (ПРОДОЛЖЕНИЕ)

БУДУЩЕ-ПРОШЕДШЕЕ ВРЕМЯ (-acak / -ecekti)

Будущее-прошедшее время представляет собой сложную форму, образованную посредством двух аффиксов – простого будущего времени на -acak и прошедшего видимого времени на -tı.

Ben yaracaktım	yarımayacaktım	yaracak mıydım?
Sen yaracaktın	yarımayacaktın	yaracak mıydın?
O yaracaktı	yarımayacaktı	yaracak mıydı?
Biz yaracaktık	yarımayacaktık	yaracak mıydık?
Siz yaracaktınız	yarımayacaktınız	yaracak mıydınız?
Onlar yaracaklardı	yarımayacaklardı	yaracaklardı mıydı?

Будущее-прошедшее время называет действия, которые были запланированы на будущее, но по каким-либо причинам не осуществились. На русский язык формы этого времени могут переводиться словами «собирался», «собирался было», «намеревался», «должен был» и т.п.

1. Gazete okuyacaktım ama misafir geldi. – Я собирался читать газету, но пришел гость.
2. Bir daha kavga etmeyecektiniz. – Вы больше не должны будете ссориться.
3. Hafta sonu İzmir'e gidecek miydiniz? – В выходные вы собирались поехать в Измир?

Следует отметить, что будущее-прошедшее время, так же как и широкое прошедшее время на -ardı, может использоваться в условных предложениях нереального типа и переводиться на русский язык формами сослагательного наклонения. Кроме того, эта форма, как и все формы сложных времен, используется для рассказа о событиях прошлого, т.е. передает так называемую «внутреннюю (пересказанную) речь».

1. Sigara içmeyecektim fakat arkadaşım çok ısrar etti. – Я бы не курил, но мой друг так настаивал.

Упражнение 20.1. Напишите предложения в утвердительной форме будущего-прошедшего времени

1. O gece Osman'ın yeni bisekletinin montajını yap _____.
2. İpek altı yaşındaydı. Okula o yıl başla _____.
3. Mağazalar Noel tatili için Yıl başı'na kadar kap _____.
4. Dün sana gel _____ fakat evinin adresini bilmediğiniz için gelemedik.
5. Söz verdiniz. Erken yat _____.
6. Futbol oyna _____ ama top bulamadık.
7. Sana kitabımı getir _____ ama unuttum.
8. Tarkan'ın yeni bir şarkı çık _____ ama bir şey oldu.
9. Ablalar o zamana kadar dönmüş ol _____.

Упражнение 20.2. Напишите предложения в утвердительной форме будущего-прошедшего времени

1. Ben tam (çıkma). Siz geldiniz.
2. Bana olayı (anlatmak) ama sözünde durmadı.
3. Dün size (gelmek) ama işim vardı. Gelemedim.
4. Dün pikniğe (gitmek) ama yağmur yağdığı için gidemedik.
5. Film (seyretmek) fakat elektrikler kesildi.

Упражнение 20.3. Напишите предложения в отрицательной форме будущего-прошедшего времени

1. Annemle babam ziyaretime gelecektlerdi.
2. O bana hediye vercekti.
3. Sen bizimle oynayacaktın.
4. Bu hafta sonu arkadaşım gelecekti.
5. Sırtımı başkalarına söyleyecektin.

Упражнение 20.4. Напишите предложения, употребляя глаголы, данные в скобках, в вопросительной форме будущего-прошедшего времени

1. Size sorular _____ (vermek)?
2. Çarşamba günü maç _____ (yapmak)?
3. Seminerde ben de _____ (konuşmak)?
4. Sen bulaşıkları _____ (yıkamak)?
5. Siz müdür beyle _____ (görüşmek)?

Упражнение 20.5. Задайте вопрос к подчеркнутым словам в форме будущего-прошедшего времени

1. Çantanızı Ali taşıyacaktı.
2. Hakan'la beraber size gelecektik.
3. Evet, okulda öğretmenimizle konuşacaktık.
4. Geçen yaz Uludağ'a gidecektik.
5. Cuma günü coğrafya sınavı olacaktı.

Форма	Система сложных времен			
	Определенный имперфект	Прежиспрошедшее время	Прошедшее неопределенное время	Будущее прошедшее время
Утвердительная форма	Ben geliyordum	Ben geliştim	Ben gelirdim	Ben gelecektim
	Sen geliyordun	Sen geliştin	Sen gelirdin	Sen gelecektin
	O geliyordu	O gelişti	O gelirdi	O gelecekti
	Biz geliyorduk	Biz geliştik	Biz gelirdik	Biz gelecektik
	Siz geliyordunuz	Siz geliştiniz	Siz gelirdiniz	Siz gelecektiniz
Отрицательная форма	Onlar geliyorlardı	Onlar geliştiler	Onlar gelirdiler	Onlar gelecektlerdi
	Ben gelmiyordum	Ben geliştim	Ben gelmezdim	Ben gelmeyecektim
	Sen gelmiyordun	Sen geliştin	Sen gelmezdin	Sen gelmeyecektin
	O gelmiyordu	O gelişti	O gelmezdi	O gelmeyecekti
	Biz gelmiyorduk	Biz geliştik	Biz gelmezdik	Biz gelmeyecektik
Вопросительная форма	Siz gelmiyordunuz	Siz geliştiniz	Siz gelmezдіңіз	Siz gelmeyecektiniz
	Onlar gelmiyorlardı	Onlar geliştiler	Onlar gelmezlerdi	Onlar gelmeyecektlerdi
	Ben geliyor muydum?	Ben gelişmiş miydim?	Ben gelir miydim?	Ben gelececek miydim?
	O geliyor muydu?	O gelişmiş miydi?	O gelir miydi?	O gelececek miydi?
	Biz geliyor muyduk?	Biz gelişmiş miydık?	Biz gelir miydık?	Biz gelececek miydık?
	Siz geliyor muydunuz?	Siz gelişmiş miydınız?	Siz gelir miydınız?	Siz gelececek miydınız?
	Onlar geliyorlardı mıydı?	Onlar geliştiler miydi?	Onlar gelirdiler miydi?	Onlar gelecektler miydi?

НЕОПРЕДЕЛЕННЫЕ МЕСТОИМЕНИЯ

В турецких грамматиках выделяется группа слов, которая при переводе на русский язык может быть обозначена как «неопределенные местоимения», хотя перевод этих слов в русском языке может соответствовать различным частям речи и классам слов. Турецкие неопределенные местоимения могут принимать аффиксы падежей, если того требует глагольное управление.

1. **biri** – соответствует русскому неопределенному местоимению «кто-то» (кого-то, кому-то, кем-то, о ком-то).

1. Dün okulda biri sizi arıyordu. – Вчера в школе кто-то искал тебя.
2. Pazarda birini gördün, sana çok benziyordu. – На базаре я видел кого-то, он был так похож на тебя.
3. Karşıda bize bakan biri var. Tanıyor musun? – Напротив кто-то смотрит на нас (напротив есть смотрящий на нас). Ты его знаешь?

2. **hiç kimse** – соответствует русскому отрицательному местоимению «никто» (никого, никому, ни с кем, ни о ком)

1. Neden hiç kimse benimle oynamıyor? – Почему никто не играет со мной?
2. Hiç kimse beni anlamak istemiyor. – Никто не хочет понять меня.
3. Hiç kimseye yalan söylememelisin. – Ты никому не должен лгать.

3. **herkes** – переводится на русский язык как «каждый» в значении «все». Обычно выступает в роли подлежащего или дополнения и употребляется без имени существительного.

1. Herkes kapısının önünü temizlerse, bütün şehir tertemiz olur. – Если каждый (все) будет чистить [место] перед своей дверью, то и весь город будет чистый-пречистый.
2. Doğum günü partime sınıfıki herkesi davet ettim. – На вечеринку в честь моего дня рождения я пригласил всех (каждого) из класса.

3. Herkese söyledin mi? – Ты всем сказал?

4. **hepsi** (hepimiz, hepiniz) – данное местоимение может принимать аффиксы принадлежности. При переводе на русский язык это следует понимать так: «все», «все мы», «все вы».

1. Bunlar kim? – Кто это?
 – Benim çocukları. – Мои дети.
 – Hepsi de babasına benziyor. – Они все похожи на отца.

2. Hepimiz size yardım etmek istiyoruz. – Мы все хотим вам помочь.

Если рассматриваемое местоимение представляет словосочетание типа «все люди», «все студенты» и т.п., то в турецком языке на первое место выносится существительное во множественном числе с аффиксом -и или -in (öğrenci + ler + in hepsi).

1. Çocukların hepsi sevgiye muhtaçtır. – Все дети нуждаются в любви.
2. Sanatçıların hepsi duygusal insanlardır. – Все композиторы чувствительные люди.

5. birkaçı – неопределенно-количественное числительное «несколько». Может субстантивироваться и употребляется в роли подлежащего без имени существительного

1. Meyveler taze değil. – Фрукты несвежие.
– Bak birkaçı taze. – Смотри, несколько (некоторые) свежие.
2. Bu öğrenciler kolejde okuyor. – Эти студенты учатся в колледже.
– Evet, ama birkaçı kolejde okumuyor. – Да, но несколько в колледже не учатся.
3. Bu kitaplar çok ağır. – Эти книги очень тяжелые.
– Birkaçını bana verebilirsin. – Ты можешь дать несколько мне.

Если необходимо выразить по-турецки словосочетание типа «несколько студентов», «несколько машин» и т.п., то следует использовать сначала имя существительное во множественном числе с аффиксом -и или -in, а затем местоимение birkaçı (öğrenci + ler + in birkaçı).

1. Kötü haber, gazetelerin birkaçında yayınlanmış. – Плохая новость распространилась в нескольких газетах.
2. Milletvekillerinin birkaçı protesto ederek salondan çıkmışlar. – Несколько депутатов, выражая протест, вышли из зала.

6. bazı (bazınız, bazımız, bazıları) – «некоторые» («некоторые из вас», «некоторые из нас», «некоторые из них»). В предложении играет роль подлежащего и, субстантивировавшись, употребляется без определяемого существительного.

1. Bazısı balık tutmaktan hoşlanır. Bazısı da balık yemekten hoşlanır. – Некоторым нравится ловить рыбу, а некоторым есть.
2. Bu sınıfta bazıları beni dinlemiyor. – В классе некоторые меня не слушают.
3. Bazısı sinemaya gider, bazıları tiyatroya. – Некоторые ходят в кино, некоторые в театр.

152

1. Şehirdeki evlerin bazıları çok eski. – В городе некоторые дома очень старые.
2. Arabaların bazıları mazotla, bazıları benzinle, bazıları da gazla çalışır. – Некоторые машины работают на мазуте, некоторые на бензине, некоторые на газе.

7. birazı – наречие с количественным значением «немного».

1. Şekerin birazı yere dökülmüş. – Немного сахара просыпалось на стол.
2. Kedi sütün birazını içti. – Кошка выпила немного молока.

8. her biri – «каждый» в значении «отдельно»

1. Hırsızların her biri sırayla yakalanmış. – Каждого грабителя поймали по очереди.
2. Sınav kâğıtlarının her birini dikkatle inceledim. – Экзаменационные бумаги каждую по одной внимательно изучил.

9. çoğu – многие

1. Şiir ve şarkıların çoğu aşk hakkındadır. – Многие стихотворения и песни о любви.

10. birçoğu – большинство

1. Hayvanların birçoğu birçoğu et ile beslenir. – Большинство животных кормят мясом.
2. Bebeklerin birçoğu bir yaşında yürür. – Большинство детей начинают ходить в год.

СЛОВООБРАЗОВАТЕЛЬНЫЙ АФФИКС -gin / -kin

Данный словообразовательный аффикс представлен 8 фонетическими вариантами (в соответствии с законом гармонии гласных и согласных): -gin / -kin, -gün / -kün, -gün / -kün, -gün / -kün. Этот аффикс присоединяется к односложным глагольным основам, образует имена существительные, выражающие признак предмета:

Kızmak – kız + gin – злой	Bıkmak – bık + kin – испытывающий скуку
Bilmek – bil + gin – ученый	Seçmek – seç + kin – избранный
Yormak – yor + gun – уставший, усталый	Tutmak – tut + kun – увлеченный
Üzmek – üzgün – огорченный	Düşmek – düş + kün – падающий

УРОК 21

СЛОВАРЬ УРОКА

baca – труба
bozulmak – испортиться, сло-
маться (страд. от bozmak –
портить, повреждать)
çamur – грязь, лужи
çevre – округа
dert – страдание, мучение
dertleşmek – поверять свои пе-
чали, сетовать
dua etmek – молиться
duman – дым
eldiven – перчатки
ezmek – таять
gök – небо
hamur – тесто
imzalamak – подписывать
kaleci – вратарь
kanat – крыло (птичье)
karşılama – встречать
kımıldamak – шевелиться, дви-
гаться
kilitlemek – запирать на замок
koklamak – пахнуть
koku – запах
konuk – гость
koymak – ставить, класть

musluk – кран
parmak – палец
sağ – правый
sahil – берег
saklamak – прятать, хранить
saymak – считать, полагать
sevinc – радость
sol – левый
şirket – офис, компания
şişmek – опухать, надуваться
takmak – нацеплять, навешивать,
надевать (серьги, кольца,
очки)
taramak – причесывать
tarih – история
terlik – тапочки
titremek – дрожать
torba – сумка
uyulmak – распространяться
uyurtmak – рвать
yine – снова
yoğurmak – месить (тесто)
yükselmek – подниматься, воз-
вышаться
zil – звонок

ДЕЕПРИЧАСТИЯ

ДЕЕПРИЧАСТИЕ НА -(y)a, -(y)e

Деепричастие на -(y)a, -(y)e обозначает побочное действие (сопутствующее основному) и отвечает на вопрос nasıl «как?».

Форма на -a, -e обычно употребляется в удвоенном виде и называется повторяющимся, интенсивное, многократное действие.

Эта форма образуется путем присоединения к основе глагола на согласный аффикс -a / -e, на гласный -ya / -ye:

Yazmak – yaz + a = yazı yazı
Oynamak – oynat + a = oynatı oynatı

154

Gülmek – gül + e = güle güle
Dinlemek – dinle + y + e = dinleye dinleye

1. Geze geze sahile indik. – Гуляя, мы спустились к берегу.
2. Güle oynaya okula gidiyor. – Смеясь и играя, он идет в школу.

Иногда формой на -a, -e обозначается просто длительное дей-
ствие, которое имеет определенный результат. В таких случаях
эта форма утрачивает обстоятельственное значение.

1. Ağlaya ağlaya gözlerinde yaş kalmamış. – Плакала она, плакала и
в ее глазах не осталось слез.
2. Yaza yaza parmaklarım şişti. – Писал я писал, и мои пальцы
опухли.

Упражнение 21.1. Напишите предложения, употребляя глаголы, данные в
скобках в форме на -(y)a, -(y)e

1. Bacalardan çıkan dumanlar, (kırılmak) yükseliyordu.
2. Farma'nın annesi (hıçkırmak) ağlıyordu.
3. (ağlamak) şirketten çıkıp getti.
4. Ben gökler, kuşlar, dağlar sesini (dinlemek) dolaşıyordum.
5. (oynamak) gelin çocuklar.
6. (koşmak) bebeği görmeye gittik.
7. Bebek kokusunu (çekmek) uzun uzun kokladım.

ДЕЕПРИЧАСТИЕ НА -(y)ur, -(y)ür, -(y)ur, -(y)ür

Эта форма образуется путем присоединения к основе глагола
соответствующих аффиксов: -(y)ur, -(y)ür, -(y)ur, -(y)ür

Gelmek – gel + ur = gelip
Açmak – aç + ur = açıp
Bakmak – bak + ur = bakıp

Деепричастие на -(y)ur, -(y)ür, -(y)ur, -(y)ür обозначает второ-
степенное, побочное действие по времени предшествующее
главному. На русский язык чаще всего переводится дееприча-
стием совершенного вида.

1. Ali çok ders çalışıp başarılı oldu. (Ali çok ders çalıştı. Başarılı
oldu). – Много занимаясь, Али преуспел.
2. Bu hikâyeyi yazıp bana getireceksin. – Написав эту историю,
принеси ее мне.

Упражнение 21.2. Напишите предложения, употребляя глаголы, данные в
скобках в форме на -(y)ur, -(y)ür, -(y)ur, -(y)ür

155

1. Şimdi (giyinmek) gelerim.
2. Anne hamur (yoğurmak) ekmek yaptı.
3. (Gezmek) eğlendin mi?
4. Bir süre (oturmak) TV izlediler.
5. Doktor yine (gelmek) Ahmet'le konuştu.
6. O hafifçe (gülümsemek) Meryem'e baktı.
7. Aynı sözleri (tekrarlamak) duruyor.
8. Bir an (durmak) düşündü.
9. Köpek terlikleri (dışlemek) yırtmıştı.
10. Anne çantayı arasından (çekmek) aldı.
11. Safiye sevinçle ellerini (uzatmak) çantayı almak istedi.
12. Yatak odasına (götürmek) giysi dolabına sakladı.
13. Çikolatayı parmaklarının arasında (sıkmak) ezdi.
14. Kızlar yatmadan önce (gelmek) iyi geceler diledi.
15. Gezide birçok tarihi yer (gezmek) gördük.
16. Onunla (konuşmak) dertleşiyordu.

ДЕЕПРИЧАСТИЕ НА -(y)arak, -(y)erek

Данная деепричастная форма образуется присоединением к основе глагола аффикса -(y)arak, -(y)erek:

Bakmak – bak + arak = bakarak
Gülmek – gül + erek = gülerек

Данное деепричастие обозначает побочное действие, протекающее одновременно с главным. При переводе на русский язык используются деепричастия несовершенного вида.

1. Kuşlar kanat çırparak uçtular. – Птицы летали, махая крыльями.
2. Sağa sola bakarak yürüyorlar. – Они идут смотря направо и налево.

Иногда форма на -(y)arak, -(y)erek может выражать условное значение:

Nasta dinlenerek iyileşecek. – Больной поправится, если будет отдыхать.

От глагола olmak образуется форма, которая может иметь особое значение, передаваемое по-русски словами «в качестве», «как»:

Buraya şef olarak değil misafir olarak geldim. – Я пришел сюда не как начальник, а как гость.

Упражнение 21.3. Напишите предложения, употребляя глаголы, данные в скобках в форме на -(y)arak, -(y)erek

156

1. Onlar odasına (çıkma)k yattı.
2. Sonra da dua (etmek) çekip gitti.
3. Serdar (koşmak) yemek salonunda çıktı.
4. Anne bunun üzerine (gülümsemek) yerine oturdu.
5. Çocuklar (koşmak) eve geldi.
6. Torbayı elleri (titremek) yerine koydu.

ДЕЕПРИЧАСТИЕ НА -madan, -meden

Форма на -madan, -meden представляет собой отрицательное деепричастие образа действия и является грамматическим синонимом утвердительной формы на -(y)arak, -(y)erek

1. Bu geceyi uyumadan geçirdim. – Не спя (без сна), я провел эту ночь.
2. Bunu yüzüne bakmadan (ср. bakarak) söyledi. – Он сказал это, не глядя мне в лицо.

Форма на -madan, -meden называет второстепенное действие, которое совершается / совершилось / совершится прежде чем действие (раньше чем действие), выраженное основным глаголом. При переводе на русский язык, как правило, используются деепричастия от глаголов совершенного вида с отрицательной частицей «не».

1. İyiye düşünmeden karar verme. – Хорошо не подумав, не решай.
2. Seni görmeden gitmeyeceğim. – Не увидев тебя, я не уйду.

Форма на -madan, -meden с послелогом önce образует в турецком языке единую грамматическую группу, переводимую на русский язык словами «до того как», «прежде чем».

1. Bu okula gelmeden önce Türkçe bilmiyordum. – Я не знал турецкий язык, до того как пошел в эту школу.
2. Bir işe başlamadan önce plan yapmalısın. – Прежде чем начинать какое-либо дело, ты должен составить план.

Упражнение 21.4. Напишите предложения, употребляя глаголы, данные в скобках в форме на -madan, -meden

1. Aysel sesini (çıkarmak) uzun süre tereddüt etti.
2. Oturup bekliyorlar. Hem de hiç (kılmad)mak.
3. Konuklarımız (gelmek) biraz önce en güzel elbisemi giydim ve saçlarımı taradım.
4. Ferhat, yanına para (almak) çarşıya gitti.
5. Sinan, şişedeki sütü bardağa (koymak) hemen içti.

157

Упражнение 21.5. Соедините два предложения в одно, употребляя формы на -madan, -meden

1. Oktay kapıyı çalmadı. Sıfıfı girdi.
2. Ninem, kapıyı kiletlemeydi. Uyudu.
3. Murat, ev ödevlerini yapmadı. Okula geldi.
4. Yusuf yağmurlu havada şemsiyesini açmadı. Yürüdü.
5. Kardeşim dişlerini fırçalamadı. Uyudu.
6. Ceyhan, musluğu kapatmadı. Balkona çıktı.
7. Davut, terliklerini giymeydi. Banyoya girdi.
8. Öğretmen, öğrencileri saymadı. Defteri imzaladı.
9. Galatasaray'ın kalecisi Taffarel eldiven takmadı. Sahaya çıktı.
10. Sinan, ders çalışmadı. İmtihana girdi.

ДЕЕПРИЧАСТИЕ НА -(y)ınca, -(y)ince, -(y)unca, -(y)ünce

Данная деепричастная форма образуется от основ глаголов и выражает второстепенное действие, по окончании которого сразу протекает главное действие. Деепричастие на -(y)ınca, -(y)ince, -(y)unca, -(y)ünce рисует смену событий. Этой формой могут обозначаться как многократные, так и однократные действия.

При переводе на русский язык могут использоваться деепричастные обороты, как правило от глаголов совершенного вида, а также придаточные предложения с союзами «когда», «как только», «едва» и т.д.

Almak – al + ınca = alınca
Gelmek – gel + ince = gelince
Konusmak – konuş + unca = konuş + unca
Görmek – gör + ünca = görünce

1. Yağmur yağınca yollar çamur oldu. – Когда пройдет дождь, дороги становятся грязными.
2. Çiçekler açılınca çevreye çok güzel kokular yayıldı. – Как только распускаются цветы, повсюду распространяется хороший запах.
3. Söz verince mutlaka yerine getirmelisin. – Пообещав, ты должен обязательно исполнить (обещанное).

Упражнение 21.6. Напишите предложения, употребляя глаголы, данные в скобках в форме на -(y)ınca, -(y)ince, -(y)unca, -(y)ünce

1. Meyvemi (bitirmek) gidip bakarım, dedi.
2. Baba, Serdar' ı çocuk odasında (bulamamak) bahçeye baktı.

158

3. Kurabiyeler (pişmek) seni çağırırım.
4. Araban (bozulmak) tamirciye telefon aç.
5. Kış güneşinin karların üzerinde ışıladığını (görmek), içine umut yayıldı.
6. Hakkı eve (varmak) annesi onu sevinçle karşıladı.
7. Dolaptaki torbayı (bulmak) çok sevindi.
8. Ablam ağlamaya (başlamak) ben de ağlamaya başladım.
9. Ablam çok korktuğumu (görmek) biraz yunuşadı.
10. Kapının zili (çalmak) ben de annemle kapıya koştum.
11. Akşam babam eve (gelmek), ona benimle nasıl gurur duyduğunu anlatır.
12. Ben İstanbul'a (dönmek), seni kendi işyerime alacağım.

СЛОВООБРАЗОВАТЕЛЬНЫЙ АФФИКС -ı (-i, -u, -ü)

С помощью словообразовательного аффикса -ı, -i, -u, -ü от основ глаголов образуются имена существительные, реже – прилагательные с различными значениями.

Sormak – sor + u – вопрос
Dizmek – diz + i – нить, ряд, сериал
Saymak – say + ı – число, количество
Gezmek – gez + i – прогулка
Göstermek – göster + i – показ, демонстрация
Yazmak – yaz + ı – статья, надпись
Örtmek – ört + ü – покрывало
Ölçmek – ölç + ü – мерка
Kokmak – kok + u – запах
Dolmak – dol + u – полный
Batmak – bat + ı – запад

СЛОВАРЬ УРОКА

adım – шаг	inat etmek – упрямиться, упорствовать
ağır – тяжелый	овывать
bebek – ребенок, малыш	katılmak – присоединяться
çeşme – источник с водой	kulak – ухо
güldürmek – рассмешить, заставить смеяться	kurmak – строить
güzelleşmek – становиться красивее	öldürmek – убивать
haber – новость, весть	soluk soluğa – запыхавшись
huzur – покой	tarla çiçeği – полевой цветок
ışıldamak – сверкать, блестеть	yaklaşmak – приближаться, подходить
ihtiyat – осторожность	yoklama almak – отмечать отсутствующих

ДЕЕПРИЧАСТИЯ (ПРОДОЛЖЕНИЕ)

ДЕЕПРИЧАСТИЕ НА -(y)ken

Форма на -(y)ken не подчиняется закону гармонии гласных. Эта форма может присоединяться либо к основам имен и переводиться на русский язык придаточным временем «когда [я, ты, он...] был», либо к основам глаголов в форме настоящего-будущего времени и переводиться либо деепричастным оборотом, либо придаточным предложением времени с союзами «когда», «в то время как» и т.п.

Форма на -(y)ken называет побочное незавершенное действие, которое протекает / протекало на фоне главного действия.

1. Kardeşim küçükken çok ağlardı. – Когда мой брат был маленьким, он много плакал.
2. Yağmur yağarken (yağmak – yağ + ar + ken) ben dışarıydım. – Когда (в то время как) шел дождь, я был на улице.

Упражнение 22.1. Напишите предложения, употребляя глаголы, данные в скобках в форме на -(y)ken

1. Biz (oynamak) o oyuna katılmadı.
2. Onlar (mutfakta) Nail geldi.
3. «Özür dilerim». Suna bunu (söylemek) doğruca Akif'a bakıyordu.

4. Daha sonra ağır adımlarla odaya (çıkmaq) ikisi de rahat ve huzurluydu.
5. Küçük oğlan dondurma servisi (yapmaq), kendisiyle gurur duyarak, «Aynı restorandaki gibi oldu», dedi.
6. Mustafa (gitmek) saat beş buçukta evde olacağını söyledi.
7. Masaya (oturmak) Liz ona ihtiyatla baktı.
8. Kapılar (kapanmak) ona el salladı.
9. Ben (burada) seni kimse öldüremez, kızım.
10. Ablamın (küçük) tarla çiçeği olmak istemesi beni çok güldürmüştü.
11. Kötü bir şeyler (kurmak), hep böyle gözleri ışıltırdı.
12. Öyle hızlıydılar ki onlara (bakmak) gözlerim yoruldu.
13. Fadime Teyzenin benimle (konuşmak) en sık sözcük «Cıss» dır.
14. Fatma çeşmeye bez yıkamaya (gitmek) bebeği Şimşek'e bırakıyordu.

ДЕЕПРИЧАСТИЕ НА -dıkça, -dikçe, -dukça, -dükçe

Форма на -dıkça / -tıkça, -dikçe / -tikçe, -dukça / -tükçe, -dükçe / -tükçe называет длительное побочное действие, происходящее одновременно с главным, на фоне главного действия.

Деепричастие на -dıkça / -tıkça, -dikçe / -tikçe, -dukça / -tükçe, -dükçe / -tükçe может соответствовать различным русским конструкциям и оборотам.

«по мере того, как...»

1. Aklıma geldikçe yazarım. – По мере того как мысли будут приходить ко мне в голову, я буду записывать.
2. O anlatıkça merakımız artıyordu. – По мере того как он рассказывал, наше любопытство возрастало.

«пока...», «до тех пор, пока...». Обычно этим оборотам соответствует конструкция на -dıkça в отрицательной форме.

1. Bir işi sevmedikçe başarılı olamazsın. – Пока (до тех пор пока) ты не полюбишь работу, ты не будешь успешен на ней.

«чем... тем...»

1. Çok pratik yaptıkça daha iyi Türkçe öğreniyorsun. – Чем больше мы практикуемся, тем лучше мы знаем турецкий язык.

деепричастный оборот

1. Çocuk büyüdükçe güzelleşiyor. – Вырастая, дети становятся красивее.

сложноподчиненные предложения с союзом «когда»

1. Ben yarına dedikçe sen inat ediyorsun. – Когда я говорил «не делай этого», ты упрямился.

Употребление одного и того же глагола сначала с аффиксом на -dıkça / -tıkça, -dikçe / -tikçe, -dukça / -tükçe, -dükçe / -tükçe, а потом в личной форме подчеркивает длительность и многократную повторяемость действия и переводится на русский язык конструкцией «без конца».

1. Bu şarkıyı söyledikçe söylüyor. – Он без конца поет эту песню.

От глаголов «gitmek» и «olmak» с рассматриваемым аффиксом образуются формы, имеющие дополнительное значение: «gittikçe» – постепенно, «oldukça» – довольно.

1. Ayak sesleri gittikçe yaklaşıyordu. – Звуки шагов постепенно приближались.

ДЕЕПРИЧАСТИЕ НА ...-ar, -er ... -maz, -mez

Данная форма образуется путем присоединения к одному и тому же глаголу сначала аффикса широкого настоящего времени на ...-ar, -er, а затем отрицательного аффикса -maz, -mez. Представленная конструкция является частичным синонимом формы на -ınca, однако она рисует еще более быструю смену событий и переводится на русский язык оборотом «как только...», «едва...».

1. Zil çalar çalmaz kârıya koştum. – Как только раздался звонок, я помчался к двери.

Упражнение 22.2. Напишите предложения, употребляя глаголы, данные в скобках в форме на ...-ar, -er ... -maz, -mez

1. Ahmet okuldan (gelmek) uyudu.
2. Onu (görmek) hemen tanıdım.
3. Serdar'ın annesiyle babası, haberi (duymak), soluk soluğa odasına koştu.
4. Odaya (girmek) Bill onu öptü.
5. Öğretmenimiz sınıfa (girmek) yoklama aldı.
6. Ben annem bağırma (başlamak) kulaklarımı tıkadım.

ПОНУДИТЕЛЬНЫЙ ЗАЛОГ

Понудительный залог в турецком языке указывает на принуждение к совершению действия, позволение, разрешение. В рус-

ском языке эти значения передаются с помощью составного глагольного сказуемого (заставить кого-то сделать что-то, разрешить (позволить) кому-то сделать что-то, дать сделать что-то и т.п.). В турецком же языке подобному роду сочетаниям будет соответствовать один глагол в форме понудительного наклонения.

Понудительный залог в турецком языке образуется путем при-
бавления к глагольной основе следующих аффиксов:

-tır, -tir, -tur, -tür / -dir, -dir, -dur, -dür:

inanmak – inan + ır + mak – верить – заставить поверить, убедить
yemek – ye + ır + mak – есть, заставить есть, накормить
iyileşmek – iyileş + ır + mak – улучшаться – улучшить
gülmek – gül + ır + mak – смеяться – заставить смеяться, рассмешить
durmak – dur + ır + mak – стоять – останавливать
değiş + ır + mak – изменяться – изменять

-t к многосложным основам на гласный и согласные l и r:

beklemek – bekle + t + mak – ждать, заставить ждать
okumak – oku + t + mak – читать, заставить читать
çıkarmak – çıkar + t + mak – вынимать – заставить вынуть, вытащить
oturmak – otur + t + mak – сидеть, заставить сесть, посадить, усадить
düzelmek – düzel + t + mak – поправляться – поправить

-ır, -ir, -ur, -ür:

batmak – bat + ır + mak – тонуть – потопить
doğmak – doğ + ır + mak – рождаться – родить
düşmek – düş + ır + mak – падать – уронить
içmek – iç + ır + mak – пить – напиться
bitmek – bit + ır + mak – кончаться – заканчивать
pişmek – piş + ır + mak – вариться – варить

-it, -it, -ut, -üt:

akmak – ak + it + mak – лить – пролить
korkmak – kork + ut + mak – бояться – испугать

ЗВУКОПОДРАЖАНИЕ В ТУРЕЦКОМ ЯЗЫКЕ

В турецком языке имеется некоторое количество слов, принадлежащих к разным частям речи, которые передают различные звуки, существующие в нашей действительности. Такие слова мы

называем звукоподражательными словами. На русский язык они переводятся описательным способом. Приведем некоторые из них:

çatır çatır – звукоподражание треску, хрусту
horul horul – звукоподражание храпу
katır katır – звукоподражание хрусту, шуму
kıtır kıtır – звукоподражание хрусту, треску
şarıl şarıl – звукоподражание журчанию воды
tıkır tıkır – звукоподражание постукиванию, тиканию часов
gıcır gıcır – звукоподражание скрипу

Так, например, звукоподражательные наречия употребляются перед глаголом и обычно в удвоенном виде.

1. Kocam sabaha kadar horul horul uyudu. – Мой муж спал, похрапывая, до самого утра.
2. Dişlerinden tıkır tıkır, göğsünden de küt küt sesler geliyordu. – У меня постукивали зубы, а сердце готово было выскочить из груди. (küt küt – зл. подражание звуку бьющегося сердца).
3. Bir gün güneş pırıl pırıl açtı. – В один из дней солнце засветило ярко-ярко.

Звукоподражательные имена существительные образуются путем присоединения к наречию аффикса -tı (-ti, -tu, -tü) / -di (-di, -du, -dü):

çatır + tı – çatırtı – треск, хруст
horul + tu – horultu – храп
şarıl + ı – şarıltı – журчание
gıcır + ı – gıcırtı – скрип

Присоединением же к рассмотренным выше наречиям глаголаобразующего аффикса -da образуются основы звукоподражательных глаголов:

çatır + da + mak – çatırdamak – трещать, хрустеть
gıcır + da + mak – gıcırdamak – скрипеть
tıkır + da + mak – tıkırdamak – стучать, постукивать

СЛОВОБРАЗОВАТЕЛЬНЫЙ АФФИКС -gan / -kan, -gen / -ken

Словообразовательный аффикс -gan / -kan, -gen / -ken присоединяется к двусложным глагольным основам и образует от них имена прилагательные о значении постоянно проявляющегося признака:

Çalışmak – çalış + kan – работающий, трудолюбивый
Unutmak – unut + kan – забывчивый
Yarışmak – yarış + kan – прилипчивый
Çekilmek – çekin + gen – стеснительный
Konuşmak – konuş + kan – разговорчивый

Упражнение 22.3. Прочитайте текст

İki defa kurtarılan hayat

İngiliz bir karı koca¹ oğullarıyla beraber tatil için İskoçya'ya² giderler.

İskoçya'da tatil deyken genç adam ormanda geziye çıkar. Ormanın içinde küçük bir göl görür ve soyunup³ göle girer. Genç adam yüz-erken ayağına kramp⁴ girer. Ayağındaki ağrı giderek artar. İmdat⁵ diye bağırarak genç adam birkaç dakika sonra batmaya⁶ başlar.

Göle yakın bir tarlada çalışan bir çocuk «İmdat» sesini duyar. İşini bırakır ve sese doğru koşmaya başlar. Gölde boğulan genç adamı⁷ görür. Hemen suya atlar ve genç adamı boğulmaktan kurtarır⁸.

Genç adamın babası oğlunu ölümden kurtaran çocuk ile tanışmak ve teşekkür etmek ister. Bunun için çocuğu evine davet eder. Genç adamın babası çocukla beraber yemek yer, sohbet eder ve çocuğa gelecek ile ilgili planlarını sorar. Çocuk «Ben doktor olmak istiyorum. Ama benim babam fakir ve tıp eğitimi⁹ çok pahalı. Malesef¹⁰ ben de babam gibi çiftçi¹¹ olacağım» der. Genç adamın babası çocuğa «Üzülme, sen benim oğlumu kurtardın. Ben de seni sevindirmek isterim. Eğer istiyorsan sen tıp¹² eğitimi alabilirsin. Bütün masraflarımı¹³ ben karşılayacağım» der.

Bu konuşmanın üzerinden yıllar geçti.

Aralık 1943'te Winston Churchill Kuzey Afrika'da hastalandı. Teshis¹⁴ zatürreydi¹⁵. Hem de çok şiddetli¹⁶ bir zatürre. Hemen o günlerde penisilin denilen ilacı keşfeden¹⁷ Sir Alexandr Fleming'e gönderildi.

Fleming, İngiltere'den Afrika'ya uçtu ve yeni ilacını İngiltere Başbakanı¹⁸ Winston Churchill'e uyguladı¹⁹. Penisilin keşfine kadar ölümcül bir hastalık²⁰ olan zatürre, Churchill'i öldürmeyi başaramadı²¹. İlaç hemen tesirini²² gösterdi. Penisilini keşfeden ve bu ilacı ile başbakanı bizzat²³ tedavi eden Alexandr Fleming, Churchill'in hayatını kurtardı.

Hem de ikinci kez!

Yıllar önce İskoçya'daki küçük gölde genç Churchill'i boğulmaktan kurtaran ve çiftçi olacaktı baba Churchill'in maddi desteği

sayesinde²⁴ tip eğitimi alan genç İskoç, Doktor Alexandr Fleming'ten başkası değildi²⁵.

- ¹ kan koca – супруги
- ² İskoçya – Швейцария
- ³ soyunmak – раздеваться
- ⁴ kramp – судорога
- ⁵ İmdat – на помощь!
- ⁶ batmak – тонуть
- ⁷ boğulan genç adamı – тонущего молодого человека
- ⁸ kurtarmak – спасать
- ⁹ eğitim – образование
- ¹⁰ Malesef – к сожалению
- ¹¹ çiftçi – земледелец, фермер
- ¹² tıp – медицинский
- ¹³ masraf – расход, трата
- ¹⁴ Teshis – диагноз
- ¹⁵ zatürre – пневмония, воспаление легких
- ¹⁶ şiddetli – сильный
- ¹⁷ keşfetmek – изобретать
- ¹⁸ Başbakan – премьер-министр
- ¹⁹ uygulamak – применять
- ²⁰ ölümcül bir hastalık – смертельная болезнь
- ²¹ başarmak – справляться, успешно выполнять
- ²² tesir – действие, влияние
- ²³ bizzat – сам, персонально, лично
- ²⁴ maddi desteği sayesinde – благодаря материальной поддержке
- ²⁵ başkası değildi – никто иной как

УРОК 23

СЛОВАРЬ УРОКА

aç – голодный	para biriktirmek – копить деньги
dikkatli – внимательный	sabır – терпение
güven – доверие	sabırsız – нетерпеливый
iştah – аппетит	sabırsızlanmak – нетерпиться
kafes – клетка	şanslı – удачливый, везучий
karnе – ведомость с оценками	tamamlamak – заканчивать, за-
kızgın – злой	вершать
kızmak – злиться, сердиться	toplantı – собрание
kirlenmek – пачкаться	uyanmak – просыпаться

ОБСТОЯТЕЛЬСТВЕННЫЕ (ДЕЕПРИЧАСТНЫЕ) ФОРМЫ ГЛАГОЛА

ФОРМЫ НА -(y)alı, -(y)eli и -diğinden beri

В турецком языке выделяются две формы, которые равнозначны по значению и являются взаимозаменяемыми, однако первая из них является деепричастием, а вторая деепричастной формой глагола. По-русски эти формы передаются сложноподчиненным предложением с придаточным времени «с тех пор как...».

Аффикс -(y)alı, -(y)eli присоединяется непосредственно к основе глагола:

1. Buraya geleli iki ay oldu. – С тех пор как я приехал сюда, прошло два месяца.
2. Maç başlayalı hiç gol atmadı. – С тех пор как начался матч, не забили ни одного гола.

Конструкция -diğinden beri складывается из основы глагола + аффикс -dik, -dik, -duk, -dük с меной k в g + аффиксы принадлежности + аффикс исходного падежа + послелог beri:

Gelmek – gel + diğ + im + den beri
Ben geldigimden beri Biz geldigimizden beri
Sen geldiginden beri Siz geldiginizden beri
O geldiginden beri Onlar geldiklerinden beri

1. Ailemden ayrıldığımdan beri onları hiç aramadım. – С тех пор как я расстался со своей семьей, я ни разу им не звонил.

ОТРИЦАТЕЛЬНАЯ ФОРМА

Ben gelmediğimden beri Biz gelmediğimizden beri
Sen gelmediğinden beri Siz gelmediğinizden beri
O gelmediğinden beri Onlar gelmediklerinden beri

1. Sana mektup yazmadığımdan beri altı ay geçti. – С тех пор как я не писал тебе писем, прошло шесть месяцев.

Упражнение 23.1. Напишите предложения, употребляя глаголы, данные в скобках в форме на -*yı*lı, -*yı*lı

1. Sen (gitmek) yüzüm gülmüyor.
2. Onu (görmek) yıllar geçti.
3. «Vampir» filmini (seyretmek) geceleri çok korkarım.
4. Elektrikler (kesilmek) üç gün oluyor.
5. Çiçekleri (sulamak) bir hafta oldu.

Упражнение 23.2. Напишите предложения, употребляя глаголы, данные в скобках в форме на -*dı*ğın, -*dı*ğın

1. Ne zamandan beri onu görmüyorsunuz? (okul bitmek)
2. Ne zamandan beri doktora gitmiyorsunuz? (iyileşmek)
3. Ne zamandan beri onu seviyorsunuz? (ilk görmek)
4. Çocuk ne zamandan beri ağlıyor? (uyanmak)
5. Siz ne zamandan beri Türkçe öğreniyorsunuz? (okul başlamak)

ФОРМА -*dı*ğın halde

Сложная форма -*dı*ğın halde соответствует русскому сложноподчиненному предложению с придаточным уступительным («хотя...», «несмотря на то, что...»).

Данная конструкция образуется таким образом: глагол в форме на -*dı*ğın, -*dı*ğın, -*dı*ğın с меной *k* в *ğ* + аффиксы принадлежности + служебное слово *hal* в местном падеже:

Ben geldiğim halde Biz geldiğimiz halde
Sen geldiğin halde Siz geldiğiniz halde
O geldiğın halde Onlar geldiklerı halde

Gelmek – gel + *dı*ğın + *im* hal + *de*

1. Çok fakir olduğı halde kardeşlerine yardım ediyordu. – Хотя он был беден, он помогал своим братьям и сестрам.

ОТРИЦАТЕЛЬНАЯ ФОРМА

Ben gelmediğim halde Biz gelmediğimiz halde
Sen gelmediğın halde Siz gelmediğiniz halde
O gelmediğın halde Onlar gelmediklerı halde

168

1. Fuat açkmadığı halde yemek yiyor. – Хотя Фуад не проголодался, он ест.

Упражнение 23.3. Напишите предложения, употребляя глаголы, данные в скобках в форме на -*dı*ğın halde

1. Gençliğinde çok (spor yapmak) iktiyarladı.
2. Kendini iyi (hissetmek) işe gitti.
3. İstanbul'u çok iyi (bilmek) kayboldum.
4. Hava kötü (olmak) pikniğe gittik.
5. Dün gece erken (yatmak) geç uyandım.
6. İmtihana çok iyi (çalışmak) zayıf aldım.
7. Ben dikkatlı (olmak) konuyu anlamadım.
8. Elleri (kirlenmemek) ellerini yıkadı.
9. Arkadaşları (söz vermek) beni çağırmadılar.
10. Parası çok az (olmak) bir fakire yardım etti.

ФОРМЫ -*dı*ğın için и -*as*ğı, -*es*ğı için

Представленные конструкции складываются из имени действия на -*dı*ğın, -*dı*ğın, -*dı*ğın с меной *k* в *ğ*, (которое относит предложение в пласт прошлого) или имени действия на -*as*ğı / -*es*ğı с меной *k* в *ğ*, (которое, соответственно, обозначает пласт будущего) + аффиксы принадлежности + послелог *için*.

Gelmek – gel + *dı*ğın + *im* için
gel + *es*ğı + *im* için

Ben geldiğim (geleceğim) için Biz geldiğimiz (geleceğimiz) için
Sen geldiğın (geleceğın) için Siz geldiğiniz (geleceğiniz) için
O geldiğın (geleceğın) için Onlar geldiklerı (geleceklerı) için

Данные конструкции передаются по-русски сложноподчиненным предложением с придаточным причины «так как...», «поскольку что», «поскольку...».

1. Eve zayıf karne götürdüğüm için babam çok kızdı. – Мой отец разозлился, потому что я принес домой ведомость с плохими оценкам.
2. Yazın Antalya'ya gideceğim için çok heyecanlıyım. – Поскольку летом я поеду в Антанию, я очень волнуюсь.

ОТРИЦАТЕЛЬНАЯ ФОРМА

Ben gelmediğim (gelmeyeceğim) için
Sen gelmediğın (gelmeyeceğın) için

169

O gelmediği (gelmeyeceği) için
Biz gelmediğimiz (gelmeyeceğimiz) için
Siz gelmediğiniz (gelmeyeceğiniz) için
Onlar gelmediklerı (gelmeyeceklerı) için

1. Bu konuyu anlamadığım için tekrar öğretmene sordum. – Так как я не понял эту тему, я спросил преподавателя еще раз.
2. Toplantıya katılmayacağım için özür dilerim. – Так как я не буду принимать участия в собрании, прошу прощения.

Упражнение 23.4. Напишите предложения, употребляя глаголы, данные в скобках в форме на -*dı*ğın için

1. Emre, çok yorgun (olmak) okula gidemedi.
2. Siz evi (almak) çok şanslısınız.
3. Öğrenciler imtihana (hazırlanmamak) zayıf aldılar.
4. Bana güven (göstermek) teşekkürler.
5. Onun babası buna (izin vermek) o çok seviyiyordu ve sabırsızlanıyordu.

Упражнение 23.5. Напишите предложения, употребляя глаголы, данные в скобках в форме на -*as*ğı, -*es*ğı için

1. Okulumu başarıyla (bitirmek) çok mutluyum.
2. Araba (almak) para biriktiriyorum.
3. Seni bir daha (görmek) çok üzgünüm.
4. Yarın arkadaşımı (görmek) bunu haber vermeyeceğim.
5. Yaşlı adam yiyecek bir şey (bulamamak) aç yatmak zorunda kalacak.

СТРАДАТЕЛЬНЫЙ ЗАЛОГ

Основное значение страдательного залога в турецком языке совпадает с русским: формами страдательного залога называются действия без указания на реального производителя этих действий.

АКТИВНАЯ КОНСТРУКЦИЯ ПАССИВНАЯ КОНСТРУКЦИЯ
Fuat arabayı yıkadı. – Фуат вымыл машину.
Fotide, kafesteki kanaryaları Kafesteki kanaryalar beslendi. –
Fotide накормила Канарейки в клетке накормлены.
kanaryaları в клетке.

170

Формы страдательного залога образуются от любого глагола путем присоединения следующих аффиксов:

1. -*n*, если глагольная основа заканчивается на гласную:

dinlemek – dinle + *n* + mek
okumak – oku + *n* + mak
beklemek – bekle + *n* + mek

1. Yemekler istahla yendi. – Еда съедена с аппетитом.
2. Güzel bir gün yaşandı. – Хороший день прожит.

2. -*ıl*, -*il*, -*ül*, -*ül*, если глагольная основа заканчивается на согласный (кроме *l*)

yazmak – yaz + *ıl* + mak
vermek – ver + *il* + mek
içmek – iç + *il* + mek

1. Tavuk pişirilecek. – Курица будет пожарена.
2. Süt içildi. – Молоко выпито.

3. -*ın*, -*ın*, -*ın*, -*ın*, если глагольная основа заканчивается на согласный *l*

almak – al + *ın* + mak
gelmek – gel + *ın* + mek
bilmek – bil + *ın* + mek

1. Annemin bileziği çalındı. – Браслет мамы украден.
2. Elma bölündü. – Яблоко поделено.

Упражнение 23.6. Напишите предложения, употребляя страдательный оборот

1. Dün gece çok kötü bir rüya gördüm.
2. KONSERE gitmek için bilet aldık.
3. Annem mutfaktaki bütün buluşıkları yıkadı.
4. Ressam bu tablouyi iki ayda tamamladı.
5. Dedem bahçedeki çiçekleri suladı.

СЛОВООБРАЗОВАТЕЛЬНЫЙ АФФИКС -*ğı* / -*kı*

Словообразовательный аффикс -*ğı* / -*kı* имеет 8 фонетических вариантов: -*ğı* / -*kı*, -*ğı* / -*kı*, -*gu* / -*ku*, -*gu* / -*ku*. Он образует отглагольные существительные с абстрактными и конкретными значениями:

171

Bilmek – bil + gi – знание
 Çalmak – çal + gi – музыкальный инструмент
 Bitmek – bit + ki – растение
 Basmak – bas + ki – печатание, издание
 Saymak – say + gi – уважение
 Tutmak – tut + ku – страстное желание
 Sevmek – sev + gi – любовь
 Duymak – duy + gu – чувство
 Atmak – at + ki – вешалка
 Silmek – sil + gi – тряпка (для стирания школьного мела)

УРОК 24

СЛОВАРЬ УРОКА

ayrılmak – расставаться, разлучаться	mutlaka – обязательно
baş (-im, in...) – голова	olay – событие, случай
birden – вдруг	şık – шикарно
gürültü yapmak – шуметь	temsil etmek – представлять, быть представителем
haber vermek – сообщать, дать знать	uzun süre – долго
kasaba – небольшой город, городок	ülke – страна
	yarışma – соревнование

ОБОЯТЕЛЬСТВЕННЫЕ (ДЕЕПРИЧАСТНЫЕ) ФОРМЫ ГЛАГОЛА

ФОРМЫ -digi zaman (dığında), -acağı, -eceği zaman

Представленные сложные формы состоят из имени действия на -dik (-dik, -duk, -dük) с меной *k* в *ğ*, которые относят повествование в пласт прошлого, а также настоящего и будущего² или из имени действия на -acak / -ecek с меной *k* в *ğ* (рассматривают предложение с точки зрения будущего времени) + аффиксы принадлежности + служебное слово zaman.

Gelmek – gel + dig + im zaman
 gel + eceg + im zaman

Форме на -dik (-dik, -duk, -dük) с аффиксами принадлежности абсолютно соответствует форма в местном падеже с аффиксами принадлежности без служебного слова zaman.

Ben geldiğim zaman =	geldiğimde okuyacağım zaman
Sen geldiğin zaman =	geldiğinde okuyacağın zaman
O geldiği (gelmediği) zaman =	geldiğinde okuyacağı zaman
Biz geldiğimiz zaman =	geldiğimizde okuyacağımız zaman
Siz geldiğiniz zaman =	geldiğinizde okuyacağınız zaman
Onlar geldikleri zaman =	geldiklerinde okuyacakları zaman

ОТРИЦАТЕЛЬНАЯ ФОРМА

Ben gelmediğim zaman =	gelmediğimde gelmeyeceğim zaman
Sen gelmediğin zaman =	gelmediğinde gelmeyeceğin zaman

² Время совершения действия определяется по сказуемому в главном предложении.

O gelmediği zaman = gelmediğinde gelmeyeceği zaman
 Biz gelmediğimiz zaman = gelmediğimizde gelmeyeceğimiz zaman
 Siz gelmediğiniz zaman = gelmediğinizde gelmeyeceğiniz zaman
 Onlar gelmedikleri zaman = gelmediklerinde gelmeyecekleri zaman
 Формами на -digi zaman (dığında) и на -acağı, -eceği zaman обозначается придаточное предложение времени с союзом «когда...».

1. Hastahane de yattığım zaman (=yattığımda) beni ziyaret etmediniz. – Когда я лежал в больнице, вы ко мне не приходили.
2. Okula gideceğiniz zaman haber ver, beraber gidelim. – Когда вы пойдете в школу, сообщите, пойдём вместе.

Упражнение 24.1. Напишите предложения, употребляя глаголы, данные в скобках в форме на -digi zaman (dığında)

1. Akşam eve (gelmek) sen uyuyordun.
2. Birden ayağa (kalkmak) başım döndü.
3. Sildiği cama (yaklaşmak) bana hep «Sakin yaklaşma!»
4. Kasabaya (gelmek) ava çıkmadan duramazdı.
5. Bu olay (olmak) siz neredeydiniz?
6. «(Evlenmek) zamankinden daha yakışıklı bir erkek oldun sen».
7. (Gülme) yüzünü güller açıyor.

Упражнение 24.2. Напишите предложения, употребляя глаголы, данные в скобках в форме на -acağı, -eceği zaman

1. Okulu (bitirmek) size sertifika vereceğiz.
2. Bursa'ya (gelmek) önceden haber ver.
3. Yemek (yemek) ellerimizi mutlaka yıkarız.
4. Nihat banyo (yapmak) elektrikler kesilmiş.
5. Hatice'yle (görüşmek) çok şık giyinmelisin.

ФОРМА -digidan dolayı. ФОРМА -acağından, -eceğinden dolayı

Сложная форма складывается из имени действия на -dik (-dik, -duk, -dük) или -acak / -ecek с меной *k* в *ğ* при присоединении аффиксов принадлежности + окончание исходного падежа + служебное слово dolayı.

Almak – al + dig + im + dan dolayı	
al + acağ + im + dan dolayı	
Ben aldığım dan dolayı	alacağım dan dolayı
Sen aldığın dan dolayı	alacağın dan dolayı
O aldığı dan dolayı	alacağı dan dolayı

Biz aldığımız dan dolayı	alacağımız dan dolayı
Siz aldığınız dan dolayı	alacağınız dan dolayı
Onlar aldıkları dan dolayı	alacakları dan dolayı

ОТРИЦАТЕЛЬНАЯ ФОРМА

Ben almadığımdan dolayı	almayacağımdan dolayı
Sen almadığından dolayı	almayacağından dolayı
O almadığından dolayı	almayacağından dolayı
Biz almadığımız dan dolayı	almayacağımız dan dolayı
Siz almadığınız dan dolayı	almayacağınız dan dolayı
Onlar almadıkları dan dolayı	almayacakları dan dolayı

Рассмотренные выше формы идентичны русскому причинно – следственному придаточному предложению с союзами «поэтому...», «потому что...», «из-за того, что...», «вследствие того, что...».

1. Meşgul olduğumdan dolayı çay içemeyeceğim. – Я не смогу выпить чай из-за того, что я занят.
2. Ailenle tanışacağım dan dolayı çok heyecanlıyım. – Я очень волнуюсь из-за того, что (предстоит) познакомиться с твоей семьей.

Упражнение 24.3. Напишите предложения, употребляя глаголы, данные в скобках в форме на -digidan dolayı и -acağından, -eceğinden dolayı

1. Size (gelememek) çok üzgünüm.
2. Benimle (çalışmak) pişman olmayacaksınız.
3. Sinemada film (başlamak) ışıkları kapatıldılar.
4. Oğlum yarışmada birinci (olmak) madalya aldı.
5. Beni (aramak) sana çok kızgıyım.
6. Ahmet yarın bizden (ayrılmak) çok üzgün.
7. Olimpiyatlarda ülkemizi (temsil etmek) çok mutluyum.

Упражнение 24.4. Соедините два предложения в одно, употребляя подходящие по смыслу формы обстоятельственной группы

1. Gece yarısı televizyonu kapatmadı. Uyudu.
2. Bebektim. O zaman çok süt içtim.
3. Bir şey soracağım. Hemen geleceğim.
4. Seni göremedim. O zaman çok üzgüdüm.
5. Sen evde yoktun. O zaman bütün evi temizledim.

Упражнение 24.5. Напишите предложения, употребляя глаголы, данные в скобках в подходящих по смыслу формах обстоятельственной группы

1. Çok yakın (oturmak) televizyon seyretmeyin.
2. Dışlerini (fırçalamak) hemen yaptım.
3. Basketbol (oynamak) yağmur yağmaya başladı.
4. Arabamız (olmak) sık sık gezeceğiz.
5. (Bağırmak) konuşma.
6. Niçin izin (almak) çıktınız?
7. Kardeşim Amerika'ya (gitmek) ben on beş yaşındaydım.
8. Ahmet hiç (uyumak) sabaha kadar çalıştı.
9. Hiç bir şey (söylemek) dışarı çıktı.
10. Çocuk (uyumak) gürültü yapmayın.

ВЗАИМНО-СОВМЕСТНЫЙ ЗАЛОГ

В турецком языке взаимно-совместным залогом обозначаются такие действия, которые совершаются несколькими лицами и распространяются на оба лица.

1. İki araba çarptı. – Две машины столкнулись.
2. Bu konuyu uzun süre tartıştık. – Мы долго спорили на эту тему.

Взаимно-совместный залог также называет действия, которые совершаются несколькими субъектами совместно, одновременно.

1. Teyzemle annem uzun süre ağlaştılar. – Мама с тетей долго плакали.
2. Çocuklar gülüşmeye başladılar. – Дети начали смеяться.

Взаимно-совместный залог образуется с помощью аффикса -ış/-iş, -uş, -üş после гласных основ и -ış, -iş, -uş, -üş после согласных. Аффиксы взаимно – совместного залога могут быть присоединены лишь к некоторому числу глагольных основ.

selâmlamak – selâmla – ş – mak – здороваться, приветствовать друг друга
anlamak – anla – ş – mak – взаимопонимать друг друга, договариваться
görmek – gör – üş – mek – видеться
bakmak – bak – ı – mak – глядеть друг на друга, переглядываться

Некоторые глаголы, несмотря на формальный показатель, не имеют или утратили взаимно-совместное значение:

- Gelişmek – развиваться
- Yatışmak – успокаиваться, утихать
- Yetişmek – догонять, приходить вовремя
- Aışmak – привыкать
- Çalışmak – работать, стараться

176

Другая же часть глагольных основ, наоборот, несет взаимно-совместное значение, но не имеет соответствующих аффиксов. В таких глаголах отсутствует первообразная основа, от которой образуется рассматриваемый залог:

- Savaşmak – воевать, бороться
- Barışmak – мириться, примиряться
- Konuşmak – говорить
- Yarışmak – соревноваться
- Güreşmek – спорт. Бороться

Упражнение 24.6. Напишите предложения, употребляя взаимно-совместный залог

1. Birbirimizi caddenin sonundaki kahvehanede gördük.
2. Film seyrederken güldük.
3. Ben onu anladım.
4. İki araba birbirlerine çarptı.
5. Babamla annem birbirlerini bir temmuz akşamı tanışmışlar.

СЛОВООБРАЗОВАТЕЛЬНЫЙ АФФИКС -ın (-in, -un, -ün)

Рассматриваемый словообразовательный аффикс является относительно малопродуктивным в турецком языке. Он образует несколько отглагольных существительных и представлен вариантами: -ın, -in, -un, -ün.

- Sormak – sor + un – проблема
- Basmak – bas + ın – печать, пресса
- Tütme – tüt + ün – табак
- Gelmek – gel + in – невеста (т.е. приходящая в дом мужа)

Также с помощью данного аффикса образуется одно имя прилагательное:

- Sayın – уважаемый

Упражнение 24.7. Прочитайте текст

Başını unutmazın

Hoca'nın Konyalı bir arkadaşı varmış. Ticaretle¹ uğraşan bu adam sık sık Akşehir'e gelir Hoca'nın evinde konuk olur; yer, içer, yatar. Sonra da çeker gidermiş. Her ayrılışında da:

«Hocam ben her gelişte seni anıyorum. Sen de Konya'ya gelince beni ara bir acı kahvem içersin,» demiş.

177

Bu sözleri söyleyen adamın içtenliğini² denemek isteyen Hoca bir gün Konya'ya gidince onu aramış. «Han köşelerinde yatmaktansa varıp arkadaşına gideyim. Hem gönül³ hoş olur, hem de ben rahat ederim.» Diye düşünmüş. Adamın tarif ettiği⁴ gibi evi aramış, bulmuş. Kapıyı çalacağı sırada pencereden, perde aralığından dışarı bakan bir baş görmüş. Hoca, arkadaşımı evde buldum, diye sevinmiş. Tam o sırada kapı açılmış ve bir kadın:

- Kimi arıyorsun, diye sormuş.

Hoca:

– Ben Akşehir'den geliyorum. Efendinin yakın arkadaşımı... diyecek olmuş.

Hoca'nın bu sözünü yarıda kesmiş kadın:

– Hoş geldiniz, safalar getiriniz... Ama effendi yok. Bir iş için dışarı çıktı. Akşam da gelmeyecek.

Bu sözleri duyan hoca şaşırmış⁵. Bir pencereye, bir de kadının yüzüne bakmış:

– Demek öyle!.. demiş. Efendi'ye benden selâm söyle⁶. Bir daha evden ayrılırken başını pencerede unutmasın.

¹ ticaret – торговля

² içten – от всего сердца, от всей души

³ gönül – сердце

⁴ tarif etmek – описывать

⁵ şaşırmak – удивиться

⁶ selâm söyle – передавай привет

УРОК 25

СЛОВАРЬ УРОКА

bulut – туча, облака	iyileşmek – улучшаться, поправляться
devam etmek – продолжать	kaçırmak – упускать
dikkat etmek – обращать внимание	kesinlikle – обязательно, конечно
dolaşmak – гулять, прогуливать	suç – вина
çabı – бродить	suçlu – виноватый
ehliyet – водительские права	toplamak – собирать
geçmek – проходить, миновать	

УСЛОВНОЕ НАКЛОНЕНИЕ И УСЛОВНАЯ МОДАЛЬНОСТЬ В ТУРЕЦКОМ ЯЗЫКЕ

В турецкой грамматике выделяется так называемое «условно-желательное наклонение». Формы этого наклонения выражают, как правило, какое-либо желание, относящееся к настоящему или будущему времени, чаще всего неисполнимое.

Описываемое наклонение образуется путем присоединения к основе глагола аффиксов -sa / -se и личных окончаний. Формы этого наклонения иногда сопровождаются междометиями ah! oh! или модальным словом keşke «вот бы», «лучше бы».

- Ben yap + sa + m
- Sen yap + sa + n
- O yap + sa
- Biz yap + sa + k
- Siz yap + sa + nız
- Onlar yap + sa + lar

1. Ah! Biraz yağmur yağsa! – Ah! Вот бы пошел дождь!

2. Keşke gelseler! – Вот бы они пришли!

Формы 2-го лица выражают вежливую просьбу, рекомендацию, пожелание:

1. Siz kalsanız da beraber yemek yesek! – Остались бы и вы пообедать с нами!

РЕАЛЬНЫЙ ТИП УСЛОВНОЙ МОДАЛЬНОСТИ

Формы этого типа выражают реальное условие, относящееся к плоскости настоящего, прошедшего или будущего времени и

179

соответствуют русским сложноподчиненным предложениям с придаточным условия (если он делает, сделал, сделает).

Придаточное предложение в турецком языке может вводиться союзом «если», реже – «заметно», но его постановка вовсе не является обязательной.

-yorsa

Эта форма соответствует русскому придаточному условию с глаголом в настоящем времени.

Для образования этой формы следует к основе глагола прибавить аффикс настоящего времени + аффикс -sa / -se + личные окончания.

Утвердительная форма	Отрицательная форма
Ben yapıyorsam	yarmıyorsam
Sen yapıyorsan	yarmıyorsan
O yapıyorsa	yarmıyorsa
Biz yapıyorsak	yarmıyorsak
Siz yapıyorsanız	yarmıyorsanız
Onlar yapıyorlarsa	yarmıyorlarsa

1. Annem evi temizliyorsa ona yardım edeceğim. – Если мама убирается, я помогу ей. (temizliyorsa – т.е. мама убирается сейчас, в момент говорения, время придаточного совпадает с моментом говорения).

Упражнение 25.1. Напишите предложения, употребляя глаголы, данные в скобках, в форме условной модальности на -yorsa

- İnsanlar (kavga etmek) mutlaka bir sebebi vardır.
- Afrika'da insanlar hâlâ açlıktan (ölmek) hepimiz suçluyuz.
- Çocuk (uyumak) fazla gürültü yapmayalım.
- Dersimi (dinlemek) sınavdan çıkmaz.
- Bulutlar (toplanmak) yağmur yağabilir.
- Bana (inanmamak) şu insanlara sorunuz.
- Fatih hiç (gülmek) mutlaka bir derdi vardır.
- Televizyonu (seyretmek) kapat.
- Klasik müzikten (hoşlanmak) hafta sonu seni bir konserte götürebilirim.
- Ders (çalışmamak) biraz dolaşalım mı?

-irsa

Форма на -irsa соответствует в русском языке сочетанию союза «если» с одной из форм будущего времени, иногда – настоящего.

Данная форма образуется присоединением к основе глагола аффиксов настоящего широкого времени + аффикс -sa / -se + личные окончания.

Рассматриваемая форма является наиболее употребительной в турецком языке.

Утвердительная форма	Отрицательная форма
Ben söyleysem	söylemezsem
Sen söyleyisen	söylemezsen
O söyleyese	söylemezse
Biz söyleysek	söylemezsek
Siz söyleyerseniz	söylemezseniz
Onlar söylerlerse	söylemezlerse

- Anne babalarımıza saygı göstermezsek bizim çocuklarımız da bize saygı göstermezler. – Если мы не будем уважать родителей, наши дети тоже не будут уважать нас.
- Arabamı tamir edersem pikniğe gidebiliriz. – Если я отремонтирую машину, мы сможем поехать на пикник.
- Ne kadar çok kitap okursan o kadar bilgili olursun. – Чем больше ты прочитаешь книг, тем больше ты будешь знать.

Упражнение 25.2. Напишите предложения, употребляя глаголы, данные в скобках, в утвердительной форме условной модальности на -irsa

- Siz çok (çalışmak) Türkçe'yi öğrenirsiniz.
- Böyle hızlı (gitmek) kaza yapabilirsiniz.
- Bu kitabı iki gün (okumak), aferin sana.
- Akşam sinemaya (gitmek) sana telefon edemem.
- Ali sabah geç (kalkmak) otobüsü kaçırdı.
- Eğer biz böyle oynamaya (devam etmek) kesinlikle yeniliriz.
- Müdür bey (görmek) benden selâm söyleyin.
- Babam beni bu halde (görmek) çok kızar.
- Ben (dışarı çıkmak) gazette alırım.
- Gece erken (yatmak) sabah erken uyanırım.
- Temiz bit otel (bulmak) İzmir'de beş gün kalırım.
- Ben derse geç (kalmak) öğretmen çok kızacak.
- Hafta sonu hava iyi (olmak) pikniğe gideceğiz.
- Annem bir daha benim sigara içtiğimi (görmek) babama söyleyecek.
- Ali (iyileşmek) okula gelecek.
- Babam bana para (vermek) sana olan borcumu ödeceğim.

Упражнение 25.3. Напишите предложения, употребляя глаголы, данные в скобках, в отрицательной форме условной модальности на -irsa

- Erken (kalkmak) otobüsü kaçırsın.
- Müdür Bey'le (konuşmak) bu problemi halledemezsin.
- Doktora (gitmek) iyileşemem.
- Kışın kalın elbiseler (giymek) hastalanabiliriz.
- Hızlı (yürümek) otobüsü kaçırsınız.
- Televizyon (seyretmek) hiçbir şeyden haberin olmaz.
- Babama bu akşam (telefon etmek) bana çok kızar.
- Konuyu (anlamak), lütfen sorunuz.
- Evde (çalışmak) imtihandan zayıf alırsız.
- Pazar günü pikniğe (gitmek) size geleceğim.
- Bu haftada yağmur (yağmak) çiçeklerin hepsi kuruyacak.
- İnsanlar (dikkat etmek) ormanların hepsi yok olacak.
- Öğrenciler öğretmeni (dinlemek) konuyu anlamayacaklar.
- Ahmet derste sessiz (durmak) öğretmen ona kızacak.
- Siz doktorun verdiği ilaçları (içmek) hastalığınız geçmeyecek.
- Eğer uçak (ertelenmek) saat dokuzda orada olacağız.
- Yarın yağmur (yağmak) pikniğe gideceğiz.

Упражнение 25.4. Закончите предложения

- Ehliyetim olmazsa _____
- Arabamı hızlı kullanırsam _____
- Anneannemi ziyaret etmezsem _____
- Anahtarımı bulamazsam _____
- Okulumu biteremezsem _____
- Gözlüğümü bulamazsam _____
- Elbisesi ütülü olmazsa _____

Упражнение 25.5. Выполните упражнение по образцу

Yavaş çalışmak / işten atılmak
Eğer yavaş çalışırsan işten atılabilirsin.

- Çok çikolata yemek / dişleri çürütmek
- Geç yatmak / geç kalkmak
- Bağırarak şarkı söylemek / boğazı ağrıyacak
- Korku filmi seyretmek / kâbus görmek

ВОЗВРАТНЫЙ ЗАЛОГ

Возвратный залог указывает на то, что действие переходит на самого производителя этого действия (в русском языке это зна-

чение выражается с помощью возвратной частицы -ся «он умы-
вается», «он одевается» и т.п.).

Формы возвратного залога образуются присоединением к гласной основе глагола аффикса -n, а к согласной основе -n, -in, -ün, -ün.

- Yıkamak – yıka + n + mak – мыть – мыться, умываться
Sevmek – sev + in + mek – любить – радоваться
Giymek – giy + in + mek – одевать – одеваться
Övmek – öv + ün + mek – хвалить – хвалиться

Как видно, показатели страдательного и возвратного залогов частично совпадают.

СЛОВООБРАЗОВАТЕЛЬНЫЙ АФФИКС -k, -ik, -uk, -ük

Словообразовательный аффикс -k образует отглагольные имена существительные и прилагательные, если гласная основа представлена конечным гласным и ik, -ik, -uk, -ük, если гласная оканчивается на согласный:

- İstemek iste + k – желание
Dilemek dile + k – просьба
Bozmak boz + uk – сломанный
Yanmak yan + ik – сгоревший
Karışmak karış + ik – смешанный, запутанный
Boğmak boğ + uk – сдавленный (о голосе)
Yıkamak yık + ik – разрушенный
Çıkmak çık + ik – вывихнутый, вывих.

Упражнение 25.6. Прочитайте текст

İnternette davetiye

New York'ta bir kış günü Amerika'nın değişik bölgelerinde¹ iş gezilerinde olan karıkoca Florida'ya buluşup havanın sıcak olduğu bu bölgede birkaç gün tatil yapmaya karar verirler.

Florida'ya karısından önce giden koca, ertesi gün² için eşine de yer ayırttıktan sonra³, eşine de bir mesaj gönderir. Fakat adresin bir harfini yanlış yazdığı için mesaj⁴ karısına değil de bir gün önce kocası olan başka bir Amerikalı'ya gider. Kocası bir gün önce ölen yaşlı kadın ekranda mesajı okuyunca korkunç bir çığlık atar⁵ ve yere düşer⁶. Kadının çığlığını duyanlar hemen odaya girerler. Yaşlı kadın bir süre sonra kendine gelir⁷. Etrafındakilere bilgisayarı gösterir. Bilgisayar ekranında şöyle bir mesaj vardır:

«Sevgili karıcığım! Buraya gelir gelmez öncelikle yarın senin gelişinle ilgili işlemleri tamamladım⁸. Sonra da yerine yerleştim. Bu rasi gerçekten de çok çok sıcak...
Seni özlemle bekliyorum.
Kocan!»

- ¹ değişik bölgelerinde – в другом районе
- ² ertesi gün – на следующий день
- ³ yer ayırttıktan sonra – после того, как забронировал место для жены
- ⁴ mesaj – сообщение
- ⁵ korkunç bir çığlık atar – издала страшный крик, вопль
- ⁶ yere düşer – упала на пол
- ⁷ kendine gelir – пришла в себя
- ⁸ yarın senin gelişinle ilgili işlemleri tamamladım – я уладил все формальности, связанные с твоим завтрашним приездом

УРОК 26

СЛОВАРЬ УРОКА

antrenman yapmak – тренироваться	parti – вечеринка
atmak – бросать	patlıcan – баклажан
boyanmak – быть выкрашенным	rejim yapmak – соблюдать диету
cevaplamak – отвечать	saat kurmak – заводить часы
kiralamak – арендовать	sinirlenmek – нервничать
korya çekmek – делать шпиргалки, подсказывать, списывать	sürücü kursu – водительские курсы
köy – деревня, сельская местность	telefon açmak – звонить
	terlemek – потеть
	uğramak – заходить, заглядывать
	yetişmek – успевать, поспевать

УСЛОВНОЕ НАКЛОНЕНИЕ И УСЛОВНАЯ МОДАЛЬНОСТЬ (ПРОДОЛЖЕНИЕ)

-diysa

Рассматриваемая форма имеет 8 фонетических вариантов: -diysa, -diyse, -diysa, -diyse / -tiysa, -tiyse, -tiysa, -tiyse. Она образуется прибавлением к основе глагола аффикса прошедшего видимого действия + аффикс -sa / -se с интерфиксом у перед ним + личные окончания.

Утвердительная форма	Отрицательная форма
Ben yazdıysam	yazmadıysam
Sen yazdıysan	yazmadıysan
O yazdıysa	yazmadıysa
Biz yazdıysak	yazmadıysak
Siz yazdıysanız	yazmadıysanız
Onlar yazdıylarsa	yazmadıylarsa

Форма на -diysa указывает на условие, связанное с действием, имевшим место в прошлом и переводится на русский язык придаточным условием с глаголом в прошедшем времени.

1. Kitabı okuduysan bana ver. – Если ты прочитал книгу, дай ее мне.
2. Konuyu anladıysanız başka konuya geçelim. – Если вы поняли эту тему, перейдем к другой.
3. Bu ilaç doktor tavsiye etmediyse alamazsın. – Если врач не посоветовал это лекарство, ты не сможешь купить его.

185

Упражнение 26.1. Напишите предложения, употребляя глаголы, данные в скобках, в форме условной модальности на -diysa

1. Sizi çok (bekletmek) özür dilerim.
2. Teyzen çok (özlemek) niçin ziyaretine gitmiyorsun?
3. Mektubumu (okumak) cevap ver.
4. Buraları daha önce (gezmemek) sizi gezdirebilirim.
5. İmtihanları (bitirmek) çıkabilirsiniz.
6. Dün gece (uyumamak) bugün erken yatmalısınız.
7. Yemekler (hazırlanmak) misafirleri içeri alalım.
8. Ayşe (gelmemek) mutlaka hastadır.
9. Alışverişi (bitirmek) gidebilirsiniz.
10. Kitabı (okumamak) bu soruları cevaplayamazsınız.

Упражнение 26.2. Выберите подходящий по смыслу глагол и напишите предложения в форме условной модальности на -diysa

Hazırlanmak giymek çıkmak almak çalmak

1. Sınava iyi _____ not alırsın.
2. Telefon _____ niçin cevap vermedin?
3. Çok kilo _____ rejim yapmalısın.
4. Baban hastahaneden _____ ziyaretine gidelim.
5. Elbiselerini _____ çıkabilirsiniz.

Упражнение 26.3. Соотнесите высказывания по смыслу

1. Beni dinlediyseniz A) öğretilenden özür dilerim
2. Yemeği çok beğendiysen B) hemen hastahaneye gitsinler
3. Babanın arabası bozulduysa C) sorulara cevap verebilirsiniz
4. Misafirler yemekten zehirlendilerse D) biraz daha al
5. Ali sınıfa geç geldiyse E) tamirciye telefon aç

-mişse

Данная форма образуется путем присоединения к глагольной основе аффикса прошедшего слышимого времени + аффикс -sa / -se + личные окончания.

Утвердительная форма	Отрицательная форма
Ben yazmışsam	yazmamışsam
Sen yazmışsan	yazmamışsan
O yazmışsa	yazmamışsa
Biz yazmışsak	yazmamışsak
Siz yazmışsanız	yazmamışsanız
Onlar yazmışlarsa	yazmamışlarsa

Глагол в придаточной части выражает условие, о котором у говорящего нет достоверной информации или в котором он со-

мневается. В целом же формы на -mişse являются синонимом формы на -diysa, они также переводятся на русский язык придаточным условием с глаголом в форме прошедшего времени, однако являются менее употребительными.

1. Yemeklerini yemmişlerse hemen işe başlasınlar. – Если они поели, пусть начинают работать.
2. Annesini çok özlemişse telefon açsın. – Если он соскучился по маме, пусть позвонит ей.
3. İyi çalışmamışsanız bu imtihana zorlanırsınız. – Если вы плохо занимались, вам будет трудно сдать этот экзамен.

Упражнение 26.4. Выберите подходящий по смыслу глагол и напишите предложения в форме условной модальности на -mişse

Bozulmak beklemek boyanmak seyretmek görmek

1. Bu yerleri daha önceden _____ çok beğenecek.
2. Öğrenciler bu filmi _____ başka bir film de kiralayabilirsin.
3. Duvarlar geçen yıl _____ bu yıl mutlaka boyanır.
4. Çalar saati _____ vaktinde gelecektir.
5. Eğer onu çok _____ sana çok sinirlenmiştir.

-(y)acaksa

Данная форма условной модальности образуется присоединением к основе глагола аффикса будущего времени + аффикс -sa / -se + личные окончания.

Утвердительная форма	Отрицательная форма
Ben okuyacaksam	okumayacaksam
Sen okuyacaksan	okumayacaksan
O okuyacaksa	okumayacaksa
Biz okuyacaksak	okumayacaksak
Siz okuyacaksınız	okumayacaksınız
Onlar okuyacaklarsa	okumayacaklarsa

Придаточное предложение с формой на -(y)acaksa / -(y)ecekse при переводе на русский язык не называет собственно будущее время как форма на -ırsa, а лишь указывает на решимость, стремление лица совершить это действие в будущем.

1. Uyuyacaksan ışığı kapatayım. – Если ты будешь спать, я выключу свет.
2. Ali ile Fatma, yarın bugün yapacaklarsa bu evde otursunlar. – Если Али и Фатма пожениятся летом, пусть они живут в этом доме.
3. Eve gitmeyeceksen annene haber ver. – Если ты не пойдешь домой, сообщи своей матери.

187

Упражнение 26.5. Напишите предложения, употребляя глаголы, данные в скобках, в форме условной модальности на -(y)asaksa

1. Ehliyet (almak) sürücü kursuna kayıt yaptırma.
2. Beni (dinlemek) boşuna konuşmamayım.
3. Doktora (gitmek) önceden randevu almalısın.
4. Yemek (yememek) çay için.
5. (Yüzmemek) için denize gidiyorsun?
6. Piknikte top (oynamak) ayakbınlarmı unutma.
7. Yalan (söylemek) benimle bir daha konuşmasınlar.
8. Ömer, dersten sonra pazara (uğramak) patlıcan al.
9. Ankara'ya telefon (etmek) annene ve babana selâm söyle.
10. Sabah erken (kalkmak) akşam saati kurmam gerek.

Упражнение 26.6. Соедините два предложения в одно, используя формы условной модальности на -(y)asaksa

1. Öğretmen bugün ödev vermeyecek. Biz film seyredeceğiz.
2. Ben bir işi yapmayacağım. Söz vermem.
3. Onlar kompozisyon yazacaklar. Bol bol kitap okumalılar.
4. Yıl içinde derslere çok çalışmayacaksınız. Boşuna okula gitmeyin.
5. Siz eve kadar yürüyeceksiniz. Ben otobüse bineceğim.

НЕРЕАЛЬНЫЙ ТИП УСЛОВНОЙ МОДАЛЬНОСТИ (-saydı)

Нереальный тип условной модальности (-saydı) имеет место, если выставляемое условие в действительности является неосуществленным или неосуществимым вообще. По-русски нереальный тип условной модальности передается сочетанием союза «если» с частицей «бы».

Формы нереального типа условной модальности образуются путем присоединения к глагольной основе сначала аффикса *sa / -se* + интерфикс *y* + аффикс прошедшего видимого времени *-dı / -di* + личные окончания:

Утвердительная форма	Отрицательная форма
Ben arasaydım	aramasaydım
Sen arasaydın	aramasaydın
O arasaydı	aramasaydı
Biz arasaydık	aramasaydık
Siz arasaydınız	aramasaydınız
Onlar arasaldı	aramasaldı

1. Eğer sınıfımı geçseydim, babam bana bisiklet alacaktı. – Если бы я перешел в следующий класс, отец купил бы мне мотоцикл.

2. Nava açsaydı, pikniğe gidecektik. – Если бы распогодилось, мы бы пошли на пикник.
3. Taksiye binseydin, işine zamanında yetişebilirdin. – Если бы ты сел на такси, ты бы успел вовремя на работу.

Часто формы условной модальности нереального типа сопровождаются словом *keşke* «лучше бы».

1. Keşke doğum günü partisine onu da çağırıyaydım. – Лучше бы я тоже позвал его на день рождения.

Упражнение 26.7. Напишите предложения, употребляя глаголы, данные в скобках, в форме условной модальности на -saydı

1. Önüne bakarak (yürümek) düşmezdim.
2. İmtihanda kopya (çekmek) ceza almazdım.
3. Zamanım (olmak) seninle gelirdim.
4. Davetimi (kabul etmek) çok üzülecektim.
5. Köpeğini (sevmek), sokağa atmazdı.
6. İyi (çalışmak) işten kovulmayacaktı.
7. İlaç (kullanmak) ölecekti.
8. (gitmemek) göremeyecektim.
9. Dünyada hiç savaş (olmamak).
10. Babamız (ölmek), bu duruma düşmezdi.

Упражнение 26.8. Соедините два предложения в одно по образцу, используя формы условной модальности на -saydı

Ders çalışmadım. Zayıf aldım.
Ders çalışsaydım zayıf almazdım.

1. Terliyen su içti. Hasta oldu.
2. Kursa gittik. Türkçe'yi iyi öğrendik.
3. Alkollü araba kullandı. Kaza yaptı.
4. Babası izin vermedi. Partiyi gidedim.
5. Zengin değilim. Paraya ihtiyacım var.
6. Yağmur yağdı. Pikniğe gidedim.
7. İyi antrenman yapmadık. Maçı kaybettik.
8. Arabam yoktu. Köye gidedim.

Упражнение 26.9. Прочитайте текст и ответьте на вопросы

Arkadaşım Mistik

Büyük geniş bir yoldan geçiyorduk. Kenarda yıkılmış bir duvar vardı. Birdenbire karşıdan büyük bir köpek çıktı. Arkasından birkaç adam, kalın sopalarla¹ bu köpeği kovalıyordu. Bize:

– Kaçın, kaçın ısıracak!² Diye bağırıyorlardı. Korktuk, şaşırarak, öyle kaldık. Arkadaşıma:

– Aman kaçalım! dedim.

Gözleri ateş gibi parlayan köpek, bize yetişmişti.³ O zaman Mistik:

– Sen arkama saklan! diye haykırdı.⁴ Önüne geçti. Köpek onun üzerine hücum⁵ etti. İlk önce hızla birbirlerine çarptılar. Sonra güreş⁶ gibi boğaz geldiler. Köpek ayağa kalkmıştı. Biraz böyle boğuştuktan sonra, ikisi de yere yuvarlandılar.⁷ Bu savaş bana çok uzun geldi.⁸ Tırtırdım. Sopalı adamlar köpeği uzaklaştırdılar.⁹ Mistik kurtulmuştu. Ancak zavallının, kollarından, burnundan kan akıyordu.¹⁰ Köpek, kuyruğunu bacaklarının arasına sıkıştırmış¹¹ bir hâlde hızla kaçmıştı.

Mistik:

– Bir şey yok acımıyor!¹² Biraz çizildi diyordu. Onu, evine götürdüler. Ben de hemen evime koştum. Ertesi gün, Mistik okula gelmemişti. Daha ertesi gün gene gelmedi. Anneme gidip Mistik' i görmek istediğimi söyledim.

– Hastaymış yavrum!¹³ İnşallah iyi olunca gene oynarsınız. Şimdi rahatsız etmek ayıptır!¹⁴ dedi.

Ondan sonar her sabah Mistik' i iyileşmiş bulacağım ümidiyle¹⁵ okula gittim. O, hiç gelmedi. Köpek kuduzmuş.¹⁶ Bakırmak için, Mistik' i, Bandırma'ya götürdüler. Oradan İstanbul'a götürecekler. Sonunda bir gün işittik ki,¹⁷ Mistik ölmüş.

¹ kalın sopalarla – с толстыми палками

² Kaçın, kaçın ısıracak! – Убегайте, убегайте, укусит!

³ yetişmek – зд. приближалась (к нам)

⁴ haykırmak – воскликнуть, закричать

⁵ hücum – атака, нападение

⁶ boğuşmak – бороться

⁷ yuvarlanmak – катиться, кататься по полу

⁸ çok uzun geldi – показалась очень длинной

⁹ uzaklaştırmak – удалять, прогонять

¹⁰ kollarından, burnundan kan akıyordu – по рукам и носу текла кровь

¹¹ kuyruğunu bacaklarının arasına sıkıştırmış – поджав хвост между ног

¹² bir şey yok acımıyor – ничего не болит

¹³ yavru – детка

¹⁴ ayıp – стыдно

¹⁵ ümidiyle – с надеждой

¹⁶ kuduz – бешеная

¹⁷ işittik ki – услышали, что

1. Mistik ve arkadaşının karşısına köpek nereden çıktı?
2. Köpeğin arkasındaki adamlar ne diye bağırıyorlardı?
3. Mistik, niçin «Sen arkama saklan!» diye bağırdı?
4. Köpekle Mistik arasında nasıl bir boğuşma geçti?
5. Mistik köpektен nasıl kurtuluyor?
6. Mistik niçin okula gidemiyor?
7. Mistik, sonuçta iyileşiyor mu?

Условные формы в турецком языке

Нереальный тип	Реальный тип				
	-yorsa	-tarsa	-dıysa	-mişse	-yacaksa
Формы	Утверительная	yazarsam yazarsan yazarsa yazarsanız yazarsanız yazarsanız	yazdıysam yazdıysan yazdıysa yazdıysanız yazdıysanız yazdıysanız	yazmışsam yazmışsan yazmışsa yazmışsınız yazmışsınız yazmışsınız	yazacaksam yazacaksan yazacaksa yazacaksınız yazacaksınız yazacaksınız
	Отрицательная	yazmazsam yazmazsan yazmazsa yazmazsınız yazmazsınız yazmazsınız	yazmadıysam yazmadıysan yazmadıysa yazmadıysanız yazmadıysanız yazmadıysanız	yazmamışsam yazmamışsan yazmamışsa yazmamışsınız yazmamışsınız yazmamışsınız	yazmayacaksam yazmayacaksan yazmayacaksa yazmayacaksınız yazmayacaksınız yazmayacaksınız

СЛОВАРЬ УРОКА

av – охота	imtihan – экзамен
benzemek – походить, быть похожим	kamp – лагерь
can – душа	kayak uarmak
deney – опыт	komik – смешной, смешно
düğün – свадьба	özlemek – скучать, тосковать
galiba – вероятно, наверное	sarhoş – пьяный
görmek – выглядеть	semit – булочка с кунжутом
horlamak – храпеть	sikilmek – скучать

СИСТЕМА СЛОЖНЫХ СУБЪЕКТИВНЫХ ВРЕМЕН

В турецком языке представлена система сложных субъективных времен, сложившаяся вследствие слияния аффиксов двух времен – аффикса какого-либо простого времени на -уor, -acak / -ecek или -ıg и аффикса прошедшего слышимого времени на -mış. Такое сочетание аффиксов привносит в предложение субъективный оттенок или значение. В высказывании говорящий передает не свое собственное мнение, а суждение третьих лиц.

Формы субъективных времен используются для рассказа о событиях настоящего, будущего, которым говорящий не был (не будет) свидетелем и которые переданы с чужих слов или услышаны от других лиц. По-русски такие формы могут передаваться с помощью вводных слов: «оказывается», «говорят», «якобы» и т.п.

НАСТОЯЩЕЕ СУБЪЕКТИВНОЕ ВРЕМЯ

Формы настоящего субъективного времени передают изложения со слов третьих лиц действия, происходящие в настоящем.

Утвердительная форма	Отрицательная форма	Вопросительная форма
Ben ağıyormuşum	ağlamıyormuşum	ağlıyor muyum?
Sen ağıyormuşsun	ağlamıyormuşsun	ağlıyor muyum?
O ağıyormuş	ağlamıyormuş	ağlıyor muyum?
Biz ağıyormuşuz	ağlamıyormuşuz	ağlıyor muyum?
Siz ağıyormuşunuz	ağlamıyormuşunuz	ağlıyor muyum?
Onlar ağıyorlarmış	ağlamıyorlarmış	ağlıyorlarmış mı?

1. Uyurken horluyormuşum. – Оказывается, что когда я сплю, я храплю.
2. Dans ederken çok komik görünüyorsunuz. – Говорят, что когда мы танцуем, мы очень смешно выглядим.
3. Doğduğu şehri hiç özlemiyormuş. – Оказывается, он совсем не скучает по родному городу.
4. Sen uykunda konuşuyormuşsun? – Говорят, что ты разговариваешь во сне?
5. Çocuk annesine benzemiyor muyum? – Говорят, что ребенок не похож на мать?

Упражнение 27.1. Напишите предложения, употребляя глаголы, данные в скобках в утвердительной форме настоящего субъективного времени

1. Sarhoşken yaptıklarını hiç _____ (hatırlamak).
2. Eskiden insanlar avcılık yaparak _____ (geçinmek).
3. Akif, semit satarak _____ (para kazanmak).
4. O, yolda şarkı söyleyerek _____ (yürümek).
5. Canı sıkılınca ne yapıyormuş? _____ (deniz kenarında yürümek).

ШИРОКОЕ СУБЪЕКТИВНОЕ ВРЕМЯ

Формы широкого субъективного времени называют привычные, установившиеся действия, о которых говорящий узнал от других лиц.

Утвердительная форма	Отрицательная форма	Вопросительная форма
Ben konuşmuşum	konuşmamışım	konuşur muyum?
Sen konuşmuşsun	konuşmamışsın	konuşur muyum?
O konuşmuş	konuşmamış	konuşur muyum?
Biz konuşmuşuz	konuşmamışız	konuşur muyum?
Siz konuşmuşunuz	konuşmamışınız	konuşur muyum?
Onlar konuşarlarmış	konuşmazlarmış	konuşurlarmış mı?

1. Çocukken gördüğüm her oyuncakı istermişim. – Оказывается, когда я был маленьким, я хотел иметь каждую игрушку, которую видел.
2. Duyduğuma göre sen hiç kopya çekmezmişsin. – Насколько я слышал, ты никогда не списывал.
3. Ayşe, lisede gitar çalar mıymış? – Говорят, Айше в лицее хорошо играла на гитаре?

Упражнение 27.2. Напишите предложения, употребляя глаголы, данные в скобках в форме широкого субъективного времени

1. Çocukluğundan beri kedileri hiç _____ (sevmek).
2. Annesinin sözlerini hiç _____ (dinlenmek).
3. Hüseyin amca paralarını hiç _____ (harcamak).
4. Babası kırk yaşına kadar hiç sigara _____ (içmek).
5. O her gün beyaz gömleğini _____ (giymek).

БУДУЩЕЕ СУБЪЕКТИВНОЕ ВРЕМЯ

Будущее субъективное время называет действия, которые говорящий узнал или услышал от кого-то другого и которые произойдут в будущем.

Утвердительная форма	Отрицательная форма	Вопросительная форма
Ben gidecekmışim	gitmeyecekmışim	gidecek miymişim?
Sen gidecekmışsin	gitmeyecekmışsin	gidecek miymişsin?
O gidecekmış	gitmeyecekmış	gidecek miymiş?
Biz gidecekmışiz	gitmeyecekmışiz	gidecek miymişiz?
Siz gidecekmışiniz	gitmeyecekmışiniz	gidecek miymişiniz?
Onlar gideceklermiş	gitmeyeceklermiş	gidecekler miymiş?

1. Selma, üniversiteyi bitirince doktor olacaktı. – Когда Сельма закончит университет, она станет врачом.
2. Ali ile Mehmet tatilde Uludağ'da kayak yapacaklarmış. – Говорят, что Али с Ахметом на каникулах будут кататься на лыжах в Улуда.
3. Galiba cuma günü imtihan olmayacakmış. – Возможно у нас не будет экзамена в пятницу.
4. Kemal ile Esra evlenecekler miymiş? – Говорят, что Кемал и Эсра поженятся?

Упражнение 27.3. Ответьте на вопросы, употребляя данные в скобках слова и выражения в форме будущего субъективного времени

1. Nürten ve Ali ne yapacaklarmış? (düğüne hazırlanmak)
2. İki hafta sonra havalar nasıl olacaktı? (soğumak)
3. Cumartesi günü sinemada hangi film gösterilecekti? (Türkan Şoray'ın filmi)
4. Finalden sonra nereye gidecekti? (kampa gitmek)
5. Bugün hangi deneyi yapacaklarmış? (ışığın kırılması)

Упражнение 27.4. Прочитайте текст. Обратите внимание на употребление глаголов в форме будущего субъективного времени

2030 yılında neler olacaktı?

2030 yılında çok büyük değişiklikler olacaktı. 2030 yılında büyük uzay savaşları başlayacaktı. Çünkü bilim ve teknolojiye hızlı gelişmeler uzayda sorunlar doğuracaktı. Her millet uzaydan yer alabilmek için uzay savaşları yapacaktı. Barış görüşmeleri tarafız gezegen Mars'ta yapılacaktı. Barış görüşmelerine insanlar değil robotlar katılacaktı. Çok ilginç ama bu savaşta insanlar ölmeyecekti. Çünkü bu savaş ülkelerin robot askerleri arasında yapılacaktı.

2030 yılında evimizdeki işlerim çoğunu da robotlar yapacaktı. Yani nasıl çamaşırları, çamaşır makinesi yıkıyorsa, bulaşıkları bulaşık makinesi yıkıyorsa, evdeki temizlik işlerini, tamamen robotlar yapacaktı. Hatta mağazalardan elbise almamıza bile gerek kalmayacaktı. Çünkü robotlar, tam bize göre elbise dikeceklermiş. Kuaförlük mesleği tarihe karışacaktı. Robotlar rahatlıkla bizim ti- nedeceklermiş.

2030 yılında okullar ve sınıflar olmayacaktı. Çünkü sanal sınıflar ve sanal okullar olacaktı. Nasıl mı? Bağlı bulunduğunuz sanal okuldan branş öğretmeni dersi anlatacaktı. Herkes dersi evinde dinleyecekti. Hatta öğretmen sınıfı gibi soru soracaktı cevap alacaktı. Teknolojinin bu kadar ilerlemesi kolaylığı getirdiği gibi bazı zorlukları da getirecekti. Mesela, teknoloji dersi sınavdan bir soru söyleyeyim. 20 dakika içinde üti yapabilecek bir robot programı yapınız. Soruya şaşırdınız değil mi?

İster inanır inanmayır ama bunlar çok ilginç şeyler.

Форма	Система сложных субъективных времен		
	Настоящее субъективное время	Широкое субъективное время	Будущее субъективное время
Утвер- дительная	yazıyormuşum	yazarmışım	yazacaktı
	yazıyormuşsun	yazarmışsın	yazacaktı
	yazıyormuş	yazarmış	yazacaktı
	yazıyormuşuz	yazarmışız	yazacaktı
	yazıyormuşunuz	yazarmışınız	yazacaktı
	yazıyorlarmış	yazarlarmış	yazacaktı

	Настоящее субъективное время	Широкое субъективное время	Будущее субъективное время
Отри- тельная	yazmıyormuşum yazmıyormuşsun yazmıyormuş yazmıyormuşuz yazmıyormuşsunuz yazmıyorlarmış	yazmazmışım yazmazmışın yazmazmış yazmazmışız yazmazmışınız yazmazlarmış	yazmayacakmışım yazmayacakmışın yazmayacakmış yazmayacakmışız yazmayacakmışınız yazmayacaklarmış
Вопрос- тельная	yazıyor muyummuşum? yazıyor muyummuşsun? yazıyor muyummuş? yazıyor muyummuşuz? yazıyor muyummuşsunuz? yazıyorlar mıymış?	yazar mıymışım? yazar mıymışın? yazar mıymış? yazar mıymışız? yazar mıymışınız? yazarlar mıymış?	yazacak mıymışım? yazacak mıymışın? yazacak mıymış? yazacak mıymışız? yazacak mıymışınız? yazacaklar mıymış?

ТЕКСТЫ ДЛЯ ЧТЕНИЯ

KRAL VE BÜLBÜL

I. bölüm

Uzun yıllar önce Cin'de bir kral vardı. Kralın sarayı çok büyük ve çok güzeldi. Çatısı altındı. Pencerelelerinde bin tane lâmba vardı. Kori-dorları uzun ve bahçeleri sayısızdı.

Sarayın çevresinde yeşil bir orman ve mavi bir deniz vardı. Ormanda sayısız hayvan vardı. Fakat hayvanların en meşhuru küçük gri bülbül. Sesi çok güzel ve harika idi. İnsanlar her yerde bülbülün güzel şarkılarından bahsetti.

Balıkçılar deniz kenarında bülbülün güzel sesini dinledi. Herkes bülbülün güzel şarkılarını duydu ama kimse onu görmedi.

Bülbül Cin'de ve komşu ülkelerde meşhur oldu. Uzak ülkelerden insanlar bülbülü dinlemek için ormana geldiler. Şairler bülbül için şiirler yazdılar. Ülkede herkes bülbülün ününü duydu. Yalnız ülkenin kralı bundan haberdar değildi.

II. bölüm

Bir gün bir şair, kralın huzuruna çıktı ve ona bülbül şiirini okudu.

Kral şiirden çok etkilendi. Şaire:

– Bu güzel kuş nerede yaşıyor? diye sordu.

– Bülbül bir ormanda yaşıyor, dedi şair.

– Hangi ormanda? dedi kral.

Şair:

– Sizin ormanınızda, yüce kralım, dedi.

Kral bu duruma çok kızdı. Vezirlerine:

– Neden daha önce bu bülbülden beni haberdar etmediniz? diye sordu.

Sonra başveziri yanına çağırdı. Ona:

– Güzel sesli bülbülü duydun mu? Diye sordu.

Vezir:

– Evet, yüce kralım duydum. Fakat önemli görmedim. Bu yüzden size hiç bahsetmedim, dedi. Aslında başvezir krala yalan söyledi. Bülbülü hiç duymadı ve görmedi.

Kral:

– Hemen bana bülbülü getir! Yoksa başını keserim! diye bağırdı.

Başvezir:

197

– Peki, yüce kralım, dedi. Başını eğdi ve gitti. Başvezir bülbülü aramaya başladı. Sarayda insanlara sordu. Bahçıvanlara, askerlere, aşçılara hatta çocuklara bile sordu. Herkes: – Elbette biz bülbülü biliyoruz. Ama onu hiç görmedik, dediler. Başvezir saraya geri döndü. Krala:

– Yüce kralım, herkes bülbülü biliyor, ama kimse onu görmedi, dedi.

Kral çok sinirlendi ve:

– Çabuk bana bülbülü getirin, diye bağırdı.

Başvezir eteklerini topladı ve odadan ayrıldı. Askerlere:

– Bana bülbülü bulun. Kral onu görmek istiyor, diye emretti.

Askerler atlara bindiler ve bülbülü aradılar. Çiğçilere, çobanlara ve tüccarlara sordular. Sonra saraya geri döndüler ve başvezire:

– Biz herkese küçük bülbülü sorduk. Kimse bilmiyor. Sarayda çamaşırcının kızı var. Sadece ona sormadık, dediler. Başvezir:

– Gidin ve ona da sorun, dedi.

Askerler kızı bir ağacın altında gördüler ve yanına gittiler. Kıza:

– Sen hiç harika sesli bülbülü gördün mü? diye sordular.

Kız cevap verdi:

– Evet bülbülün sesini duydum ve onun yuvasını gördüm. Harika bir sesi var, dedi. Askerler kızı saraya götürdüler. Vezirin huzuruna çıktılar. Vezir kızı:

– Bak kızım, biz bülbülü arıyoruz. Lütfen bize yardım et bizi bülbüle götür, sana ödül vereceğim, dedi. Kız cevap verdi:

– Ben ödül istemiyorum. Bu küçük bir iyilik, dedi. Sonra başvezirin ve askerleri ormana götürdü. Başvezir ormanı tanımadı. Birden bir karga gılda. Kargayı bülbül sandı ve:

– Ben bülbülün sesini duyuyorum, çok güzel, dedi.

Çamaşırcının kızı güldü ve:

– O bülbül sesi değil, o bir karga, dedi. Küçük kız başveziri ve adamların ormanın derinliklerine götürdü. Ağaçlar çok sıkı ve orman çok karanlıktı. Aniden bir kurbaga sesi duyular.

– İşte bu bülbül, onu bulduk! Fakat çok tuhaf bir sesi var, dedi. Çamaşırcının kızı daha çok güldü ve:

– Siz ormanı hiç tanıyorsunuz galiba. Bu bir kurbaga, bülbül değil, dedi.

Küçük kız, başvezir ve askerler yollarına devam etti. Ormandaki ağaçlar azaldı ve ormanın sonundaki koyu mavi deniz görüldü. Denizin kenarında bülbülün sesini duyular. Bu harika bir sestir. Uzun süre bülbülü dinlediler. Başvezir:

– Bu dünyanın en güzel sesi, dedi.

198

Çamaşırcının kızı ağacın dalında küçük gri bülbülü gördü ve:

– İşte orada, işte o harika kuş, dedi. Başvezir çok şaşırıldı ve:

– Bülbül şu küçük ve çirkin kuş mu? Dedi.

Bülbül, veziri, askerleri ve küçük kızı görünce sustu. Çamaşırcının kızı:

– Sevgili küçük bülbül, bizim kralımız senin şarkılarını dinlemek istiyor, dedi. Bülbül küçük kızı kırmadı. Uzun süre söyledi. Başvezir ve askerler bülbülü dinlediler. Birbirlerine:

– Neden biz bu kuşun sesini daha önce duymadık? Diye sordular. Sonra başvezir:

– Küçük bülbül, lütfen bizimle saraya gel. Kralımız seni görmek istiyor, dedi.

Bülbül:

– Ben sizi kral sandım. Bu sebeple size şarkı söyledim kral buraya gelsin, burada beni dinlesin, dedi.

Vezir cevap verdi:

– Fakat bizim kralımız çok yaşlı, ormanda yürümez, dedi.

Bülbül:

– Haklısınız, tamam, dedi.

III. bölüm

Beraber saraya gittiler. Kralın huzuruna çıktılar. Kral bülbülü gördü ve çok sevindi. Büyük ziyafet verdi. Odanın içinde çiçekler vardı. Odanın ortasında özel bir tünec koydular. Bülbül tünecin tepesine kondu. Kral saray halkını ziyafete çağırdı. Herkes bülbülün sesini dinlemek istedi. Kral küçük bülbüle seslendi:

– Küçük bülbül, lütfen bize şarkılarını söyle! dedi.

Bülbül şarkı söylemeye başladı. İnsanlar bülbülün sesinden çok etkilendi. Kral ağladı, gözyaşları yanaklarından aktı. Kral bülbüle ödül vermek istedi ve ona altın bir kafes verdi. Ama bülbül bu hediye kabul etmedi. Ve krala:

– Siz bana en güzel hediye verdimiz, dedi.

Kral:

– Ben sana ne verdim? diye sordu. Bülbül:

– Siz benim şarkılarıma ağıladınız, bu benim için çok değerli bir hediye, dedi. Kral bülbüle:

– Sevgili bülbül, lütfen burada kal, ormana geri dönme, dedi.

Bülbül biraz düşündü. Sonra «Tamam» cevabını verdi. Bülbül sarayda yaşadı ve krala şarkılar söyledi. Bazen saraydan sıklıkla. O zaman uçuşmasına izin verdi kral. Ama bülbülün ayağına uzun bir ip bağladı. Bir asker bu ipı tuttu.

199

IV. bölüm

Bir gün kralın habercisi parlak bir kutu getirdi. Kral:
 – Bu nedir? Diye sordu. Habercisi:
 – Bir hediye yüce kralım, dedi. Kral:
 – Kutunun içinde ne var? dedi. Habercisi:
 – Bilmiyorum, diye cevap verdi.
 Kral kutuyu açtı. Kutunun içinde oyuncak bir bülbül vardı. Bülbülün üstünde elmaslar, zümrütler ve çeşitli mücevherler vardı. Bir de üstünde küçük bir anahtar vardı. Kral anahtarı çevirdi. Oyuncak bülbül şarkı söyledi.
 Sesi çok güzeldi. Saray halkı altın bülbülü çok sevdi. Onu tekrar tekrar kurdular. Ve şarkılarını dinlediler. «Altın bülbül gerçek bülbülden daha güzel» diye düşündüler. Kral askerlerine:
 – Hangisi daha güzel acaba? dedi. Sonra da:
 – Bana gerçek bülbülü getirin, diye emretti.
 Bir asker bahçeye gitti. Bülbülün ipini çekti. Fakat bülbül yoktu. Hemen kralın yanına koştu ve:
 – Kralım, gerçek bülbül bahçede yok. Gitti, dedi.
 Kral çok üzüldü. Hiçbir şey yemedi ve içmedi. Saray halkı ve başvezir kralı teseli etmek istediler.
 – Üzülmeyin yüce kralımız. Küçük bülbülü unutun. Bizim altın bülbülümüz burada. Bu kuş çok güzel ve daha çok değerli. Elmasları ve zümrütleri yıldızlara benziyor. Ayrıca bu bülbül uçmuyor ve sizi terk etmiyor, dediler.
 – Kralı teselli edemediler. Kral çok üzüldü.
 – Ama altın bülbül sadece şarkı söylüyor. Ve onun şarkıları cansız ve mekânlık, dedi.
 Başvezir:
 – Hayır efendim. Altın bülbülü ayarladılar. Yeni şarkılar da söylüyor, dedi.
 Başvezir askerlere emretti ve bülbülü getirdiler. Kral yeni şarkılarını dinledi. Yavaş yavaş yeni bülbülü alıştı. Ve eski bülbülü unuttu.

V. bölüm

Bir gece kral yatağa uzandı ve bülbülü dinlemeye başladı. Kuş birden bozuldu ve sustu. Kral tamirciyi çağırdı. Tamirci kuşu tamir etti. Sonra krala:
 – Kralım, bülbülü tamir ettim. Ama eski bülbül gibi olmadı. Artık güzel şarkı söylemiyor, dedi.
 Kral:

200

– Onu tamir edin. Hemen tamir edin! Diye bağırdı. Tamirci:
 – Tamam yüce kralım, çalışıyorum, dedi. Fakat kuş eskisi gibi olmadı. Tamirci tekrar kralın yanına gitti ve:
 – Yüce kralım tamir ettim. Fakat ayda bir defa şarkı söyleyebilir, dedi.
 Kral bu duruma çok üzüldü. Üzüntüden hasta oldu ve yatağa düştü. Saray halkı da çok üzgündü. Sarayda bir sessizlik oldu. Bir gün kral:
 – Neredesin benim küçük gri bülbülüm! Seni çok özledim. Senin o güzel şarkılarını dinlemek istiyorum, dedi.
 Tam o sırada, pencereden bir ses geldi. Bu bülbülün sesiydi. Kral kendini iyi hissetti.
 – Benim küçük kuşum! Geri mi döndün? Teşekkür ederim. Biliyorum, seni çok özledim! Ne olur burada kal. Sana hediye vermek istiyorum, dedi. Bülbül sessizce:
 – Siz bana en değerli hediye verdiğiniz, dedi.
 Kral:
 – Ben sana ne verdim ki? Sana altın bir kafes sundum. Fakat sen onu kabul etmedin, dedi.
 Bülbül:
 – Siz benim arkalarımı ağladınız. Sizin gözyaşlarınız benim için çok kıymetli. Elma, zümrütten daha kıymetli., dedi.
 Kral:
 – Benim küçük kuşum, lütfen beni bırakma. Artık ben altın bülbülü istemiyorum, dedi.
 Bülbül krala:
 – Onu atmayın. O size yardımcı oldu, dedi.
 Kral:
 – Ama artık ona gerek yok. Sen buradasın, dedi.
 Bülbül:
 – Ben özgür olmak istiyorum. Fakat sizin yanınıza sık sık gelebilirim. Şimdilik hoşça kalın, dedi ve sonra pencereden uçtu gitti.
 Küçük bülbül sözünü tuttu ve kralı sık sık ziyaret etti. Ona yine güzel şarkılarını söyledi. Ayrıca krala ülkeden ve halktan haber getirdi. Fakirleri söyledi.
 Bir süre sonra kral sağlıklı oldu ve Cin'de en merhametli kralı oldu.

СЛОВАРЬ К ТЕКСТУ

alışmak – привывать
 aniden – вдруг
 at – лошадь

at(a) binmek – садиться на лошадь
 ayarlamak – регулировать, выверять
 azalmak – уменьшаться

201

bağlamak – привязывать
 bahçıvan – садовник
 bahsetmek – вести речь, говорить
 bal – ветвь, ветка
 balıkçı – рыбак
 başvezir – главный визирь
 bozulmak – сломаться
 bülbül – соловей
 çamaşçımm kız – девушка-прачка
 çevirmek – поворачивать
 çiftçi – фермеры
 Cin – Китай
 çirkin – страшный, некрасивый
 çoban – пастух
 değerli – ценный
 eğmek – склонить
 elmas – алмаз
 emretmek – приказывать
 etiklenmek – (исх.) проникнуться, повлиять
 galklamak – каркать
 gri – серый
 halk – народ
 harika – чудесный
 hayvan – животное
 hissetmek – чувствовать
 huzur – покой
 izin vermek – разрешать
 ip – веревка
 ipini çekmek – тянуть за веревку
 kabul etmek – принимать
 kafes – клетка
 karanlık – темнота
 karga – ворона
 kenar – край
 kesmek – резать, отрезать
 kıymetli – дорогой

koyu – темный
 kral – король
 kurbaga – лягушка
 merhamet – милосердный
 meşhur – известный
 mücevher – драгоценности
 orman – лес
 oyuncak – игрушечный
 ödül vermek – давать премию, награждать
 özel – специальный
 özgür – свободный
 parlak – сверкающий, блестящий
 sanmak – считать, полагать
 saray – дворец
 sayısız – бесчисленный
 sebep – причина
 sunmak – преподнести, вручить
 susmak – молчать
 şair – поэт
 tamir etmek – ремонтировать
 tamirci – мастер по ремонту
 tepе – верхушка, холм
 terk etmek – оставлять, покидать
 teselli etmek – утешать
 tuhaf – странный
 tüccar – торговец
 tünek – шест
 uçmak – летать
 urmak – заводить
 ün – слава
 üzüntü – огорчение
 vezir – визирь
 yüce – ваше величество
 ziyafet vermek – устраивать банкет
 zümrüt – изумруд

ВОПРОСЫ К ТЕКСТУ

1. Kral nerede yaşamış?
2. Kralın sarayı nasıldı?
3. Hayvanlardan en meşhur kimdi?
4. Bülbülün sesi nasıldı?
5. Bülbülün şarkılarını dinlemek için insanlar nereye geldiler?
6. Ülkenin kralı Bülbülün ününü duydu mu? Ülkenin kralı Bülbülden naberdar oldu mu?

202

7. Kralın huzurunda şair hangi şiiri okudu?
8. Kral neden, neye çok kızdı?
9. Kral şiirden etlikendi mi?
10. Kral başvezire ne emretti?
11. Başvezir bülbülü bulmak için kime sordu?
12. Başvezir askerlere ne emretti?
13. Kim bülbülün yuvasını gördü?
14. Başveziri ve askerleri kim ormana götürdü?
15. Başvezir ormanı tanıdı mı?
16. Bülbülün yuvası neredeydi?
17. Başvezir bülbülü görünce neden çok şaşırdı?
18. Bülbül saraya gitti mi?
19. Kral bülbülü görünce sevindi mi?
20. Bülbül şarkı söylerken kral ağladı mı?
21. Kral bülbüle nasıl bir hediye vermek istedi?
22. Bülbül hediye kabul etti mi?
23. Bülbül sarayda kaldı mı?
24. Bülbül bazen saraydan sıkıldı mı?
25. Haberci krala ne getirdi?
26. Kutunun içinde ne vardı?
27. Saray nalkı altın bülbülü sevdi mi?
28. Gerçek bülbül bahçede miydi?
29. Kral neden çok üzüldü?
30. Saray halkı kralı teselli edebildi mi?
31. Kral yeni bülbüle alıştı mı?
32. Kral ne için tamirciyi çağırdı?
33. Altın bulbul tamir edildikten sonra ayda kaç defa şarkı söyleyebilirdi?
34. Kral için kendini iyi hissetti?
35. Bülbül özgür olmak istedi mi?
36. Bülbül kralı sık sık ziyaret etti mi?
37. Kral nasıl bir kral oldu?

KAYBOLAN ÇOCUK

Otelde dört tane sevimli kedi yavrusu vardı. Gün boyunca analarının peşinde dolaşır dururlardı. Onlar ortaya çıkınca, konuk çocuklar denizi, kumu, oyunu, eğlenceyi bırakıp yanlarına koşarlardı. Emir, Gürol, Sancar ve Emre, öteki çocuklardan büyüktüler. Her gün el çabukluğunu yaparak, yavruları kapıp otelin çocuk odasına

203

götürdülerdi. Orada kedicikleri sevip okşar, türlü oyunlar çıkararak gülüp eğlenirlerdi.

Küçük çocuklar:

– Onları hep siz mi okşayacaksınız? Biraz da bize verin, diyerek homurdanıp, çıkışıyorlardı ama, büyük çocuklar onların sözlerine aldırıyorlardı. Bu yüzden, oteledeki çocukların arasında, tatsız bir çekişme sürüp gidiyordu.

Serdar dört yaşında, sevimli bir çocuktur. Kedi yavrularını o da çok seviyordu. Onları kucağına alıp okşayabilmek için, ikide bir büyük çocukların ayaklarına dolanıyordu:

– N'olursunuz, yavrulardan birini bir kerecik de benim kucağıma verin, diye yalvarıyordu. Çocuklar, onun sözlerine gülüp geçiyorlardı.

Bir gün, akşam yemeği sırasında tüm çocuklar, birer birer yemek salonuna geçtiler. Kedileri oraya götürmek yasaktı. Bu nedenle dört yavru, anneleriyle birlikte, çocuk odasında kaldılar. Serdar çorbasını bitirince, babasından, tuvalete gideceğim diyerek izin istedi.

Annesi:

– İkinci yemek neredeyse gelir. Çabuk dön. İşin bitince ellerini yıkamayı unutma, dedi.

Serdar koşarak yemek salonundan çıktı. Doğruca çocuk odasına gitti.

Anne kedi, boylu boyunca yere uzanmış, yavrularını emziriyordu. Serdar hemen sevinçle atılıp yavrulardan birini eline aldı. Başını çenesinin altına koyup, tüylerini okşamaya başladı. Yavru okşanmaya alıştı. Mırl mırl sesler çıkararak, nemli burnunu Serdar'ın boynuna sürtüyordu... Serdar sevinçten uçuyordu. Birden koridorda ayak sesleri belirdi.

Serdar:

– Eyvah, büyük çocuklar geliyor! Yavru kediyi elimden alacaklar, dedi.

Bir an durup düşündü. Sonra yavruyla birlikte kaçıp bir yerlere saklanmaya karar verdi. Ayak sesleri gittikçe yaklaşıyordu.

Anne:

– Serdar nerede kaldı acaba? Yemeği buz gibi oldu, diyerek kuşkuyla babanın yüzüne baktı.

Baba:

– Tuvalette musluklarla oynuyordur. İnşallah üstünü başını ıslatıp gelmez. Meyvemini bitirince gidip bakırım, dedi.

Anne sabırsızlanıyordu:

– Ben gideyim, diyerek ayağa kalktı.

Baba:

– Olmaz, dedi. Bilirsin ya, o «Ben erkeğim.» diye böbürlenerek, erkekler tuvaletine girer. Onu ancak ben arayabilirim.

Anne bunun üzerine gülümseyerek yerine oturdu.

Baba, Serdar'ı tuvalette bulamayınca, çocuk odasına baktı. Orada kimse yoktu. Koşup anneye haber verdi. Oyun ve içki salonları arandı. Odalara bakıldı.

Haber ağızdan ağıza yayıldı. Oteki konuklarla birlikte, otel yöneticileri de aramaya katıldılar.

Garaj, bahçe ve deniz kıyısı, adım adım tarandı. Serdar'ın annesi, hıçkırık hıçkırık ağlıyordu. Babası üstüdüden ne yapacağını şaşırmıştı. Oradan oraya koşarak, «Serdar, Serdar!» diye bağırıp duruyordu. Daha sonra polisler geldi otele. Denize araştırma sandalları çıkarıldı. «Yok... Yok... Yok...» diyordu herkes.

Böylece iki saat geçti. Konukların bir bölümü, bekleme salonunda, Serdar'ın annesinin çevresine toplanmış, onu avutmaya çalışıyorlardı. Bu sırada anne kediyle yavruları, salonun bir köşesine yayılmış, birbirleriyle oynuyorlardı. İmre dalgın dalgın onlara bakıyordu. Birden:

– Yavrulardan biri eksik diye yerinden fırladı.

Oteki çocuklar merakla İmre'nin çevresinde toplandılar.

Soner:

– Gerçekten öyle, dedi. Tekir yavru yok.

İmre:

– Gelin, dedi. Çocuk odasına gidelim. Biz yemeğe giderken, dördü de oradaydı. Çocuklar İmre'nin peşine takılıp salondan çıktılar... Tekir yavru, çocuk odasında yoktu.

İmre:

– O benim kedimdi. Otel müdüründen izin almıştım. Tatil dönüşü evimize götürecektim Tekir'i... diye sızlanmaya başladı.

Gürol:

– Allah Allah, çok garip doğrusu! Bu akşam hem Serdar kayboldu, hem de yavru Tekir, diye söylenirken, İmre yere yatmış, koltukların ve kitaplığın altında araştırma yapıyordu. Sıra divanın altına gelince, şaşkınlıkla donakaldı. Sonra olanca gücüyle bağırmağa başladı:

– Buradalar... İkisi de burada, divanın altında uyuyorlar!..

Serdar'ın annesiyle babası haberi duyar duymaz, soluk soluğa çocuk odasına koştular. Serdar, yavru Tekir'i göğsüne bastırılmış, uykulu gözlerle, ürkek ürkek çevresindekilere bakıyordu.

СЛОВАРЬ К ТЕКСТУ

(haber) ağızdan ağıza yayılmak – весть распространилась из уст в уста	garip – странный gün boyunca – на протяжении дня, в течение дня
avutmak – 1) забавлять, отвлекать; 2) утешать	homurdanmak – постоянно ворчать
adım adım taramak – прочесть шаг за шагом	kaçmak – убежать, сбежать
akşam yemeği sırasında, ders sırasında – во время (чего?) ужина, урока	karmak – хватать, выхватывать
aldırtmak – (д.п.) не обращать внимания, не придавать значения, пропускать мимо ушей	karar vermek – (д.п.) решить
alışık – привыкший	katılmak – присоединиться к чему-либо
anaların peşinde dolaşır – ходили, бежали за матерью кошкой	kaybolmak – потеряться
araştırma – обыск, разведка, поиск, розыск	kusak (–ına almak) – объятия (обнять, заключить в объятия)
bastırmak – прижимать	kuşku – беспокойство
belirmek – появляться	musluk – кран
boylu boyunca – во весь рост	nemli – мокрый, влажный
böbürlenmek – кичиться, важничать	okşamak – гладить
buz – лед	saklanmak – спрятаться
çalışmak – стараться сделать что-либо	sandal – лодка
çekişme – ссора, разногласие, борьба	sevimli – милый
çene – подбородок	sızlanmak – жаловаться
çıkışmak – (д.п.) делать выговор, бранить	soluk soluğa – запыхавшись
dalgın – рассеянный, задумчивый	sürtmek – сильно тереть
dolanmak – ходить вокруг чего-либо, кружить, колесить	şaşırmak – удивиться
el çabukluğu – расторопность, ловкость	tane – штука
emzirmek – кормить грудью	toplanmak – собираться

ВПРОСЫ К ТЕКСТУ

1. Otele kaç tane kedi yavrusu vardı?
2. Çocuklar nasıl eğlenirlerdi?
3. Niçin oteledeki çocukların arasında bir çekişme vardı (olmuştu)?
4. Serdar büyük çocuklardan ne istedi?
5. Neden dört kedi hep çocuk odasında kalıyorlardı?
6. Akşam yemeği sırasında Serdar babasından ne izni istedi?

7. Serdar nereye gitti?
8. Serdar koridorda ayak sesleri oluyunca ne yapmaya karar verdi?
9. Otele ağızdan ağıza nasıl bir haber yayıldı?
10. Serdar'ın babası ve otel yöneticileri Serdar'ı nerede arıyorlardı?
11. Kim yavrularda birinin eksil olduğunu fark etti?

ANNELER YALAN SÖYLER Mİ?

Demir'le Nilay pencereden dışarı bakıyorlardı. Demir: – İşte, diye içini çekti! Sabiha teyzelere de televizyon geldi. Nilay ayaklarının ucunda yükselere dışarıya doğru sarıktı: – Gerçekmiş demek... Geçen gün, Sabiha teyzenin kızı Özden, «Babam bize televizyon alacak» demişti. – Ne güzel, babamız bize de alsa ne iyi olur, dedi Demir. İkisi de henüz okula başlamamışlardı... Demir beş buçuk yaşındaydı. Kardeşi Nilay ise ondan bir yaş küçüktü. İki kardeşin büyük bir tutkuları vardı: Televizyon. Oturdukları kasabaya ilk kez o yıl, alıcı düzeni kurulmuştu. Herkes evine televizyon alıyordu. Mahalledeki antenler günden güne çoğalıyordu. Çocuklar, konu komşudan özeniyor, kendilerine televizyon alması için babalarına yalvarıyorlardı.

Baba:

– Durun bakalım. Sabırlı olun, diyor başka bir şey söylemiyordu. O akşam, baba eve gelir gelmez, Demir paltosunu aldı. Nilay terliklerini getirdi. Sonra hemen ilginç haberi verdiler.

Demir:

– Sabiha teyzelere de televizyon geldi, dedi. Nilay, babasının kucağına tırmanarak önce yüzünü bir kez öptü.

Sonra:

– Bize ne zaman televizyon alacaksınız babacığım? Ne zaman, ne zaman? diye nazlanarak üsteledi.

Baba sevgiyle onun saçlarını okşadı:

– Çok yakında yavrum, çok yakında... Demir coşkusuyla babasının bacaklarına sarıldı.

– Gerçekten alacak mısın baba?

– Elbette, dedi baba. Aylardır bunun için para biriktiriyorum, bugün param tamamlandı. Büyük bir televizyon ismarladım. Çocuklar sevinçle birbirlerine sarıldılar.

Gerçekten televizyon bir hafta sonra geldi. Çocuklar sevinçten uçuyorlardı. İlk görüntü ortaya çıkınca, coşku içinde ellerini çırparak

hoplayıp zıpladılar. Sonra birer iskemle çekip televizyonun önüne oturdular.

Baba:

– Bu şekilde gözleriniz bozulur, dediyse de dinlemediler.

Anne iskemleleri zorla geriye çekti. Fakat çocuklar kısa bir süre sonra yine öne kaydılar.

Anne:

– Niçin söz dinlemiyorsunuz? Televizyona bu denli yakından bakılmaz, diyoruz size. Tehlikeli olduğunu söylüyoruz anlamıyor musunuz? diye çıkıştı. İki kardeş annelerinin uyarısına da kulak asmadılar. Sadece omuz silktiler. Anne onların bu davranışlarına öfkelenirdi.

– Bir gün televizyondaki adamlardan biri dışarı çıkıp, kulaklarınıza çekerse şaşmayın, dedi...

Baba, anneye göz kırparak söze karıştı:

– Bu kutunun içinde adamlar mı var?

– Elbette, dedi; hepsi de burada kutunun içindeler. Duyduğuma göre söz dinlemeyen çocukları cezalandırmak için arada bir arka kapağı açıp dışarıya çıkıyorlarmış.

Çocuklar, annemiz yalan söylemez, diye düşünüp iyiden iyiye inandılar. Korkuyla hemen iskemlelerini geriye çektiler. Televizyonu uzaktan izlemeye başladılar.

Aradan bir hafta geçti. Bir sabah anne alış verişe gitti. Çocuklar günlerden beri kurdukları düşü gerçekleştirmek için hemen işe koyuldular. Demir, mutfaktaki çekmecedен tornavidayı getirdi. Televizyonun arkasına geçtiler. Kapağı açmak için orasını burasını kurcalamaya başladılar. Demir telaş içindeydi. Elleri titreyerek vidaları tıçtını söktü. Nilay ikide bir:

– Olur mu ağabey? diye soruyordu. Demir:

– Evet, evet, diyordu. Az kaldı. Şu vidaları da çıkarırsam tamam.

– Miki, Red Kid, Tenten ve kopeği... hepsi televizyonun içinde mi?

– Elbette, diyordu Demir. Fakat Nilay kuşkuluydu.

– Onlarla birlikte televizyonda konuşan amcalar, teyzeler de ortaya çıkarsa ne yaparız?

Demir:

– Çıksınlar, dedi, onlar iyi insanlar. Bize kötülük yapmazlar.

– Televizyonun arka kapağını açtığımızı annemize, babamıza söylerse ne yaparız?

Demir ter içinde kalmıştı:

208

– Söylemezler, söylemezler, diyerek kardeşini susturdu. Vidaları döndürmeye girişti. Birden kapak, gevşeyen vidalardan kurtulup aşağıya doğru kayd.

Demir'le Nilay korku ve merak içinde hemen televizyonun içine baktılar. Fakat... Hiç kimse yoktu orada. Sadece arapsaçı gibi birbirine dolanmış yüzlerce renkli tel vardı.

İki kardeş bir süre gördüklerine inamadılar. Belki Miki çıkar diye umutla bekletiler.

Sonra Demir:

– Yok, dedi. Bu kutunun içinde hiç kimse yok. Nilay ağlamaklı olmuştu. Dudalarını sıkıttı:

– Ama dün gece hepsi de televizyonun içindeydiler, şimdi nereye gittiler? diye homurdandı.

Demir kapağı yerine takmaya çalışıyordu.

– Bilmem, dedi. Hiçbir şey anlamadım bu işten. Üstelik kapağı takmak sökmekten daha zor.

Tam o sırada anne eve dönmüş, merdivenlerden yukarıya çıkıyordu. Odaya girip de televizyonun sökülmüş olduğunu görünce, öfkeyle çocukların üstüne atıldı. Bir yandan da:

– Kim açtı bu kapağı? diye bağıırıyordu. Demir'le Nilay korkudan titreyerek birbirlerine baktılar. Sonra Demir gücünü toplayıp annesini yanıtladı.

– Televizyonun içindeki adamlar dışarıya çıkmak için açmışlardır anneciğim...

СЛОВАРЬ К ТЕКСТУ

alıcı – покупатель, клиент
cezalandırmak – наказать, оштрафовать
çabalamak – прилагать усилия, стараться, силиться
çekmece – выдвижной ящик
çıkışmak – делать выговор, бранить
çocukların üstüne atılmak – обвинять детей, возводить обвинение на детей, ругать
büyülmek – увеличиваться
davranış – поведение
denli – до, настолько, так (о мере и степени)
dışarıya sarkmak – свешиваться наружу

düzen – порядок, устройство
el çırpmaк – хлопотать в ладоши
gerçekleştirmek – осуществить
gevşemek – ослабевать, разболтаться
girişmek – (д.п.) приниматься за что-либо, браться за что-либо
göz kırpmak – моргать, мигать
gücünü toplamak – собирать силы
homurdanmak – ворчать, бормотать
ısmarlamak – обмывать (покупку)
içini çekmek – тяжело вздыхать, ахать
iskemle – табуретка, скамья
iş koymak – принимать за работу
karak – крышка

209

koplamak – бешать вприпрыжку
korku – страх
kötülük yapmak – делать зло, причинять зло
kulak (m) çekmek – драть за уши
kulak asmamak – не обращать внимания, не придавать значения
kurcalamak – ковырять
kurulumak – основываться, создаваться
kuşku – недоверчивый, подозрительный
mahalle – квартал
nazlanmak – кокетничать, капризничать
omuz silkmeк – пожимать плечами
özenmek – (иск) уподоблять, подражать
para biriktirmek – собирать, копить деньги
pencereden bakmak – смотреть из окна
sabır – терпение
sarılmak – обнимать
sarkıtmak – опускать, свешивать

şaşmak – (д.п.) удивляться
sökmeк – отделять, отрывать, расшарывать
şekil – образ, форма
tarmak – нацеплять, прицеплять, привешивать
tehlikeli – опасное
tel – провод
terlâş – беспокойство
terlik – тапочки, домашние туфли
tırmakmak – карабкаться, влезать
tornavida – отвертка
tutku – страстное, непреодолимое желание
uyarı – предостережение, предупреждение
üstlemek – повторять, настаивать, проявлять настойчивость
vida – винт, болт, шуруп
yanıtlamak – отвечать, давать ответ
yüzlerce – сотни
zıplamak – прыгать
zorla – с трудом

ВОПРОСЫ К ТЕКСТУ

1. Nilay ve Demir'in tutkuları neydi?
2. Baba uzun zamandır ne için para biriktiriyordu?
3. Çocuklar nasıl bir şekilde televizyon izliyordu?
4. Anne niçin çocukların davranışlarına öfkelenirdi?
5. Anne çocuklara ne söyledi?
6. Neden çocuklar anneye inandılar?
7. Çocuklar kurdukları düşü gerçekleştirmek için ne yapmaya karar verdi?
8. Çocuklar televizyonun arka kapağını açınca neler gördü?
9. Çocuklar hangi umutla kapağı açmaya çalışıyorlardı?

SICAK EKMEK

Gürsulu Kasabasında «Kendinden Yana Halime» adında bir kadın yaşırdı. Halime Kadın gerçekten çok bencildi. Her konuda yalnız kendi çıkarlarını gözetirdi. Kasabada şenlik, düğün, ölüm, doğum gibi olaylar olunca, evinden çıkmazdı. Hiç kimsenin acısını ve sevincini

210

paylaşmak istemezdi. Kendinden ve tek oğlundan başka hiç kimseyi sevmeydi. Çevresindekiler de onu sevmiyorlardı.

Oğlu Ahmet aslında iyi yürekli, sevecen bir çocuktu. Ama anası, onun insanları sevmesine izin vermiyordu. Öğütleriyle oğlunun «me, acıma, yardımlaşma duygularını sürekli baltalıyordu.

Halime Kadın'ın en değerli varlığı oğluydu. Ona toz kondurmazdı. Okulda ya da sokakta Ahmet'e sataşmaya kalkışanlara, elinde odunla saldırdı. Bu nedenle oğlancığın tek bir arkadaşı yoktu. Babası, Ahmet küçükken ölmüştü. Anası ona, hem babalık, hem analık, hem de arkadaşlık ediyordu.

Böylece yıllar geçti. Ahmet askere çağırıldı. İşte o zaman Halime Kadın'ın dü nyası kararı. Ahmet askere gittikten sonra, iyice içine kapandı. Ona acıyarak hatırları sormaya kalkışanları bile karşısından kovuyordu.

Evinin işi bitince pencerenin önüne oturuyordu. Gözlerini yola dikip oğlunu düşünmeye koyuluyordu.

Ahmet sık sık mektup yazıyordu. Son mektubunda: «Askerlikte altı ayı doldurunca, bir-kaç günlüğüne izin verecekler, seni görmeye geleceğim.» diyordu. Halime Kadın artık gece gündüz oğlunu bekler oldu.

Salı günleri kasabada pazar kurulurdu. Pazar günleri, bazı yoksul köylüler, kasabaya dilenmeye gelirlerdi. Halime Kadın yaşamı süresince hiç kimseye yardıma bulunmamıştı. Ayrıca dilencileri hiç sevmeydi.

Bir salı, Halime Kadın pazardan dönüyordu, kapısının önünde yaşlı bir dilenciye rastladı. Yoksul köylü içinin kazındığını, dizlerinin titrediğini söyleyerek biraz yiyecek istedi. Sözlerini, «Tanrı sevdiğine kavuştursun.» duasıyla bitirdi.

Dilencinin duası, Halime Kadın'ın yüreğini yumuşatmış olacak ki, adamı kovmadı. İçeri girip birkaç dilim kuru ekmekle ceviz kadar peynir getirdi. Dilenci, onları oracıkta oturup yedi. Sonra da dua ederek çekip gitti.

Halime Kadın'ın sabirsizliği giderek artıyordu. Artık geceleri de gözüne uyku girmez oldu. Sürekli olarak pencerenin önünde oturuyor, ekmekle oğlunun yolunu gözlüyordu. Her gün, «Dün gelmedi, ama bugün kesinlikle gelir.» diye avutuyordu kendini.

Aradan bir hafta geçti. Halime Kadın salı sabahı erkenden kalktı. Hamur yoğurup ekmek yaptı. «Oğlum taze ev ekmegini çok sever. Bugün kesinlikle gelecek.» diyerek evin içinde oradan oraya koşuşturuyordu.

211

Tam fırından ekmekleri çıkarıyordu, kapı çalındı. Halime Kadın sevinçle fırın küreğini yere atıp, «Oğlum, oğlum!» diye bağırdı. Kapıya koştu, sürgüyü açarken yüreği göğsünden fırlayacakmış gibi çırpınıyordu. Karşısında yaşlı dilenciyi görünce, kanı beynine sıçradı. Oyle bir öfkelen-di, öyle bir kızdı ki!...

Dilenci:

– Bir dilim yiyecek ekmek isteyecektim, diye boynunu bük-tü.

Halime Kadın çıl-gın gibi içeriye koştu. Fırından çıkan sıcak ekmeklerden birini ikiye böldü. Arasına biraz yağ sürdü. Yağın üstüne bir tutam fare zehiri ekti. «Bundan sonra bir daha kapımı çalamazsın!» diye homurdanarak kapıya gitti. Ekmegi dilenciye verdi.

Yaşlı adam sıcak ekmeğe pek sevindi. Halime Kadın'a dua ederek oradan ayrıldı.

Köyünün yolunu tuttu. Hava karlı ve soğuktu. Bir ayak önce köye ulaşmak için adımlarını sıklaştırdı. Kasabadan epey uzaklaşmıştı ki, karşısına bir asker

çıktı. Birbirlerini selamladılar.

Asker:

– Biraz geride otobüs bozuldu. Yolcular onarılmasını bekliyorlar. Ben bir ayak önce evime ve beni özlemle bekleyen anama ulaşmak için onlardan ayrıldım. Epey yürüdüm. Karnım acıktı. Dizlerimin gücü kesildi deyince, dilenci torbasındaki taze ekmeği çıkardı:

– Sen vatan bekçisisin. Yiyeceğimi son lokmasına kadar sana vermekten sevinç duyarım. Al, bununla karnını doyur, dedi.

Açlıktan güçsüz düşen asker, hemen ekmeği yemeye girişti.

Ertesi sabah, güneş, doğarken Halime Kadın'ın kapısı çalındı. Halime Kadın, bu gelen oğlumdur. Dilenci bir daha gelmeyeceğine göre, diye aklından geçirerek coşkuyla kapıya koştu.

Gelen jandarmaydı. Acı haberi bir solukta Halime Kadın'a duyurdu.

– Oğlum, kasaba yolunda ölü bulundu. Neden öldüğünü henüz anlayamadık.

Sevgili okuyucularım, «Sıcak Ekmek» yüzlerce yıldan beri Anadolu'da anlatılıyor. Ben de öyküyü çocukluğumda yaşlı bir masal anasından dinlemiştim.

O her zaman bu öyküyü şöyle bir öğüt-le bitirirdi:

Kendinize yapılmasını istemediğiniz bir şeyi, başkalarına yapmayın.

– Sen vatan bekçisisin. Yiyeceğimi son lokmasına kadar sana vermekten sevinç duyarım. Al, bununla karnını doyur, dedi.

Açlıktan güçsüz düşen asker, hemen ekmeği yemeye girişti.

212

Ertesi sabah, güneş, doğarken Halime Kadın'ın kapısı çalındı. Halime Kadın, bu gelen oğlumdur. Dilenci bir daha gelmeyeceğine göre, diye aklından geçirerek coşkuyla kapıya koştu.

Gelen jandarmaydı. Acı haberi bir solukta Halime Kadın'a duyurdu.

– Oğlum, kasaba yolunda ölü bulundu. Neden öldüğünü henüz anlayamadık.

Sevgili okuyucularım, «Sıcak Ekmek» yüzlerce yıldan beri Anadolu'da anlatılıyor. Ben de öyküyü çocukluğumda yaşlı bir masal anasından dinlemiştim.

O her zaman bu öyküyü şöyle bir öğüt-le bitirirdi:

Kendinize yapılmasını istemediğiniz bir şeyi, başkalarına yapmayın.

СЛОВАРЬ К ТЕКСТУ

gözü - голод	gözlerini yola dikmek - выставить на
adım-larını sıklaştırmak - ускорить	дорогу
шаги	güç - силы
bütmek - увеличиваться, возрастать	henüz - пока не, пока что не (при
bitmek - утешать, уговаривать	глаголе в отриц.
bitilamak - рубить топором, под-	iyi yürekli - добросердечный
рыпать	karnım acıktı - я проголодался (досл.
bekçi - сторож	мой живот голоден)
hencil - эгоист	kasaba - поселок, городок
(a, -e) bölmek - делить на	kavuşturmak - соединять
oçku - воодушевление	kovmak - прогонять
evre - округ, район	koyulmak - (дл.) приниматься за
çıl-gın - сумасшедший	что-либо
trp-mak - трепетать, трепыхаться,	kürek - лопата
биться (о сердце)	lokma - кусок
dan, den başka - кроме кого-либо	masal - сказка
dilenci - нищий, попрошайка	öfke - приходит в гнев, ярость
ölüm - кусок, кусочек	öğüt - совет, наставление
ema etmek - молиться	ölüm - смерть
duy - молитва	özlem - грусть, тоска
duşun - свадьба	paylaşmak - разделять (какое-либо
ekmek - посыпать	чувство)
ey - достаточно	rastlamak - встретить / встретить
me - мышь	sürgü - задвижка засова
pen - печь	sürmek - длиться, продолжаться
şalamak - вылетать	şen - веселье
şee gündüz - день и ночь, днем и	tanrı - бог
ночью	tanrı sevdiğine kavuşturunsun! - пусть
(a, -y) girişmek - приняться что-	бог соединит тебя с тем, кого ты
либо делать	любишь!

213

tor - кондурмат - сдувать пылинки	yalnız kendi çıkarlarına gözetirmek
s kogo-lybo, oberegat	преследовать только свои
torba - сумка	интересы
tutam - шепотка	yoksul - бедный, терпящий нужду
ulaşmak - достигать, доходить до	uyuşmak - смягчаться
какого-либо места	yürek - сердце
uyku - сон	zehir - яд
yağ - масло	

ВОПРОСЫ К ТЕКСТУ

1. Halime Kadın neden «Kendinden Yana Halime» adında oldu?
2. Halime nasıl bir kadındı?
3. Çevresindekiler niçin Halime Kadını sevmiyorlardı?
4. Çevresindekiler Halime Kadını sevmiyorlar mıydı?
5. Ahmet nasıl bir çocuktu?
6. Halime Kadın'ın en değerli varlığı neydi?
7. Ahmet'in arkadaşları vardı mı?
8. Ahmet nereye çağrıldı?
9. Askerlikte kaç ay doldurulunca Ahmet eve gelecekti?
10. Halime Kadın yardım sever bir Kadın mıydı?
11. Halime Kadın ne zaman yaşlı bir dilenciye rastladı?
12. Yaşlı dilenci ne istedi?
13. Halime Kadın neden adamı kovmadı?
14. Dilenci sözlerini hangi duayla bitirdi?
15. Halime Kadın dilenciye neler getirdi?
16. Halime Kadın neden uykusuz kaldı?
17. Halime Kadın fırından ekmekler çıkarken kapıya kim çaldı?
18. Halime Kadın neden öfkelen-di?
19. Halime Kadın ekmeği dilenciye nasıl verdi?
20. Dilenci kime rastladı?
21. Asker neden yürüyerek gidiyordu?
22. Dilenci askere ne verdi?
23. Jandarma Halime Kadın nasıl bir haber duyurdu?

CEM SAĞINI SOLUNU BİLMİYORDU

Cem güler yüzlü bir çocuktü. Annesini özmez, kardeşleriyle iyi geçinirdi. Onu herkes severdi. İlkokula yeni başlamıştı. İlk gün bahçede boy sırasına göre diziliyorlardı. Cem, Erdal'a eş olmuştu.

Öğretmen:

– Çocuklar şimdi eşlerinizi iyi tanıyın. Biraz sonra sırayı dağıtacağım. Benim yardımım olmadan, eşinizi bulup sıradaki

214

erinize geçeceksiniz, dedi. Cem ile Erdal dikkatle birbirlerine baktı.

Bir süre sonra öğretmen:

– Sırayı bozup dağılın, diye bağırdı.

Çocuklar bahçenin dört bir yanına dağıldılar. Yeniden dizilmeye gelince, pek çoğu eşlerini bulmakta zorluğa düştüler.

Cem dudaklarını sarkıtmış çevresine bakıp duruyordu. Ötede Erdal'ı onu arıyordu. Daha sonra, öğretmenin yardımıyla, bir kez daha akısı gibi dizildiler, «Eşler el ele tutuşsunlar.» dedi öğretmen.

Çocuklar birbirlerinin ellerini sıkı sıkı kavradılar.

Öğretmen:

– Ali, sol tarafındaki arkadaşına bak. Adım sor, diye seslendi.

All biraz durakladı. Sol yanını kestirememişti. Öğretmen yanına

çöterek:

– Sol kolun hangisi? diye sordu. All cevaplayamadı. Yalnız All

göğün pek çok öğrenci sağ koluyla solunu ayıramıyordu. Hele Cem,...

İli bilemiyordu sağını solunu. Öğretmen, çocuklara sağlarını

ellerini belletmek için birçok yol denedi. Bazi çocuklar çabucak

kavradılar. Bazıları ise öğrenemediler. Cem de bellemiyordu bir

erdi.

Akşamüstü eve dönünce, okuldaki çalışmalarını annesine anlattı.

İki koluyla sol kolunu ayırt edemediğinden yakındı.

Annesi:

– Ondan kolay ne var oğlum! Bebekken, sağ koluna çiçek aşısı

aptırmıştım. Kosko-caman iz bıraktı, diyerek Cem'in gömleğinin

solunu sıyınp aşısı izini gösterdi:

– Bak, işte bu sağ kolun! Unutma, aşıli kolun sağ kolun, dedi...

Aradan birkaç gün geçti. Annesi o gün aşure yapıp...

Solugünü tabaklara koyup komşulara dağıtacaklardı... Cem dağıtma

zinde annesine yardım ediyordu. Yakın komşularını hepsine birer ta-

bak götürüp verdi.

Annesi:

– Yoruldu oğlum. Eline sağlık, sadece bir tabak kaldı. Onu da

hacı teyzelere götüreceksin, dedi.

Cem:

– Onlar ev değiştirdiler. Yeni evlerini bilmiyorum.

– Ben anlatırım şimdi. Eski evlerine yakın sayılır. İki sokak

sağda ineesin. Sağdaki ikinci sokağa sapacaksın. Sokağın sonuna

doğru, küçük bir çeşme var. Onun yanındaki ev. Kapıdan girince beş

basamaklı bir merdiven çıkacaksın. Sonra sağdaki kapıyı çalacaksın,

saladın mı?

Cem şöyle bir düşündü ve:

215

– Anladım galiba, dedi. Annesi aşure kabını uzatırken, evi bir kez daha tarif etti...

Cem:

– Bu çok büyük bir tabak anne üstelik ağır da... diye sızlandı.

Annesi:

– Onlar kalabalık bir aile oğlum. Az yollarsak ayıp olur. Tabaka dikkat et, elinden kaydırma sakın... diyerek onu kapıya yöneltti.

Cem, Hacı teyzelerin eski evinin önüne gelince, şöyle bir durup çevresine bakındı. Sonra aşağı yola doğru yürüdü. İkinci sokağı buldu. Bu sokak sağlı sollu, iki yana uzayıp gidiyordu. Hangisine sapacağını düşündü: Sağdakine demişti annesi. Fakat o, sağını unuttu muştı yine... Tam o sırada, Hacı teyzelerin eski komşularından biri çıktı karşına. Cem hemen ona yolu sordu. Sokağa girince, çeşmeyi ve evi kolayca buldu. Bahçe kapısı açıldı. İçeriye girip beş basamaklı merdiveni çıktı... Sahanlığın sağ ve sol yanında iki kapı vardı.

Cem:

– Hangisini çalacaktım? diye mırıldandı. Sağdaki kapıyı çalı demişti annesi. Fakat Cem sağını soluğu kestiremiyordu bir türlü.

Aşure kabını göğsüne bastırıp, gömleğinin bir kolunu yukarıya doğru sıyırmaya girişti. Amacı aşu izini bulmaktı. Yorgunluktan ve sıkıntıdan ter içinde kalmıştı. Gömleğini çekistirirken birden, aşure kabı kollarından kaydı. Ustune doğru devrilip yere düştü. Cem'in giysileri, aşureye bulandı. Porselen kap kırılmış, bin parça olmuştu. Gürültüyü duyan Hacı teyze:

– Hayırdır inşallah! diyerek kapıya koştu. Cem ile burun buruna geldiler. Cem şaşkınlık içinde bir an durakladı. Sonra ağlayarak, Hacı teyzenin kucağına atıldı...

СЛОВАРЬ К ТЕКСТУ

ağır – тяжелый

amaç – цель

aşağıya inmek – спуститься вниз

aşure – ашура (сладкое блюдо из пшеничных зерен и сухофруктов)

ayır – стыдно

ayrımak – разделять, отделять

bağışmak – раздавать, делить

basamak – ступенька

bastırmak – прижимать

belletmek – заставить заучить,

запомнить

bir türlü – никак

bozmak – портить

bölüm – часть, группа

burun – нос

çekistirmek – тянуть в разные стороны

çeşme – фонтан, источник с водой

çiçek aşısı – противооспенная вакцина

dağılmak – распадаться, расходиться

değiştirmek – изменять

denemek – пробовать, пытаться

devrilmek – повалиться, свалиться

dikkat etmek – быть внимательным

dizilmek – выстраиваться в ряд

duraklamak – останавливаться на короткое время

el ele tutuşmak – хватать за руки друг друга

eş – пара, партнер

girişmek – приниматься за что-либо

gürültü – шум

iz – след, рубец, шрам

kalabalık – переполненный (людьми)

kapıyı çalmak – стучать, звонить в дверь

kavramak – охватывать, обнимать

kaydırmak – заставлять скользить

kestirmek – определять, решать

kırmak – разбиваться

kucağ – объятия

merdiven çıkmak – подниматься по лестнице

mırıldanmak – бормотать, бурчать,

говорить себе под нос

parça – кусок, часть

porselen – фарфоровый

sağ – правая сторона

sarmak – поворачивать

sarkıtmak – опускать, свешивать

sayılmak – считаться

seslenmek – крикнуть, позвать

sıkı sıkı – крепко

sıkıntı – трудность, затруднение

siyirmek – содрать

sızlanmak – жаловаться

sol – левая сторона

şaşkınlık – удивление, изумление

tarif etmek – описывать, объяснять

ter içinde kalmak – запариться,

сильно устать, умяться

uzamak – удлиняться, тянуться

uzatmak – протягивать

üzmek – огорчать, беспокоить

yan – бок, сторона

yorgunluk – усталость

yöneltmek – направлять

yürümek – идти, шагать

zorluk – трудность

ВОПРОСЫ К ТЕКСТУ

1. Cem nasıl bir çocuktu?
2. Cem Kime eş olmuştu?
3. Öğretmen çocuklardan neler istedi?
4. Çocukların çoğu eşlerini bulmakta zorlandılar mı?
5. Ali sol yanını ayırt edebildi mi?
6. Öğrenciler sağ koluyla solkolunu ayırbiliyor muydu?
7. Cem akşamüstü eve dönünce annesine ne anlattı?
8. Anne sağ koluyla soluğu ayırmak için Cem'e ne gösterdi?
9. Cem'in sağ koluna ne oldu?
10. Cem Kime aşure götürdü?
11. Cem Hacı teyzerken eski komşularından birine ne sordu?
12. Cem Hacı teyzenin evine gelince hangi kapısını çalmayı biliyor muydu?
13. Cem ne yapmaya karar verdi?
14. Cem gömleğini çekistirirken ne oldu?

İPEK'İN DOĞUMGÜNÜ

İpek kışkanç bir çocuktu. Okulların kapandığı gün, ablası Petek koşarak eve geldi.

– Sınıfımı geçtim. Hem de pekiyi ile geçtim! Diyerek coşkuyla annesinin ve kardeşinin boynuna sarıldı. Annesinin sevinçten gözleri doldu. Petek'i bağrına basıp içtenlikle öptü öptü... İpek, annesiyle ablasının arasından sıyrılıp, odanın bir köşesine çekildi. Tırmaklarını kemirmeye başladı. Bir yandan da, karneyi görünce babam da çok sevinecek, ablamı kucaklayıp öpecek. Beni kimse sevmiyor. Bu evde en çok ablam seviyor, diye derin derin iç çekiyordu. Oysa annesi babası, kızlarının ikisini de çok seviyor, aralarında hiçbir ayırım yapmıyorlardı.

İpek altı yaşındaydı. Okula o yıl başlayacaktı. Ablası dördüncü sınıfa geçmişti. Petek, İpek'in tersine, iyi yürekli, çalışkan, güler yüzlüydü. Üstelik kardeşini çok severdi.

Bir gün Petek arkadaşına gitmişti. İpek evde yalnızdı. Pencerenin önüne dikilmişti. Gözünü yoldan ayırmıyor, sabırsızlıkla alış verişe giden annesinin dönüşünü bekliyordu. Annesini elinde paketlerle görürnce, sevinçle kapıya koştu:

– Neler aldın anneciğim?

Annesi paketleri sofradaki masanın üstüne bırakıp derin bir «oh!» çekti. Bu sırada İpek, merakla paketlere bakıyordu. Gözü, güzel bir torbaya takıldı. Uzanıp hemen açmaya yeltendi.

Annesi:

– Ona dokunma İpek, diye atıldı. Torbayı elinden aldı. Yatak odasına götürüp giysi dolabına sakladı.

İpek annesine kırılmıştı. Hemen oturma odasına döndü. Bir koşeye çekilip yine tırmaklarını kemirmeye başladı. Besbelli yine ablama bir şey alındı, diye aklından geçirirken içi kapkaranlık kesildi. Yüreği daraldı. Gözlerine yaşlar doldu...

Akşam yemeğinden sonra, eve birkaç konuk geldi. Annesiyle babası, onlarla oturup tatlı tatlı konuşuyorlardı. Petek odasında kitap okuyordu. İpek torbanın içindekini görmeyi aklına koymuştu. Odadan çıkıp, yavaşça annesinin odasına süzülürdü. El çabukluğuyla çevreyi araştırmaya başladı. Dolaptaki torbayı bulunca çok sevindi. Torbanın içinde pembe bir giysi vardı. Kolları yakası ve etekleri dantellerle süslenmiş, üzerine ipek iplikle, mavi mineler işlenmişti.

İpek'in içi kışkançlıkla burkuldu... Hincından gözleri doldu: uzun süredir, böyle bir giysisi olsun istiyordu. Oysa annesi yine ablasını düşünmüştü: «Her şeyin yenisini ablam giyer. Bana hep onun

küçülmüş, solmuş, yıpranmış ötebilerini giydirirler... Onu daha çok seviyorlar,» diye dişlerini sıktı. İçinden yeni giysiyi parçalamak geliyordu. Torbayı elleri titreyerek yerine koydu. İşığı söndürüp odadan çıktı. Konukların yanına gitti. Annesi, hanımlarla ilginç bir sohbet girmişti. İpek'in saçlarını okşayarak:

– Haydi kızım yat artık, dedi.

İpek, içini yapıp kuvanın öfke ve kışkançlığı, kimseye belli etmeden dışarıya çıktı. O sırada gözü, masanın üzerinde duran, kırmızı tükenmez kaleme ilişti. Bir an durakladı. Sonra kalemi alıp annesinin odasına girdi. Dolabı açtı. Pembe giysiyi torbadan çıkardı. Üzerine, kırmızı tükenmezle, rastgele çizgiler çizmeye başladı. Kışkançlıktan, ne yaptığını bilmez bir durumdaydı. Öfkesi yatınca, giysiyi dörtlüp torbaya koydu.

Yatağına yattığında, içi karmakarışık duygularla doluydu. O gece, sabaha dek korkulu düşler gördü. Pembe giysi canlanıp dile geliyor: «Kışkanç kız, tükenmez kalemlerle neden boyadın beni? Niçin yaptın bunu?» diye üstüne atılıyor, boynuna dolanıp boğazını sıkıyordu...

Sabahleyin kahvaltıda, annesi ipek'in yüzünü çok solgun gördü. Onu sevgiyle öptü:

– Biliyor musun İpek bugün senin doğum günün. Altı yaşını bitirip yedi yaşına giriyorsun, dedi. İpek sevinçle ellerini çıptı.

Annesi:

– Hemen şimdi işe koyulup doğum günün için, güzel bir pasta yapacağım. Çabuk giyin, arkadaşlarına haber ver. Öğleden sonra bize gelinler. Hem eğlenir, hem de güzel bir ikindi kahvaltısı yaparsınız, dedi. Neşe içinde sofradan kalktı. Anne mutfaka girdi. Petek yatakları düzeltmeye girişti. İpek, komşu çocuklarına sevinçli haberi vermek için sokağa fırladı.

Sofra, pasta ve kurabiyelerle donatılmıştı, Annesi ile ablası, onu sevindirmek için, sabahtan beri koşuşup duruyorlardı. Çocukların gelmesine yakın annesi:

– Haydi İpek, artık giyin, dedi. Bir an İpek'in yüzü bulutlandı. Kırık bir sesle:

– Anneciğim, hangi elbisemi giyeyim? diye sordu. Tam o sırada kapı çalındı. İpek'in arkadaşları eve dolmuşlardı. Hepsi de küçük birer doğum günü armağanı getirmişlerdi. İpek onları coşkuyla karşıladı:

– Buyrun, hoşgeldiniz. Şimdi giyiniş gelirim... diyerek odasına koştu. Orada annesiyle karşılaştı:

– N'olursun anneciğim çabuk söyle. Hangi elbisemi giyeyim? diyerek telaşa soyunmaya girişti... Annesi arkasına sakladığı giysi kutusunu gülümseyerek İpek'e uzattı:

— Al yavrum. Bunu senin için aldım. Sürpriz olsun diye dün söylemedim. Pembe ipekten yapılmış, dantellerle süslü, çok güzel bir giysi. Sana çok yakışacak, dedi ve onu öperek giysi torbasını kollarının arasına sıkıştırdı.

— Haydi, çabuk giyin! Arkadaşlarını bekletme, diyerek odadan çıkıp gitti.

СЛОВАРЬ К ТЕКСТУ

aklına koymak – задумать, задаться целью	düretmek – приводить в порядок, поправлять
araştırmak – тщательно обыскивать, перерывать, перетрачивать	düşler görmek – видеть сны
armagan – подарок	el çabukluğu – расторопность, сноровка, ловкость
ayırım yapmak – делать различие, различать	el çırmak – бить, хлопать в ладоши
bağrına basmak – прижимать к груди	fırlamak – вылетать
bekletmek – заставлять ждать	göze ilişmek – попасться на глаза, броситься в глаза
besbelli – совершенно ясно, очевидно	haber vermek – сообщать
boğaz – горло	hınç – ненависть, злоба
boyamak – красить	içini yakmak – причинять душевную боль
boyun – шея	içten – от души
bulutlanmak – становиться хмурым	ipek – шелк
burkulmak – шемить, екать	iplik – нитка
canlanmak – оживать	işik – свет
coşku – воодушевление	işlenmek – обрабатывать
çekilmek – отходить	kapı çalındı – в дверь позвонили
çıkarmak – вытаскивать	karkaranlık – полный мрак
çizgi – линия	karmakarışık – беспорядочный, спутанный, непонятный
çizmek – линовать, рисовать	kavuşmak – жечь, палить
dantel – кружево	kenilmek – грызть
daralmak – сужаться, сжиматься	kesilmek – превращаться, делаться
derin – глубокий, глубоко	kırık – разбитый, сломанный
dikilmek – устремляться вперед	kırılmak – обижаться
dokunmak – дотрагиваться, прикасаться	kıskaç – заостренный
dolanmak – обматываться, обвиваться	konuk – гость
dolmak – наполняться	korkulu – страшный
dolu – полный	kutu – коробка
donatılmak – украшаться	merak – интерес, любопытство
duraklamak – останавливаться на короткое время	mine – отдалка
duygu – чувство	oşşamak – гладить
	öpmek – целовать
	öteberi – то и се, всякая всячина

raçalanmak – разбивать на части	süzülmek – сочиться, просачиваться, проникать
razı – торг	takılmak – (д.п.) застревать, задевать
rastgele – кое-как	tırmak – ноготь
sabır – терпение	titremek – тряситься
sevindirmek – обрадовать	tükenmez kalem – фломастер
sevinmek – радоваться	uzatmak – протягивать
sıkıştırmak – совать, вкладывать	üstüne atmak – обвинять кого-либо в чем-либо
sıkmak – жать	yakışmak – (д.п.) подойти, быть к лицу
solgun – бледный	yaş – слеза
solmak – вянуть, блекнуть	yatışmak – успокаиваться, утихать
soyunmak – раздеваться	yelenmek – браться за непосильную работу
söndürmek – гасить	yıpranmak – рвать
sürpriz – сюрприз	yürek – сердце
üs – украшение	
üslenmek – украшаться	

ВПРОСЫ К ТЕКСТУ

1. İpek nasıl bir çocuktu?
2. İpek niçin odanın bir köşesine çekildi?
3. Annesibabası kızların aralarında ayırım yapıyorlar mıydı?
4. İpek kaç yaşındaydı?
5. İpek'in ablası kaçınıcı sınıfa geçmişti?
6. Petek nasıl bir kızdı?
7. İpek kimin dönmesini bekliyordu?
8. Annesi paketleri bırakıp İpek'in gözü neye takıldı?
9. Anne torbayı İpek'in elinden aldı mı?
10. İpek kime kırılmıştı? Niçin?
11. İpek ne yapmaya karar verdi?
12. İpek torbayı buldu mu?
13. Torbanın içinde ne vardı?
14. Giysisi nasıldı?
15. İpek ne duygularıyla odadan çıktı?
16. İpek'in gözleri neye ilişti?
17. İpek annesinin odasından girip ne yaptı?
18. Ertesi gün kimin doğum günüydü?
19. Anne İpek'i öpüp ne söyledi?
20. İpek hangi elbiseyi giymeyi biliyor muydu?
21. Anne niçin hemen İpek'e kutunu vermedi?
22. Anne İpek'e nasıl bir hediye verdi?

KIR GEZİSİ

Okullar kapanmak üzereydi. Kitaplar bitmiş, karneler hazırlanmıştı.

Öğretmen:

— Çocuklar, bu yıl hepiniz derslerine çok iyi çalıştınız. Gezip eğlenmeyi hak ettiniz. Yarn sızı kıra götürüceğim, dedi. Sınıftaki çocuklar, sevinç sesleri çıkarak birbirlerine sarıldılar.

Sabahleyin erkenden, okul bahçesine doluştular. Hepsi de ellerinde yiyecek çıkınlarıyla gelmişlerdi. Küme küme toplanmış, geziden söz ediyorlardı.

Hakkı:

— Dün Almanya'dan amcam geldi. Bana iki paket çikolata getirmiş, çıkınıma onları da koydum. Kıra yiyeceğim, diye böbürlendi.

Turan:

— Kıra varıncaya dek erir onlar, dedi.

Hakkı:

— Erimez, diye kesip attı. Turan arkadaşlarına iyilik yapmak istiyordu. Bu nedenle üstelede:

— Erir. Git onları eve bırak. Geçen yaz gol kıyısına gitmiştik. Çıkınımda çikolata vardı. Eriyip bulamaç gibi oldu.

Hakkı:

— Bu iyi çikolatadır erimez, diyerek öfkeyle ayağını yere vurdu. O sırada öğretmen, bahçe kapısından içeriye giriyordu. Çocuklar tartışmayı kesip ona doğru koştular. Sevinç içinde hoplayıp, zıplayarak çevresinde toplanıldılar.

Öğretmen:

— Çocuklanm, bu gezide bazı kurallara uymamız gerekiyor: Yollarda sırayı bozmamalısınız. Gürültü etmek, sıradan çıkıp sokak satıcılarından alışveriş yapmak yok. Bunlar, bizi çevremize karşı küçük düşürücü davranışlardır... Kıra varınca sağa sola dağılmayıp yakınımızda oynayın. Çöplerinizi yere atmayın. Çöp kabı varsa, oraya atacaksınız. Yoksa, sarıp sarmalar çıkınılarınıza koyarsınız. Haydi şimdi boy sırasına göre dizilin de çıkalım, dedi.

Kırlar yemyeşildi. Çocuklar çıkınlarını bir ağacın altına koyup oyuna giriştiler... Ögle olunca, gölgelik yerlere çekilip çıkınlarını açtılar. İstekle karnelerini doyurmaya koyuldular. Hepsinin yanakları, pembe pembe olmuştu. Gözleri ışı ışıldı. Varlıklarından sevinç ve neşe fırlıyordu. Sevgi dolu gözlerle, kendilerine bakan öğretmenlerine, sıcak sıcak gülüşüyorlardı. Çogunun süt dişleri

dökülmüştü. Öğretmen onları dişsiz halleriyle daha cana yakın buluyordu: Çocuklar çok sevinçler, iyi ki getirdim buraya, diye geçiriyordu içinden.

Bir ara ilerde Hakkı ile Turan'ın dövüşmekte olduklarını gördü. Telâşla yanlarına koştu:

— N'oluyor? Birbirinize neden saldırdınız?

İki çocuk soluk soluğa, birbirlerinden ayrıldılar. Hakkı öfkeyle söze başladı:

— Öğretmenim, yemek çıkınımda iki paket çikolata vardı...

Turan atılıp Hakkı'nın sözünü kesti:

— Çikolata paketinin birini, sen çaldın diyor bana. Yemin ederim öğretmenim, ben çalmadım.

Hakkı:

— O çaldı öğretmenim. Gece yatarken, paketlerin ikisini de çıkının içine kendim yerleştirdim. Bir tanesi yok olmuş.

Turan:

— Çikolatayı çalmadım öğretmenim, diyerek içini çeke çeke ağlamaya başladı. Çocuklar yemeklerini bırakmış, kavgacıların çevresine toplanmışlardı.

Hakkı:

— Ona inanmayın öğretmenim. Biz oynarken o oyuna katılmadı. Ağacın altında yemek çıkınlarının yanında oturuyordu. Çikolatamı o sırada çaldı, dedi. Turan:

— Oyuna ayakkabım sıkıştığı için katılmadım. Ama kimsenin çıkınına elimi sürmedim, diye kendini savundu...

Öğretmen:

— Yeter! Herkes yerine gitsin, diye bağırıldı. Turan'ın arkadaşlarının yanında küçük düşmesi onu üzmüştü. Çocuklar yerlerine döndüler. Turan durmadan ağlıyordu.

Öğretmen Hakkı'ya yaklaştı:

— Bence Turan çikolatayı çalmadı. Belki de bir yerlerde düştürdün. Hakkı:

— Düşürmedim öğretmenim, diye direndi.

Turan ceplerini göstererek:

— Bakın, ceplerim bomboş, diye direndi. Sonra yemek çıkını getirdi. İçindekileri boşalttı:

— İşte burada da yok... Başka nereme koyabilirim? diye hüçürdü. Turan'ın yemek torbasında, iki dilim ekmele beş altı tane zeytin ve bir yumurta vardı...

Öğretmen:

– Gördün ya! Çikolatayı çalmış olsaydı cebine ya da çıkınına koyacaktı. Kırdı başka nereye saklayabilir? Haydi arkadaşından özür dile, diyerek Hakkı'yı tersledi. Hakkı, Turan'dan yarım ağızla özür diyeyip yemek çıkının başına oturdu. Turan olduğu yere çöküp başını ellerinin arasına aldı.

Öğretmen:

– Haydi Turan, sen de karını doyur, diyerek oradan uzaklaştı.

Turan'ın boğazından bir lokma ekme geçmiyordu. Herkesin içinde hırsız durumuna düşmek, onu çok üzmüştü. Bu olay nedeniyle öteki çocukların da neşeleri kaçtı. Öğretmen kırılgan bir sesle:

– Yemek işi bitince, hemen çıkınlarınızı toplayın. Evlerimize dönelim, dedi. Çocuklar, erken dönüşün nedenini anlamışlardı. Hepsisi de Hakkı'ya öfkeyle baktılar.

Hakkı eve varınca, annesi onu sevinçle karşıladı:

– Gezip eğlendin mi? Yüzüne renk gelmiş. Ne güzel olmuşsun! diyerek kucakladı... Hakkı neşesizdi. Annesi oğlunu üzgün görünce telâşlandı:

– Bir şey mi oldu oğlum? Neden üzgünsün? Hakkı:

– Arkadaşım Turan çikolatamı çaldı. Ustelik öğretmen, ona değil de bana kızdı diyerek yakındı.

Annesi:

– Üzülmeye oğlum, çaldıysa haram olsun. Bir paket çikolata daha var. Dün gece, kır yemeklerini koyduğün çıkına baktım. Çikolata paketlerinin ikisini de almışsın.

Hakkı telâşla annesinin sözünü kesti:

– Evet aldım ama biri çalındı!

Annesi:

– Yanılıyorsun oğlum, hava sıcak, çikolataların yollarda erir, hem de fazlası mideni bozar, diye düşündüm. Çıkınımdaki paketlerin birini alıp sakladım... dedi. Ve uzanıp raftaki paketi aldı. Oğlunun eline tutuşturdu.

Hakkı:

– Hiiii! diye irkilip «Demek Turan çalmamıştı.» diye söylendi. Çikolatayı öfkeyle parmaklarının arasında sıkıp ezdi. Sonra fırlatıp bir köşeye attı.

СЛОВАРЬ К ТЕКСТУ

ara – расстояние, промежуток	boşaltmak – опорожнять, освобождать
brakmak – бросать, оставлять	boş – пустой, разорванный
bomboş – пустой-препустой	boy – рост

bozmak – разрушать, ломать
bulamaç – кашница, мучная каша
cana yakın – симпатичный
cep – карман
çalmak – красть, воровать
çekilmek – (д.п.) удалиться, отойти в сторону

çikin – сверток, узелок

çikolata – шоколад

çökmek – опускаться

çöp – мусор

dağılmak – расходиться, разбредаться

dek – до

demek – сказать

dilim – кусочек

direnmek – настаивать, упорствовать

dizilmek – выстраиваться в ряд

dolaşmak – гулять, бродить

dökülmek – выпадать

dönmek – возвращаться

dönüş – возвращение

dövüşmek – драться

duşurmak – ронять

düşmek – падать

düşürücü – снижающий, понижающий

el sürmek – дотрагиваться, касаться

erimek – таять

ezmek – толоть, молот

fazla – лишний, много

fırlatmak – швырять

fişkırtmak – бить ключом

girişmek – приниматься

göl – озеро

göstermek – показывать

götürmek – отводить

gürültü etmek – шуметь

hak etmek – иметь право, заслужить право

hâl – состояние, положение

haram olsun! – пусть не пойдёт тебе впрок!

hiçkirmak – икать

ışıl ışıl – сверкая

iyilik yapmak – делать добро

içinden geçirmek – думать про себя

icini çekmek – вздыхать
ilerde – впереди
irilmek – вздрогнуть (от испуга)

kaçmak – убежать

karne – ведомость с отметками в школе

karnı doymak – насыщать живот, наедаться

karnım doydu – я наелся

karşılama – встреча

katılmak – (д.п.) присоединяться, участвовать

kavgası – ссорящийся

kerslemek – (в.п.) пачкать

kır – поле

kırılgan – подавленный, отчаявшийся

kırsız – вор

koplamak – прыгать, скакать

koymak – класть, ставить

kucaklamak – обнимать

kural – правило

küme – куча, группа

lokma – кусок

mide – желудок

neşe – веселье, хорошее настроение

olay – случай, событие

rembe – розовый

raf – полка

saklamak – прятать

sarılmak – обнимать

sarmak – обвязывать, перевязывать

satıcı – продавец

savunmak – защищать

ses çıkarmak – издавать звуки

sevgi – любовь

sıkışmak – жать, давить

sılmak – жать, сжимать

sıra – очередь

söz etmek – (исх.) говорить, вести речь

süt dişleri – молочные зубы

tartışmak – спорить

torba – сумка

tutuşturmak – всучивать, давать силой

uymak – соответствовать, подходить

üstelemek – настаивать, проявлять упорство
üzere – скоро
üzmek – огорчать, расстраивать
yanak – щека
yanılmak – ошибаться

yarım ağızla – неполгорла
yatmak – ложиться (спать), лежать
yerleştirmek – помещать, размещать, ставить
yeter! – хватит, достаточно
ziplamak – прыгать

ВОПРОСЫ К ТЕКСТУ

1. Öğretmen çocukları nereye götürdü?
2. Çocuklar elinde ne çıkınlarıyla gelmişlerdi?
3. Hakkı çıkına neyi koydu?
4. Hakkı için çikolata kim getirdi?
5. Turan Hakkı'ya ne söyledi?
6. Çocuklar bu geride hangi kurallara uymalıdır?
7. Çocuklar çıkınlarını nereye koydular?
8. Çocuklar ne zaman çıkınlarını açtılar?
9. Çocuklar kıra gelince ne yapmaya giriştiler?
10. Çocuklar nasıl görünüyorlardı?
11. Öğretmen çocukları ne halliyle daha cana yakın buluyordu?
12. Hakkı ile Turan niçin dövüştüler?
13. Hakkı niçin Turanı suçlamalar yaptı?
14. Hakkı ne ile Turanı suçladı?
15. Turan neden oyuna katılmadı?
16. Turan'ın yemek torbasında ne vardı?
17. Hakkı Turan'dan özür diledi mi? Nasıl?
18. Turanı neyi üzmüştü?
19. Çocuklar neden Hakkı'ya öfkeyle baktılar?
20. Hakkı eve varınca nasıl görünüyordu? O neden üzgündü?
21. Hakkı'nın annesi nasıl onu teselli etti?
22. Anne çikolataların paketlerini birini niçin sakladı?

SEN HERKESİ SEV

Barış ögle yemeğini bitirmişti, meyve tabağından bir elma ile mandalina aldı, balkona çıktı. O gün okulda çok bunalmıştı. Öğretmen, iki derste sürekli özet yazmış, teneffüse çıkarmamıştı. Bir yandan elmayı kemiriyor, bir yandan çevreye bakıyordu. Oturdukları yapı, on altı katlı, yetmiş daireliydi. Onlar on ikinci katta oturuyorlardı. Balkona çıkınca kendini uçmakta sayardı. Çevresinde ne varsa oyuncak gibi görüyordu. Bu ilginç görünüme dalarak, elmasını bitirdi, koğanını aşağıya attı, mandalinasını soymaya başladı.

Birden, ikinci katın on numaralı dairesinin balkonundan garip bir bağırılma gelmeye başladı. Evin hanımı Serpil Hanım, başını yukarıya doğru kaldırmış, var gücüyle bağırıyordu:

– Evinizde çöp kabı yok mu? Görgüsüz insanlar! Apartmanda oturmayı bilmiyorsanız, gidin dağ başında bir kulübede oturun, biktım sizin çöptünüzden!..

Barış, kendini savunmak istiyordu. Ama ne diyeceğini belemiyordu. Çünkü, biraz önce aşağıya attığı elma kocanı, Serpil Hanım'ın elinde, mandalina kabukları da sokakta duruyordu. Tek istediği annesinin olayı duymamasıydı. Yavaşça geri çekildi, odaya girip balkon kapısını kapadı. Bir süre durup asansör sesine kulak verdi.

Arka odada ütü yapmakta olan annesi, işini bitirip onun yanına geldiğinde Barış, olayın etkisinden sıyrılılmış, özene bezene, Türkiye haritası yapmaya koyulmuştu. Annesi, «Kolay gelsin.» diyerek karşısına oturdu. O sırada Barış, Ege kıyılarını çiziyordu. Bir an eli kaydı. Kalemin ucuyla üç burnu birleştirip tek bir çıkıntı durumuna getirdi.

Annesi telâşla atıldı:

– Dikkat et oğlum! Kalemin ucuyla yok ettiğin üç burnu yüzyıllardır uğruna kan dökülüp can verilerek, yurt edinilmiş topraklardır. Haritadaki, tek noktalık toprağın bile değeri büyüktür. Bunu gözden kaçırmamalısın.

Barış hemen bu yeri sildi. Gerçeğe uygun biçimde yeniden çizmeye başladı. Bir yandan da gülüşüyordu. Burunları çizince kalemi bıraktı:

– Bak anne, sana hoşuna gidecek şey anlatacağım. Harita üzerinde konuşken öğretmen de senin gibi, ülkemizin doğu hep «topraklarımız» diye söz eder. Geçen gün, Sevr Antlaşması'ndan söz ediliyordu. «İngilizler, Fransızlar, İtalyanlar, Yunanlılar ülkemizin doğu, batı ve güneyindeki toprakları aldılar. Bize sadece, Ankara ve çevresinde bir avuç toprak bıraktılar.» dedi. Sınıfımıza yeni gelen bir arkadaş var. Çekine çekine parmak kaldırıp «Öğretmenim, düşününler önce toprağımızı ülkemize neyle taşıdılar acaba?» diye sormasın mı?

Annesi, üzüntüyle içini çekerek Barış'ın sözünü kesti:

– Atatürk'ün önderliğinde uluşa el ele vermeseydik, bu işin üstesinden gelemezdik. El birlik olmak da kolay değil hani! Ancak birbirini seven insanlar elbirlik olabilir. Şu apartmanda yetmiş aile yaşıyor. Yaklaşık olarak üç dört yüz kişi eder. Kışla savaşmak için yakıt alınacak. Bir türlü el birlik olup da yakıt parasını toplayamadık. Çünkü koca yapıda kimse kimseyi tanımıyor. Kapılarda, asansörlerde

karşılaşırsak, şöyle bir baştan savma selâm veriyoruz birbirimize. Kimileri bunu da yapmıyor. O nedenle hep birbirimizi eleştirip duruyoruz. Duyduğuma göre, katlar arasında olmadık şeylerden kavgalar çıkıyormuş...

— Öğretmenin de böyle söylüyor: «Eğer insanlara insan sevgisi öğretilbilseydi, uluslar, birbirleriyle savaşmaz, tersine tüm güçlerini birleştirerek, doğanın yıkıcı güçlerine, açlığa ve hastalıklara karşı kendilerini savunma yolları ararlardı. O zaman belki de yeryüzünde, bugünkü gibi kimi insanlar fazlasıyla beslenirken, kimi insanlar, açlıktan ölme durumuna gelmezlerdi.» diyor.

Bariş, bir an durup annesinin yüzüne baktı. Kendisini ilgiyle dinlediğini görünce sordu:

— Böyle bir şey olabilir mi anne? Yeryüzünde birbirlerinin dillerini, törelerini, adetlerini bilmeyen, yani birbirlerini hiç tanımayan insanlar var. Bunlar birbirlerini nasıl sevebilirler? Bu yolla savaşların önüne nasıl geçilebilir? Pek aklımdı ermedi.

Annesi hiç düşünmeden yanıtladı:

— Bir ulus içindeki insanlar birbirlerini sevmeyi öğrenmişlerse, onlar komşu ulusların insanlarla da "insan" oldukları için seveceklerdir. O komşular da kendi komşularını sevince doğal olarak yeryüzü, birbirlerini seven insularla dolacaktır. Sen, bana ya da babana, öğretmene, arkadaşlarına, akrabalarımıza kızsın silahla saldırıp bizleri yok etmeye evlerimizi yakıp yıkmaya kalkışabilir misin?

Bariş telaşla atıldı:

— Böyle bir şey kesinlikle yapamam.

— Neden? dedi, annesi.

— Çünkü sizleri seviyorum...

— İşte dedi, annesi. Anlatmak istediğim de bu...

Bariş bir an on numaradaki komşu kadını düşündü. «O hanımın beni sevebileceğini hiç sanmıyorum ya!...» diye mırıldandı.

Annesi odadan çıkıyorken geri döndü:

— Yoksa, bu dediğime hâlâ aklın ermedi mi?

— Eh, diye boynunu kırdı Bariş! Aklıma takılan bazı şeyler var da...

Böylece kış geldi geçti. Okullar kapandı. Bariş dördüncü sınıf öğrencisi oldu. Babası işyerinden yıllık izni aldı. Hep birlikte, gemiyle Kıbrıs'a geziye çıktılar, Bariş gezi sırasında sevinçten kabına sığmaz olmuştu. Pek çok arkadaş edinmişti. Onlarla geziyor, oyunlar oynuyordu. Bazen de bir köşeye toplam aralarında konuşuyorlardı.

Bir gün yemek sonrasında herkes kamaralarına çekilmiş dinleniyordu. Bariş arkadaşlarını aradı, bulamadı. Tek başına dolaşmaya koyuldu. Alt katlara indi, salonları gezdi.

Burundaki guverteye geldiğinde, üç yaşlarındaki bir çocuğun üst guverteye çıkan demir merdivenleri tırmanmaya çalıştığını gördü. Hemen telaşla koştu, onu kucağına aldı. Çocuğun üst guverteye çıktığında kurtarma sandallarının bulunduğu yerlerden ya da başka aralıklardan denize düşebileceğini, hatta demir merdivenden bile yuvarlanabileceğini düşünmüştü...

Çocuk önce direndi ama kurtulamadı. Bariş ona sımsıkı sarılmıştı. Doğruca gidip gemi kâtipini buldu. Çocuk adının Cem olduğunu söyleyince, kâtip mikrofona durumu yolculara duyurdu. Kısa sürede çevreleri yolcularla doldu. Cem'in annesi, çocuğunu ağlayarak bağırna bastı, sonra olayı anlattı:

— Oğlumu öğlen uykusuna yatırmıştım. Ona Kırmızı Başlıklı Kız'ın öyküsünü anlatıyordum. Birden uyuyakalmışım. Babası daha önce uyuduğundan, Cem'in kamaradan çıkışı duyan olmadı.

Çok korktum. Bu iyiliksever çocuk, oğlumu bulmasaydı, kimbilir başına neler gelecekti yavrumun!...

Cem'in annesiyle babası Bariş'in annesi ve babasıyla tanıştılar. Kısa sürede dost oldular. Yolculuk boyunca birbirlerinden ayrılmadılar.

Vapur, İstanbul'a yaklaşırken aynı masada oturmuş, akşam yemeklerini yiyorlardı. Bariş'in babası, Cem'in babasına:

— Dostluğumuzu İstanbul'da da sürdürelim. Birbirimize adreslerinizi verelim. Siz nere de oturuyorsunuz? diye sordu.

— Ben de dedi, Cem'in babası, aynı soruyu soracaktım. Sizleri çok sevdim. Biz de dostluğumuzu sürdürmek istiyoruz.

Bunları söylerken, cebinden kartını çıkardı. Aynı anda, Bariş'in babası da kartını Cem'in babasına uzattı. Birden suskunluk oldu. Erkekler ellerindeki kartlara bakakalmışlardı.

— Oo! Meğer, aynı apartmanda oturuyormuşuz da haberimiz yokmuş, dedi Bariş'in babası...

Gerçekten, Cemler, Bariş'ların oturduğu sitenin on numaralı dairesinde oturuyorlardı. Cem'in annesi, geçen sonbaharda, Bariş'in balkondan attığı elma kocanı yüzünden, bağırıp çağırarak ortalığı ayağa kaldıran Serpil Hanımdı...

Hep birlikte eve vardılar. Yakın akraba gibi birbirleriyle sarılıp sık sık görüşmek üzere sözleşerek vedalaştılar. Asansöre bindiklerinde Bariş:

— Anne, dedi. Hani bir gün bana insanlar birbirlerini tanıyıp severlerse, yeryüzünde savaşlar sona erer demiştin ya, söylediklerine aklım ermeye başladı artık.

— Çok iyi, dedi annesi. Bu inanç seni ve çevrendekileri mutlu edecek.

СЛОВАРЬ К ТЕКСТУ

acaba – интересно	eleştirmek – критиковать, рецензировать
açlık – голод	etki – влияние
âdet – привычка, обычай, традиция	garip – странный
aklı(m) etmek – понять, постичь	gemi – корабль
akraba – родственник	geri çekilmek – отходить назад
aralık – промежуток, интервал	gözden kaçırmamak – не упускать из виду
asansör – лифт	güney – юг
atmak – бросать	guverte – палуба
avuç – ладонь, горсть, пригоршня	hoş(una) gitmek – нравиться
bağır(tı) – крик	hoşuma gitti – мне понравилось
bağrına basmak – прижимать к груди	inanç – вера
baştan savma – только чтобы отвязаться	iyilik sever – добрый
batı – восток	izin almak – брать отпуск
beslemek – кормить	kabına sığmamak – быть нетерпеливым
bezen – украшение	kaldırmak – поднимать
bikmak – (исх.) устал, надоесть, приестся	kalkışmak – приниматься за что-либо, предпринимать, затевать
biçim – покрой, фасон, вид, форма	kamara – каюта
binmek – садиться (в автобус и т.п.)	kan – кровь
birleştirmek – соединять, объединять	kâtip – начальник
boyunca – в течение, на протяжении	kavga – ссора
bunalmak – переполненная	kaymak – скользить
can vermek – умереть, испустить дух	kemirmek – грызть, глодать
cekinmek – стесняться	kırmızı başlıklı kız – красная шапочка
çıkıntı – затруднение	kıyı – берег
çör kabi – мусорное ведро	koşan – сердцевина, корешок, огрызок
dalmak – погружаться, уходить с головой	koyulmak – (д.п.) приниматься за что-либо
değeri – ценность	kulak vermek – прислуживаться (д.п.)
demir – железный	kulûbe – будка
dil – язык	kurtarma sandalları – спасательные лодки
direnmek – упираться, упрямиться	mandalina – мандарин
doğa – природа, натура	mırıldanmak – бормотать, бурчать
doğu – запад	ortalık – окрестности
dolaşmak – гулять	önderlik – лидерство, руководство
dolmak – наполняться	özen – старание
dökülmek – проливаться	özet yazmak – излагать вкратце, делать конспект
durum – ситуация, положение	saldırmak – бросаться, кидаться
düşman – враг	savaşmak – воевать
el ele vermek – объединиться, быть заодно	
el vermek – протягивать руку помощи	
elbirliği – единение, объединение	

saunmak – защищать	uzatmak – протягивать
saymak – считать	ütü yapmak – гладить
sayılmak – (исх.) избавиться, выпутаться	üzüntü – беспокойство, волнение
silah – оружие	vedalaşmak – прощаться
silme – стирать (ластиком)	yakıt – топливо
soymak – снимать (ластиком), облупить, обдирать	yaklaşık – примерно, приблизительно
söz etmek – рассуждать	yaklaşmak – приближаться, подходить, подлезать
söz kesmek – прерывать, перебивать	yakmak – жечь, сжигать
suskunluk – молчание	yakmak – укладывать (спать)
sürdürmek – продолжать	Yunanistan – Греция
sürekli – постоянно	yemiden – заново
takılmak – застревать, западать, задевать	yıkıcı – разрушитель
tersine – наоборот	yıkmak – разрушать, ломать
tırmanmak – карабкаться, влезать	yolcular – путники, путешественники
toplamak – собирать	yurt – 1) край, родина; 2) общежитие
toprak – земля	yuvartlanmak – скатиться, упасть, свалиться
tören – церемония, обряд, праздник	yüzyıl – век
uç – стержень	
ulus – нация	

ВОПРОСЫ К ТЕКСТУ

1. Bariş balkonda ne yapıyordu?
2. Onun ailesi kaçınıcı katta oturuyordu?
3. Onların oturdukları yapı kaç kathydi?
4. İkinci katın on numaralı dairesinin balkonundan niçin garip bağır(tı)lar gelmeye başladılar?
5. Bariş balkondan odaya girip ne yapmaya başladı?
6. Annesi neden telaşla konuşmaya başladı?
7. Bariş annesine nasıl bir şey anlattı?
8. Bariş'in öğretmeni harita üzerinde konuşurken ne söz eder?
9. Nasıl insanlar elbirlik olabilirler?
10. Bariş'e göre hiç tanımayan insanlar birbirlerini sevebilirler mi?
11. Bariş babasına, öğretmene, arkadaşlarına silahla kalkışabilir mi?
12. Annesi Bariş'a ne anlatmaya çalışıyordu?
13. Bariş Serpil Hanımın onu sevebileceğini sanıyor muydu?
14. Bariş kaçınıcı sınıf öğrencisi oldu?
15. Bariş ailesiyle tatile için nereye çıktı? Ne ile?
16. Bariş geri sırasında nasıldı?
17. Bir gün yemekten sonra Bariş niçin tek başına dolaşıyordu?
18. Bariş ne yaptığı çocuğu gördü?

19. Barış onu aldı mı? Kurtardı mı? Çocuğun adı neydi?
20. Çocuğu aldıktan sonra Barış nereye gitti?
21. Durumu yolculara kim duyurdu?
22. Cem'in annesi niçin Cem'in kamaradan çıkışını duyan olmadı?
23. Cem'in annesi babası Barış'ın annesi babasıyla nasıl tanıştılar?
24. Barış'ın babası Cem'in ailesiyle dostluğu devam etmeyi istedi mi?
25. Barış'ın babası Cem'in babasına kartını uzatırken neyi anladı?
26. Geçen sonbaharda Barış'a kim bağırıyordu?
27. İki aile nasıl vedalaştılar?
28. Barış annesinin söylediklerini ne zaman anladı? Niçin?

SELEN ABLA OLMAKTAN VAZGEÇTİM

Abla olmanın ne kadar zor olduğunu biliyor muydunuz? Ben bilmiyordum...

Bilseydim, bana «Selen Abla» denmesini ister miydin hiç?..

Aaah, aah! Nerde o eski güzel günler... Ablamın elinde ne görsem hemen alırdım. Ablam vermek istemese de annem,

«Ver kızım! O daha küçük, laftan anlamıyor. Nasıl olsa biraz sonra sıkılıp elinden bırakır.» deyince vermek zorunda kalırdı – daha doğrusu "Al!" deyip önüme atardı.

Ama şimdi işler değişti... Ablam,

«Hani Selen büyümüşü anne? Bir de ona "Selen Abla" diyoruz. Vermeyeceğim işte! Oyuncaklarımla oynamak benim de hakkım!» diyor.

Annem çaresiz,

«Sen de haklısın.» diyor ablama.

Böylece ablamın elinden hiçbir şey alamaz oldum.

Hepsi bu kadarla da kalmıyor. Ablam bana, abla olmanın zahmetli yanlarını hatırlatırcasına,

«Selen Abla olduğuna göre, sen de benimle oturup ders çalışacaksın!» diye tutturuyor.

Ders çalışmak hiç de zor değil aslında. Gelgelelim ablam ders çalışmayı hiç sevmiyor. Onun için de annem,

«Hadi git dersine çalış.» deyince, garip garip şeyler yapıyor.

Bugün de yatağına çıkıp zıp zıp zıplamaya başladı. (Bizim evde yatakların üstünde zıplamak yasaktır.) Ben,

«Abla, neden böyle yapıyorsun?» diye sorunca bana,

«Sıkıcı bir işe başlamadan önce kendimi eğlendiriyorum.» dedi.

«Ders çalışmak sıkıcı bir şey değil ki!» dedim.

«O zaman benim dersime sen çalışsana!» dedi.

Ben,

«Olur, çalışırım!» deyince çok şaşırıldı.

«Nasıl çalışacaksın bakayım?» dedi.

Ben,

«Çok kolay! Kitabının içine küçük küçük yuvarlaklar çizeceğim.

Yuvarlak çizmeyi öğrendim.» dedim.

Ablam zıplamayı bırakıp gülmeye başladı.

«Ömürsün Selen! Yuvarlak çizmeyi herkes yapar. Önemli olan yuvarlağı nereye çizeceğin.» dedi.

«Sen göster, ben çizeyim.» dedim. Ablam,

«Sana gösterinceye kadar, ben kendim çizerim. Hadi otur da ders çalışalım!» deyip önüme kitaplarından birini koydu.

Kitabın kapagını açtım. İçinde bir amcanın resmi vardı. Resimdeki amca bana tanıdık gibi gelmişti ama kim olduğunu bir türlü hatırlayamadım. Ablama,

«Abla, bu amca kim?» diye sordum.

Ablam bir kızdı, bir kızdı ki sormaym.

«O amca olur mu hiç!» dedi.

Amca olmadığına göre dede olsa gerek, diye düşündüm. Ama dede olacak kadar da yaşlı değildi. Ablama,

«Bu dede kim?» diye sorunca, ablam daha çok kızdı.

«Kızım sen cahil misin? O bizim Atamız, Atamız!» dedi. Atamız acaba annemin mi, yoksa babamın mı kardeşi oluyordu? İkisinden birinin kardeşi olmalıydı; çünkü teyzelerim, dayılarım, amcalarım, halalarım, ya annemin ya da babamın kardeşleri oluyor. Hangileri annemin, hangileri babamın kardeşleri, henüz öğrenemedim ya...

Ablam hepsini bildiğine göre, Atamızın da hangisinin kardeşi olduğunu bilir diye düşünerek sordum.

Keşke sormaz olsaydım. Ablam neredeyse parmağını gözüme sokacaktı.

«Sakin arkadaşlarının yanında böyle şeyler sorma! Beni rezil edersin ha!» dedi.

Çok korktuğumu görünce biraz yumuşadı ve,

«Bak şimdi. Sana Atamızın kim olduğunu anlatacağım. Beni çok iyi dinle!» dedi.

Büyük bir dikkatle ablamı dinlemeye başladım.

«Şunu hiç aklından çıkarma! Atamız kalbimizde yaşıyor.» dedi ve elini göğsüne koydu.

Anladığımı göstermek için başımı salladım ve ben de elimi göğsüme koydum. Ablam hemen itiraz etti.

«Orası sağ taraf. Kalp sol taraftadır.» dedi.

Hemen elimin yerini değiştirdim. Koskoca adamın benim küçük göğsüme nasıl sığdığını anlayamamıştım. Zaten bu sağ sol işini de henüz anlamış degilim.

Ablam hep, kalemi tuttuğum elimin sağ elim, diğerinin de sol elim olduğunu söylüyor. Ama ben kalemi hep aynı elimle tutmuyorum ki! Onun için de,

«Sağ elin hangisi Selen?» diye sorduklarında ellerimden birini uzatıyorum. Kimi zaman, «Aferin!», kimi zaman da, «Yine karıştırdın!» diyorlar.

Ben sağımı, solumu ve Atamızı düşünürken ablam,

«Söyle bakalım, Atamız neden kalbimizde yaşıyor?» diye sordu.

Hoppalaa! Ben nereden bileyim? «Evi yok herhalde», diye düşündüm ama ablamın yine kızacağını bildiğimden söylemedim. Ablam,

«Çünkü O, yurdumuzu düşmanlardan kurtardı.» dedi ve Atamızla ilgili şu anda hatırlayamadığım birçok güzel şey anlattı.

Anladığım kadarıyla bize ait çok güzel bir yer olan yurdumuzu hırsızlar çalmış. Atamız da hepsini dövüp yurdumuzu geri almış. Sonra da onu çocuklara armağan etmiş. Çünkü Atamız çocukları çok seviyormuş.

Bu yurt denen yerin nasıl bir yer olduğunu tam olarak anlayamadım. Galiba çiftlik gibi bir yer. Ama çiftlik değilmiş. Daha büyük bir yermiş. Her neyse...

Haa! Bir de şunu hiç unutmamalıyım. Atamızın gözleri mavimsi! Tıpkı denizin rengi gibi...

Ablam öğrenip öğrenmediğini anlamak için,

«Söyle bakalım! Atamız ne yapmış?» diye sorunca hemen yanıt verdim.

«Yurdumuzu hırsızlardan kurtarmış!»

Ablam güldü ve,

«Hırsız değil kızım. Düşman, düşman!» dedi.

Ben hemen düzelttim.

«Pardon! Hırsız değil, düşman.»

«Atatürk nerede yaşıyor?»

Bu soru çok kolaydı.

«Kalbimizde.» deyip elimi göğsüme koydum.

Ablam,

«Yine yanlış taraf! Sen en iyisi kalbini gösterme. Yalnızca 'Kalbimizde,' de, olsun bitsin.» dedi.

Ben,

«Peki.» dedim ve ablam dersini bitirinceye kadar öğrendiklerimi unutmamak için tekrarlayıp durdu. Ablam,

«Hadi Selen Abla kalk, dersim bitti!» deyince anneme koşup Atamızla ilgili bildiklerimi anlattım. Annem bana, «Aferin!» diyeceğine, ahlama,

«Aferin Sevinç! Kardeşine ne güzel şeyler öğretmişsin.» dedi. Sonra da ablamın ödevini kontrol etmeye başladı.

Çok canım sıkılmıştı. «Bari resim yapayım.» diye düşündüm. Dolaptan resim malzemelerini alırken gözüm ablamın yeni pastel boyalarına ilişti.

Kocaman bir kutu boya. Hem de iki katlı. İçini açtım. Öyle güzel renkler vardı ki! Altın ve gümüş rengi bile vardı. Hepsi de gıcır gıcır ve kağıtlı.

Ne yazık ki ablamın boyalarını elleyemedim. Selen Abla olmuş-tum çünkü.

«Ben bu ablalıktan vaz geçsem mi acaba?» diye düşündüm. Hiç fena olmazdı. Yeniden küçük olursa neler yapardım neler?

Çok akıllı bir kız olduğum için, biraz düşününce yeniden küçük olmanın yolunu buldum.

Ablamın boyalarını ve resim defterini alıp salondaki masaya yerleştirdim.

Annem büyük bir dikkatle ablamın ödevini kontrol ediyordu. Ablam da onun yanbaşımda duruyordu.

Beni, daha doğrusu boyalarını görünce, ablam hemen yanıma geldi ve beni izlemeye başladı. Ben sakın sakın boya kutusunu açtım.

Ablam göziini boyalarından ayıramıyordu. «Annee! Selen boyalarını aldı!» diye bağırması an meselesiydi.

Ablama baktım ve,

«Abla ben kaç yaşındayım?» diye sordum. Ablam gözlerini boyalardan ayırmadan,

«Üçü bitirdin.» dedi.

Parmaklarımdan üçünü gösterip,

«Yani ben çok küçüğüm, öyle mi?» dedim.

Ablam çok sevinmişti.

«Tabii ki çok küçüksün. Sana 'Selen Abla' dedeğimize bakma! Laftan anlamadığın ve büyük olmak istediğin için öyle diyoruz.» dedi.

En tatlı sesimle,

«Ben artık laftan anlıyorum ablacığım. Büyük olmak da istemiyorum. Bana 'Selen Abla' demene gerek yok artık. Zaten büyükler küçüklere 'abla' demez ki!» dedim,

Ablam şaşkın şaşkın yüzüme baktı.

«Aferin sana Selen. Sen akıllanıyorsun galiba!» dedi.
Her şey yolundaydı. Uzanıp kırmızı boyalardan birini aldım. Önce «cırtt, cırtt» diye kâğıdını yırttım. Sonra da «tık» diye ikiye ayırdım.
Pastel boyaları kırmaya bayılırım. Kırmıca hem tutması kolay oluyor, hem de boyalar çoğalmış oluyor.
Ablam ne zaman bağırarak diye bekledim. Ama bağırmadı. Uzun uzun bana baktı ve,
«Selen! Sen sandığımdan da akıllıymışsın. Büyük olmak işine gelmeyince küçük olmaya karar verdin. Vallahi pes doğrusu!» dedi.
Ben kendimi kapmış, pastel boyaların kâğıtlarını yırtıyordum. Ablam,
«Anne duydun mu? Selen, abla olmaktan vazgeçmiş. Çekeceğimize var. En çok da benim. Kullanmaya kıyamadığım pastel boyalarımı kırmaya başladı bile. Yenilerini isterim, haberin olsun!» dedi
Annem, ablamın kitabından başını kaldırmadan,
«Peki kızım, çarşıya çıkınca alırsız!» dedi.
Oh be! Küçük olmak varken büyük olunur mu hiç!.. Pastel boya kırmayı da bayağı özlemişim.
Şimdi sıra öteki boyalarda... Ablalığa da ELVEDA!

СЛОВАРЬ К ТЕКСТУ

aferin! – молодец!
ait – принадлежать
akıllanmak – уметь
altın – золото
amca – дядя со стороны отца
an – момент
aslında – на самом деле
atamız – наш любимый Ататюрк
bayılmak – обожать
boya – краска
büyümek – расти
cahil – невежественный, неграмотный
çare – безысходный, неоправимый
çarşı – рынок
çekenek – мука, мучение
çiftlik – поместье, имение
dayı – дядя со стороны матери
dövmek – (в.п.) бить, колотить
fena – плохо
gıcır gıcır – подражание скрежету, скрипу, треску, хрусту
göz ilişmek – поглядывать на глаза

gümüş – серебро
göğüs – грудь
hala – тетя со стороны отца
hakk – право
hatırlatmak – напоминать
henüz – (употребляется только при глаголах в утвердительной форме) только что
herhalde – наверное
ilgili – имеющий связь
itiraz etmek – возражать, протестовать
kalp – сердце
karak – крышка
kendini kapırmak – дать втянуть себя, увлечь
kırmak – ломать, дробить
kurtarmak – спасать
laf – слово
malzeme – материал
mesele – вопрос
oyuncak – игрушка

ömrü – жизнь
renk – цвет
rezil etmek – позорить, оскорбить
sallamak – кивать (головой)
sıkmak – ущемлять, входить
sıklamak – скупать, тосковать,
надоедать
sokmak – всовывать, втыкать
tam olarak – точно
taraf – сторона

teyze – тетя со стороны матери
vallahı – ей-богу! честное слово
vazgeçmek – отказываться
yanıbaşında – рядом
yanlış – неверный, неправильный
yurt – родина
yuvarlak – круглый
zahmetli – трудный, затруднительный

ВПРОСЫ К ТЕКСТУ

1. Selen ablasının elinde ne görse alır mıydı?
2. Ablası Selen'e niçin her şeyi vermek zorunda kaldı?
3. Şimdi işler değişti mi?
4. Ailesi niçin Selen'e «Selen Abla» diyordu?
5. Selen'e göre ders çalışmak zor mu?
6. Ablası ders çalışmayı seviyor mu?
7. Selen nasıl ders çalışacaktı?
8. Selen kitabın içinde kimin resmini gördü?
9. Selen resimdeki amca kim olduğunu bildi mi?
10. Ablası neden Selen'e çok kızdı?
11. Selen anladığını göstermek için ne yaptı?
12. Selen koskoca adının küçükçük göğsünde nasıl sığdığını anlayamıy mı?
13. Selen'in anladığına göre Atatürk niçin kalpte yaşıyor?
14. Ders çalışmaktan sonra Selen ne yapmaya başladı?
15. Selen dolaptan resim malzemelerini alırken gözü ne ilişti?
16. Selen neden ablasının boyalarını elleyemedi?
17. Selen neden ablalıktan vazgeçmeye karar verdi?
18. Selen büyük olmak istiyor muydu?
19. Ablası Selen'in pastel boyaları aldığını görünce bağır mıydı?
20. Ablasına göre Selen akıllı mıydı?

DİLEK ABLA BANA BEBEĞİNİ VERMEDİ

Dilek Ablanın doğum yaptığını öğrenince,
«Ohh be! Nihayet!» deyip koş koş bebeği görmeye gittik.
Bebek öylesine minik, öylesine güzeldi ki... Elleri, ayakları, burnu, ağzı... Her şeyi küçükçüktü. Onu kucağıma almak isteyince Dilek Ablanın annesi,

«Bebekler ellenmez!» dedi.
Yalan söylemişti! Çünkü benden başka herkes bebeği elleyip, «Aguu, guguu» diye garip garip sesler çıkartırlar.
Suratımı asıp Dilek Ablanın süslü yatağının kenarına oturdum. Dilek Ablanın karnı balon gibi sönmüştü sanki. Bebeği karnından çıktığı için çok mutluydu. Durmadan etrafa gülücükler dağıtıyordu. Saçına bağladığı kırmızı kurdela da çok güzeldi. Bana,
«Bebegimi beğendin mi?» diye sorunca,
«Evet çok beğendim, ama annen kucağıma almama izin vermedi. Üvey anne midir nedir?» dedim.
Dilek Abla bu sözlerime çok güldü ve, «Sen hiç üzülme. Annem biraz sonra gidecek. O gidince bebeği istediğin kadar kucağında tutabilirsin,» dedi.
Çok sevindim ve annesinin gitmesini bekledim.
Dilek Abla bebeğini emzirirken yle mutlu görüyordu ki onun yerinde olmayı istedim. Bebeğin karnı doyunca,
«Hadi bakalım, sen de gazını çıkarmasına yardım et,» diyerek onu bana uzattı. Öyle heyecanlandım ki anlatamam.
Büyükleğin yaptığı gibi bir kolumu poposuna, bir kolumu da sırtına dolayıp sıkıca sarıldım.
Ablam,
«Aferin sana! Sen çok iyi bir anne olacaksın!» dedi.
Bebek çok güzel kokuyordu. Kokusunu içime çeke çeke, uzun uzun kokladım. Kafasını hiç durmadan salladığı için ağzı yanağıma ve boynuma dokunuyordu. yle hoştu ki! Canlı bebeklerin oyuncak bebeklerden çok farklı olduğunu anlayınca, Dilek Ablaya,
«Bu bebek benim olabilir mi?» diye sordum.
Annemin karşı çıkmasına rağmen bana istediğim her şeyi veren Dilek Abla bu kez,
«Olmaz hayatım! Bu bebeği sana veremem.
Murat Amcan izin vermez çünkü. Ama dilediğin zaman gelip onu istediğin kadar sevebilirsin,» dedi.
Dilek Ablamın kocası olmasaydı keşke! O zaman bebeği bana verebilirdi.
Eve gelince,
«Ben de bebek doğuracağım!» diye tutturdum. Annem,
«Senin yaşındaki kızlar bebek doğuramazlar! Biraz daha büyümene gerek,» dedi. Ben,
«Ablam doğurabilir mi?» diye sorunca,
«O da doğuramaz,» dedi.
«O zaman sen bana canlı bir bebek doğur,» dedim.

Annem çok kararlı ve kesin bir dille,
«Bunu unut!» dedi.
Hiç kimse beni anlamıyordu. Son bir umutla ablama gittim ve,
«Abla! Ben canlı bebek istiyorum!» dedim.
Ablam hayretle bana baktı ve,
«Sen deli misin? Bebekler çok kısa bir süre sonra büyürler ve insanın başına bela olurlar!» dedi.
«Nasıl yani?» diye sordum. Ablam,
«Yani... Oyuncaklarını alıp vermezler, ders çalışırken seni rahatsız ederler, yaptığın şakaları anlamazlar, olmadık şeyler tuttururlar. Daha neler neler!..» dedi.
Ablam beni mi anlatıyordu ne? Ona,
«Benden mi söz ediyorsun?» diye sordum.
Ablam önce duraksadı, sonra da,
«Yok canım... Sen hiç öyle şeyler yapar mısın? Bebeklerden söz ediyorum,» dedi.
Rahatlamıştım ama yine de aklıma canlı bebekteydi.
«Ama bebekler çok güzel ve şirin! Üstelik insanın yanağını ve boynunu öpüyorlar!» dedim. Ablam,
«Bu gibi şeylerin seni yanıltmasına izin verme! Sen beni dinle! En güzel bebekler oyuncak bebek-lerdir! Hiç sorun çıkarmazlar. Gel seninle birer bebek seçip evcilik oynayalım,» dedi.
Ablam kolay kolay «Gel oynayalım,» demez. Fırsatı kaçırmamak için en yumuşak bebeğimi kapıp,
«Hadi oynayalım ama ben anne olacağım!» dedim. Ablam,
«Yine şartlar şartlarla mı oyuna başlayacağız? İkimiz de anne oluruz olur biter!» dedi.
«Ama bebekleri emzirecek memelerimiz yok!» dedim. Ablam,
«O kolay. Şimdi ikimize de meme yapalım,» dedi ve küçük toparlarımızdan eşit büyüklükte olanları seçip atlelerimiz için soktu. Tıpkı annelere benzemiştik. Ablam,
«Gördüğün gibi senin memelerin daha büyük. İtiraz etmemen için, büyük toparları sana, küçük toparları bana koydum,» dedi. Ben,
«Teşekkür ederim ablacığım ama bir de ökçeli ayakkabılarımız olsaydı ne iyi olurdu!» dedim.
Ablam,
«Rahat yok anlaşılan. Sen burada bekle! Be sessizce antreden iki çift ökçeli ayakkabı alıp geleylim. İnşallah yakalanmam,» dedi.
Ablam yokken hiç yerimden kıvıldamadım. Hatta nefes bile alamadım. Biraz sonra ablam elinde iki çift ökçeli ayakkabı ile geri döndü ve,

«Annem mutfakta yemek yapıyordu,» dedi.
Ayakkabıları giydikten sonra, ablam,
«Oldu olacak, kıyafetlerimizi de değiştirelim bari,» dedi ve bana kendi elbiselerinden birini giydirdikten sonra, kendisi de annemin elbiselerinden birini giydi.
Bebeklerimizi kucaklayıp emzirmeye başladık. Bir yandan da anneler gibi sohbet ediyorduk. Ablam,
«Şekerim! Bebeklerin bütün yükünü anneler çekiyor. Ben dün gece gözümü bile kırmadığım halde kocam sabaha kadar horul horul uyudu!» dedi.
Ablamın onca sözü nasıl uydurduğuna hayret ettim.
«Yaaa! Yaaa! Ben de hiç uyumadım. Benim kocam da seninki gibi horluyor!» dedim.
Sohbeti öylesine koyulaştırmıştık ki annemin geldiğini fark etmedik.
Annem bizi görünce çığlık çığlığa,
«Ayakkabılarım!.. ipek elbisem!.. imdaaaat!..» diye bağırdı.
Ben annem bağırmağa başlar başlamaz kulaklarımı tıkadım. Ablam çekinerek,
«Anne o kadar bağırma! Yoksa birazdan Polis İmdat gelecek!» dedi.
Annem bağırmağa devam etti.
«Gelsin! Gelsin de beni sizin elinizden kurtarsın. Bu evde bana ait hiçbir şey bırakmadınız!.. Allahaşkına bana da bir şeyler bırakın!..» dedi.
Zavallı anneme çok acıdım ve elimdeki bebeği ona uzatıp, «Al anneçğim! Bu senin olsun!» dedim.
Annem önce şaşkın şaşkın bana baktı, sonra da gülerek eğildi ve bana sıkıca sarıldı. Gözlerinden yaşlar akıyordu. Gülüyor mu ağlıyor mu anlayamadım.
Bu arada ablam jet hızıyla üstündekileri çıkarıp her şeyi yerli yerine koydu ve annemden özür diledi.
Annem ablama,
«Bir dahaki sefere elbiselerimi giyeceğin zaman haber ver de sana hangilerini giyebileceğini göstereyim,» dedi. Odadan çıkarken,
«Size çok güzel yemekler yaptım. Elinizi yıkayıp yemeğe gelin bakalım,» diye ekledi.
Ellerimizi yıkarken ablama,
«Ben de annem gibi çok bağırırsam Polis İmdat gelir mi abla?» diye sordum. Ablam,

«Sen hâlâ orda mısın?» dedi. Ben,
«Hayır orda değil, burdayım! Görmüyor musun?» dedim. Ablam,
«Çeneni kapat da elini yıka!» dedi. Ablam sorularımı yanıtlamak istemediği zaman hep aynı şeyi söyler. «Çeneni kapat Selen!»
O günden sonra birçok kez annem gibi bağırdım ama Polis İmdat hiç gelmedi. Belki de yeteri kadar bağırıyorum...
Eğer yeteri kadar bağırabilirsem, Polis İmdat acaba motosikletle mi yoksa ışıklı arabayla mı gelir? Belki de helikopterle gelir.
Polisler helikopteri apartmanımızın önünde havada durdurup, iplerden kayarak, «Şangırt!» diye odamın camından içeri dalarlar. Tıpkı filmlerdeki gibi. Kim bilir? Bakarsınız onlar bana canlı bir bebek getirir.

СЛОВАРЬ К ТЕКСТУ

acımak – жалеть	kimildamak – шевелиться, трогаться
akmak – течь	koklamak – нюхать
antre – вход, передняя	koku – запах
atlet – майка	koyulaşmak – густеть, сгущаться
bağlamak – завязывать	kurdel – лента
balon – шарик	mem – грудь
belâ – несчастье, бедствие	nefes – дыхание
cam – стекло	nihayet! – наконец!
çekinmek – стесняться	onun yerinde olmayı istedik – захотела быть на ее месте
çene – подбородок	okçe – каблук
çığlık – крик	rağmen – несмотря на
çift – пара	sallamak – качать, махать
dağıtmak – раздавать	sefer – раз
dalmak – проникать	sıkıca – тесно, плотно
deli – сумасшедший	sorun çıkarmak – создавать, причинять проблемы
dolamak – обматывать, обвивать, опоясывать	sönmek – гаснуть
eğilmek – наклоняться	surat – физиономия, рожа
emzirmek – кормить грудью	surat asmak – помрачить, надуться
eşit – равный, одинаковый	şaka – шутка
fark etmek – замечать	şangır – подражание звуку
gözünü kırpmadan – даже глазом не моргнув	şarh – условие
hayret – изумление, удивление	şeker – сахар
hayret etmek – восхищаться	şirin – сладкий, приятный, милый, симпатичный
helicopter – вертолет	tıpkı – точно-в-точно
hırız etmek – возражать	tutturmak – настаивать, твердить
imdat! – на помощь!	umut – надежда
jet – реактивная сила	
kesin – окончательный, категорический, решительный	

uydurmak – выдумывать, придумывать
üvey anne – мачеха
yakalamak – хватать, ловить

ВПРОСЫ К ТЕКСТУ

1. Bebek nasıldı?
2. Selen bebeği kucağına aldı mı?
3. Dilek Ablâ neden çok mutlu oldu?
4. Selen ne zaman bebeği istediği kadar tutabildi?
5. Selen heyecanlandı mı?
6. Selen bebeği beğendi mi?
7. Selen canlı bebeklerin oyuncak bebeklerden farklı olduğunu anladı mı?
8. Selen eve gelince ne istedi?
9. Selen ablasına canlı bebeği istediğini söyleyince Sevinç ne dedi?
10. Sevinç Selen'e nasıl oyun teklif etti?
11. Kızlar bebeleri emzirmek için ne yaptılar?
12. Sevinç antrenden neyi getirdi?
13. Kızlar ayakkabıları giydikten sonra ne yapmaya karar verdiler?
14. Kızlar anneler gibi neden söz ediyordu?
15. Onlar annesini geldiğini fark ettiler mi?
16. Anner onları görünce ne bağırdı?
17. Annesi Selen'e niçin şaşkın baktı sonra da onu sıkıca sarıldı?
18. Kızlar annesirden özür diledi mi?
19. Selen o günden sonra annesi gibi bağırmağa çalıştı mı? Ne için? O ne istedi?

ANNEM BENİ OKULDA UNUTTU

Bugünlerde nedense herkes beni kandırmaya çalışıyor. Geçenlerde ablam heyecanla yanıma geldi ve,
«Ben büyüyünce tiyatrocu olmaya karar verdim. Sen büyüyünce ne olacaksın Selen?» diye sordu.
Ablam büyüyünce ne olacağına bir türlü karar veremedi. Her gün fikir değiştiriyor. Ben çok kararlı bir sesle,
«Uçak!» dedim. Ablam,
«Boş ver şimdi uçağı da büyüyünce ne olmak istediğini söyle,» dedi. Ben,
«Söyledim ya! Uçak olmak istiyorum!»
Ablam içini çekip,

«Selencğim bak! Uçak olamazsın. Çünkü cansızdır. Sen canlısın. Başka bir şey söyle,» dedi.

Ablam beni kandırmaya çalışıyordu ama çabası boşunaydı.
«Sevinçğim bak! Uçak canlıdır. Çünkü hem uçuyor, hem de ses çıkarıyor,» dedim. Ablam,
«Şimdi beni iyi dinle! Uçak uçuyor ve ses çıkarıyor diye canlı demek değildir. Bir şeyin canlı olması için nefes alması, yemek yemesi, büyümesi ve yavrularının olması gerekir. Anladın mı? Bir daha da benimle böyle saygısızca konuşma!» dedi.

Ben uçakları çok iyi tanırım. Çünkü anneannemlere hep uçakla gideriz.

Ablamın beni kandırmayacağını iyice anlaması için uçaklarla ilgili biraz daha açıklama yaptım. Ona,

«Ablacığım şimdi beni iyi dinle! Havaalanında gördüğümüz o küçük uçaklar var ya! Onlar büyük uçakların yavruları. Eğer o küçük uçaklar yemek yemeyip, nefes almasalardı nasıl büyürlerdi? Demek ki uçaklar canlı!» dedim.

Ablam beni kandırmayacağını anlayınca annemi yardıma çağırdı.

«Anne! Selen'e büyüyünce uçak olamayacağını anlatır mısın?»

Annem gelip bana baktı ve bu konuda kanmaya niyetim olmadığını şıp diye anladı. Bana,

«Demek büyüyünce uçak olmak istiyorsun. Ne kadar güzel! Anlat bakalım, uçak olunca neler yapacaksın?» deyince ablamın ağzı şaşkınlıktan açık kaldı.

Annem ablamın bir şey söylemesine fırsat vermeden devam etti.

«Sevinçğim, sana Selen'in üç, yaşında, pardon, dört yaşında kocaman bir genç kız olduğunu aklından çıkarmamanı söylemişim. Büyüyünce ne olmak istediğine kendisi karar verebilir. Öyle değil mi?» dedi.

Ablam,

«Haaa anladım!» dedi ve bana dönüp, «Uçak olunca beni de kutuplara götürür müsün?» diye sordu.

Beni kandırmayacağını nihayet anlamıştı.

«Tabii götürürüm. Bana iyi davranırsan seni her istediğin yere götürürüm,» dedim. Ablam,

«Bu çocuğun işi gücü pazarlık anne,» deyince annem,

«O yaşlarda sen de öyleydin Sevinç,» dedi. Ablam,

«Peki ben onun yaşındayken büyüyünce ne olmak istiyordum?» diye sordu. Annem,

«Sen kır çiçeği... Yok, hayır, tarla çiçeği olmak istiyordun,» dedi.

Ablam bu yanıtın hiç hoşlanmadı ve,

«Yok canım! Ben o kadar aptal mıydım?»
Ablamın küçükken tarla çiçeği olmak istemesi beni çok güldürmüştü.
«İnsan büyüyünce nasıl küçük bir tarla çiçeği olabilir abla?» diye sorunca çok kızdı ve,
«Sen kendine bak bacakslı!» deyip odasına gitti.
Ablam odasına gidince anneme,
«Anne, ablam beni hep kandırmaya çalışıyor. Şimdi de bana bacakslık dedi. Bak! Benim de bacağım var!» dedim. Annem,
«Görüyorum Selenciğim. İki kocaman bacağın var. Sen çok büyüdün artık. Galiba okula gitme zamanın da geldi. Yarın seninle okula gidelim mi? İster misin?» diye sordu.
Büyüdüğüme göre okula gitmem gerektiğini de biliyordum. Ama annemden ayrılmak hiç de işi gelmiyordu doğrusu. Anneme,
«Ama birlikte gideceğiz.» dedim. Annem,
«Tabii ki birlikte gideceğiz kızım.» dedi.
Ertesi gün, önceden annemle ziyarete gittiğimiz bir okula gittik. Okulun öğretmenleri bizi kapıda karşıladılar. Bize öyle çok ilgi gösterdiler ki anlatamam. Okulun sahibi çok güzel bir hanımdı. Belne kadar uzanan sarı, bukle bukle saçları vardı. Kıyafeti de çok şık.
Annem okulun sahibi güzel bayanla çay içip sohbet ederken, ben de arkadaşlarım ve öğretmen oyunlar oynadım, şarkılar söyledim. Bu arada, ne olur ne olmaz diye, sık sık gidip annemin orada olup olmadığını kontrol ettim.
Öğretmenin bütün çocuklara çok iyi davranıyordu. Ona çocuğu olup olmadığını sordum. Keşke sormasaydım. O da beni kandırmaya çalıştı. Bana,
«Siz hepiniz benim çocuklarımsınız!» dedi. Ona da haddini bildirdim.
«Ben senin çocuğun değilim. Annemle babamın çocuğuyum. Ablam da öyle. Üstelik bu kadar Çocuk senin karnına sığmaz.» dedim.
Öğretmeninim onu terslememe bozulup surat asacağını düşündüm. Hiç de düşündüğüm gibi olmadı. Önce katıla katıla güldü, sonra da öteki öğretmenlere anlatıp onları da güldürdü. Bu kadar çok gülecek ne söylemişim ki?
O gün her şey çok güzeldi. Eve gelince, annem babama, anneanneme, dedeme, halama ve daha birçok kişiye telefon etti. Onlara okulda ne kadar uyumlu olduğumu, arkadaşlarım ve öğretmenimle nasıl hemen kaynaştığımı anlattı. Herkes bana övgüler

yağdırap tebrik etmiş. Artık ben de ablam gibi okula gidiyordum. Çok, çok mutluydum.
Mutluluğum bir gün sonra annemin beni kandırmaya kalkışmasıyla sona erdi. Beni okula götürdükten kısa bir süre sonra,
«Selenciğim, sen şimdi arkadaşlarınla oyna. Ben alışveriş yaptıktan sonra gelip seni alacağım, oldu mu?» dedi.
İçinden bir ses annemin geri gelmeyeceğini fısıldıyordu. Anneme sokuldum ve,
«Anne çabuk gel! Beni burada bırakma!» dedim. Annem,
«Aşkılsun! Seni burada bırakır mıyım hiç!» dedi ve gitti.
Gidiş o gidiş. Aradan sanki yıllar geçti. Okulda öğle yemeği verdiler. Öteki çocuklar yedi ama ben yiyemedim. Annesi tarafından terk edilmiş bir çocuk yemek yiyebilir miydi?
Yemekten sonra bile annem hâlâ ortalıkta yoktu. Arkadaşlarımdan biri yere düşüp ağlamaya başlayınca ben de ağlamaya başladım. Arkadaşım bir süre sustu ama ben annem gelinceye kadar susmadım.
Öğretmeninim anneme, düşen arkadaşşıma üzüldüğüm için ağladığımı söyledi. Annem öğretmenime inanmayıp bana niye ağladığımı sordu. Ben bağıarak,
«Ağlarım tabii! Beni burada unuttun!» Annem bana sarılıp,
«Canım kızım, ben seni hiç unutmuyum?» dedi.
Bal gibi de unutmuştum işte. O anda kararımı verdim. Bir daha okula gitmeyecektim. Bu kararımı anneme söyleyince annem,
«Eh, benim için her şeyin bu kadar yolunda gitmesi olanaksızdı zaten. Öyle değil mi Selenciğim?» diye sordu. Ne demek istediğini anlayamadığım için sustum.
Eve gelirken yol boyunca anneme, beni okulda unuttuğunu hatırlattım ve onsuz okulda kalmayacağımı söyledim. Annem,
«Okula gitmek istediğini sanıyordum.» dedi.
Ona,
«Ben, seninle birlikte okula gitmek istediğimi söyledim. Unuttun mu?» dedim. Annem,
«Anneler okula gitmez ki kızım. Öteki çocukların anneleri okulda kalıyor mu?» diye sordu. Öteki çocuklar beni ilgilendirmiyordu.
«Bana ne! Ben sensiz okulda yaşayamam!» dedim. Annem,
«Anlaşıldı, anlaşıldı. Günün birinde okula gitmek istersen bana söyle.» dedi.
«Olur, söylerim.» dedim ama şimdilik hiç öyle bir niyetim yok.
Akşam ablam ve babam eve gelince ilk sordukları şey okulda gününün nasıl geçtiydi.

Onlara annemin beni okulda nasıl unuttuğu anlattım ve bir daha okula gitmeyeceğimi söyledim. Ablam gülmekten neredeyse boğuluyordu. Babam büyük bir ciddiyetle,
«Olur mu öyle şey kızım? istersen yarın okula ben götürerim. Sonra da gelip alırım.» dedi.
Ben hemen koşup anneme sarıldım. Annem,
«Yok yok götürme! Ben Selen'siz evde tek başıma ne yaparım?» dedi. Annemi çoktan affetmiştim. Babama dönüp,
«Annem haklı baba! Bensiz tek başıma ne yapar? diye sordum. Sorumu babamın yerine annem yanıtladı.
«Ah kızım! Sensiz neler yapmazdım ki!» dedi.
Ve babama göz kırptı.
Babam anneme,
«Sen bilirsın! Patron sensin!» dedi.
İyi ki de evde patron olan annem: Ya babam patron olsaydı? Zavallı ben! Okulda annemsiz nasıl yaşadım o zaman?

SÖZLÜK KİTAPÇIĞI

açık – открытый	fikir – мысль
açıklama – объяснение	geri – назад
ağız – рот	gör kırmak – мигать
akıl – ум	güç – сила, мощь
aşkılsun! – молодец!	güldürmek – заставить смеяться, насмешить
ayrılmak – расставаться	haddini bildirmek – осадить кого-либо, поставить на свое место
babamın yerine – вместо отца	hâlâ – все еще
bacak – нога	havaalanı – аэропорт
bal – мед	içini çekmek – вздыхать
bel – пояsnica, талия	ilgilendirmek – интересоваться
bırakmak – бросать, оставлять	kandırmak – 1) убеждать, уговаривать; 2) обманывать, соблазнять
boğulmak – задыхаться (от смеха)	kanmak – (д.п.) убедиться, удостовериться
boş ver – брось (оставь)	karar – решение
boşuna – напрасно	karar vermek – решить
büyümek – расти, вырастать	karın – живот
canlı – живой	katıla katıla gülmek – помирать со смеху
cansız – неживой, неодоушленный	kaupasmak – сливаться, соединяться
ciddi – серьезный	kiyafet – одежда
çaba – усилия, старания	kutup – полюс
çıkarmak – выводить, вынимать, вытаскивать	nefes almak – дышать
çoktan – давно	
davranmak – обращаться, вести себя	
devam etmek – продолжать	
fırsat – возможность, случай	
fısıldamak – шептать	

niyet – намерение	şaşkınlık – удивление
niyet – цель, намерение	şıp diye – моментально, внезапно, неожиданно
olanak – возможность	tarla çiçeği – полевой цветок
olanaksız – невозможный	tebrik etmek – поздравлять
ortalık – округа	tek başına – один (одна)
övgü – хвала, похвала	terk etmek – покидать
sanmak – считать, полагать	terslemek – грубо отвечать, противиться
ses – звук, голос	uyum – согласие, гармония
ses çıkarmak – издавать звуки	yağdır – засыпать, забрасывать
şıkmak – уметь, входить	yanıt – ответ
surat – физиономия, рожа	yeri düşmek – падать (на пол)
surat asmak – помрачнеть, надуться, насупиться	zaten – по существу, в сущности
susmak – молчать	ziyaret – посещение

SÖZLÜK KİTAPÇIĞI

1. Selen'in ablası büyünce kim olmaya karar verdi?
2. Selen kim olmak istedi?
3. Sevinçe göre Selen uçak olamayacağını anlıyor mu?
4. Sevinçe Selen'in yaşadıkten kim olmak istiyordu?
5. Selen anneye nereye gittiler?
6. Okulun sahibi nasıl görünüyordu?
7. Okulun sahibi nasıl bir hanımdı?
8. Annesi okulun sahibiyile sohbet ederken Selen ne yaptı?
9. Öğretmen çocuklara nasıl davranıyordu?
10. Selen öğretmene ne sordu?
11. Öğretmen Selen'in cevabını nasıl karşıladı?
12. Selen o gün mutlu muydu? O kimi aradı?
13. Annesi bir gün sonra Seleni okula götürdükten sonra nereye gitti?
14. Selen okulda verdiği yemekleri yiyebilir mi?
15. Selen okulda niçin ağladı?
16. Selen okuldan sonra ne karar verdi?
17. Selen neden bir daha okula gitmeyecekti?
18. Selen annesini affetti mi?

BEN HİÇ ZEKİ DEĞİLİM!

Dün annem, evimize eski bir arkadaşının geleceğini söyledi. Üstelik Barış adında ve benim yaşımda olan oğlunu da birlikte getirecekti. Başıma geleceklenden habersiz olduğum için çok sevindim.

Annem pastalar börekler yaparken, ben de odanı düzenlemek için ablamdan yardım istedim. Ablam,

«Gelecek olan senin arkadaşın, kendini yap!» deyince her şeyi kendim yaptım.

Oyuncaklarını yerli yerine koyup, kitapla raflara güzelce dizdim. Legolarımı büyüklük göre ayırıp kutularına koydum.

Çalışma masasını da suluboya yapmak için hazırladım. Su kaplarının içine su doldurdum, kâğıtları hazırladım, kalın ince bütün fırçaları masaya dizdim.

Bütün bunları yapmamın nedeni, annemin Barış'la ilgili uyarısıydı. Barış her şeyden hemencecik sıkılvermiş. Bu yüzden annemle arkadaşları konuşurlarken yapabileceğimiz birçok şey hazırladım.

Annem evimize gelen arkadaşlarının çocuklarını oyaladığım zaman çok mutlu olur ve bana teşekkür eder. Dahası, akşam babam eve gelince, ona benimle nasıl gurur duyduğunu anlatır.

Konuklarımız gelmeden biraz önce en güzel elbiseyi giydim ve saçlarımı taradım. Annemden bana da ruj sürmesini istedim ama sürmedi.

«Başka zaman süreriz,» dedi.

Başka zaman sürmenin ne anlamı vardı ki!..

Kapının zili çalınca ben de annemle kapıya koştum. Ne de olsa Barış, benim konuştumdu. Annem arkadaşlarıyla konuşurken ben de, «Hoşgeldin Barış,» deyip onu öpmeye çalıştım.

Barış, ona saldırdığını sanıp beni göğsünden itti. Benim boyumda olmasına karşın öyle güçlüydü ki popo üstü yere düştüm. Annemin arkadaşı, Barış'ın beni itmesine gerekçe olarak garip şeyler söyledi. Ne söylediğini hatırlamıyorum bile.

Annem birbirimize alışmamız için bir süre salonda oturmamızı önerdi. Ama oturan yalnızca ben oldum. Barış salonun her tarafını dolaşır perdeler kadar her şeyi elledi.

Ablam, Barış'ın bir adım gerisinde, Barış'ın alıp başka yere koyduğu veya yere düşürdüğü şeyleri tekrar yerine koyuyordu.

Öyle hızlıydılar ki onlara bakarken gözlerim yoruldu.

Barış'ın salonda ellemeyi başaramadığı tek şey piyanoydu. Ablam, vatanını koruyan kahraman Mehmetçik gibi piyanonun önüne geçti, kollarını açtı ve,

«Akordu bozulur, bunu elleyemezsiniz!» dedi.

Barış'ın ablamı tepeden turnağa şöyle bir süzdükten sonra geri dönmeye başladıkça şaşırtıcıydı.

Annem,

«Hadi biraz da odanızda oynayın,» deyince ablamın gözleri dehşetle açıldı. Yine de,

«Peki,» dedi. Annem bir bahaneyle kalkıp peşimizden geldi ve ablama gizlice,

«Selen'i koru!» emrini verdi.

Ben daha kapıda dersimi aldığım için, Barış'la aramızda belirli bir uzaklığı korumaya dikkat ediyordum.

Barış, önce bütün oyuncaklarını alıp alıp her birini ayrı köşelere fırlattı. Daha sonra büyük bir özenle ayırdığım legoların hepsini odanın ortasına doktu ve karıştırdı. Ablamın,

«Hadi lego oynayalım,» dediği sırada Barış legoları bırakıp masaya yöneldi.

«Suluboya yapmayı seviyor herhalde,» diye düşündüm. Barış'ın hıznı kendimizi kaptırıp hemen masaya oturduk. Daha elimize fırça almaya fırsat bulamadan Barış, önümüzdeki kâğıtları aldı, hepsini top gibi yapıp su kaplarının içine soktu. Fırçaları da sopa gibi kullanıp top halindeki kâğıtları ezdi. Sonra ıslanmış kâğıtları kaplardan çıkarıp didik didik etrafa saçtı.

Ablamla ben, «Şimdi ne yapacak acaba?» beklerken, Barış kitap raflarına doğru yürümeye başladı. Tehlike çanları çalmaya başlamıştı.

Ablam oturduğu yerden yayından fırlamış ok gibi kalkıp Barış'ın önüne geçti, parmağını ona doğru uzatıp,

«Kitaplara dokunursan seni gebertirim!» dedi.

Bu arada ben yavaşca sandalyemden koşarak salona gittim. Boş bir koltuğa oturup büzüldüm.

Açıkçası olacıklardan korkmuştum. Eğer ablam Barış'ı döverse annem çok kızacaktı ve ben bu olaydan sorumlu olmak istemiyordum.

Annemin arkadaşı beni görünce,

«Barış'ı sevdi mi Selencim? Biraz yaramaz değil mi? Çok zeki çocuklar hep böyle yaramaz olurlarmış,» dedi.

«Yaramaz da ne kelime teyzeciğim,» diyecekim vazgeçip,

«Gerçekten de çok zeki çocuk. Ben hiç zeki değilim,» dedim.

Annemin arkadaşı bu sözlerime çok şaşırdı.

«Aaaa! Ne kadar akıllı bir çocuk! Barış'ın zeki olduğunu hemen anladım,» dedi ve ekledi.

«Sen de çok zekisin hayatım.»

Annem konuklarımıza kaba davrandığımı düşünmesin diye hiçbir şey söylemedim ama bana hiç kimse zeki olduğumu kabul ettiremez. Asla!..

Barış'ın ağlama sesiyle annemle arkadaşları yerlerinden fırlayıp içeriye koştular. Ben yerimden bile kımıldamadım.

Barış'ın her şeyi gibi ağlaması da bir garipti. Sevim Teyzenin çiftliğindeki inekler gibi bağıyordu. Kulaklarını tıkadım ve susmasını bekledim.

Kulaklarını tıkayan parmaklarım yorulduğunda Barış hâlâ ağlıyordu. Yalnızca ağlamıyor, salonun ortasında tepinip duruyordu. Dayanamadım ve annemin arkadaşına,

«Teyzeciğim, Barış hiç yorulmaz mı?» sordum.

Annemin arkadaşı derin bir iç geçirip,

«Sorma çocuğum. O hiç yorulmaz. Sabahtan akşama kadar hep böyle tepinip durur. Bu yüzden de hiç kimsenin evine gitmeye cesaret edemiyorum dedi. Ben,

«Çok iyi ediyorsunuz,» deyince bana şaşkın şaşkın baktı.

Ablamın Barış'a ne yaptığını öğrenmek için konukların gitmelerini zor bekledim. Kapıdan çıktıkları anda hepimiz anlaşmış gibi derin bir, «Ohhh!» «çektik. Sonra da kendi halimize güldük.

Ben hemen ablamı sorguya çektim ama hayal kırıklığına uğradım. Ablam Barış'ı dövmemiş. Yalnızca, Barış kitapları elleyeceğim diye tutturunca, ona,

«Seni kurbağaya dönüştürürüm!» demiş.

Barış da ağlamaya başlamış. Annem ablama,

«Seni kurbağaya dönüştürüm demek nereden aklına geldi kızım?» diye sordu. Ablam,

«Ben nereden bileyim anne? Şaşkınlıktan aklıma gelen ilk şeyi söyledim işte,» dedi. Ben,

«Çok iyi ettin ablacığım. Ben zaten o masalı seviyorum. İçinde altın top da var,» dedim. Annem,

«Sizin gibi çocukların olduğu için ne kadar mutlu olduğumu bilemezsiniz. Sizinle gurur duyuyorum,» dedi.

Barış'ı oyalayamamıştım ama annem bir kez daha benimle gurur duymuştu.

Ablam ve ben elbirliğiyle odamızı topladık ve babam gelinceye kadar güzel güzel oynadık. Abla oyun oynamak ne kadar güzelmiş meğer. İyi ki ablam da benim gibi hiç zeki değil!.

СЛОВАРЬ К ТЕКСТУ

ayırarak – отделять, разъединять	büzülüp oturmak – боязливо (робко) застыть
bahane – предлог, причина	cesaret etmek – осмеливаться допрашивать
başarmak – (в.п.) завершить, выполнить с успехом	çan çalmak – звонить в колокол
belirli – определенный	börek – пирог
	dehşet – ужас

didik didik – искромсанный, разорванный на клочья
dizmek – расставлять, выстраивать
dökmek – высыпать, пролить
dövmek – бить
düzenlemek – приводить в порядок
eklemek – добавлять
elbirlik – совместно
ellemek – (в.п.) дотрагиваться
emir vermek – приказывать, распоряжаться
ezmek – толочь, мять, давить
fırça – щетка, кисть
fırlatmak – бросать, швырять
fırsat – случай, возможность
gebertmek – умертвить
gizlice – тайно
gurur duymak – гордиться
hemen – немедленно
hız – скорость
ilmek – толкать
inek – корова
kaba – грубый
kahraman – герой
kap – сосуд, блюдо
karıştırmak – путать
kendini kaptırmak – дать увлечь себя

kımıldamak – шевелиться, двигаться
korumak – охранять, защищать
kurbağaya dönüştürmek – превращать в лягушку
neden – причина
ok – стрела
oyalamak – отвлекать, занимать, забавлять
önermek – предлагать
özen – старание
piş – (служ. имя) позади
ruj – помада
saçmak – (в.п.) сеять, рассевать
sokmak – всовывать
sürmek – мазать, намазывать
süzmek – окинуть взглядом, обвести глазами
tatamak – причислять
tepinmek – бурно выражать свои чувства (размахивая руками и топая ногами)
tıkamak – затыкать
uyarmak – предупреждать, предостерегать
uzaklık – расстояние
yönelmek – (д.п) направляться
zeki – умный

ВОПРОСЫ К ТЕКСТУ

1. Selen'in ailesinin evine kim geldi?
2. Barış kaç yaşındaydı?
3. Anne pastalar börekler yaparken, Selen ne yaptı?
4. Ablası Selen'e odayı düzenlemek yardım etti mi?
5. Selen çalışma masası ne için hazırladı?
6. Barış nasıl bir çocuktu?
7. Selen annesinden ne istedi?
8. Barış gelirken Selen ne yapmaya çalıştı?
9. Barış ne yaptı?
10. Ablası niçin Barış'ın bir adım gerisindeydi?
11. Barış'ın salonda ellemeyi başaramadığı ne şeydi?
12. Selen Kapita nasıl bir ders aldı? O ne yapmaya dikkat ediyordu?
13. Barış odaya gelip oyuncakları elledi mi?
14. Barış Lego oynamayı istedi mi?

15. Barış kızlarla suluboya yaptı mı?
16. Kızlar Barış'ı sevdiler mi?
17. Barış'ın annesine göre, Barış nasıl bir çocuktu?
18. Barış'ın ailesi niçin hiç kimsenin evine gidemezlerdi?
19. Sevinç Barış'a ne söyledi? O neden ağlamaya başladı?
20. Kızlar babası gelinceye kadar ne yaptılar?
21. Selen kendi zeki olmadığını neden sandı?

НЕКОТОРЫЕ ЧАСТО УПОТРЕБЛЯЕМЫЕ СЛОВА И ВЫРАЖЕНИЯ

- Açıkçası – По правде говоря
Affedersiniz – Извините, простите
Affiyet olsun! – Приятного аппетита!
Allah! Allah! – Боже мой! (выражает удивление)
Anlaştık mı? – Договорились?
Anlaştık! – Договорились!
Ayrıntılarıyla – В подробностях, в деталях
Bakalım – Посмотрим
Bana ne? – А мне-то что (грубо)
Başarılı olsun! – Удачи!
Ben de iyiyim. – У меня тоже все хорошо.
Ben de memnun oldum – Я тоже очень рад.
Ben iyiyim, teşekkür ederim. – У меня все хорошо, спасибо
Bence (= bana göre) – По-моему
Bir şey değil – Не за что
Bugün çok yoruludum – Я сегодня очень устал.
Buraya gel(in) – Иди(те) сюда
Buyurun – Пожалуйста
Canım sıkılıyor – Мне скучно
Çok güzel! – Очень хорошо (наиболее употребительная фраза в турецком языке)
Çok üzülüm – Я очень расстроился, мне очень жаль
Çok yazık – Мне очень жаль
Dedim ya – Я же сказал
Doğru – Правильно!
Efendim – 1) я вас слушаю (отклик на зов); 2) что, что вы сказали, я не расслышал; 3) говорится, когда поднимают телефонную трубку = алло
Ellerine sağlık! – Здоровья твоим рукам (говорится в знак благодарности хозяйке за вкусно приготовленную пищу)
Ellerinize sağlık! – Здоровья вашим рукам!
Geçmiş olsun! – Выздоровляйтесь, поправляйтесь
Gerçekten mi? – Правда?
Gerek yok – Не надо
Görüşmek üzere/ Görüşürüz – Увидимся!
Güle güle – Говорит остающийся
Güle güle kullan(ız) – Пользуйтесь с удовольствием (говорят тому, кто купил какую-либо вещь)
Gün aydın! – Доброе утро!
Haklısın (haklısınız) – Ты прав (вы правы)
Harika! – Чудесно!
Haydi – Давай!
Hayırlı işler! – Хорошей работы!
Hayırlı olsun! – Желаю удачи!
Her ihtimale karşı – На всякий случай
Her şey yolunda – Все в порядке
Her zamanki gibi – Как всегда
(Hiç) fark etmez – (Мне) все равно
Hoş bulduk – Ответная реплика на "Добро пожаловать"
Hoş geldiniz – Добро пожаловать!
Hoşça kal(in) – До свидания, будь(те) здоров(ы) (говорит уходящий)
İnşallah – Даст бог, надеюсь
İyi akşamlar! – Добрый вечер! (при приветствии), Доброго вечера! (при прощании)
İyi geceler! – Спокойной ночи!
İyi günler! – Добрый день! (при приветствии)
İyi günler! – Доброго дня! (при прощании)
İyi olur – Это будет хорошо.
İyi yolculuklar! – Счастливого пути!
Kolay gelsin – Бог в помощь (пусть будет легко)

253

- Lâf aramızda – Между нами говоря
Maalesef – К сожалению
Memnuniyetle – С удовольствием!
Merhaba! – Здравствуйте
Mühtiş! – Удивительно!
Mükemmel! – Прекрасно!
Nasıl? – Как твои дела?
Nasılınız? – Как ваши дела?
Ne bileyim(ben) – Откуда мне знать
Ne çare ki – Увы...
Ne oldu? – Что случилось?
Ne olursa olsun! – Будь что будет!
Ne oluyor? – Что тут происходит?
Ne var ne yok? – Что нового (что есть, чего нет?)
Neden olmasın? – Почему бы и нет?
Nerede o günler! – Где те прекрасные дни!
Neyse – Ладно, ну что ж теперь
Özür dilerim – Извините
Özür dilerim geç kaldım – Извините, я опоздал
Özür dilerim rahatsız için – Извините за беспокойство
Saat kaç? – Сколько времени?
Sana (size) katılıyorum – Я с тобой (с вами) согласен
Sen nasılsın? – Как ты? (ответная реплика на вопрос) Nasılsın?
Sihhatler olsun – С легким паром!
Siz nasılsınız? – А как вы?
Super! – Супер!
Söyle böyle – Так себе
Tamam, olur – Хорошо, ладно
Tanıştığımıza memnun oldum! – Очень рада, что мы познакомились.
Telefonlaştınız – Созвонимся!
Umarım ki / Ümit ediyorum – Я надеюсь
Unutma! – Не забудь!
Yani demek istiyordum ki ... – То есть я хочу сказать, что...
Yeni bekleriz – Ждем (вас) еще (и гости)

КЛЮЧИ К УПРАЖНЕНИЯМ

КУРОКУ 2

Упражнение 2.1.

Arabalar, masalar, öğretmenler, sıralar, aileler, kediler, dersler, pencereler, çiçekler, babalar, çantalar, müdürler, defterler, dolaplar, evler, şehirler, öğrenciler, kitaplar, silgiler, otobüsler, kalemler, doktorlar, köpekler, cetveller, tahtalar, güller, oğullar, ağaçlar.

Упражнение 2.2.

Masalar, köpekler, pencereler, arabalar, arkadaşlar, öğrenciler, sokaklar, defterler, dolaplar, evler, çantalar, çiçekler, oğullar, cetveller, sıralar, otobüsler, kitaplar, kitaplar, kalemler, ağaçlar, kediler

Упражнение 2.4.

Bu, salon mu?	Bu, söz mü?	Bu, oğul mu?
Bu, araba mı?	Bu, kalem mi?	Bu, terbiye mi?
Bu, yogurt mu?	Bu, oda mı?	Bu, abla mı?
Bu, ev mi?	Bu, gül mü?	Bu, göz mü?
Bu, baba mı?	Bu, çiçek mi?	Bu, motor mu?
Bu, deniz mi?	Bu, arı mı?	Bu, hoş mu?
Bu, köpek mi?	Bu, köylü mü?	Bu, dünya mü?
Bu, kuş mu?	Bu, yıldız mı?	Bu, aile mi?
Bu, kitap mı?	Bu, mektup mu?	Bu, kedi mi?
Bu, sözlük mü?	Bu, dolap mı?	Bu, radyo mu?
Bu, tahta mı?	Bu, sokak mı?	Bu, kuzu mu?
Bu, dört mü?	Bu, vurgu mu?	Bu, arkadaş mı?
Bu, cetvel mi?	Bu, televizyon mu?	

Упражнение 2.7.

Kitaba, ağacı, ekmeğe, tadı, dengi, kulağı.

КУРОКУ 3

Упражнение 3.1.

Bu arabadır.	Bu yıldızdır.	Bu tahtadır.
Bu kalemdir.	Bu köpektir.	Bu cetveldir.
Bu çiçektir.	Bu kuştur.	Bu kitaptır.

255

Bu sözdür.
Bu evdir.
Bu dolaptır.
Bu mektuptur.

Bu arkadaşdır.
Bu defterdir.
Bu ailedir.
Bu güldür.

Bu çiçektir.
Bu sözlüktür.
Bu odadır.
Bu sokaktır.

Упражнение 3.3.

Ben avukatım
Sen avukatsın
O avukat
Biz avukatız
Siz avukatsınız
Onlar avukatlar

Ben doktorum
Sen doktorsun
O doktor
Biz doktoruz
Siz doktorsunuz
Onlar doktorlar

Ben sekreterim
Sen sekretersin
O sekreter
Biz sekreteriz
Siz sekretersiniz
Onlar sekreterler

Ben muhasebeciyim
Sen muhasebecisin
O muhasebeci
Biz muhasebeciyiz
Siz muhasebecisiniz
Onlar muhasebeciler

Ben müdürüm
Sen müdürsün
O müdür
Biz müdürüz
Siz müdürsünüz
Onlar müdürler

Ben evliyim
Sen evlisin
O evli
Biz evliyiz
Siz evlisiniz
Onlar evliler

Ben hastayım
Sen hastasın
O hasta
Biz hastayız
Siz hastasınız
Onlar hastalar

Ben hemşireyim
Sen hemşiresin
O hemşire
Biz hemşireyiz
Siz hemşiresiniz
Onlar hemşireler

Ben mühendisim
Sen mühendissin
O mühendis
Biz mühendisiz
Siz mühendissiniz
Onlar mühendisler

К УРОКУ 4

Упражнение 4.1.

Anne mutfakta.
Baba garajda.
Çocuklar odada.
Öğretmen sınıfta.
Kitaplar rafta.
Tamirci fabrikada.

Öğrenciler kütüphanede.
Kedi bahçede.
Ali okulda.
Abla evde.
Kardeşim sinemada.
Muratta sözlük var.

Doktor hastahane.
Çocuklar parkta.
Kuş kafeste.
Ayşe İstanbulda.
Müdür ofiste.
Onlarda telefon yok.

Упражнение 4.5.

7, 32, 44, 80, 61, 296, 759, 810, 672, 2524, 4801, 43, 1981, 12833, 9455, 792

Упражнение 4.6.

Dokuzda altı, sekizde yedi, üçte bir, dörtte üç, altıda beş, yarım, üçte üç (tam), dokuzda altı, dörtte iki, beşte dört, onda bir, sekizde sekiz (tam), çeyrek, sekizde iki, onda yedi.

Упражнение 4.7.

3 / 6, 1 / 8, 5 / 4, 5 / 9, 3 / 4, 4 / 6, 1 / 3, 1 / 5, 1 / 2.

Упражнение 4.8.

Benim	arabam	sınıfım	şapkam	dersim
Senin	araban	sınıfın	şapkan	dersin
Onun	arabası	sınıfı	şapkası	dersi
Bizim	arabamız	sınıfımız	şapkamız	dersimiz
Sizin	arabanız	sınıfınız	şapkanız	dersiniz
Onların	arabaları	sınıfları	şapakları	dersleri

Упражнение 4.13.

1. O kaç yaşında?
2. Kaçınıcı sınıftasın?
3. Dördüncü ev sizin mi?
4. İş telefon numaran kaç?
5. İkinci ders İngilizce mi?

К УРОКУ 5

Упражнение 5.1.

Oku, konuşun(uz), girsinler, gel, dinlenin(iz), dinleyin, kahvaltı yapın, tekrar edin(iz), okusunlar, uyuyun, geri dön, sus, bulaşık yıkayın.

Упражнение 5.4.

1. Bahçıvan bahçeyi temizliyor.
2. Öğrenciler şarkı söylüyorlar.
3. Dedem masal anlatıyor.
4. Kardeşim ve ben satranç oynuyoruz.
5. Onlar denizde yüzüyorlar.
6. Babam bahçede çiçekleri suluyor.
7. Annem mutfakta bulaşıkları yıkıyor.
8. Öğretmen sınıfta ders anlatıyor.
9. Ali televizyon izliyor.
10. Kuşlar dalda şarkı söylüyorlar.
11. Ben sigara içmiyorum.
12. Babam kahvaltı yapıyor.
13. Annem süpermarkete gidiyor.

Упражнение 5.5.

1. Kahvaltıda patates yiyor musunuz?
2. Biz radyo dinliyoruz.
3. Selman çok güzel gitar çalıyor.
4. Sen çok güzel fotoğraf çekiyorsun.
5. Fatih çok güzel tenis oynuyor.

К УРОКУ 6

Упражнение 6.1.

okul kapısı, otobüs durağı, cep telefonu, koltuk takımı, çocuk doktoru, futbol topu, sınıf defteri, yüzme havuzu, tren istasyonu, çöp kutusu, okul defteri, okul müdürü, baş ağrısı, çalışma odası, banyo aynası, çamaşır makinesi.

Упражнение 6.3.

defterin sayfası, sınıfın penceresi, öğretmenin kalemi, Salih'in ceketi, akvaryumun camı, evin bahçesi, kapın kolu, arkadaşlarımızın çantaları, öğretmenin kitabı, Hüseyin'in bilgisayar, tahtanın silgisi, paltonun düğmesi, televizyonun kumandası.

Упражнение 6.4.

Ali'nin çantası, odanın penceresi, televizyonun anteni, babanın kitabı, kardeşin masası, odanın kapısı, üniversitenin kütüphanesi, öğretmenin defteri, kitabın sayfası, bahçenin sonu, arkadaşın defterleri, okulun bahçesi, Turgut'un annesi, şehrin merkezi, kardeşin elbisesi, çocuğun gözleri, telefonun numarası

Упражнение 6.5.

Odanın kapısı – bizim odamızın kapısı, arkadaşın defteri – sizin arkadaşlarımızın defterleri, kitabın sayfası – kitapların sayfaları, kardeşin bilgisayar – benim kardeşimin bilgisayar, babanın kedis – onların babanın kedis, oğlun okulu – benim oğlumun okulu, annesinin bahçesi.

Упражнение 6.6.

Senin evinin çatısı, onun arabasının markası, bizim şehrimizin kalesi, sizin doktorunuzun tavsiyesi, onların kitaplarının adı, Ali'nin evinin penceresi, yatak odasının halısı, benim kedimin gözleri, okul yemekhanesinin sandalyeleri.

Упражнение 6.8.

Sinemanın karşısında, sandalyenin yanında, çantanın içinde, sehpanın üstünde, tuvaletin içinde, tezgâhın üstünde, koltuğun yanında, televizyonun altında, garajın içinde, marketin köşesinde.

Упражнение 6.9.

1. Televizyon, odanın köşesinde.
2. Siyah kedi, sehpanın altında.
3. Beyaz kedi, sandalyenin üstünde.
4. Çiçek, pencerenin pencerenin üstünde.
5. Koltuk, dolabın yanında.
6. Şişeler, dolabın içinde.
7. Tablo, dolabın üzerinde.
8. Sehpa, odanın ortasında.
9. Sandalye, sehpanın önünde.

Упражнение 6.10.

1. Köpek kapının önünde.
2. Park evin yanında.
3. Top kutunun içinde.
4. Tarkan ağacın altında.
5. Postahane caddenin köşesinde.
6. Hastahane parkın arkında.
7. Kedi çatının üstünde.
8. Onun evi sinemanın üstünde.
9. Ali'nin çantası oturma odasında.

К УРОКУ 7

Упражнение 7.1.

1. Müzik kutumu arıyorum.
2. Kalemi istiyorum.
3. Şu arabayı takip ediyorum.
4. Televizyonumu tamir ediyorum.
5. Elim, yüzümü yıkıyorum.
6. Pencereyi kapatıyorum.
7. Ağacları suluyorum.
8. Anahtarımı arıyorum

Упражнение 7.2.

1. Sen Türkçeyi seviyor musun?
2. Kuşları dinliyor musunuz?
3. Pencereyi aç.
4. Tahtayı sil.
5. Balıkları görmüyorum.
6. Tatlıyı sevmiyorum.
7. Televizyonu açmayın.
8. Lütfen sınıflandırmayınız.
9. İstanbul'u çok özleyorum.
10. Bu lokantayı hatırlıyor musun?
11. Yemek odasını temizliyorum.
12. Londra'yı unutamıyorum.
13. Ofisi taşıyorlar.

14. Ali'yi tanıyor musunuz?
15. Ben sizitanmıyorum.
16. Onları hiç tebrik etmiyorum.
17. Çocuklarını görmek istiyorum.
18. Garsonu çağır lütfen
19. Sizi bekletmek istemiyorum.
20. Çabuk onu bana bulun.
21. Ali, seni arıyor.
22. Öğrenciler, öğretmenibekliyor.
23. Çalışkan öğrencileriseviyorum.
24. Siz benihatırlıyor musunuz?

Упражнение 7.3.

1. Ali bugün tiyatroya gidiyor.
2. Öğrenciler teneffüse çıkıyorlar.
3. Ayşe kitaplarını çantasına koyuyor.
4. Öğretmen sınıfa giriyor.
5. Öğrenciler minibüse biniyor.
6. Fatih resimlere bakıyor.
7. O tahtaya yazıyor.
8. Biz bugün pikniğe gidiyoruz.
9. Hırsız eve giriyor.
10. Otobüse biniyorlar.
11. Öğretmen öğrencilere ders anlatıyor.
12. Kedi kapıya bakıyor.
13. Babamın yanına gidiyorum.
14. Ahmetesoru sormayın.
15. Biz bu akşam misafirlere gidiyoruz.

Упражнение 7.4.

1. Anne sana çok kızıyor.
2. Sen ona para veriyor musun?
3. Ablam bize yemek yapıyor.
4. Arkadaşım bana kitap getiriyor.
5. Size bir sürprizim var.
6. Ona lütfen yaklaşma.
7. Bize izin vermiyor.
8. Onlara gitmek istemiyorum.
9. Bize kızmayın.
10. Onlara yardım ediyoruz.

Упражнение 7.5.

1. Nereden geliyorsun?
2. Çocuk yataktan kalkıyor.
3. pencereden bakıyor.
4. Fatih benden hoşlanmıyor.
5. Öğrenciler dersten çıkıyorlar.
6. Dedemden bana miras kalıyor.
7. Kimden korkuyorsun?
8. Benden para isteme
9. Futbol sahasından geliyorum.
10. Mehmetten yardım bekleme.
11. Kara beberden hiç hoşlanmıyorum.
12. Sarımsaktan nefret ediyorum.
13. Onlardan bize fayda yok.
14. Onların yeni evinden çok beğendim.
15. Şu adam bizden yardım istiyor.
16. Zehradan mektup aldım.
17. Sizden bir şey rica edebilir miyim?

Упражнение 7.6.

1. Tatile uçakla gidiyoruz.
2. Kibritlerle oynama.
3. Kütüphaneden formla kitap alın.
4. Okula bisikletle gelmeyin.
5. Onlarla beraber oturmak istemiyorum.
6. O, Veliyle tenis oynuyor.
7. Öğretmen tahtaya tebeşirle yazıyor.
8. Tahtayı silgiyle silin.
9. Anyalay'a arabayla gidiyoruz.
10. Ben, seninle ders çalışmak istiyorum.
11. Arkadaşlarımla futbol oynamak istiyorum.
12. Dedemle satranç oynuyorum.
13. Seninle biraz konuşmak istiyorum.
14. Babam trenle yarın tatile gidiyor.

Упражнение 7.7.

1. Kalemin rengi.
2. Onların kitapları.
3. Kedinin yavrusu.
4. Ahmet'in evi.

5. Evin bahçesi.
6. Dedemin şapkası.
7. Ali'nin çantası.
8. Kapının kolu.

КУРОКУ 8

Упражнение 8.1.

1. Kedi fareden daha büyüktür.
2. Yusuf, benden daha yaşlıdır.
3. Ben İngilizce Türkçeden daha iyi biliyorum.
4. Deniz nehirinden daha geniştir.
5. Volvo model Şahin modelinden daha güzeldir.
6. Sözlük kitaptan daha pahalıdır.

Упражнение 8.2.

1. Bu oda diğerinden daha iyi çalışırız.
2. Denizi buradan daha iyi seyredebilirsiniz.
3. Sen Ali'den daha iyi Türkçe konuşuyorsun.
4. Ben senden onbeş santim daha uzunum.
5. Bu otden daha temiz bir otel istiyorum.

Упражнение 8.3.

1. Ahmet sınıfı en çalışkan öğrencidir.
2. Burada en güzel ev benimkidir.
3. Türkçe en kolay ders.
4. Missisipi en büyük nehidir.
5. Tarkan en ünlü şarkıcıdır.

Упражнение 8.6.

Bizim ev mahallenin en güzel yerindedir. Bu semtte bizim evden daha güzel ev yoktur. Şehrin en büyük çeşmesi, en büyük okulu ve en geniş caddeleri bu mahallededir. Turistler en çok bu semte gelirler. Turistler en temiz ve en lezzetli yemekleri bizim mahallede yerler. Semtimizi daha fazla turistin ziyaret etmesini istiyoruz.

КУРОКУ 9

Упражнение 9.3.

1. Dün pikniğe gittim / gittik.
2. Dün akşam iki saat ders çalıştım.

3. Çocuklar teneffüste futbol oynadılar.
4. Kardeşim yemekten sonra uyudu.
5. Akşam yemeğinde tavuklu pilav yedim / yedik.
6. Onlar kitap okudular.
7. Ali geçen ay arabasını yıkadı.
8. Ben size mektup yazdım.
9. Biz Türkçe öğrendik.
10. O tahtayı sildi.

Упражнение 9.4.

1. Biz geçen hafta futbol oynadık.
2. Siz müzik dinlediniz.
3. O ders çalıştı.
4. Ben balık tuttum.
5. Sen geçen ay hasta oldun.

Упражнение 9.5.

1. Ben tamir ettim.
2. Annem pilav pişirdi.
3. Sohbet ettiler.
4. 4 gol attı.
5. Pikniğe gittik.

Упражнение 9.9.

1. Ben kalem almadım.
2. Onlar yüzmediler.
3. Sen Türkçe öğrenmedin.
4. Biz dün gece uyumadık.
5. Biz geçen hafta gelmedik.
6. Ben dün televizyon seyretemedim.

Упражнение 9.10.

1. Bu sabah kahvaltı yapmadım.
2. Ahmet ödevlerini yazmadı.
3. Babam eve erken gelmedi.
4. Dün gece hiç uyumadım.
5. Futbolcular sahaya çıkmadılar.
6. Televizyonu açmadım.

Упражнение 9.11.

1. Biz ders çalışmadım.
2. Sen kitap okumadın.

3. Öğrenciler ödev yapmadılar.
4. Fatih futbol oynamadı.
5. Siz pizza yemediniz.
6. Onlara telefon etmedim / etmedik.
7. Ahmet dün bize gelmedi.
8. Doktor hastayı ameliyat etmedi.
9. Babam kardeşime para vermedi.
10. Ben dün akşam pastahaneye gitmedim.
11. Öğretmen öğrencilere ödev vermedi.

Упражнение 9.12.

1. Sen kitap okudun mu?
2. yemek pişirdi mi?
3. Siz ders anladınız mı?
4. Onlar futbol oynadılar mı?
5. Siz dün yüzdünüz mü?
6. Sen akşam ders çalıştın mı?
7. Çocuk ağladın mı?
8. Baban maça gitti mi?
9. Kuzular çayıra çıktı mı?

Упражнение 9.13.

1. Pazar günü futbol oynadık.
2. Ali' nin babası bir araba satın aldı.
3. Dün maçı seyrettin mi / seyrettiniz mi?
4. Niçin ders çalışmadın / çalışmadınız?
5. Kim geldi?
6. Türkiye' de kaç gün kaldın?
7. Türkiye' yi beğendin mi / beğendiniz mi?
8. Kahvaltı yaptınız mı?
9. Niçin geç kaldın?

Упражнение 9.14.

1. Öğretmen öğrencilerle bahçede futbol oynadı.
2. Biz dün süpermarkette alış veriş yaptık.
3. Arkadaşlar sinemada film seyrettiler.
4. Ali geçen gün okula geç kaldı.
5. Dün gece bir araba kaza yaptı.
6. Ders az önce bitti.

Упражнение 9.15.

1. Dün piknikte tenis oynadınız mı?
2. Dün gece partiden sonra eve gittin mi?
3. Dün akşam televizyon seyrettin mi?
4. Önceki gün okula geç kaldın mı?
5. Ali' yi gördün mü?

Упражнение 9.16.

1. Evet, Ahmet ödevini yaptı. Hayır, Ahmet ödevini yapmadı.
2. Evet, dün İngilizce çalıştım. Hayır, dün İngilizce çalışmadım.
3. Evet, dedem çiçekleri suladı. Hayır, dedem çiçekleri sulamadı.
4. Evet, polisler hırsızı yakaladı. Hayır, polisler hırsızı yakalamadı.
5. Evet, geçen yaz tatile gittim. Hayır, geçen yaz tatile gitmedim.

Итоговое упражнение 9.17.

1. Leylâ otobüse binmedi.
2. Ayşe ile Ahmet eve gitmedi.
3. Kemal Fransa' dan gelmedi.
4. Annem çamaşır yıkımadı.
5. Turistler müzeyi gezmediler.

К УРОКУ 10

Упражнение 10.4.

1. Bugün ona telefon etmeyeceğim.
2. Seni durakta beklemeyeceğim.
3. Yarın akşam size bir kitap getirmeyeceğim.
4. Seni her zaman hatırlamayacağım.
5. Ali Beyle gelecek hafta görüşmeyeceğiz.
6. Yarın futbol oynamayacağız.
7. Bir saat sonra yemek yemeyeceğiz.
8. Yarın denize gitmeyeceğiz.
9. Ayla şarkı söylemeyecek.
10. Çocuklar dersten sonra sahile gitmeyecekler.

Упражнение 10.5.

1. Seni affetmeyeceğim.
2. Yarın yağmur yağmayacak.
3. Sana yardım etmeyeceğim.
4. Babam yarın gelmeyecek.

5. Sizinle futbol oynamayacağım.
6. Yemek yapmayacağım.
7. Odamı toplamayacağım.
8. Ahmet' e mektup yazmayacağım.
9. Yarın pazara gitmeyeceğim.
10. Bu sene tembel olmayacak.

Упражнение 10.6.

1. Evet, tatilde İzmir' e gideceğiz. Hayır, tatilde İzmir' e gitmeyeceğiz.
2. Evet, televizyon seyredeceğiz. Hayır, televizyon seyretmeyeceğiz.
3. Evet, öğrenciler basketbol oynayacaklar. Hayır, öğrenciler basketbol oynamayacaklar.
4. Evet, kitap okuyacağım. Hayır, kitap okumayacağım.
5. Evet, öğleden sonra maça gideceğiz. Hayır, öğleden sonra maça gitmeyeceğiz.

Упражнение 10.7.

1. Ben yarın çamaşır yıkayacağım.
2. Ben akşam bilgisayar kursuna gideceğim.
3. Bu gece televizyon seyredecek.
4. Biz yarın sabah parkta koşacağız.
5. Onlar öğleden sonra antreman yapacaklar.
6. Biz hafta sonu pikniğe gideceğiz.
7. Onlar gelecek ay Türkçe öğrenecekler.
8. Ben pazartesi günü hastaneye gideceğim.
9. Biz gelecek hafta yüzmeye gideceğiz.
10. Salı günü dişçiye gideceğim.
11. Biz çarşamba günü tatile gideceğiz.
12. Onlar perşembe günü evlenecekler.
13. Biz cuma günü taşınacağız.
14. Cumartesi günü araba tamir edeceğim.
15. Pazar günü sinemaya gideceğiz.

Упражнение 10.9.

1. Bugün bizimle ders çalışacak mısın / mısınız?
2. Sana verdiğim kitabı okuyacak mısın?
3. Bu gece televizyon seyredecek mısın / mısınız?
4. Paketleri masanın üzerine koyacak mıyım / mısın / mısınız?
5. Bu hafta sonu bize gelecek mısın / mısınız?
6. Anar' ın doğum gününe gidecek mısın / miyiz?

7. Siz bu sene tatile gidecek misiniz?
8. Yemekten sonra tatlı olacak mı?
9. Bugün eve erken gelecek misin?
10. Pazardan meyve alacak mısın?
11. Salondaki eşyaların yerini değiştirecek misin / misiniz?

Упражнение 10.10.

1. Bugün televizyonu tamir edecek misin / misiniz?
2. Misafirler için kek yapacak mısın?
3. Bu sorunun cevabını bilecek misin / misiniz?
4. Bu sene sınıfını geçecek misin?
5. Yarın buluşacağımız yerde olacak mısın / misiniz?
6. Kardeşine dondurma almak için dışarı çıkacak mısın / misiniz?
7. Derslerini zamanında bitirecek misin / misiniz?
8. Okuldan sonra kütüphaneye gidecek misin / misiniz?
9. Çiçekleri vazoya koyacak mısın / misiniz?
10. Sen yarın arkadaşlarınla pikniğe gidecek misin?
11. Sen elbiselerini dolaba koyacak mısın?
12. Siz bütün evin duvarlarını boyayacak mısınız?
13. Ben sana aldığım hediyeği gösterecek miyim?

Упражнение 10.11.

1. Babam Ankara' ya gidecek.
2. Öğrenciler kahvaltıda peynir, zeytin ve bal yeyecekler.
3. Futbolcular sahaya çıkacaklar.
4. Ali saçını kestirecek.
5. Siz süpermarkete gidecek misiniz?

Упражнение 10.12.

1. Ahmet ile Ayşe hafta sonu evlenecekler.
2. İstanbul' a trenle gideceğim.
3. Bebek uyuyacak.
4. Arkadaşlarla sinemaya gideceğiz.
5. Biz alış veriş yapacağız.

Упражнение 10.13.

1. Yarın gece konsere gidecek misin?
2. Bu yaz tatile gidecek misin?
3. Beni özleyecek misin?
4. Bugün antreman yapacak mısın?
5. Yarın sabah erken kalkacak mısın?
6. Kahve içecek misin?

Упражнение 10.14.

1. Ahmet tatilde bilgisayar öğrenecek.
2. Gelecek baharda babam ağaç dkecek.
3. Annem hafta sonu kek pişerecek.
4. Onlar temmuzda tatile gidecekler.
5. Ayşe Ahmet'e mektup yazacak

К УРОКУ 11

Упражнение 11.3.

1. Ömer gece dışarı çıkar.
2. Öğrenciler her zaman ders çalışırlar.
3. Teşekkür ederim.
4. Her akşam bize misafir gelir.
5. Bazı insanlar çok konuşur az iş yapar.
6. Osman her yıl sınıfını geçer.
7. İnsanları çok severim.
8. Ben her sabah parkta yürürüm.
9. Ben Rusça ve İngilizce bilirim.
10. Dünyaya güneşten ışık gelir.
11. Öğretmen bizi çok sever.
12. İnsanlar doğur, büyür, ölür.

Упражнение 11.4.

1. Yaz mevsiminde kar yağar.
2. Babam sigara içer.
3. Kardeşim futbol oynar.
4. Köpekler denizde yaşar.
5. Ben sabahları geç kalkarım.

Упражнение 11.5.

1. Ben boş zamanlarında kitap okurum.
2. Ben boş zamanlarında satranç oynarım.
3. Ben boş zamanlarında resim yaparım.
4. Ben boş zamanlarında karikatür çizerim.
5. O boş zamanlarında radio dinler.
6. O boş zamanlarında şarkı söyler.
7. O boş zamanlarında çay içer.
8. Biz boş zamanlarında futbol oynarız.
9. Biz boş zamanlarında yemek yaparız.
10. Onlar boş zamanlarında sohbet ederler.

268

Упражнение 11.6.

1. Ahmet çok yalan söylemez.
2. Arkadaşım futbolu çok sevmey.
3. Ben her gün gazete okumam.
4. Öğretmenimiz her zaman bağırır.
5. Sınıfta yüksek sesle konuşmam.

К УРОКУ 12

Упражнение 12.1.

1. Evet, ben sigara ve içki içerim. Hayır, ben sigara ve içki içmem.
2. Evet, ben İngilizce bilirim. Hayır, ben İngilizce bilmem.
3. Evet, Ahmet Bey yemek pişirir. Hayır, Ahmet Bey yemek pişirmez.
4. Evet, o bulaşık ve çamaşır yıkar. Hayır, o bulaşık ve çamaşır yıkamaz.
5. Evet, sinemaya gider. Hayır, sinemaya gitmez.
6. Evet, kışın hava soğuk olur. Hayır, kışın hava soğuk olmaz.
7. Evet, bu duraktan 32 numaralı otobüs geçer. Hayır, bu duraktan 32 numaralı otobüs geçmez.
8. Evet, sabah dişlerimi fırçalarım. Hayır, sabah dişlerimi fırçalamam.
9. Evet, gülü severim. Hayır, gülü sevmem.
10. Evet, İngiliz yemeklerinden hoşlanırım. Hayır, İngiliz yemeklerinden hoşlanmam.
11. Evet, Osman sabahları erken kalkar. Hayır, Osman sabahları erken kalkmaz.

Упражнение 12.2.

1. Öğrenci ders dinlerler mi?
2. Siz gece çalışır mısınız?
3. Kışın kar yağar mı?
4. Yazın tatile gider misin?
5. Bu iş olur mu?
6. Bu tren sabah saat 6'da İstanbul'a varır.
7. Bir fincan kahve içer misin?
8. Bekir bu sorunun cevabını bilir mi?
9. Ağaçlar baharda çiçek açar mı?
10. Sabahları kahvaltı yapar mısın?
11. Sigara içer misin?

269

Упражнение 12.3.

1. Süt içmeyi fazla sevmem. Süt içmeyi sever misin?
2. Anar hiç bir zaman yalan söylemez. Anar yalan söyler mi?
3. Arkadaşlarımla kavga etmem. Arkadaşlarımla kavga eder misin?
4. Biz imtihanlarda kopya çekmeyiz. Siz imtihanlarda kopya çekermisiniz?
5. Öğrenciler okula geç kalmazlar. Öğrenciler okula geç kalarlar mı?
6. Ben fazla televizyon seyretmem. Sen fazla televizyon seyreder misin?
7. Babam hızlı araba kullanmaz. Baban hızlı araba kullanır mı?

Упражнение 12.4.

1. Evet, o sık sık kütüphaneye gider.
2. Evet, sık sık kavga ederler.
3. Evet, sık sık telefon ederiz.
4. Evet, sık sık doktora giderler.
5. Evet, sık sık dişlerimi fırçalarım.
6. Evet, sık sık hasta olur.
7. Evet, sık sık ağlarız.
8. Evet, sık sık tiyatro izlerler.

Упражнение 12.5.

1. Sen yalan söyler misin?
2. Sen futbol oynamaktan hoşlanar mısın?
3. O müzik dinler mi?
4. Arkadaşlarımla sık sık tiyatroya gider misin?
5. Siz karanlıktan korkar mısınız?

Упражнение 12.9.

1. Eve geç geldiğim için annem çok meraklandı.
2. Artık çok yaşlandım, koşamıyorum.
3. Kapıyı aç, oda havalandı.
4. Masanın üstü tozlanmış, hemen temizleyin.
5. Bu adamdan şüphelendim.

К УРОКУ 13

Упражнение 13.2.

1. Amerika'da deprem olmuş.
2. Depremde 212 kişi ölmüş.

270

3. Deprem 7 saniye sürmüştü.
4. Dün İstanbul'a kar yağmış.
5. Ayşe dün annesine mektup yazmış.
6. Sen dün derse geç kalmışsın.
7. Siz ihtiyar bir kadına yardım etmişsiniz.
8. Öğretmenimiz dün hastalanmış.
9. Siz dün pikniğe gitmişsiniz.
10. Onlar piknikte top oynamışlar.
11. Onlar dün akşam sinemaya gitmişler.
12. Sen Ali'ye borç vermişsin.
13. Emine sorunun cevabını bilmiş.
14. Öğretmen çok zor bir soru sormuş.
15. yalan söylemiş.
16. Veli çok zaflanmış.
17. Ben dün çok yorulmuşum.
18. Öğrenciler matematik imtihanından zayıf almışlar.

Упражнение 13.3.

1. Ahmet'in kalemi kaybolmuş.
2. Evimizin önündeki Erikler çiçek açmış.
3. Çocuklar denize gitmişler.
4. Ankara yakınlarında tehlikeli bir kaza olmuş.
5. Sıcaktan yemekler bozulmuş.
6. Hırsız 21 numaralı eve girmiş.

Упражнение 13.4.

1. Ömer dün okula gitmemiş.
2. Ali babasına telefon açmamış.
3. Sen geçen hafta pikniğe gitmemişsin.
4. Balıklar daha ölmüşler.
5. Doğru söylememiş.
6. Siz bu konuyu anlamamışsınız.
7. Ben matematikten kötü not almamışım.
8. Biz meseleyi anlamamışız.
9. Orhan çok konuşmamış.
10. Onlar dün durakta çok beklememişler.
11. Sen Mustafa'ya hediye almamışsın.
12. Dün misafirler gelmemişler.
13. Sen dün derste öğretmenini dinlememişin.
14. Ahmet benim doğum günümü unutmamış.

271

Упражнение 13.5.

1. Öğrenciler konuyu anlamamışlar.
2. Zeynep Hanım akşam yemeği hazırlamamış.
3. Kalemin boyası bitmemiş.
4. Mehmet otobüsü kaçırmamış.
5. Basketbolcular salona girmemiş.
6. Çocuk kediden korkmamış.

Упражнение 13.6.

1. Fatih İngilizce öğrenmiş mi?
2. Çocuk uyumuş mu?
3. Öğretmen kitapları getirmiş mi?
4. Arzu sınıfı geçmiş mi?
5. Ekmek fiyatları artmış mı?
6. Selda dün çok üşümüş mü?
7. Öğrenciler sorunun cevabını bilmişler mi?
8. Malatya'ya yağmur yağmış mı?
9. Annen akşam yemeğini hazırlamış mı?

Упражнение 13.7.

1. Tren saat 8:00 gelmiş mi?
2. Çok insan nereye gitmiş?
3. Öğrenciler ne yapmaya gitmişler?
4. Levent ödevlerini yapmış mı?
5. Leyla ile Kerem evlenmiş mi?

Упражнение 13.8.

1. Dağcılar dağda kalmış.
2. Arkadaşım hastahaneden taburcu olmuş.
3. Ayşe bugün okula gelmemiş.
4. Çocuk sütünü içmiş mi?
5. Öğrenciler sınıfa gelmemiş.

КУРОКУ 14

Упражнение 14.3.

1. Ressam, bu resmi çizemez.
2. Öğleden sonra eve gidemezsiniz.
3. Türkçeyi öğrenemiyor musunuz?
4. Akşamları kitap okuyamıyor musun?

272

5. Maaşınızı ayın sonunda alamazsınız.
6. Bu dar yoldan kamyon geçmez mi?

Упражнение 14.4.

1. Ahmet çok güzel İngilizce konuşabilir.
2. Can, Çin yemekleri yapabilir.
3. Ben üç büyük pasta yeyebilirim.
4. Sen Türkçe konuşabilirsin.
5. O, araba kullanabilir.
6. Sibel şarkı söyleyebilir.
7. Biz Türkçe öğrenebiliriz.
8. Siz cevap verebilirsiniz.
9. İskender araba tamir edebilir.
10. Tiyatrocular rol yapabilir.
11. Ben futbol oynayabilirim.
12. Oya keman çalabilir.
13. O sana yardım edebilir.
14. Siz sinemaya gidebilirsiniz.

Упражнение 14.5.

1. Hafta sonu Uludağ'a çıkabilirim.
2. Yaz tatilinde Palandöken'e gidebiliriz.
3. Salih'e para veremem.
4. Gelecek yıl araba alabilirim.
5. Üniversiteyi bitirince doktor olabilirim.
6. Ayşe'nin doğum günü için bluz alabilirim.

Упражнение 14.6.

1. D
2. E
3. B
4. C
5. G
6. A
7. F

Упражнение 14.7.

1. Dün gökkuşağının resmini çekebildim.
2. Çiğdem koşu yarışmasında birinci olabildim.
3. Zeynep, saçlarını kestirebildi.
4. Ekram babasının arabasını alabildi.

273

5. Ressam Bora yeni tablosunu bitirebildi.
6. Gazetede ödüllü bulmacayı çözebildi.
7. Suna rolünü iyi yapabildi.
8. Kardeşime hediye alabildi.
9. Şahin ehliyet alabildi.
10. Dün sirke gidebildim.

Упражнение 14.8.

1. Sorunun cevabını bilebildi mi?
2. Esra ve Cenk evlenebildiler?
3. Sen güzel caz çalabildin mi?
4. Konferansı dinleyebildin mi?
5. Trene yetişebildiniz mi?
6. Evi bulabildin mi?
7. Karları temizleyebildiniz mi?

Упражнение 14.9.

1. Sen koşabilir misin? Hayır, koşmam, fakat yürüyebilirim.
2. Sen ütü yapabilir misin? Hayır, ütü yapamam, fakat düğme dikiş yapabilirim.
3. O yemek yapabilir mi? Hayır, yapamaz, fakat yemek yeyebilir.
4. O Türkçe konuşabilir mi? Hayır, konuşamaz, fakat Türkçe yazabilir.
5. Siz resim yapabilir misiniz? Hayır, yapamam, fakat şarkı söyleyebilirim.
6. Siz yemek yeyebilir misiniz? Hayır, yeyemem, fakat çay içebilirim.
7. Onlar kitap okuyabilirler mi? Hayır, okuyamazlar, fakat gazete okuyabilirler.
8. Onlar araba tamir edebilirler mi? Hayır, edemezler, fakat bisiklet tamir edebilirler.

Упражнение 14.10.

1. Mustafa, babasını Ankara'ya yolladı.
2. Tark odasını temizledi.
3. Nazmeye Teyze, gömleklerini yarın ütülecek.
4. Babam bu yıl çok şişmanladı.
5. Annem, tabakları kuruladı.

КУРОКУ 15

Упражнение 15.1.

1. Erken yatmalıyım / yatmalısın / yatmalıyız.
2. Yemekten önce ellerimizi yıkamalıyım.

274

3. Çok ders çalışmalıyım / çalışmalısın / çalışmalısınız.
4. Dişlerimizi her gün fırçalamalıyım.
5. Dışarı çıkmadan önce annemizden izin almalıyız.
6. Pantolonumu ütülemeliyim.
7. Ali üniversite imtihanını kazanmalı.

Упражнение 15.2.

1. Sigara içmemeliyim.
2. Sınıfta çok konuşmamalıyım.
3. Arkadaşlarımla kavgaya girmemeliyim.
4. Yalan söylememeliyim.
5. Dersten önce televizyon seyretememeliyim.

Упражнение 15.4.

1. Evet, onlar yarın buraya gelmelidirler. Hayır, onlar yarın buraya gelmemeliler.
2. Evet, Selma çay hazırlamalı. Hayır, Selma, çay hazırlamamalı.
3. Evet, takım elbisemi giymeliyim. Hayır, takım elbisemi giymemeliyim.
4. Evet, hafta sonu hayvanat bahçesine gitmeliyim. Hayır, hafta sonu hayvanat bahçesine gitmemeliyim.
5. Evet, akşam ders çalışmalıyız. Hayır, akşam ders çalışmamalıyız.
6. Evet, öğrenciler imtihana hazırlanmalıdır. Hayır, öğrenciler imtihana hazırlanmamalıdır.

Упражнение 15.5.

1. Kardeşimi aramalı mıyım?
2. Hayvanları beslemeli miyim?
3. Bol bol spor yapmalı mıyız?
4. Ahmet'i doktora götürmeli misin?
5. Yemekten sonra ellerini yıkamalı mıyım?

Упражнение 15.6.

1. Annemize babamıza yardımcı olmalıyız.
2. Yemekten sonra dişlerimizi fırçalamalıyız.
3. Soğuk havalarda kalın elbiseler giymelisin.
4. Onlar tam saat sekizde otobüs durağında olmalıdır.
5. Bu kitabı hafta sonu bitirmeliyim.

Упражнение 15.8.

1. Senelerden beri Almatı'da oturuyorum.
2. Birkaç aydan beri sinemaya gidiyoruz.

275

3. Uzun yıllardan beri Ayşe görmedim.
4. Beş aydan beri Türkçe öğreniyorum.
5. Ali yıldan beri araba kullanıyor.
6. Ben 1995'ten beri bilgisayar kullanıyorum.
7. Annem sabahtan beri çamaşır yıkıyor.
8. Kardeşim gecedan beri uyumuyor.
9. Ablam beş yıldan beri öğretmenlik yapıyor.
10. Sokaktaki köpek gecedan beri havlıyor.

K УРОКУ 16

Упражнение 16.1.

1. Çok yoruldum. Biraz oturayım.
2. Açıktık. Haydi yemek yiyelim.
3. Bugün hava çok güzel. Pikniğe gidelim.
4. Arkadaşlar, top oynayalım.
5. Film başladı. Ayşe'yi de çağıralım.
6. Ders başladı. Lütfen susalım.
7. Yağmur yağıyor. Taksiye bineyim.
8. Hava soğuk. Paltomu giyeyim.
9. Bugün Ali'nin doğum günü. Ona hediye alalım.
10. Ali'ye borç vereyim.
11. Ali çok oynuyor. Onu ders çağıralım.
12. Okula geç kalacağım. Hızlı yürüyeyim.

Упражнение 16.2.

1. Sabah kahvaltısında çorba içmeyelim.
2. Yaz tatilinde Ankara'ya gitmeyelim.
3. Bugün öğleden sonra alış veriş yapmayalım.
4. Teneffüste futbol oynamayalım.
5. Aksaray'a kadar yürümeyelim.

Упражнение 16.3.

1. Süpermarketten sebze ve meyve alalım mı?
2. Bu soruları öğretmene soralım mı?
3. Kantinden çay getireyim mi?
4. Yağmur yağıyor şemsiyeyi alalım mı?
5. Otobüse binmeyeyim mi?

Упражнение 16.4.

1. Eczaneden ilaç alalım.
2. Her sabah bir saat koşalım.

276

3. Tatilde bu kitabı bitireyim mi?
4. Bugün eve erken gideyim.
5. Hayvanları koruyalım.

Упражнение 16.6.

1. Dün akşam ders çalışmaya istedim ama elektrikler yoktu.
2. Sen bu top oynama sevdasından vazgeç yoksa sınavı kazanamazsın.
3. Çocukların ağlamasını beni çok üzüyor ama oynamasını beni mutlu ediyor.
4. Ali'nin çalışması Metin'in çalışmasından daha iyi.
5. Babam bu parayla yeni araba almaya çalışıyor.
6. Şimdi yaşama, eğlenme vakti değilse ne zaman olacak.
7. Annemin ağlamasını gözlerimin önünden hiç gitmiyor.
8. Yağmurun yağmasını güneşin doğmasından daha çok seviyorum.

Упражнение 16.7.

1. Sabahleyin babamı evde görmek mümkün değil.
2. Doğum gününe gelmemi ben de çok isterdim ama kardeşim hastaydı.
3. Onun, seni yıllar sonra bile unutmaması çok güzel.
4. Öğretmenimizin ders anlatması çok çekici.
5. Ders çalışmayı düşünüyorum ama vakit bulamıyorum.
6. Şiir yazmayı beceremiyorum ama şiir okumaktan zevk alıyorum.
7. Senin onu affetmeni çok güzel bir davranıştı.
8. Onun yemek yemesi çok ilginç.

K УРОКУ 17

Упражнение 17.1.

1. Bilmediğimiz konuları öğrenmek için kitaba bakmalıyız.
2. Çok çabuk yeyen insanlar çabuk kilo alırlar.
3. Bizim apartmanımıza yeni taşındı komşuya sevindik.
4. Bu akşam bize geleceğimiz misafirler için hazırlık yaptın mı?
5. Babamın İntalay'dan almış hediyesini çok beğendim.
6. Burada çok güzel yaşadığım günleri hiç unatmam.
7. Bu akşam yiyeceğin yemekleri ben yaptım.
8. Yarın okulda yapacak maç çok önemli.
9. Ahmet'in kullandığı arabanın markası BMW'dir.
10. Saç kestirmek için gideceğim berber çok yaşlı.
11. Dünyada açlıktan ve savaştan çok ölmüş insanlar var.

277

Упражнение 17.2.

1. Hasan'ın süt verdiği kedi çok yaramaz.
2. Öğretmenimiz verdiği ev ödevi yapmalıyız.
3. Bu manav sattığı meyve ve sebze her zaman tazedir.
4. Babamın yeni yıl için anneme satın aldığı bir altın bileziği hırsız çaldı.
5. Ayşe'nin doğum gününde yediğim pasta kakaoluymuş.

Упражнение 17.3.

1. Ayşe dün çok üzgündü.
2. Ali Bey çok hastaydı.
3. Öğrenciler çok çalışkandılar.
4. Ayten Hanım geçen yıl çok şişmandı.
5. Biz dün çok yorgunduk.
6. Öğrenciler çok tembeldiler.
7. Dünkü film güzeldi.
8. Senin cevabın yanlıştı.
9. Siz dün çok mutluydunuz.

Упражнение 17.4.

1. Amcam eskiden şoför değildi.
2. Ben tıp fakültesinde öğrenci değildim.
3. Babaannem yaşlı değildiler.
4. Siz iyi değildiniz.
5. Geçen yıl annem değildim.
6. Kedi sokakta değildi.

Упражнение 17.5.

1. Dün hava güneşli miydi?
2. Pazarda meyveler pahalı mıydı?
3. Sen o zaman mühendis miydin?
4. Biz çocukken yaramaz mıydık?
5. Hakan iyi bir futbolcu muydu?

Упражнение 17.7.

1. Dün akşam hastaydım / hastaydık.
2. Dün akşam sinirlidim / sinirlidik.
3. Dün akşam nasıldınız üzgündüm / üzgündük.
4. Dün akşam mutluydum / mutluydunuz.
5. Dün akşam kırgındım / kırgındınız.
6. Dün akşam açtım / açtık.

278

K УРОКУ 18

Упражнение 18.1.

1. Çok uzaklardan hafif bir ses geliyordu.
2. Murat Bey balık tutuyordu.
3. Çocuklar parkta oynuyorlardı.
4. Fuat İstanbul'a gitmek istiyordu.
5. Beni çok üzüyordun.
6. İtfaiyeceler yangını söndürüyordu.
7. Okuduğunu anlamıyordun.
8. Onun davranışlarını izleyen annesi gülümsüyordu.
9. Mehmet, sofadaki sedire uzanmış kitap okuyordu.
10. Annem senin döneceğini daha geç sanıyordu.

Упражнение 18.2.

1. Güneşin doğuşunu seyretnmiyordum.
2. Adresinizi bilmiyordum.
3. Babam salonda radyoyu tamir etmiyordu.
4. Bu adamı daha önce tanımiyordum.
5. Alime kendi kendine gülümsemiyordu.

Упражнение 18.3.

1. Ahmet piyano çalmayı biliyor muydu?
2. Sen okulunu seviyor muydun?
3. Siz tatilde bilgisayar oynuyor muydunuz?
4. Liz endişeli görünüyor muydu?
5. Biz İstanbul'a gitmeyi planlıyor muyduk?

Упражнение 18.4.

1. Salim gazete satıyor muydu?
2. Turgut sinemada film seyrediyor muydu?
3. Kapıya çok hızlı vuruyor muydu?
4. Kitapları küçük Ali yırtıyor muydu?
5. Evden dışarı çıkıyor muydunuz?

Упражнение 18.5.

1. Arkadaşlarım elektrikler kesildiği zaman ders çalışıyordu.
2. Ahmet kaza yaptı. Ama arabayı hiç de hızlı sürmüyordu.
3. Ben derslerime geçen yıl bu kadar önem vermiyordum.
4. Dün bu saatlerde seni bekliyordum.
5. Siz koleje gelmeden önce Türkçe biliyor muydunuz?

279

6. Ben öğrenciyken hiç yaramazlık yapmıyordum.
7. Beni çağırımızda ben uyuyordum.
8. Babam gazete okurken annem kahvaltı hazırlıyordu.
9. Öğretmen ders anlatırken ben başka şeyle uğraşıyordum.

Упражнение 18.6.

1. Arkadaşım sinemada film seyreliyordu.
2. Ben seni parkta bekliyordum.
3. Öğrenciler kütüphanede kitap okuyorlardı.
4. Dün gece rüyamda polis hırsızı kovalıyordu.
5. Annem alışveriş çarşıda yapıyordu.
6. Ali odada kitap okuyordu.
7. Mehmet akşam sinemaya gidiyordu.
8. Ayşe okulda şiir yazıyordu.

К УРОКУ 19

Упражнение 19.1.

1. Çocuklar dışarıda futbol oynamışlardı.
2. Hayatını yavrusuna feda etmişti.
3. Nermin onlara yemeği hazırlamıştı.
4. Ayşe beş yıl önce çalışmayı bırakmıştı.
5. Geçen yaz göl kırsına gitmişim / gitmiştik.
6. Evin içi bir anda Noel havasıyla dolmuştu.
7. Suna oğlunun mektubu yazmasına yardım etmişti.
8. Çoğunun süt dişleri dökülmüştü.
9. Ben de bu öyküyü çocukluğumda dinlemiştim.
10. Onlar uzun zamandan beri rahat bir çalışma sistemi kurmuşlardı.
11. Tam istediği gibi bir iş bulmuştu.
12. Dokuz kiloluk bir hindi almıştı.
13. Çalışmaya bir hafta önce başlamışım / başlamıştık.
14. Salih bu yıl sınıfı oldukça iyi notlarla geçmişti.
15. Nermin hafta sonu çocukları boş bırakmamak için bir sürü plan yapmıştı.

Упражнение 19.2.

1. Daha önce aynı hatayı yapmışım.
2. Özlediği arkadaşına tekrar kavuşmuştu.
3. Çocukları komşusuna bırakmıştı.
4. Talih kuşu başına konmuştu.
5. Hava alanına gittiğimde uçak havalanmıştı.

280

Упражнение 19.3.

1. Bu elbiseleri beğenmiş miydin / miydiniz?
2. Hasan'a eve gitmesini söylemiş miydin / miydiniz?
3. Siz bu şarkıyı daha önce dinlemiş miydiniz?
4. İstanbul'da daha önce hiç kalmamış mıydın / miydiniz?
5. Geçen yılki imtihanda çok heyecanlanmış mıydın / miydiniz?

Упражнение 19.4.

1. Biz dağa çok hızlı tırmanmıştık.
2. Oğlum dondurma ve çikolata istemişti.
3. Ben bu elbise çok para ödemişim.
4. Kızım iki hafta hastahane kalmıştı.
5. Biz teyzemin evinde soğuk ayran içmiştik.

Упражнение 19.5.

1. Her akşam ders çalışırırdım.
2. Çarşamba günleri futbol oynardım.
3. Karanlık gecelerde yıldızları seyrederdim.
4. Kardeşimle sinemaya giderdim.
5. Yurtta kalırken ailemi çok özlerdim.

Упражнение 19.6.

1. Birlikte çalışmaktan hoşlanırdık.
2. Fatih Yeni yıl alışverişini daima son dakikaya bırakırdı.
3. Yaşlı kadın her işe karıştırdı.
4. Özel Olimpiyatlar'a hep beraber giderdik.
5. O, Ceyda'ya her zaman sorun çıkarırdı.
6. Çikolatalı kurabiyeleri çok sever ve anne de daima onlar için yapardı.

Упражнение 19.7.

1. Uzun gecelerde pencerenin karşında seni beklemezdim.
2. Arkadaşlarımla birlikte top oynamazdık.
3. Tarih öğretmenimiz her defasında bile ceza vermezdi.
4. Lisede okurken çok televizyon seyrtezdim.
5. Eskiden insanların iyi olduklarını düşünmezdim.

Упражнение 19.8.

1. Önceden tatlıyı sever miydin / miydiniz?
2. Siz çocukken yeşil ağaçları keser miydiniz?
3. Öğretmeniniz size çok kızarmıydı?

281

4. Paran olsaydı bilgisayar alır mıydın?
5. Dayın sana hediye alır mıydı?
6. Deden radyodan haber dinler miydi?
7. Ablan güzel yemek pişirir miydi?
8. Murat ona her zaman büyük bir adammış gibi davranır mıydı?

Упражнение 19.9.

1. Daha önce Türk yemeklerini sevmezdim. Ama şimdi çok seviyorum.
2. Çocuk niçin ağlıyor? Daha önce hiç ağlamazdı.
3. Eskiden buralara çok yağmur yağırdı.
4. Biraz daha güzel oynasaydık, maçı kazanırdık.
5. Eskiden sen de benim gibi koşardın.
6. Öğrenciyken ünlü bir avukat olacağını düşünür müydün?
7. Şemsiye alsaydık bu kadar ıslanmazdık.
8. Sen eskiden bana çok yardım ederdin.
9. Küçükken babam bana hiç bağırmasdı.
10. Eskiden onun hakkında hiç iyi şeyler duymazdım.

К УРОКУ 20

Упражнение 20.1.

1. O gece Osman'ın yeni bisikletinin montajını yapacaktı.
2. İpek altı yaşındaydı. Okula o yıl başlayacaktı.
3. Mağazalar Noel tatili için Yıl başı'na kadar kapacaktı.
4. Dün sana gelecektik fakat evinin adresini bilmediğiniz için gelemedik.
5. Söz verdiniz. Erken yatacaktınız.
6. Futbol oynayacaktık ama top bulamadık.
7. Sana kitabını getirecektim ama unuttum.
8. Tarkan'ın yeni bir şarkı çıkacaktı ama bir şey oldu.
9. Ablalar o zamana kadar dönmüş olacaktı.

Упражнение 20.2.

1. Ben tam çıkacaktım. Siz geldiniz.
2. Bana olayı anlatacaktı ama sözünde durmadı.
3. Dün size gelecektim ama işim vardı. Gelemedim.
4. Dün pikniğe gitecektik ama yağmur yağdığı için gidemedik.
5. Film seyredecektik fakat elektrikler kesildi.

282

Упражнение 20.3.

1. Annemle babam ziyaretime gelmeyeceklerdi.
2. O bana hediye vermeyecekti.
3. Sen bizimle oynamayacaktın.
4. Bu hafta sonu arkadaşım gelmeyecekti.
5. Sırtımı başkalarına söylemeyecektin.

Упражнение 20.4.

1. Size sorular verecek miydin?
2. Çarşamba günü maç yapacak mıydınız?
3. Seminerde ben de konuşacak mıydım?
4. Sen bulaşıkları yıkayacak mıydın?
5. Siz müdür beyle görüşecek miydin?

Упражнение 20.5.

1. Çantamızı kim taşıyacaktı?
2. Kim ile beraber bize gelecektiniz?
3. Siz okulda mı öğretmeninizle konuşacaktınız?
4. Geçen yaz nereye gidecektiniz?
5. Cuma günü ne sınavı olacaktı?

К УРОКУ 21

Упражнение 21.1.

1. Bacalardan çıkan dumanlar, kıvrıla kıvrıla yükseliyordu.
2. Farma'nın annesi hıçkırıkla hıçkırıkla ağlıyordu.
3. Ağlaya ağlaya şirketten çıkıp getti.
4. Ben gökler, kuşlar, dağlar sesini dinleye dinleye dolaşıyordum.
5. Oynaya oynaya gelin çocuklar.
6. Koşa koşa bebeği görmeye gittik.
7. Bebek kokusunu çeke çeke uzun uzun kokladım.

Упражнение 21.2.

1. Şimdi giyinip gelerim.
2. Anne hamur yoğurup ekmek yaptı.
3. Gezip eğlendin mi?
4. Bir süre oturup TV izlediler.
5. Doktor yine gelip Ahmet'le konuştu.
6. O hafifçe gülümsüp Meryem'e baktı.
7. Aynı sözleri tekrarlayıp duruyor.

283

8. Bir an durup düşündü.
9. Köpek terlikleri dişleyip yırtmıştı.
10. Anne çantayı arasından çekip aldı.
11. Safiye sevinçle ellerini uzatıp çantayı almak istedi.
12. Yatak odasına götürüp giysi dolabına sakladı.
13. Çikolatayı parmaklarının arasında sıkıp ezdi.
14. Kızlar yatmadan önce gelip iyi geceler diledi.
15. Gezide birçok tarihi yer gezip gördük.
16. Onunla konuşup dertleşiyordu.

Упражнение 21.3.

1. Onlar odasına çıkarak yattı.
2. Sonra da dua ederek çekip gitti.
3. Serdar koşarak yemek salonunda çıktı.
4. Anne bunun üzerine gültümseyerek yerine oturdu.
5. Çocuklar koşarak eve geldi.
6. Torbayı elleri titreyerek yerine koydu.

Упражнение 21.4.

1. Aysel sesini çıkarmadan uzun süre tereddüt etti.
2. Oturup bekliyorlar. Hem de hiç kımıldamadan.
3. Konuklarımız gelmeden biraz önce en güzel elbisemi giydim ve saçlarımı taradım.
4. Ferhat, yanına para almadan çarşıya gitti.
5. Sinan, şişedeki sütü bardağa koymadan hemen içti.

Упражнение 21.5.

1. Okta y kapıyı çalmadan sınıfa girdi.
2. Ninem, kapıyı kiletlemeyen uyudu.
3. Murat, ev ödevlerini yapmadan okula geldi.
4. Yusuf yağmurlu havada şemsiyesini açmadan yürüdü.
5. Kardeşim dişlerini fırçalamadan. uyudu.
6. Ceyhan, musluğu kapatmadan balkona çıktı.
7. Davut, terliklerini giymeden banyoya girdi.
8. Öğretmen, öğrencileri saymadan defteri imzaladı.
9. Galatasaray'ın kalecisi Taffarel eldiven takmadan sahaya çıktı.
10. Sinan, ders çalışmadan imtihana girdi.

Упражнение 21.6.

1. Meyyemi bitirince gidip bakarım, dedi.
2. Baba, Serdar' ı çocuk odasında bulamayınca bahçeye baktı.

284

3. Kurabiyeler pişince seni çağırırım.
4. Araban bozulunca tamirciye telefon aç.
5. Kış güneşinin karların üzerinde ısladığını görünce, içine umut yayıldı.
6. Hakkı eve varınca annesi onu sevinçle karşıladı.
7. Dolaptaki torbayı bulunca çok sevindi.
8. Ablam ağlamaya başlayınca ben de ağlamaya başladım.
9. Ablam çok korktuğumu görünce biraz yumuşadı.
10. Kapının zili çalınca ben de annemle kapıya koştum.
11. Akşam babam eve gelince, ona benimle nasıl gurur duyduğunu anlatır.
12. Ben İstanbul'a dönünce, seni kendi işyerime alacağım.

К УРОКУ 22

Упражнение 22.1.

1. Biz oynarken o oyuna katılmadı.
2. Onlar mutfaktayken Nail geldi.
3. «Özür dilerim». Suna bunu söylerken doğruca Akif'a bakıyordu.
4. Daha sonra ağır adımlarla odaya çıkarken ikisi de rahat ve huzurluydu.
5. Küçük oğlan dondurma servisi yaparken, kendisiyle gurur duyarak, «Aynı restorandaki gibi oldu», dedi.
6. Mustafa giderken saat beş buçukta evde olacağını söyledi.
7. Masaya otururken Liz ona ihtiyatla baktı.
8. Kapılar kapanırken ona el salladı.
9. Ben buradayken seni kimse öldüremez, kızım.
10. Ablamın küçükken tarla çiçeği olmak istemesi beni çok güldürmüştü.
11. Kötü bir şeyler kururken, hep böyle gözleri ıslırdı.
12. Öyle hızlıydılar ki onlara bakarken gözlerim yoruldu.
13. Fadime Teyzenin benimle konuşurken en sık sözcük «Cıss» dır.
14. Fatma çeşmeye bez yıkamaya giderken bebeği Şimşek'e bırakıyordu.

Упражнение 22.2.

1. Ahmet okuldan gelir gelmez uyudu.
2. Onu görür görmez hemen tanıdım.
3. Serdar' ın annesiyle babası, haberi duyar duymaz, soluk soluğa odasına koştular.
4. Odaya girir girmez Bill onu öptü.

285

5. Öğretmenimiz sınıfa girer girmez yoklama aldı.
6. Ben annem bağırma başlar başlamaz kulaklarımı tıkadım.

К УРОКУ 23

Упражнение 23.1.

1. Sen gideli yüzüm gülmüyor.
2. Onu görmemeli yıllar geçti.
3. «Vampir» filmini seyredeli geceleri çok korkarım.
4. Elektrikler kesileli üç gün oluyor.
5. Çiçekleri sulayalı bir hafta oldu.

Упражнение 23.2.

1. Okul bittikten beri onu görmüyorum.
2. İyileştikten beri doktora gitmiyorum.
3. İlk gördüğünden beri onu seviyorum.
4. Çocuk uyandıktan beri ağlıyor.
5. Okul başladığından beri Türkçe öğreniyorum.

Упражнение 23.3.

1. Gençliğinde çok spor yaptığı halde çabuk ihtiyarladı.
2. Kendini iyi hissetmediği halde işe gitti.
3. İstanbul'u çok iyi bildiğim halde kayboldum.
4. Hava kötü olduğu halde pikniğe gittik.
5. Dün gece erken yattığım halde geç uyandım.
6. İmtihana çok iyi çalıştığım halde zayıf aldım.
7. Ben dikkatli olduğum halde konuyu anlamadım.
8. Elleri kirlenmediği halde ellerini yıkadı.
9. Arkadaşlarım söz verdikleri halde beni çağırmadılar.
10. Parası çok az olduğum halde bir fakire yardım etti.

Упражнение 23.4.

1. Emre, çok yorgun olduğu için okula gidemedi.
2. Siz evi aldığınız için çok şanslısınız.
3. Öğrenciler imtihana hazırlanmadıkları için zayıf aldılar.
4. Bana güven gösterdiğin için teşekkürler.
5. Onun babası buna izin verdiği için o çok seviniyordu ve sabırsızlanıyordu.

Упражнение 23.5.

1. Okulumu başarıyla bitireceğim için çok mutluyum.
2. Araba alacağım için para biriktiriyorum.

286

3. Seni bir daha görmeyeceğim için çok üzgünüm.
4. Yarın arkadaşımı görmeyeceğim için bunu haber veremeyeceğim.
5. Yaşlı adam yiyecek bir şey bulamayacağı için aç yatmak zorunda kalacak.

Упражнение 23.6.

1. Dün gece çok kötü bir rüya gördüm.
2. Konsere gitmek için bilet alındı.
3. Mutfaktaki bütün buluşıkları yıkandı.
4. Bu tablouy iki ayda tamamlandı.
5. Bahçedeki çiçekleri sulandı.

К УРОКУ 24

Упражнение 24.1.

1. Akşam eve geldiğim zaman sen uyuyordun.
2. Birden ayağa kalktığım zaman başım döndü.
3. Sildiği cama yaklaştığım zaman bana hep «Sakin yaklaşma!»
4. Kasabaya geldiği zaman ava çıkmadan duramazdı.
5. Bu olay olduğu zaman siz neredeydiniz?
6. «Evlendiğimiz zamankinden daha yakışıklı bir erkek oldun sen».
7. Güldüğün zaman yüzünü güller açıyor.

Упражнение 24.2.

1. Okulu bitireceğiniz zaman size sertifika vereceğiz.
2. Bursa'ya geleceğiniz zaman önceden haber ver.
3. Yemek yiyeceğimiz zaman ellerimizi mutlaka yıkayın.
4. Nihat banyo yapacağı zaman elektrikler kesilmiş.
5. Hatice'yle görüşeceğin zaman çok şık giyinmelisin.

Упражнение 24.3.

1. Size gelemediğimden dolayı çok üzgünüm.
2. Benimle çalıştığınızdan dolayı pişman olmayacaksınız.
3. Sinemada film başlayacağından dolayı ışıkları kapatılabilir.
4. Oğlum yarışmada birinci olduğundan dolayı madalya aldı.
5. Beni aradığından dolayı sana çok kızgımsın.
6. Ahmet yarın bizden ayrılacağından dolayı çok üzgün.
7. Olimpiyatlarda ülkemizi temsil edeceğimden dolayı çok mutluyum.

287

Упражнение 24.4.

1. Gece yarısı televizyonu kapatmadan uyudu.
2. Bebekken çok süt içtim.
3. Bir şey sorup hemen geleceğim.
4. Seni göremediğim için çok üzülüm.
5. Sen evde yokken bütün evi temizledim.

Упражнение 24.5.

1. Çok yakın oturup televizyon seyretmeyin.
2. Dişlerimi fırçalamadan hemen yattım.
3. Basketbol oynarken yağmur yağmaya başladı.
4. Arabamız olunca sık sık gezeceğiz.
5. Bağırarak konuşma.
6. Niçin izin almadan çıktınız?
7. Kardeşim Amerika'ya gittiği zaman ben on beş yaşındaydım.
8. Ahmet hiç uyumadan sabaha kadar çalıştı.
9. Hiç bir şey söylemeden dışarı çıktı.
10. Çocuk uyurken gürültü yapmayın.

Упражнение 24.6.

1. Birbirimizi caddenin sonundaki kahvehanede gördük.
2. Film seyrederken güldük.
3. Biz anlaştık.
4. İki araba birbirlerine çarpıştı.
5. Babamla annem birbirlerini bir temmuz akşamı tanışmışlar.

К УРОКУ 25

Упражнение 25.1.

1. İnsanlar kavgaya ediyorsa mutlaka bir sebebi vardır.
2. Afrika'da insanlar hâlâ açlıktan ölüyorsa hepimiz suçluyuz.
3. Çocuk uyuyorsa fazla gürültü yapmayalım.
4. Dersimi dinlemiyorsanız sınıftan çıkınız.
5. Bulutlar toplaniyorsa yağmur yağabilir.
6. Bana inanmıyorsanız şu insanlara sorunuz.
7. Fatih hiç gülmüyorsa mutlaka bir derdi vardır.
8. Televizyonu seyretmeyorsanız kapat.
9. Klâsik müzikten hoşlanıyorsanız hafta sonu seni bir konsere götürebilirim.
10. Ders çalışmıyorsanız biraz dolaşalım mı?

Упражнение 25.2.

1. Siz çok çalışırsanız Türkçe'yi öğrenirsiniz.
2. Böyle hızlı gidersen kaza yapabilirsin.
3. Bu kitabı iki gün okursan, aferin sana.
4. Akşam sinemaya gidersem sana telefon edemem.
5. Ali sabah geç kalkarsa otobüsü kaçırsın.
6. Eğer biz böyle oynamaya devam ederseniz kesinlikle yeniliriz.
7. Müdür bey görürsen benden selâm söyleyin.
8. Babam beni bu halde görürse çok kızar.
9. Ben dışarı çıkarsam gazette alırım.
10. Gece erken yatarsan sabah erken uyanırsın.
11. Temiz bit otel bulursam İzmir'de beş gün kalırım.
12. Ben derse geç kalırsam öğretmen çok kızacak.
13. Hafta sonu hava iyi olursa pikniğe gideceğiz.
14. Annem bir daha benim sigara içtiğimi görürse babama söyleyecek.
15. Ali iyileşirse okula gelecek.
16. Babam bana para verirse sana olan borcumu ödeceğim.

Упражнение 25.3.

1. Erken kalkmazsan otobüsü kaçırsın.
2. Müdür Bey'le konuşmazsan bu problemi halledemeyiz.
3. Doktora gitmezsem iyileşemem.
4. Kışın kalın elbiseler giymezsek hastalanabiliriz.
5. Hızlı yürümezseniz otobüsü kaçırsınız.
6. Televizyon seyretmek için hiçbir şeyden haberin olmaz.
7. Babama bu akşam telefon etmezsem bana çok kızar.
8. Konuyu anlamazsanız, lütfen sorunuz.
9. Evde çalışmazsak imtihandan zayıf alınız.
10. Pazar günü pikniğe gitmezsem size geleceğim.
11. Bu hafta yağmur yağmazsa çiçeklerin hepsi kuruyacak.
12. İnsanlar dikkat etmezlerse ormanların hepsi yok olacak.
13. Öğrenciler öğretmeni dinlemezlerse konuyu anlamayacaklar.
14. Ahmet derste sessiz durmazsa öğretmen ona kızacak.
15. Siz doktorun verdiği ilaçları içmezseniz hastalığınız geçmeyecek.
16. Eğer uçak ertelenmezse saat dokuzda orada olacağız.
17. Yarın yağmur yağmazsa pikniğe gideceğiz.

Упражнение 25.5.

1. Eğer çok çikolata yersen dişleri çürütebilir.
2. Eğer geç yatarsan geç kalkma.

3. Eğer bağırarak şarkı söylersen boğazı ağrıyabilir.
4. Eğer korku filmi seyredersek kabus görebiliriz.

К УРОКУ 26

Упражнение 26.1.

1. Sizi çok beklettiysen özür dilerim.
2. Teyzeni çok özlediysen niçin ziyaretine gitmiyorsun?
3. Mektubumu okuduysan cevap ver.
4. Buraları daha önce gezmediyseniz sizi gezdirebilirim.
5. İmtihanları bitirdiyseniz çıkabilirsiniz.
6. Dün gece uyumadıysanız bugün erken yatmalısınız.
7. Yemekler hazırlandıysa misafirleri içeri alalım.
8. Ayşe gelmediyse mutlaka hastadır.
9. Alışverişi bitirdiyseniz gidebiliriz.
10. Kitabı okumadıysanız bu soruları cevaplayamazsınız.

Упражнение 26.2.

1. Sınava iyi hazırlandıysan not alırsın.
2. Telefon çaldıysa niçin cevap vermedin?
3. Çok kilo aldıysan rejim yapmalısın.
4. Baban hastahaneden çıktıysa ziyaretine gidelim.
5. Elbiselerini giydiysen çıkabilirsiniz.

Упражнение 26.3.

1. C
2. D
3. E
4. B
5. A

Упражнение 26.4.

1. Bu yerleri daha önceden görmemişse çok beğenecek.
2. Öğrenciler bu filmi seyretilmişlerse başka bir film de kiralayabilirsin.
3. Duvarlar geçen yıl boyanmamışsa bu yıl mutlaka boyanır.
4. Çalar saati bozulmamışsa vaktinde gelecektir.
5. Eğer onu çok beklemişsen sana çok sinirlenmiştir.

Упражнение 26.5.

1. Ehliyet alacaksan sürücü kursuna kayıt yaptırılmalısın.
2. Beni dinlemeyecekseniz boşuna konuşmamayım.

3. Doktora gideceksen önceden randevu almalısın.
4. Yemek yemeyeceksen çay için.
5. Yüzmeyeceksen niçin denize gidiyorsun?
6. Piknikte top oynayacaksan ayakkabılarını unutma.
7. Yalan söyleyeceklerse benimle bir daha konuşmasınlar.
8. Ömer, dersten sonra pazara uğrayacaksan patlıcan al.
9. Ankara'ya telefon edeceksen annene ve babana selâm söyle.
10. Sabah erken kalkacaksam akşam saati kurmam gerek.

Упражнение 26.6.

1. Öğretmen bugün ödev vermeyecekse biz film seyredeceğiz.
2. Ben bir işi yapmayacaksam söz vermem.
3. Onlar kompozisyon yazacaklarsa bol bol kitap okumalılar.
4. Yıl içinde derslere çok çalışmayacaksanız boşuna okula gitmeyin.
5. Siz eve kadar yürüyecekseniz ben otobüse bineceğim.

Упражнение 26.7.

1. Önüne bakarak yürüseydin düşmezdin.
2. İmtihanda kopya çekmeseydin cezaalmazdın.
3. Zamanım olsaydı seninle gelirdim.
4. Davetimi kabul etmeseydiniz çok üzülecektim.
5. Köpeğini sevseydi, sokağa atmazdı.
6. İyi çalışsaydı işten kovulmayacaktı.
7. İlaç kullanmasaydı ölecekti.
8. Gitmeseydim göremeyecektim.
9. Dünyada hiç savaş olmasaydı.
10. Babamız ölmeseydi, bu duruma düşmezdik.

Упражнение 26.8.

1. Terliyen su içmeseydi hasta olmazdı.
2. Kursu gitmeseydik Türkçe'yi iyi öğrenmezdik.
3. Alkollü araba kullanmasaydı kaza yapmazdı.
4. Babası izin verseydi partiye gidebildi.
5. Zengin değilseydim paraya ihtiyacım varmadı.
6. Yağmur yağmasaydı pikniğe gidebildik.
7. İyi antrenman yapsaydık maçı kaybetmezdik.
8. Arabam varsaydı köye gidebilirdim.

К УРОКУ 27

Упражнение 27.1.

1. Sarhoşken yaptıklarını hiç hatırlamıyormuş.
2. Eskiden insanlar avcılık yaparak geçiniyorlarmış.

3. Akif, semit satarak para kazanıyormuş.
4. O, yolda şarki söyleyerek yürüyormuş.
5. Canı sıkılınca deniz kenarında yürüyormuş.

Упражнение 27.2.

1. Çocukluğundan beri kedileri hiç sevmemişim.
2. Annesinin sözlerini hiç dinlenmemişim.
3. Hüseyin amca paralarını hiç harcamazmış.
4. Babası kırk yaşına kadar hiç sigara içmemiş.
5. O her gün beyaz gömleğini giyermiş.

Упражнение 27.3.

1. Nurten ve Ali düğüne hazırlanacaklarmış.
2. İki hafta sonra havalara soğuyacakmış.
3. Cumartesi günü sinemada Türkan Şoray'ın filmi gösterilecekmış.
4. Finalden sonra kampa gidecekmişiz.
5. Bugün işiğin kırılması deneyi yapacakmışız.

СЛОВАРЬ

A

abla – старшая сестра, обращение к старшей сестре
 asaba – интересно
 acımak – жалеть
 aç – голодный
 açık – открытый
 açıklama – объяснение
 açlık – голод
 açmak – открывать
 ada – остров
 âdet – привычка, обычай, традиция
 adım – шаг
 adım adım taranmak – прочесать шаг за шагом
 adımlarını sıklaştırmak – ускорить шаги
 aferin! – молодец!
 affetmek – прощать
 ağabey – старший брат обращение
 ağaç – дерево
 ağır – тяжелый
 ağız – рот
 ağlamak – плакать
 ağrımak – болеть
 aile – семья
 ait – принадлежать
 akıl – ум
 akıllanmak – уметь
 akıllı – умный
 akım – течение
 aklı(m) ermek – понять, постичь
 aklın (-m, -n, -si, -nız, -nız) gelmek – приходить на ум
 aklına koymak – задумать, задаться целью
 akmak – течь

akraba – родственник
 akşam – вечер
 akşam yemeği sırasında, ders sırasında – во время (чего?) ужина, урока
 akvaryum – аквариум
 aldırılmamak – (д.п.) не обращать внимания, не придавать значения, пропускать мимо ушей
 alıcı – покупатель, клиент
 alım – купля
 alış veriş yapmak – делать покупки
 alışık – привыкший
 alışmak – привыкать
 almak – брать, взять
 alt – низ, под
 altın – золото
 amaç – цель
 amca – дядя со стороны отца
 an – момент
 anahtar – ключ
 aniden – вдруг
 anlaşlık mı? – договорились?
 anlamak – понимать
 anlatmak – объяснять, рассказывать
 anne – мама, обращение к матери
 annesinin – родители
 anten – антенна
 antr – вход, передняя
 antrenman yapmak – тренироваться
 ara – расстояние, промежуток
 araba – машина
 araba kullanmak – водить машину

293

arabayı sürmek – водить машину
 aralık – промежуток, интервал
 aramak – 1. искать, 2. звонить
 araştırma – обиск, разведка, поиск, розыск
 araştırmak – тщательно обыскивать, перерывать, перетряхивать
 arka – спина, зад, задний, за
 arkadaş – друг
 armağan – подарок
 artık – уже
 artmak – увеличиваться, возрастать
 asansör – лифт
 asker – солдат
 askınlık – вешалка
 asla – никогда
 aslında – на самом деле
 aşağıya inmek – спускаться вниз
 aşçı – повар
 aşık olmak – влюбиться
 aşkolsun! – молодец!
 aşure – ашура (сладкое блюдо из пшеничных зерен и сухофруктов)
 at – лошадь
 at(a) binmek – садиться на лошадь
 atamız – наш любимый Ататюрк
 atlet – майка
 atmak – бросать
 av – охота
 avuç – ладонь, горсть, пригоршня
 avukat – адвокат
 avutmak – 1) забавлять, отвлекать; 2) утешать, уговаривать
 ay – месяц
 ayakbaşı – ботинки
 ayarlamak – регулировать, выверять
 ayır – стыдно

ayırım yapmak – делать различие, различать
 ayırmak – разделять, отделять
 ayna – зеркало
 aynı – такой же
 ayrılmak – расставаться, разлучаться
 az – мало, немного
 azalmak – уменьшаться

B

baba – отец, обращение к отцу
 babamın yerine – вместо отца
 baca – труба
 bacak – нога
 bağırarak – кричать
 bağırma – крик
 bağışlamak – раздавать, делить
 bağlamak – завязывать, привязывать
 başına basmak – прижимать к груди
 bahane – предлог, причина
 bahçe – сад
 bahçıvan – садовник
 bahsetmek – вести речь, говорить
 bakmak – смотреть
 bal – ветвь, ветка
 bal – мед
 balık – рыба
 balık tutmak – ловить рыбу
 balıkçı – рыбак
 balkon – балкон
 balon – шарик
 baltalamak – рубить топором, подрывать
 basamak – ступенька
 basım – печатание
 bastırmak – прижимать
 baş – голова
 başarı – успех
 başarılı insan – успешный

başarmak – (в.п.) завершать, выполнять с успехом
 başbakan – премьер-министр
 başka – другой
 başkası değildi – никто иной как
 başlamak – начинать
 baştan savma – только чтобы отвязаться
 başvezir – главный визирь
 batı – восток
 batım – закат
 batmak – тонуть
 bayılmak – падать в обморок, обожать что-л., кого-л.
 bebek – ребенок, малыш
 beber – переп
 becerikli – умелый, ловкий, искусный
 becermek – выполнять, справляться
 beden eğitimi – физкультура
 beğenmek – одобрять, нравиться
 bekçi – сторож
 beklemek – ждать
 bel – поясница, талия
 belâ – несчастье, бедствие
 belirli – определенный
 belirmek – появляться
 belletmek – заставить заучить, запомнить
 bencil – эгоист
 berberlik yapmak – заниматься парикмахерством
 besbelli – совершенно ясно, очевидно
 beslemek – кормить
 beyaz – белый
 bezen – украшение
 bıkılmak – (исх.) устать, надоест, приесться
 bırakmak – бросать, оставлять
 biçim – покроя, фасон, вид, форма

bilezik – браслет
 bilgisayar – компьютер
 bilim – знание, наука
 bina – здание
 binmek – садиться (на автобус, поезд и т.д.)
 bir türlü – никак
 birden – вдруг
 birleştirmek – соединять, объединять
 bisiklet – велосипед
 bizzat – сам, персонально, лично
 bluz – блузка
 boğaz – горло
 boğulmak – задыхаться (от смеха)
 bomboş – пустой-препустой
 borç – долг
 borç almak – брать в долг
 borç vermek – давать в долг
 borçlanmak – задолжать
 boş ver – брось (оставь)
 boşaltmak – опорожнять, освобождать, разрушать
 boşuna – напрасно
 boy – рост
 boya – краска
 boyamak – красить
 boyanmak – быть выкрашенным
 boyulu boyunca – во весь рост
 boyun – шея
 boyunca – в течение, на протяжении
 bozmak – портить, разрушать, ломать
 bozuk – сломанный
 bozulmak – испортиться, сло-маться (страд. от bozmak – портить, повреждать)
 böbürlenmek – кичиться, важничать
 bölmek (-a, -e) – делить на
 bölüm – часть, группа

295

börek – пирог
bugün – сегодня
bulamaç – кашка, мучная каша
bulaşıkları yıkamak – мыть посуду
bulmacayı çözmek – разгадывать кроссворд, ребус
bulmak – находить
buluşmak – встречаться
bulut – туча, облака
bulutlanmak – становиться хмурым
bunalmak – переполненная
burkulmak – шемить, екать
burun – нос
buzdolabı – холодильник
bülül – соловей
büyük – большой
büyümek – расти, вырастать
buz – лед
büzlülür oturmak – боязливо (робко) застыть

C

cadde – улица
cahil – невежественный, неграмотный
cam – стекло
can vermek – умереть, испустить дух
cana yakın – симпатичный
canlanmak – оживать
canlı – живой
cansız – неживой, неодушевленный
caz çalmak – играть джаз
ceket – пиджак
cer – карман
cesaret etmek – осмеливаться
cetvel – линейка
cevap – ответ
cevaplamak – отвечать

ceza – штраф, наказание
cezalandırmak – наказывать, оштрафовать
ciddi – серьезный
coşku – воодушевление
cuma – пятница
cumartesi – суббота
çaba – усилия, старания
çabalamak – прилагать усилия, стараться, силиться
çabuk – быстро
çağırnak – звать
çalar saat – будильник
çalışkan – трудолюбивый, старательный
çalışmak – работать, стараться сделать что-либо
çalmak – красть, воровать
çamaşırcının kızı – девушка-прачка
çamur – лужа
çamurlu yol – в лужах
çan çalmak – звонить в колокол
çanta – сумка
çare – безысходный, непоправимый
çarşamba – среда
çarşı – рынок
çatı – крыша
çaydanlık – чайник
çayır – луг, пастбище
cekecek – мука, мучение
çekici – привлекательный, притягательный, манящий
çekilmek – (д.п.) удалиться, отойти в сторонку
çekinmek – стесняться
çekişme – ссора, разногласие, борьба
çekıştirmek – тянуть в разные стороны
çekmece – ящик (выдвижной)
çene – подбородок

çeşme – фонтан, источник с водой
çevirmek – поворачивать
çevre – округ, район
çığlık – крик
çıkarmak – выводить, вынимать, вытаскивать
çıkın – сверток, узелок
çıkıntı – затруднение
çıkışmak – делать выговор, бранить
çıkmaq – 1) выходить 2) подниматься 3) появляться
çikmaz – тулик
çilgin – сумасшедший
çirpmak – трепетать, трепыхаться, биться (о сердце)
çiçek – цветок
çiçek aşısı – противооспенная вакцина
çiçekleri sulamak – поливать (цветы)
çift – пара
çiftçi – земледелец, фермер
çiftlik – поместье, имение
çikolata – шоколад
çilek – клубника
Çin – Китай
çirkin – странный, некрасивый, безобразный
çizgi – линия
çizim – рисунок
çizmek – линовать, рисовать
çizmek – проводить линию, линовать, рисовать
çoban – пастух
çocuk odası – детская
çocuk yavası – детский сад
çocukların üstüne atılmak – обвинять детей, возводить обвинение на детей, ругать
çoğalmak – увеличиваться
çok güzel! – очень хорошо!

çoktan – давно
çorba – суп
çökmek – опускаться
çöp – мусор
çöp kabı – мусорное ведро
çünkü – потому что

D

dağılmak – распастаться, расходиться, разбредаться
dağınık – разбросанный, небрежный
dağıtmak – раздавать
daha – еще
daima – всегда
dalgin – рассеянный, задумчивый
dalmak – погружаться, уходить с головой, проникать
-dan, den başka – кроме кого-л.
daniel – кружево
dar – узкий
daralmak – сужаться, сжиматься
davranış – поведение
davranmak – обращаться, вести себя
dayı – дядя со стороны матери
defter – тетрадь
değeri – ценность
değerli – ценный
değiştirmek – изменять
dehşet – ужас
dek – до
deli – сумасшедший
demek – говорить, сказать (употр. в косвенной речи)
demir – железный
denemek – пробовать, пытаться
deniz – море
denli – до, настолько, так (о мере и степени)
deprem – землетрясение

derin – глубокий, глубоко
ders – урок, занятие
dert – страдание, мучение
dertleşmek – поверять свои печали, сетовать
devam etmek – продолжать
devrilmek – повалиться, свалиться
dışarı çıkmak – выйти на улицу, наружу
dışarıya sarmak – свешиваться наружу
didik didik – искромсанный, разорванный на клочья
dikilmek – устремляться вперед
dikkat etmek – обращать внимание, быть внимательным
dikkatli – внимательный
dil – язык
dilenci – нищий, попрошайка
dilim – кусок, кусочек
dinlemek – слушать
dinlenmek – отдыхать
direnmek – 1) настаивать, упорствовать 2) упираться, упрямиться
diş(ini) çekmek – удалять зуб
dişçi – зубной врач
dişler(ini) fırçalamak – чистить зубы
dizilmek – выстраиваться в ряд
dizmek – расставлять, выстраивать
doğa – природа, натура
doğmek – родиться
doğu – запад
doğum – рождение
doktor – врач
dokunmak – дотрагиваться, прикасаться
dolamak – обматывать, обвивать, опоясывать

dolanmak – 1) обматываться, обвиваться 2) ходить вокруг чего-либо, кружить, колесить
dolar – шкаф
dolaşmak – гулять, бродить, прогуливаться
dolmak – наполняться
dolu – полный
domates – помидор
donatılmak – украшаться
dost – друг
dökmek – высылать, пролить
dökülmek – выпадать
dökülmek – проливать
dönmek – возвращаться
dönüş – возвращение
dövmek – (в.п.) бить, колотить
dövüşmek – драться
dua etmek – молиться
duman – дым
durak – остановка
duraklamak – останавливаться на короткое время
durmak – останавливаться
durum – положение, ситуация
duvar – стена
duy – молитва
duyu – чувство
duygulanmak – прочувствоваться
duygusal – чувствительный
duyum – ощущение, восприятие
düğme – пуговица
düğme dilmek – пришивать пуговицу
düğün – свадьба
dükkan – лавка, магазинная
dünya – мир, вселенная
düşler görmek – видеть сны
düşman – враг
düşmek – падать
düşünmek – думать
düşürmek – ронять

düşürücü – снижающий, понижающий
düzen – порядок, устройство
düzeltilmek – приводить в порядок, поправлять
düzenli – аккуратный, в порядке

E

eczane – аптека
eğilmek – наклоняться
eğitim – образование
eğlenmek – развлекаться
eğmek – склонить
ehliyet – водительские права
eklemek – добавлять
ekmek – посеять
ekmek – хлеб
el – рука
el çabukluğu – расторопность, сноровка, ловкость
el çırmak – бить, хлопнуть в ладоши
el ele tutuşmak – хватать за руки друг друга
el ele vermek – объединиться, быть заодно
el sürmek – дотрагиваться, касаться
el vermek – протягивать руку помощи
elbirliği – единение, объединение
elbirlik – совместно
elbise – платье
elbise dolabı – платяной шкаф
eldiven – перчатки
eleştirmek – критиковать, рецензировать
ellemek – (в.п.) дотрагиваться
elma – яблоко
elmas – алмаз
emin – быть уверенным

emir vermek – приказывать, распоряжаться
emretmek – приказывать
emzirmek – кормить грудью
en – самый
endişeli – беспокойный
ereу – достаточно
erimek – таять
erken – рано
eski – старый
eş – пара, партнер
eşit – равный, одинаковый
eşyalar – вещи
etki – влияние
etkilemek – влиять, испытывать влияние
etliklenmek – (исх.) проникнуть, повлиять
ev – дом
evlenmek – жениться, выходить замуж
evli – женат, замужем, женаты
ezmek – 1) таять 2) толочь, мять, давить

F

fabrika – завод, фабрика
fakir – бедный
fare – мышь
fark etmek – замечать
fayans – керамическая плитка
fayda – польза, выгода
fazla – 1) более, больше 2) лишний, много
feda etmek – пожертвовать, принести в жертву
fena – плохо
fikir – мысль
fikra – анекдот
fincan – чашка
fırca – щетка, кисть
fırın – печь

fırlamak – вылетать
fırlatmak – бросать, швырять
fırsat – возможность, случай
fısıldamak – шептать
fişkırmak – бить ключом
fiyat – цена
fizik – физика
fotoğraf çekmek – фотографиро-
вать

G

gaklamak – каркать
garaj – гараж
garip – странный
gebertmek – умертвить
gece gündüz – день и ночь, днем
и ночью
geç – поздно
geç kalmak – опаздывать
geçen – прошлый
geçmek – проходить, миновать
gelmek – приходить
gemi – корабль
genellikle – обычно
geniş – широкий
gerçekleştirmek – осуществить
gerçekten – в действительности,
на самом деле
gerçekten mi? – правда?
gerek – надо, нужно
geri – назад
geri çekilmek – отходить назад
getirmek – приносить
gevşemek – ослабевать, разбол-
таться
gezme – гулять
gıcır gıcır – подражание скре-
жету, скрипу, треску, хрусту
girişmek – (д.п.) приниматься за
что-либо, браться за что-л.
girmek – входить
gittikçe – постепенно

300

giyim – одежда
gizlice – тайно
gol atmak – забивать гол
gök – небо
gökkuşağı – радуга
göl – озеро
gör kırmak – мигать
görmek – видеть
görünmek – выглядеть
görüşmek – видиться
görüşürüz – увидимся
göstermek – показывать
götürmek – приводить, отводить
göz – глаз
göz ilişmek – попадаться на глаза
göz kırmak – моргать, мигать
gözden kaçırmamak – не упус-
кать из виду
gözlemek – ждать, ожидать, вы-
жидать
gözlerini yola dikmek – выста-
вить на дорогу
gözlük – очки
gözlüklü adam – с очками, в оч-
ках
gözünü kırpmadan – даже глазом
не моргнув
gri – серый
gurur duymak – гордиться
gücünü toplamak – собирать силы
güç – сила, мощь
gül – роза
güldürmek – заставить смеяться,
насмешить
gülmek – смеяться
gülünç – смешной
gümüş – серебро
gün – день
gün boyunca – на протяжении
дня, в течение дня
güney – юг
gürültü – шум
gürültü etmek (уармак) – шуметь

güven – доверие
güverte – палуба
güzelleşmek – становиться кра-
сивее
ğöğüs – грудь

H

haber – новость, весть
(haber) ağızdan ağıza yayılmak –
весть распространилась из
уст в уста
haber vermek – сообщать, дать
знать
haddini bildirmek – осадить кого-
либо, поставить на свое ме-
сто
hafif – легкий, легко
hak etmek – иметь право, заслу-
жить право
hakk – право
hakkında – о, относительно, ка-
сательно
haklı – быть правым охранять,
защищать
hâl – состояние, положение
hâlâ – все еще
hala – тетя со стороны отца
halı – ковер
halk – народ
hamur – тесто
hangi çeşit – какого рода, вида
haram olsun! – пусть не пойдёт
тебе впрок!
harika – чудесный
hasta – болен
hastahane – больница
hastalanmak – заболеть
hata – ошибка
hatırlamak – помнить, вспоми-
нать
hatırlatmak – напоминать
havaalanı – аэропорт
havalanmak – взлетать, подни-
маться в воздух

havlamak – лаять
havlu – полотенце
havuç – морковь
havuz – бассейн
hayret – изумление, удивление
hayret etmek – восхищаться
hayvan – животное
hayvanat bahçesi – зоопарк
hazırlamak – готовить
helicopter – вертолет
hemen – немедленно
hemşire – медсестра
henüz – (употребляется только
при глаголах в утвердитель-
ной форме) только что
henüz – пока не, пока что не...
her şey – всё
herhalde – наверное
herkes – все
herşey yolunda – все в порядке
heyecanlamak – волноваться
heyecanlanmak – волноваться,
середиться
heyecanlı – взволнованный
hıçkırmak – икать
hinc – ненависть, злоба
hırsız – вор
hız – скорость
hızlı – быстрый
hiç bir şey – ничего
hiç bir zaman – никогда
hikaye anlatmaya başlamak – на-
чать рассказывать истории
hindi – индейка
hissetmek – чувствовать
homurdanmak – постоянно вор-
чать, бормотать
hoş – хороший, хорошо
hoş(una) gitmek – нравиться
hoşlanmak – нравиться
hoşuma gitti – мне понравилось
huzur – покой

301

I

ıslatmak – мочить
ıslarmak – обмывать (по-
купку)
ısrar etmek – настаивать
ışık – свет
ışıl ışıl – сверкая
ışıldamak – сверкать, блестеть
ışlenmek – обрабатывать
ıtırız etmek – возражать, протес-
товать
ıtmek – толкать
iyilik uarmak – делать добро
izin vermek – разрешать

J

iç – нутро, внутри
içinden geçirmek – думать про
себя
içini çekmek – вздыхать (тя-
жело), ахать
içini yakmak – причинять ду-
шевную боль
içki – спиртное
içmek – пить
içten – от души
ihtiyar – старый
ihtiyat – осторожность
ilaç – лекарство
ilerde – впереди
ilgilendirmek – интересоваться
ilgili – имеющий связь
ilginç – интересный, интересно
imdat! – на помощь!
imtihan – экзамен
imzalamak – подписывать
inanç – вера
inanmak – верить
inat etmek – упрямиться, упорст-
вовать
inek – корова
ingilizce – английский язык

insan – человек
ip – веревка
ipek – шелк
ipini çekmek – тянуть за веревку
iplik – нитка
irklmek – вздрагивать (от ис-
пута)
iskemle – табуретка, скамья
İskoçya – Швейцария
istasyon – станция
istemek – хотеть
işadami – бизнесмен
işçi – рабочий
iş koymak – приниматься за ра-
боту
işlemek – работать, функциони-
ровать
iştah – аппетит
işten atmak – выгонять с работы
itfaiyesi – пожарный
iyi yürekli – добросердечный
iyileşmek – улучшаться, поправ-
ляться
iyilik sever – добрый
iz – след, рубец, шрам
izin almak – брать отпуск
izin almak – спрашивать разре-
шения
izin vermek – разрешать

K

jet – реактивная сила
kaba – грубый
kabına sığmamak – быть нетер-
пеливым
kabul etmek – принимать
kaç – сколько
kaçırmak – похищать, угонять,
упускать
kaşmak – убежать, убежать, сбе-
жать

kadar – в такой же степени как,
до, пока не
kafes – клетка
kahraman – герой
kahvaltı uarmak – завтракать
kalabalık – многолюдный, пере-
полненный (людьми)
kaldırmak – поднимать
kaleci – вратарь
kalem – ручка, карандаш
kalın – толстый, теплый
kalkışmak – приниматься за что-
либо, предпринимать, зате-
вать
kalkmak – вставать
kalmak – оставлять
kalorifer – батарея
kalp – сердце
kamara – каюта
kamyon – грузовой автомобиль,
грузовик
kan – кровь
kandırmak – 1) убеждать, угова-
ривать; 2) обманывать, со-
блазнять
kanmak – (д.п.) убедиться, удо-
стовериться
kar – сосуд, блюдо
karak – крышка
kari – дверь
kari çalındı – в дверь позвонили
kariyi çalmak – стучать, звонить
в дверь
karkaranlık – полный мрак
karmak – хватать, выхватывать
kar – снег
kara – черный
karanlık – темнота
karar – решение
karar vermek – решить
karga – ворона
kari kosa – супруги
karın – живот

karışmak – вмешиваться
karıştırmak – путать
karmakarışık – беспорядочный,
спутанный, непонятный
karne – ведомость с отметками в
школе
karnı doymak – насыщать живот,
наедаться
karnım açıldı – я проголодался
(досл. мой живот голоден)
karnım doymdu – я наелся
karpuz – арбуз
karşı – напротив
karşılamak – встречать
kasaba – небольшой город, горо-
док, поселок
katıla katıla gülmek – помирать
со смеху
katılmak – (д.п.) присоединяться,
участвовать
kâtip – начальник
kavga – ссора
kavga etmek – поссориться
kavgacı – ссорящийся
kavramak – охватывать, обни-
мать
kavun – дыня
kavurmak – жечь, палить
kavuşmak – получать, обретать
kavuşturmak – соединять
kaybolmak – потеряться
kaydırmak – заставлять сколь-
зить
kayı – абрикос
kaymak – скользить
kaynaşmak – сливаться, соеди-
няться
kaza uarmak – попадать в ава-
рию
kedi – кот, кошка
keman – скрипка
keman çalmak – играть на скрипке
kemirmek – грызть, глотать

302

303

kenar – край
kendine (kendinize) iyi bak (ın) – береги (те) себя
kendini kaptırmak – дать втянуть себя, увлечь
kenirmek – грызть
kerslemek – (в.п.) пачкаться
kesik – отрезанный, отрубленный
kesilmek – 1) быть отрезанным; 2) превращаться, делаться
kesin – окончательный, категорический, решительный
kesinlikle – обязательно, конечно
kesmek – резать, отрезать
kestirmek – определять, решать
keşfetmek – изобретать
kimildamak – шевелиться, двигаться, трогаться
kır – поле
kırgın – подавленный, отчаявшийся
kırık – разбитый, сломанный
kırılmak – 1) обижаться 2) разбиваться
kırmak – ломать, дробить
kırmızı başlıklı kız – красная шапочка
kırsız – вор
kısa – короткий
kışkanç – завистливый
kıyafet – одежда
kıyı – берег
kıymetli – дорогой
kızgın – злой
kızmak – злиться, сердиться
kibrit – спички
kililenmek – запыляться
kilo almak – набирать вес, толстеть
kimya – химия
kiralamak – арендовать
kirlenmek – пачкаться

kirlitmek – загрязнять
kişi – человек
kitap – книга
klozet – унитаз
kocaman – огромный
koşan – сердцевина, корешок, огрызок
koklamak – 1) нюхать; 2) пахнуть
koku – запах
kokulu sabun – с запахом
kolay – легкий, легко
koltuk – кресло
komik – смешной, смешно
komşu – сосед
konu – тема
konuk – гость
konuşmak – говорить
koplamak – бежать вприпрыжку, прыгать, скакать
korya çekmek – делать шпалгалки, подсказывать, списывать
korkmak – бояться
korku – страх
korkulu – страшный
korumak – охранять, защищать
koşmak – бегать
kovalamak – гнаться за кем-л., преследовать кого-л.
kovmak – прогонять
koymak – класть, ставить
koyu – темный
koyulaşmak – густеть, сгущаться
koyulmak – (д.п) приниматься за что-либо
köpek – собака
köşe – угол
kötülemek – ухудшать, портить
kötülük уармак – делать зло, причинять зло
köy – деревня, сельская местность

kral – король
kramp – судорога
krema – крем
kremalı pasta – торт с кремом
kuçak (~ına almak) – объятия (обнять, заключить в объятия)
kuçaklamak – обнимать
kulak – ухо
kulak (ını) çekmek – драть за уши
kulak asmamak – не обращать внимания, не придавать значения
kulak vermek – прислуживаться (д.п.)
kulübe – будка (для собаки)
kumanda – пульт
kural – правило
kurbağa – лягушка
kurbağaya dönüştürmek – превращать в лягушку
kurcalamak – ковырять
kurdul – лента
kurmak – строить
kurtarma sandalları – спасательные лодки
kurtarmak – спасать
kurulmak – сушить
kurulmak – основаться, создаваться
kurum – общество
kuş – птица
kuşku – беспокойство
kuşkulu – недоверчивый, подозрительный
kutu – коробка
kutup – полюс
kuyruk – хвост
kuzu – ягненок
küçük – маленький
küme – куча, группа
kürek – лопата
kütüphane – библиотека
küvet – ванна

L

laf – слово
lâvabo – умывальник
lezzet – вкус
lezzetli – вкусный
limon – лимон
lokanta – кафе, ресторан
lokma – кусок
lütfen – пожалуйста

M

maalesef – к сожалению
maddi desteği sayesinde – благодаря материальной поддержке
mahalle – квартал
maalesef – к сожалению
malzeme – материал
manav – лавка, где продаются фрукты и овощи
mandalina – мандарин
masa – стол
masal – сказка
masraf – расход, трата
matematik – математика
mektup – письмо
meme – грудь
memur – служащий
merak – интерес, любопытство
meraklanmak – беспокоиться
merdiven – лестница
merdiven çıkmak – подниматься по лестнице
merdivenlerden çıkmaya başlamak – начать подниматься по лестнице
merhamet – милосердный
merkez – центр
merak etmek – беспокоиться, интересоваться
mesele – вопрос, проблема
meslek – профессия

meşgûl – занят (-а, -ы)
meşhur – известный
mevsim – сезон
meyve – фрукты
mırıldanmak – бормотать, бурчать, говорить себе под нос
mide – желудок
mine – отделка
miras – наследство
misafir – гость
misafir odası – комната для гостей
muhasibeci – бухгалтер
musluk – кран
mutfak – кухня
mutlaka – обязательно
mutlu olmak – быть счастливым
muz – банан
mücevher – драгоценности
müdür – начальник, директор
mühendis – инженер
mümkün değil – невозможно, нельзя
müstakil – собственный дом (неарендуемый)
müşteri – клиент
müze – музей
müzik – музыка

N

nazanmak – кокетничать, капризничать
ne çare ki – увы!
neden – причина
nefes – дыхание
nefes almak – дышать
nefret etmek – ненавидеть
nehir – река
nemli – мокрый, влажный
neşe – веселье, хорошее настроение
neşelenmek – веселиться

niçin – почему
nihayet – наконец
niyet – цель, намерение
not – оценка, отметка
nöbetçi – дежурный

O

oda – комната
ofis – офис
oğul – сын
ok – стрела
okşamak – гладить
okul – школа
okumak – читать, учиться
olanak – возможность
olanaksız – невозможный
olay – событие, случай
oldukça – довольно
omuz silkemek – пожимать плечами
onun yerinde olmayı istedim – захотела быть на ее месте
orman – лес
orta – в центре, посередине
ortalık – округа
otobüs – автобус
oturma odası – зал
oturmak – 1) садится-сесть-сидеть; 2) жить
oynamak – отвлекать, занимать, забавлять
oynamak – играть
oyuncak – игрушка, игрушечный

Ö

ödemek – платить
ödül – премия
ödül vermek – давать премию, награждать
öfke – приходить в гнев, ярость
öfkelenmek – гневаться
öğrenci – ученик, студент (-ка)

öğretim – образование
öğretmek – учить (кого-л.)
öğretmen – преподаватель, учитель
öğüt – совет, наставление
ökçe – каблук
öldürmek – убивать
ölmek – умирать, умереть
ölüm – смерть
ölümcül bir hastalık – смертельная болезнь
ömür – жизнь
ön – перед, впереди
önderlik – лидерство, руководство
önemli – важный, важно
önermek – предлагать
öpmek – целовать
öteberi – то и се, всякая всячина
övgü – хвала, похвала
öykü – рассказ, повесть
özel – специальный
özen – старание
özen göstermek – стараться
özenmek – (исх.) уподоблять, подражать
özet yazmak – излагать вкратце, делать конспект
özgür – свободный
özlem – грусть, тоска
özlemek – тосковать, скучать

P

pahalı – дорогой
palto – пальто
para – деньги
para biriktirmek – собирать (копить) деньги
paraş – кусок, часть
parçalanmak – разбивать на части, разрываться в клочья
park – парк

parlak – сверкающий, блестящий
parmak – палец
parti – вечеринка
pasta – торт
patates – картофель
patlıcan – баклажан
paylaşmak – разделять (какое-либо чувство)
pazar – воскресенье
pazartesi – понедельник
pek – весьма, очень
pembe – розовый
pencere – окно
pencereden bakmak – смотреть из окна
perde – шторы
perşembe – четверг
peynir – сыр
piknik – пикник
pılav – плов
pilot – лётчик
pislemek – загрязнять
piş – (служ. имя) позади
pişirmek – варить, жарить
piyangodan kazanmak – выигрывать в лотерею
porselen – фарфоровый
portakal – апельсин
postacı – почтальон

R

raf – полка
rağmen – несмотря на
rahat – спокойно, удобно
rastgele – кое-как
rastlamak – встречать/встретить
rejim uymak – соблюдать диету
renk – цвет
resim 1) рисование 2) рисунок
resim çekmek – фотографировать
resim çizmek – рисовать
rezil etmek – позорить, оскорбить

rica – просьба
rica etmek – просить
ruj – помада
rüya – сон

S

saat kurmak – заводить часы
sabah – утро
sabır – терпение
sabırsız – нетерпеливый
sabırsızlanmak – нетерпеться
saçmak – (в.п.) сеять, рассеивать
sağ – 1) правая сторона 2) справа
3) правый
saha – площадка
sahil – берег
sahip – хозяин
sahip olmak – владеть, иметь
sakal – борода
sakallı dede – бородатый (с боро-
дой) дед
sakin – тихий, спокойный
saklamak – прятать, хранить
saklanmak – спрятаться
saldırmak – бросаться, кидаться
salı – вторник
sallamak – качать, махать, кивать
(головой)
sandal – лодка
sandalye – стул
saniye – секунда
sanmak – считать, полагать
sarmak – поворачивать
saray – дворец
sarılmak – обнимать
sarımsak – чеснок
sarkıtmak – опускать, свешивать
sarmak – обвязывать, перевязыва-
вать
satıcı – продавец
satranç oynamak – играть (в
шахматы)
savaş – война

savaşmak – воевать
savunmak – защищать
sayfa – страница
saygı – уважение
saygı göstermek – уважать
saygılı çocuk – уважающий
sayılmak – считаться
sayısız – бесчисленный
saymak – считать, полагать
sebeep – причина
sebze – овощи
seçmek – выбирать
sedir – тахта, софа
sefer – раз
sehpa – подставка
sekreter – секретарь
seminer – семинар
semt – район
sene – год
ses – голос, звук
ses çıkarmak – издавать звуки
seslenmek – крикнуть, позвать
sessiz – тихо, беззвучно
sevgi – любовь
sevimli – милый
sevinç – радость
sevindirmek – обрадовать
sevinmek – радоваться
sevmek – любить
sıgmak – умещаться, входить
sık sık – часто
sıkı sıkı – крепко
sıkıca – тесно, плотно
sıkılmak – скупать, тосковать,
надоедать
sıkıntı – трудность, затруднение
sıkışmak – жать, давить
sıkıştırmak – совать, вкладывать
sıkırmak – жать
sılmak – жать, сжимать
sınav – экзамен
sınıf – класс

sınıfı geçmek – переходить из
класса в класс
sır – тайна, секрет
sıra – очередь
sıra – парта
siyupmak – содрать
siyulmak – (исх.) избавиться,
выпутаться
sızlanmak – жаловаться
sigara içmek – курить
silah – оружие
silgi – тряпка, губка (для выти-
рания)
silmek – вытирать, стирать (лас-
тиком)
sinema – кино
sinirlenmek – нервничать
sirk – цирк
siyah – черный
soğan – лук
soğuk – холодно, холодный
sohbet etmek – разговаривать,
болтать
sokak – улица
sokmak – всовывать, втыкать
sol – 1) левая сторона; 2) слева;
3) левый
solgun – бледный
solmak – вянуть, блекнуть
soluk soluğa – запыхавшись
son – последний, конец
soru – вопрос
soru sormak – задавать вопрос
sorun çıkarmak – создавать, при-
чинять проблемы
sosyal – общественный (общес-
твенный)
soymak – снимать кожу, об-
лупить, обдирать
soyunmak – раздеваться
söz etmek – (исх.) говорить,
вести речь

sökmek – отделять, отрывать,
распарывать
söndürmek – тушить (пожар)
söndürmek – гасить
sönmek – гаснуть
şöylemek – сказать
söz – слово
söz etmek – рассказывать
söz kesmek – прерывать, переби-
вать
söz vermek – давать слово, обе-
щать
sözlük – словарь
suç – вина
suçlu – виноватый
sulamak – поливать
sunmak – преподносить, вручать
surat – физиономия, рожа
surat asmak – помрачнеть, на-
дуться, накупиться
suskunluk – молчание
susmak – молчать
sürdürmek – продолжать
sürekli – постоянно
sürgü – задвижка засова
sürmek – идти, длиться, продол-
жаться
sürmek – мазать, намазывать
sürpriz – сюрприз
sürtmek – сильно тереть
sürtücü kursu – водительские
курсы
süs – украшение
süslemek – украшать, наряжать
süslenmek – украшаться, наря-
жаться
süt – молоко
süt dişleri – молочные зубы
süzmek – окинуть взглядом, об-
вести глазами
süzülmek – сочиться, просачи-
ваться, проникать

Ş

şair – поэт
şaka – шутка
şangır – подражание звуку бьющейся посуды, стекла
şanslı – удачливый, везучий
şarkı söylemek – петь песни
şarkıcı – певец, певица
şart – условие
şaşırmak – удивиться
şaşkınlık – удивление, изумление
şaşmak – (д.п.) удивляться
şeftali – персик
şehir – город
şeker – сахар
şekil – образ, форма
şemsiye – зонтик
şen – веселье
şey – вещь
şik – шикарно
şıp diye – моментально, внезапно, неожиданно
şiddetli – сильный
şirin – сладкий, приятный, милый, симпатичный
şirket – офис, компания
şişe – бутылка
şişman – толстый
şişmanlamak – толстеть
şişmek – опухать, надуваться
şüphe – сомнение
şüphelenmek – сомневаться

T

tablo – картина
taburcu olmak – выписываться из больницы
tahta – школьная доска
takatı kesilmiş – кончились силы
takılmak – застревать, западать, задевать
takım – набор, костюм

takep etmek – преследовать
takmak – нацеплять, навешивать, надевать (серьги, кольца, очки)
tam olarak – точно
tamam – хорошо, ладно
tamamlamak – заканчивать, завершать
tamir etmek – ремонтировать
tamirci – мастер по ремонту
tane – штука
tanımak – знать, быть знакомым, узнавать
tanrı – бог
tanrı sevdiğine kavuştursun! – пусть бог соединит тебя с тем, кого ты любишь!
taraf – сторона
taramak – причесывать
tarif etmek – описывать, объяснять
tarih – история
tarla çiçeği – полевой цветок
tartışmak – спорить
taşınmak – переезжать, переселяться
tatlı – сладкий, сладость
tavuk – курица
taze – свежий
tebeşir – мел (школьный)
tebrik etmek – поздравлять
tehlikeli – опасно, опасный
tek başına – один (одна)
teker – колесо
tekrar – еще раз, повторно
tekrarlamak – повторять
tel – провод
telefon açmak – звонить
telefon etmek – звонить
televizyon – телевизор
televizyon izlemek, seyretmek – смотреть телевизор
tembel – ленивый

temiz – чистый
temizlemek – чистить, убирать
temsil etmek – представлять, быть представителем
tencere – кастрюля
teneffüs – перемена
tepe – верхушка, холм
tepinmek – бурно выражать свои чувства (размахивая руками и топая ногами)
ter içinde kalmak – запариться, сильно устать, умяться
terk etmek – оставлять, покидать
terlâş – беспокойство
terlemek – потеть
terlik – тапочки, домашние туфли
tersine – наоборот
terslemek – грубо отвечать, противиться
teselli etmek – утешать
tesir – действие, влияние
teşhis – диагноз
teyze – тетя со стороны матери
tıkamak – затыкать
tıp – медицинский
tıpkı – точно-в-точно
tırmanmak – карабкаться, влезать, взбираться
tırnak – ноготь
titremek – дрожать
titremek – трястись
tiyatro – театр
top – мяч
toplamak – собирать
toplanmak – собираться
toplantı – собрание
toprak – земля
tor kondukmamak – сдуть пылинки с кого-либо, оберегать
torba – сумка
tornavida – отвертка
toz – пыль

tozlanmak – пылиться, покрываться пылью
tören – церемония, обряд, праздник
tren – поезд
tuhaf – странный
turp – редька
tutam – щепотка
tutku – страстное, непреодолимое желание
tutmak – держать
tutturmak – настаивать, твердить
tutuşurmak – всучивать, давать силой
tuz – соль
tuzlamak – солить
tuzlu çorba – соленый
tüccar – торговец
tükenmez kalem – фломастер
tüneк – шест
türkçe – турецкий язык
türü – сорт, вид

U

uç – стержень
uçak – самолет
uçmak – летать
uğramak – заходить, заглядывать
uğraşmak – работать над чем-л.
ulaşmak – достигать, доходить до какого-либо места
ulus – нация
umut – надежда
urmak – заводить
uyanmak – просыпаться
uyarmak – предупреждать, предостерегать
uyartı – предостережение, предупреждение
uydurmak – выдумывать, придумывать
uygulamak – применять

uyku – сон
 uyumak – соответствовать, подходить
 uyum – согласие, гармония
 uyumak – спать
 uzak – далеко
 uzaklık – расстояние
 uzamak – удлиняться, тянуться
 uzatmak – протягивать
 uzun – длинный
 uzun süre – долго

Ü

ülke – страна
 ün – слава
 üniversite – университет
 ünlü – известный
 ürkek ürkek – испуганно, боязливо
 üst, üzer – поверхность, верх, на, над
 üstelemek – повторять, настаивать, проявлять настойчивость
 üstüne atmak – обвинять кого-либо в чем-либо
 ütü yarmak – гладить
 ütölemek – гладить (утюгом)
 üvey anne – мачеха
 üzere – скоро
 üzgün – грустный, печальный
 üzmek – огорчать, беспокоить, расстраивать
 üzölme – расстроиться
 üzüntü – беспокойство, волнение, огорчение

V

vakit – время
 vallahi – ей-богу! честное слово
 vatan – родина
 vazgeçmek – отказываться

vedalaşmak – прощаться
 verim – производительность
 vermek – давать
 vestiyer – гардероб
 vezir – визирь
 vida – винт, болт, шуруп
 vişne – вишня
 vitrin – сервант
 vurgu – ударение

Y

yağ – масло
 yağdır – засыпать, забрасывать
 yakalamak – ловить, хватать
 yakın – близко, близкий
 yakışmak – (д.п.) подойти, быть к лицу
 yakıt – топливо
 yaklaşıp – примерно, приблизительно
 yaklaşmak – приближаться, подходить, подъезжать
 yakmak – жечь, сжигать
 yalan söylemek – лгать
 yalnız kendi çıkarılma gözetirmek – преследовать только свои интересы
 yalnızca – только
 yalvarmak – умолять
 yan – бок, сторона, боковой, около, у
 yanak – щека
 yangın – пожар
 yanbaşında – рядом
 yanlışmak – ошибаться
 yanlışmak – вводить в заблуждение, сбивать с толку
 yanıt – ответ
 yanıtlamak – отвечать, давать ответ
 yanlış – неверный, неправильный

yanmak – гореть, сгореть
 yarım – создание
 yara – рана
 yaralanmak – пораниться
 yaramaz – шалун
 yardım etmek – помогать
 yarım ağızla – вполгорла
 yarışma – соревнование
 yasak – запрещено
 yaş – слеза
 yaşamak – жить
 yaşlanmak – стареть
 yaşlı – старый (о возрасте)
 yatak odası – спальня
 yatışmak – успокаиваться, утихать
 yatmak – ложиться (спать), лежать
 yatırmak – укладывать (спать)
 yavaş – медленный
 yavru – детеныш
 yavrum! – детка!
 yayılmak – распространяться
 yazım – написание, правописание
 yazmak – писать
 yeltenmek – браться за непосильную работу
 yemek – еда
 yemek – есть
 yemek yemek – есть
 yeni – новый
 yeniden – заново
 yer – место, пол
 yer düşmek – падать (на пол)
 yerleştirmek – переселяться, помещать, размещать, ставить
 yeter – хватит, достаточно
 yetişmek – успевать, поспевать
 yıkıcı – разрушитель
 yıkım – катастрофа
 yıkmak – разрушать, ломать

yıl – год
 yıldız – звезда
 yıpranmak – рвать
 yırtmak – рвать
 yine – снова
 yoğurtmak – месить (тесто)
 yoğurt – йогурт
 yoklama almak – отмечать отсутствующих
 yoksul – бедный, терпящий нужду
 yolcular – путники, путешественники
 yolculuk – путешествие
 yollamak – посылать, отправлять
 yorgun – уставший
 yorgunluk – усталость
 yorulmak – уставать
 yorumlamak – комментировать
 yorumlatmak – побуд. от комментировать, заставить прокомментировать
 yönelmek – (д.п.) направляться
 yöneltmek – направлять
 yönetici – управляющий
 Yunanistan – Греция
 yumuşamak – смягчаться
 yurt – 1) край, родина; 2) общежитие
 yuvarlak – круглый
 yuvarlanmak – кататься, упасть, свалиться
 yüce – ваше величество
 yük – груз, ноша
 yüksek – высокий
 yüksek sesle – громко
 yükselmek – подниматься, повышаться
 yürek – сердце
 yürümek – идти, шагать
 yüzlerce – сотни
 yüzmek – плавать
 yüzyıl – век

Z	
zahmetli – трудный, затруднительный	zengin – богатый
zarar – вред	zevk almak – получать удовольствие
zararlı – вредный	zeytin – оливки
zaten – по существу, в сущности	ziplamak – прыгать
zatürre – пневмония, воспаление легких	zil – звонок
zayıf – худой	ziyafet vermek – устраивать банкет
zayıflamak – худеть	ziyaret – посещение
zehir – яд	ziyaret etmek – посещать
zehirmek – отравлять	zor – трудный, трудно
zeki – умный	zorla – с трудом
	zorluk – трудность
	zümrüt – изумруд

Список использованной литературы

1. Кузнецов П.И. Учебник турецкого языка. Начальный курс. М.: ИД «Муравей-Гайд», 1999.
2. Кузнецов П.И. Учебник турецкого языка. Завершающий курс. М.: ИД «Муравей-Гайд», 2000.
3. Adım Adım Türkçe. Dil Bilgisi 1. İstanbul: Dilset, 2001.
4. Adım Adım Türkçe. Dil Bilgisi 2. İstanbul: Dilset, 2001.
5. Adım Adım Türkçe. Ders Kitabı 1. İstanbul: Dilset, 2001.
6. Adım Adım Türkçe. Alıştırma Kitabı 1. İstanbul: Dilset, 2002.
7. Adım Adım Alıştırmak. Kral ve bulbul.
8. Gülten Dayıoğlu. Sıcak ekmek. İstanbul: Akdeniz, 2001.
9. Gülten Dayıoğlu. Kır gezisi. İstanbul: Akdeniz, 2001.
10. Aysel Gürmen. Selen Abıa olmaktan vazgeçtim. İstanbul: 2001.
11. www.school.franklang.ru

СОДЕРЖАНИЕ

ПРЕДИСЛОВИЕ	3
УРОК 1	
Турецкий алфавит	5
Сочетание буквы «у» с гласными и согласными	6
Ударение	7
Дополнительные значки, используемые в турецкой графике	7
Словарь урока	8
Указательные местоимения	8
Диалоги	9
УРОК 2	
Словарь урока	11
Вопросительные местоимения	11
Принцип небного притяжения	11
Множественное число	12
Вопросительная частица mı	12
Закон гармонии гласных	13
Отрицательная частица değil	14
Закон гармонии согласных	14
Озвончение глухих согласных на конце слов	15
Выпадение узкого гласного в корнях слов	16
УРОК 3	
Словарь урока	17
Аффиксы утвердительной модальности (-dır / -tir). Настоящее время	17
Аффиксы сказуемости (личные аффиксы). Утвердительная форма. Настоящее время	18
Аффиксы сказуемости. Вопросительная и отрицательная формы	19
Лексемы var, yok, gerek, lâzım в турецком языке	20
УРОК 4	
Словарь урока	25
Местный падеж	25
Количественные, порядковые, дробные и разделительные числительные	26
Числительное bir в функции неопределенного артикля	28
Притяжательные местоимения (аффиксы притяжательности / принадлежности)	29
Диалоги	31
ТЕМА: Я и моя семья. Benim ailem ve ben	32
УРОК 5	
Словарь урока	33
Повелительное наклонение глагола	33
Настоящее время данного момента (-[ı]yor)	35
ТЕМА: Я студент. Ben bir öğrenciyim	38
Вопросительные слова hangi и nasıl в турецком языке	39
ТЕМА: Времена года. Hangi mevsimdeyiz?	39

УРОК 6	
Словарь урока	41
Определительные словосочетания	41
Безаффиксный тип определительных конструкций	41
Относительный (одноаффиксный) изафет	42
Притяжательный изафет	43
Изафетная цепь	44
Служебные слова	45
ТЕМА: Мой дом. Eviniz kaç odalı?	47
ТЕМА: Моя комната. Benim odam	49
Словообразовательный аффикс -lı, (-li, -lu, -lü)	49
Словообразовательный аффикс -sız, (-siz)	50
УРОК 7	
Словарь урока	51
Падежи имен	51
Винительный падеж	52
Дательный падеж	54
Исходный падеж	56
Сочетание послелога ile с именами существительными и местоимениями	57
Родительный падеж	58
Словообразовательный аффикс -ca	58
ТЕМА: Кем вы работаете? Ne iş yapıyorsunuz?	59
УРОК 8	
Словарь урока	62
Сравнительная степень прилагательных	62
Превосходная степень прилагательных и наречий	63
ТЕМА: В магазине. Muzun kilosu kaç lira?	64
Словообразовательный аффикс -(y)ıcı	65
УРОК 9	
Словарь урока	66
Прошедшее категорическое время (-tı / -di)	66
ТЕМА: В магазине одежды. Giyim mağazasında	68
Вопросительная и отрицательная формы прошедшего категорического времени	69
УРОК 10	
Словарь урока	75
Будущее категорическое время (-[ı]lacak / -[ı]yecek)	75
ТЕМА: Мы путешествуем. Biz seyahat ediyorum	80
УРОК 11	
Словарь урока	84
Настоящее-будущее время (-r, -ir, -ar)	84
ТЕМА: Мой день. Bir günüm	87
ТЕМА: Мы – счастливая семья. Biz çok mutlu bir aile	88
Словообразовательный аффикс (-i, -ı, -u, -ü)m	90
УРОК 12	
Словарь урока	91

Настоящее-будущее время (продолжение)	91
ТЕМА: Что вы любите делать? Siz ne yapmayı seviyorsunuz?	94
Словообразовательный аффикс -la + n, -le + n	95
УРОК 13	
Словарь урока	97
Прошедшее субъективное (неочевидное) время (-miş)	97
Определение времени в часах и минутах	102
ТЕМА: В ресторане. Lokantada	103
УРОК 14	
Словарь урока	105
Формы возможности (невозможности) и просьбы (-a / -e bilmek) ..	105
Словообразовательный аффикс -la-, -le-	110
ТЕМА: Извините, где банк? Affedersiniz banka nerede?	112
УРОК 15	
Словарь урока	114
Долженствительное наклонение (-malı / -meli)	114
Долженствительное наклонение. Прошедшее время	117
Форма -dan / -den beri	118
ТЕМА: Родители и дети. Anebabalar ve çocuklar	119
УРОК 16	
Словарь урока	121
Желательное наклонение	121
Словообразовательный аффикс -lik, (-lik, -lük, -lük)	123
ТЕМА: Сколько лет мы не виделись! Ne zamandan beri görüşemedik!	124
Глагольные имена (-mak / -mek, -ma / -me, -ış, -uş, -ış)	125
УРОК 17	
Словарь урока	128
Система причастий	128
Субстантивно-адъективные формы (-dik, -(y)acak)	130
Форма на -ası, -esi	131
Аффиксы сказуемости (личные аффиксы). Прошедшее время	132
УРОК 18	
Словарь урока	137
Система сложных времен	137
Определенный имперфект (-yordu)	137
Редупликация (удвоение) имен	139
Неопределенные прилагательные	141
УРОК 19	
Словарь урока	142
Система сложных времен (продолжение)	142
Преждепрошедшее время (-mişti)	142
Прошедшее неопределенное время (-ardı)	144
УРОК 20	
Словарь урока	148
Система сложных времен (продолжение)	148
Будущее-прошедшее время (-acaktı / -ecekti)	148

Неопределенные местоимения	151
Словообразовательный аффикс -gın / -kını	153
УРОК 21	
Словарь урока	154
Деепричастия	154
Деепричастие на -(y)a, -(y)e	154
Деепричастие на -(y)ır, -(y)ir, -(y)ur, -(y)ür	155
Деепричастие на -(y)arak, -(y)erek	156
Деепричастие на -madan, -meden	157
Деепричастие на -(y)ınca, -(y)ince, -(y)unca, -(y)ünce	158
Словообразовательный аффикс -ı (-i, -u, -ü)	159
УРОК 22	
Словарь урока	160
Деепричастия (продолжение)	160
Деепричастие на -(y)ken	160
Деепричастие на -dikça, -dikçe, -dukça, -dükçe	161
Деепричастие на ...-ar, -er ... -maz, -mez	162
Понудительный залог	162
Звукоподражание в турецком языке	163
Словообразовательный аффикс -gan / -kan, -gen / -ken	164
УРОК 23	
Словарь урока	167
Обстоятельственные (деепричастные) формы глагола	167
Формы на -(y)alı, -(y)eli и -diğinden beri	167
Формы на -dığı halde	168
Формы на -dığı için и -acağı, -eceği için	169
Страдательный залог	170
Словообразовательный аффикс -ğı / -kı	171
УРОК 24	
Словарь урока	173
Обстоятельственные (деепричастные) формы глагола	173
Формы на -dığı zaman (diğinda) и -acağı, -eceği zaman	173
Формы -diğından dolayı. Форма -acağından, -eceğinden dolayı ..	174
Взаимно-совместный залог	176
Словообразовательный аффикс -ın (-in, -un, -ün)	177
УРОК 25	
Словарь урока	179
Условное наклонение и условная модальность в турецком языке ..	179
Реальный тип условной модальности	179
Возвратный залог	182
Словообразовательный аффикс -k, -ık, -ik, -ük, -ük	183
УРОК 26	
Словарь урока	185
Условное наклонение и условная модальность (продолжение)	185
Нереальный тип условной модальности (-saydı)	188
УРОК 27	
Словарь урока	192

Система сложных субъективных времен	192
Настоящее субъективное время	192
Широкое субъективное время	193
Будущее субъективное время	194

ТЕКСТЫ ДЛЯ ЧТЕНИЯ

Kral ve bülbül	197
Kayıbolan çocuk	203
Anneler yalan söyler mi?	207
Sıcak etmek	210
Cem sağını solunu bilmiyordu	214
İpek'in doğumgünü	218
Kır gezisi	222
Sen herkesi sev	226
Selen Abla olmaktan vazgeçtim	232
Dilek Abla bana bebeğini vermedi	237
Annem beni okulda unuttu	242
Ben hiç zeki değilim!	247

НЕКОТОРЫЕ ЧАСТО УПОТРЕБЛЯЕМЫЕ СЛОВА И ВЫРАЖЕНИЯ	253
КЛЮЧИ К УПРАЖНЕНИЯМ	255
СЛОВАРЬ	293
СПИСОК ИСПОЛЬЗОВАННОЙ ЛИТЕРАТУРЫ	315

Наталья Петровна Сидорина ТУРЕЦКИЙ БЕЗ РЕПЕТИТОРА

Подписано в печать 29.08.07.
Формат 84х108/32. Печать офсетная.
Гарнитура «Таймс». Усл. печ. л. 16,8. Уч.-изд. л. 12,01.
Тираж 3000 экз. Заказ № 3560
ООО «Издательство Толмач»
127206, Москва, пр-д Соломенной сторожки, д. 5, корп. 1
ООО «Дом Славянской книги»
129327, Москва, ул. Коминтерна, 26
Оптовая торговля:
ООО «Листвуа»
Тел./факс (095) 258-85-33
E-mail: filomatis@zebra.ru

Отпечатано в полном соответствии с качеством
предоставленных диапозитивов в ОАО «Издательско-
полиграфическое предприятие «Правда Севера».
163002, г. Архангельск, пр. Новгородский, 32.
Тел./факс (8182) 64-14-54, тел.: (8182) 65-37-65, 65-38-78
www.ippps.ru, e-mail: zakaz@ippps.ru

shop-top-kniga.ru Цена 150 р.
Турецкий из (СДК/Толмач) Турецкий без
репетитора Уч. пос. (Сидорина Н.П.)
08.12.2007
ISBN 98-1127164
9 245516 800190
1.8.2.6.7 ФЛ_ч_6_7

Данное учебное пособие излагает основные сведения по фонетике и грамматике турецкого языка, содержит наиболее употребительную лексику, необходимую для общения на повседневные бытовые темы. В конце пособия представлены словарь и тексты для домашнего чтения. Учебник адресован всем желающим изучать язык самостоятельно, а также всем, кто интересуется турецким языком